

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΗΝ ΟΝΕ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ
Κ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ
ΚΑΠΡΑΝΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΚΑΝΑΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΜΟΥΡΚΑ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2009

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1^ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ (ΟΝΕ)

1. Εισαγωγή	10
2. Τι είναι και για ποιο λόγο δημιουργήθηκε η Ο.Ν.Ε.	10
3. Η ιστορία και η εξέλιξη της ΟΝΕ	11
4. Πρώτο Στάδιο της ΟΝΕ	13
5. Δεύτερο Στάδιο της ΟΝΕ, ίδρυση του ΕΝΙ και της ΕΚΤ	15
6. Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ, αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών	17
7. Κριτήρια σύγκλισης	18
8. Επιπτώσεις της ΟΝΕ στη Διεθνή οικονομία	19

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2^ο

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

1. Ιστορικό	21
2. Ένταξη της Ελλάδος στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση	24
3. Η ΟΝΕ και ποιες αλλαγές έφερε στη ζωή μας	25

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3^ο

ΕΛΛΑΣ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

1. Εισαγωγικά	31
2. Πορεία της Ελλάδος προς την ΟΝΕ	31
3. Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης	32
4. Πορεία της Ελληνικής Οικονομίας	32
5. Γνώμη του Συμβουλίου της 10ης Μαρτίου 2009 σχετικά με το επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας της Ελλάδας για την περίοδο 2008-2011 (2009/C 64/02)	33
6. Η Ευρωζώνη (Eurogroup - Euro 12)	44

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4^ο

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΟΝΕ

1. Η σύγχρονη κατάσταση – πορεία της Ελλάδας	45
2. Ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και οικονομικές επιπτώσεις	46
3. Οι επιπτώσεις στο εισόδημα των εργαζομένων	47
4. Οι επιπτώσεις στην ανεργία	49
5. Οι επιπτώσεις στην κοινωνική ασφάλιση	53
6. Γενικά οφέλη – επιπτώσεις για την Ελλάδα από την εισαγωγή του ευρώ	57
6.1 Μείωση των επιτοκίων – αύξηση χορηγήσεων	57
6.2. Αποκλιμάκωση του πληθωρισμού	59
6.3. Τόνωση διεθνούς εμπορίου	61
6.4. Αυξήσεις και μειώσεις σε ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	61
6.5. Απουσία χαρτονομισμάτων του ενός και δύο ευρώ	62
6.6. Αύξηση της ανταγωνιστικότητας και ενίσχυση του ανταγωνισμού	62
6.7. Μείωση του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών	63
6.8. Εξάλειψη του κόστους κατά τη μετατροπή των νομισμάτων	64
6.9. Μείωση συναλλαγματικών κινδύνων	64
6.10. Μείωση δημοσίου χρέους	65
6.11. Μείωση ελλείμματος γενικής κυβέρνησης	66
6.12. Αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ)	67

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 5^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά	69
2. Χαρτονομίσματα	72
3. Κέρματα	75
4. Διασυνорιακές ροές χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ	77
5. Συλλεκτικά κέρματα σε ευρώ	78
6. Αναμνηστικά κέρματα σε ευρώ	80
7. Νικέλιο στα κέρματα ευρώ	80
8. Παραχάραξη του ευρώ	81
9. Το ευρώ σήμερα	82

10. Κίνηση μετρητών στη ζώνη του ευρώ	83
11. Μετρητά: ένα απαραίτητο και αποδοτικό, από άποψη κόστους, μέσο πληρωμής	84

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6°

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

1. Η μετάβαση στο ευρώ	89
2. Διεξαγωγή ενεργειών	91
3. Η σταθερότητα των τιμών κατά τη μετάβαση του ευρώ	99
4. Οι αντιδράσεις των πολιτών στην εισαγωγή του ευρώ	100
5. Η προσαρμογή των ΜΜΕ στο ευρώ	103

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 7°

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά	106
2. Γενικά οφέλη από την χρήση του ευρωνομίσματος	107
3. Το άμεσο κόστος από την εισαγωγή του ευρώ	109
4. Έρευνα για την αντίληψη που διαμόρφωσε το κοινό για το ευρώ	110
4.1. Υπολογισμοί σε ευρώ	111
4.2. Η άποψη των πολιτών για τη διπλή αναγραφή των τιμών	112
4.3. Ικανοποίηση των πολιτών από το ευρώ	113
5. Η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή διευκολύνει το διασυνοριακό εμπόριο και τη διαφάνεια των τιμών	114
6. Σφυγμομετρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ρόλο της πληροφόρησης των πολιτών για το ευρώ	116
7. Πόσο φταίει το ευρώ για την ακρίβεια	117
8. Ο ρόλος του σχεδιασμού του ευρώ στην αύξηση των τιμών	123
9. Οικονομικές αποκλίσεις μεταξύ νοικοκυριών εξαιτίας του ευρώ	124
10. Οι εκτιμήσεις των ελληνικών νοικοκυριών	127
11. Αλλαγή συμπεριφοράς καταναλωτών στη χρήση μετρητών και μέσων πληρωμής	130

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 8°

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά	133
2. Η εξέλιξη των τιμών καταναλωτή στη ζώνη ευρώ	134
3. Πιθανές επιπτώσεις στον πληθωρισμό από τη μετάβαση στο ευρώ	135

4. Η διαφορά μεταξύ αντιληπτού και πραγματικού πληθωρισμού	136
5. Η μεταβλητότητα του πληθωρισμού, εισοδηματική ανισότητα και το ευρώ	140

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 9^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά	146
2. Επιπτώσεις στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις	146
3. Επιπτώσεις στις μεγάλες επιχειρήσεις	148
4. Επιπτώσεις στις τουριστικές επιχειρήσεις	149
5. Επιπτώσεις στη Ναυτιλία	151
6. Το ευρώ και η μεταρρύθμιση του γεωργονομισματικού συστήματος	152
7. Οι επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	154
8. Οι επιπτώσεις στις επενδύσεις	156

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 10^ο

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

1. Εισαγωγικά	158
2. Η κατάσταση στις χώρες προσχώρησης	158
3. Το ευρώ στον κόσμο	159
3.1. Η κατάσταση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες	159
3.2. Αφρική	160
3.3. Αμερική	161
3.4. Ασία και Ωκεανία	161

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	163
1. Ιστορικά	163
2. Οι επιπτώσεις από την ένταξη στην ΟΝΕ	165
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	167
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	171

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δέκα χρόνια μετά την εισαγωγή του ευρώ, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η νομισματική ένωση της Ευρώπης υπήρξε μια επιτυχία. Το ευρώ κατέκτησε περίπου ισοδύναμη θέση με το δολάριο στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, ενώ συνέβαλε στη σταθερότητα και ανάπτυξη της ευρωζώνης.

Η επιτυχία αυτή διέψευσε όσους είχαν υποστηρίξει ότι η απουσία ισχυρής πολιτικής αρχής, συνδεδεμένης με την έκδοση και διαχείριση του κοινού νομίσματος, θα υπέσκαπτε τη λειτουργία του. Στην πράξη, ο συντονισμός οικονομικής πολιτικής που προωθεί το Συμβούλιο Eco/Fin και η Ευρωομάδα (Eurogroup) εξασφάλισε μια ελάχιστη συνοχή στη νομισματική ένωση, διαμορφώνοντας συνθήκες αξιοπιστίας.

Στην Ελλάδα αντίστοιχα στα δέκα αυτά χρόνια είχαμε:

- παρατεταμένη εξέλιξη του ΑΕΠ σε υψηλά 4% περίπου επίπεδα (σε σύγκριση με το 1,7% μέσο όρο της Ε.Ε),
- μείωση των επιτοκίων και σχεδόν ευθυγράμμιση τους με το μέσο όρο της Ε.Ε
- μείωση του πληθωρισμού το 2009 κάτω από το 1%,
- αλλά και αύξηση της ανεργίας και πάλι σε διψήφια νούμερα το 2009 μετά το 11,2% του 2004 και την πτώση της σε 7,5% το 2007
- δυσμενείς εξελίξεις της εισοδηματικής κατάστασης των εργαζομένων και των συνταξιούχων
- ύπαρξη ελλειμμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών,
- ελλείμματα στον δημοσιονομικό τομέα, που σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία εκτοξεύεται στο 12%

Όλα αυτά δείχνουν τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της μετά οικονομικής και νομισματικής ένωσης εποχής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση είναι μια ζώνη ενιαίου νομίσματος στην οποία οι χώρες που συμμετέχουν ακολουθούν κοινή νομισματική πολιτική για την επίτευξη κοινών οικονομικών στόχων. Η δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης υπήρξε ο καρπός μιας μακροχρόνιας διαδικασίας η οποία ξεκίνησε από τα τέλη της δεκαετίας του 60 και το 1991 με την συνθήκη του Μάαστριχτ ορίστηκε το ακριβές χρονοδιάγραμμα για τη διεξαγωγή της ΟΝΕ , χωρισμένο σε τρεις φάσεις καθεμία από αυτές με δεδομένους αντικειμενικούς στόχους. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ορίζει η ολοκλήρωση της τρίτης φάσης της ΟΝΕ εξαρτάται από τη συμπλήρωση προδιαγεγραμμένων νομικών κριτηρίων σύγκλισης και από την ελεύθερη βούληση των χωρών. Τα κριτήρια σύγκλισης για την εισαγωγή μιας χώρας στην ΟΝΕ είναι ο πληθωρισμός, οι τύποι επιτοκίων, το δημόσιο έλλειμμα, οι ισοτιμίες και το δημόσιο χρέος.

Το ευρώ ως διεθνές νόμισμα έχει επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία και έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στα διεθνή χρηματοπιστωτικά χαρτοφυλάκια. Η δημιουργία του ευρώ έχει συμβάλει στη σταθεροποίηση του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος και στην προώθηση του διεθνούς εμπορίου. Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την 1^η Ιανουαρίου 2001, η οικονομία λειτουργεί σε ένα νομισματικό περιβάλλον που διασφαλίζει υψηλό βαθμό σταθερότητας των τιμών και προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Μερικές οικονομικές επιπτώσεις από την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ είναι η αύξηση παραγωγικότητας και η ενίσχυση του ανταγωνισμού καθώς και η μείωση των επιτοκίων η οποία έχει ευδιάκριτη επεκτατική επίδραση στη ζήτηση. Η χώρα μας μετά την ένταξή της στην ΟΝΕ έχει επιτύχει το χαμηλότερο επίπεδο πληθωρισμού των τελευταίων δεκαετιών και έχει μειώσει αισθητά τη σημασία του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Η κατάργηση του εθνικού μας νομίσματος οδήγησε σε αισθητή μείωση των συναλλαγματικών κινδύνων και δημιούργησε πολλά οφέλη από την εξάλειψη του κόστους κατά την μετατροπή των νομισμάτων. Οι επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά ήταν σημαντικές. Το δημόσιο χρέος που είναι μία από τις πλέον κρίσιμες μακροοικονομικές μεταβλητές για τη διαμόρφωση των υπόλοιπων δημοσιονομικών μεγεθών περιορίστηκε και με τον τρόπο αυτό εξοικονομή-

θηκαν σημαντικοί πόροι. Το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης μετατράπηκε από έλλειμμα σε οριακό πλεόνασμα.

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ οι επιχειρήσεις έγιναν πιο ανταγωνιστικές λόγω της εξάλειψης των συναλλαγματικών κινδύνων και του κόστους μετατροπής των εθνικών νομισμάτων. Η ΟΝΕ παρέχει πλέον στις επιχειρήσεις μεγαλύτερη ευελιξία, τόσο από εμπορική όσο και χρηματοπιστωτική άποψη γεγονός που τις έχει καταστήσει ισχυρότερες. Ειδικότερα οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν αποκομίσει σημαντικά οφέλη από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους στο σταθερό οικονομικό περιβάλλον της ΟΝΕ με τα χαμηλά επιτόκια, τον περιορισμένο συναλλαγματικό κίνδυνο και το ευνοϊκότερο θεσμικό και φορολογικό περιβάλλον. Όσον αφορά τις μεγάλες επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν επιτύχει με τη σειρά τους τη μείωση του κόστους της και έχουν αποκτήσει ευκολότερη πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές προϊόντων και πρώτων υλών λόγω της άμεσης σύγκρισης των τιμών.

Ο τουριστικός τομέας έχει ευνοηθεί περισσότερο από οποιοδήποτε άλλον τομέα εξαιτίας της μείωσης του κόστους των διασυνοριακών συναλλαγών και του χρηματοοικονομικού κόστους. Η μετακίνηση των τουριστών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει διευκολυνθεί σημαντικά γιατί οι τουρίστες δεν επιβαρύνονται με προμήθειες συναλλάγματος καθώς και με τις διαφορές ανάμεσα στις τιμές αγοράς και πώλησης κατά τις μετατροπές των εθνικών νομισμάτων. Ένα ακόμα πλεονέκτημα της ΟΝΕ είναι ότι το κόστος των επενδύσεων και λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων έχει μειωθεί λόγω των χαμηλών επιτοκίων δανεισμού και της μείωσης του πληθωρισμού.

Ένας ακόμη κλάδος της ελληνικής οικονομίας ο οποίος έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία της χώρας και παρουσιάζει κάποιες επιπτώσεις είναι ο τομέας της ναυτιλίας. Οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις επωφελούνται άμεσα από την ΟΝΕ λόγω της αύξησης του τουρισμού και του διασυνοριακού εμπορίου. Οι επιπτώσεις από την εισαγωγή του ευρώ εστιάζονται περισσότερο στη διαμόρφωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου.

Η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ και η καθιέρωση του ευρώ στις συναλλαγές έχει επιφέρει μεταβολές στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή του ενιαίου νομίσματος αφορούν κυρίως την εξάλειψη της συναλλαγματικής αβεβαιότητας και την αύξηση του όγκου του διασυνοριακού εμπορίου με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης σημαντικό πλεονέ-

κτημα αποτελεί η μείωση του κόστους συναλλαγών λόγω της εξάλειψης του κόστους μετατροπής των εθνικών νομισμάτων. Οι επενδύσεις αποτελούν τον πιο σημαντικό παράγοντα της εγχώριας ζήτησης. Με την είσοδο της χώρας μας στην ΟΝΕ παρουσιάστηκε άνοδος των επενδυτικών ευκαιριών εξαιτίας της διεύρυνσης και της ενοποίησης των ευρωπαϊκών αγορών των μετοχών. Οι υψηλές ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις έχουν ενισχύσει το παραγωγικό δυναμικό της ελληνικής οικονομίας.

Η ελληνική οικονομία μέτρα την πλήρη ένταξή της στην ΟΝΕ έχει επιτύχει μακροοικονομική σταθερότητα και αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό. Η δημοσιονομική θέση της χώρας έχει βελτιωθεί σημαντικά και δημιουργήθηκαν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και η συμμετοχή στην ΟΝΕ έχουν μεταβάλλει τις νομισματικές συνθήκες και έχουν οδηγήσει στη βελτίωση των επιδόσεων της οικονομίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1^ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ (ΟΝΕ)

1. Εισαγωγικά

Τον Ιούνιο του 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε το στόχο της σταδιακής υλοποίησης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) και ανέθεσε σε μια επιτροπή, υπό την προεδρία του Jacques Delors, του τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να μελετήσει και να προτείνει συγκεκριμένα στάδια, τα οποία θα οδηγούσαν στην εν λόγω ένωση.

Η επιτροπή απαρτιζόταν από τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), τον Alexandre Lamfalussy, ο οποίος τότε κατείχε τη θέση του Γενικού Διευθυντή της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, τον Niels Thygesen, Καθηγητή Οικονομικών στη Δανία, και τον Miguel Boyer, τότε πρόεδρο της Banco Exterior de España.

Αποτέλεσμα των εργασιών αυτής της επιτροπής ήταν η «Έκθεση Delors», σύμφωνα με την οποία η οικονομική και νομισματική ένωση θα έπρεπε να επιτευχθεί σε τρία ξεχωριστά, αλλά εξελικτικά στάδια¹.

2. Τι είναι και για ποιο λόγο δημιουργήθηκε η Ο.Ν.Ε.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) είναι μια ζώνη ενιαίου νομίσματος στο εσωτερικό της ενιαίας αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία πρόσωπα, εμπορεύματα, υπηρεσίες και κεφάλαια κυκλοφορούν χωρίς περιορισμούς. Η ένωση αυτή δημιουργεί το πλαίσιο για οικονομική ανάπτυξη και σταθερότητα και υποστηρίζεται από μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα και νομικές υποχρεώσεις των κρατών μελών σχετικά με την εφαρμογή υγιών οικονομικών πολιτικών και το στενό συντονισμό αυτών των πολιτικών.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση δημιουργήθηκε με σκοπό να ενισχύσει την ευρωπαϊκή ενότητα και να αποτελέσει ένα παράγοντα σταθερότητας, ειρήνης και ευημερίας. Με το ενιαίο νόμισμα η ενιαία αγορά λειτουργεί κα-

¹ Αλογοσκοφής Γ., 2006, σ. 6

λύτερα λόγω της εξάλειψης του υψηλού κόστους των συναλλαγών που προκαλείται από τις μετατροπές των νομισμάτων και τις αβεβαιότητες που συνδέονται με τη συναλλαγματική αστάθεια. Η υιοθέτηση του ευρώ προσφέρει μεγαλύτερη μακροοικονομική σταθερότητα μέσω της εναρμόνισης της νομισματικής πολιτικής και του ρυθμού του πληθωρισμού των χωρών².

3. Η ιστορία και η εξέλιξη της ONE

Η δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη υπήρξε ο καρπός μιας μακροχρόνιας διαδικασίας η οποία ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 αφού είχε προηγηθεί η συνθήκη της Ρώμης το 1957 στην οποία καθιερώθηκαν διαδικασίες μικρής σημασίας στο τομέα της νομισματικής συνεργασίας.

Η ευρωπαϊκή σύνοδος κορυφής της Χάγης το 1969 κατέστησε την ONE επίσημο στόχο με την απόφαση της η κοινότητα να μεταμορφωθεί σταδιακά σε οικονομική και νομισματική ένωση. Για να καταστούν δυνατά όλα αυτά, ήταν απαραίτητο να υπάρχει μια μελέτη επάνω στις πιθανότητες μιας τέτοιας ένωσης, γεγονός το οποίο κατέληξε στην έκθεση WERNER. Η έκθεση WERNER που ακολούθησε το 1970 υπέβαλλε ένα δεκαετές πρόγραμμα για την επίτευξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης το οποίο χωριζόταν σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο περιελάμβανε τη μείωση των περιθωρίων διακύμανσης των νομισμάτων των χωρών μελών. Κατά το δεύτερο στάδιο θα έπρεπε να γίνει δυνατή η πλήρης απελευθέρωση της κυκλοφορίας κεφαλαίων ενώ στη διάρκεια του τρίτου σταδίου θα έπρεπε να δημιουργηθεί μια αμετάκλητη σταθεροποίηση των ισοτιμιών των διαφόρων νομισμάτων. Όλα όμως τα προβλεπόμενα σημεία της έκθεσης WERNER αναβλήθηκαν εξαιτίας των πετρελαϊκών κρίσεων, των αποκλίσεων μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και της αποδυνάμωσης του δολαρίου. Παρ' όλα αυτά έγινε προσπάθεια να διατηρηθεί κάποια τάξη στις ενδοευρωπαϊκές συναλλαγματικές κινήσεις σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκε το Νομισματικό Φίδι το 1972.

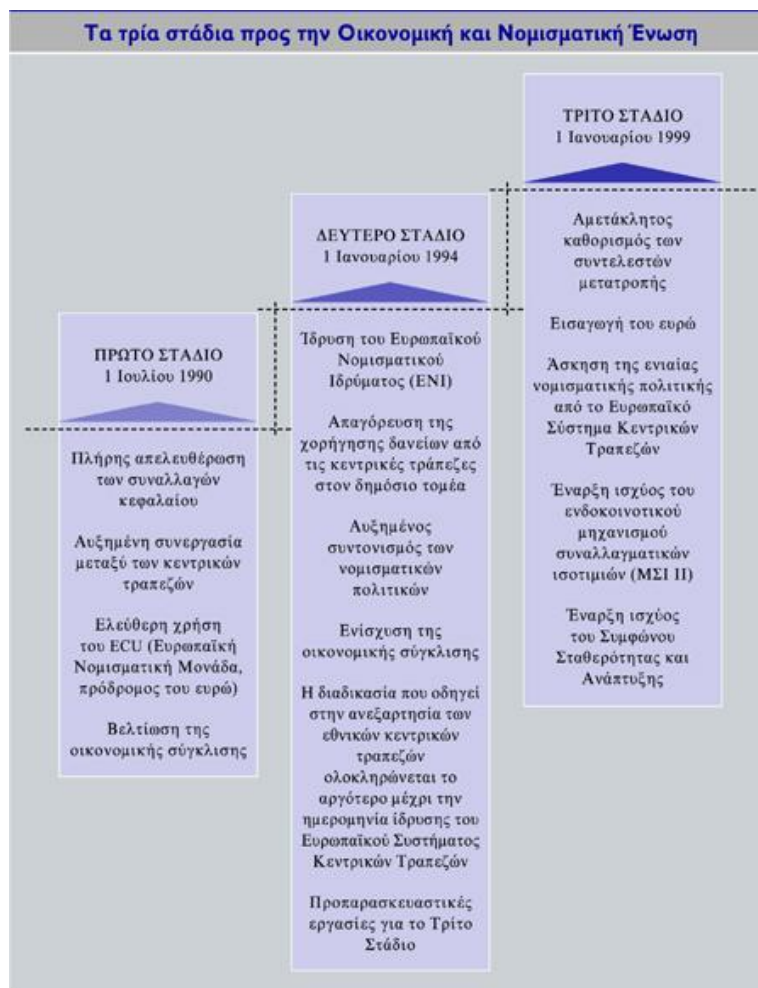
Το 1979 η διαδικασία ξεκίνησε εκ νέου με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ) που αντιπροσώπευε μια πρωτοφανή ανάπτυξη της νομισματικής συνεργασίας. Το ΕΝΣ είχε τρεις θεμελιώδεις στόχους: να σταθεροποιήσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, να μειώσει τον πληθωρισμό στις χώρες μέλη

² Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 8-9

και να προετοιμάσει την Ευρωπαϊκή και Νομισματική Ένωση. Το βασικό στοιχείο του συστήματος αυτού ήταν το ECU το οποίο ήταν ένα σύνθετο νόμισμα σχηματισμένο από τα δεδομένα ποσοστά καθενός από τα συμμετέχοντα νομίσματα, το οποίο οριζόταν από τη συνεισφορά των αντίστοιχων χωρών στο ΑΕΠ της κοινότητας και τις εσωτερικές συναλλαγές της κοινότητας. Η βάση του ΕΝΣ υπήρξε ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών ο οποίος όριζε για κάθε ένα από τα νομίσματα της κοινότητας μια κεντρική ισοτιμία για το ECU και μερικές κεντρικές ή σταθερές ισοτιμίες για κάθε νόμισμα σε σχέση με τα υπόλοιπα. Η επιτυχία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος αποτέλεσε ένα ιδιαίτερα σημαντικό υπόβαθρο για τις συζητήσεις σχετικά με την Οικονομική και Νομισματική Ένωση που επαναλήφθηκαν μετά το 1985 , με την ΟΝΕ να εμφανίζεται διαρκώς περισσότερο ως το απαραίτητο βήμα για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Το 1988, το Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ανοβέρου συνέστησε μια επιτροπή υπό την προεδρία του Ζακ Ντελόρ, τότε προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σκοπό να προτείνει συγκεκριμένα στάδια που θα οδηγούσαν στην ΟΝΕ. Ο Ντελόρ πρότεινε ένα πρόγραμμα τριών σταδίων, που προέβλεπε μεγαλύτερο συντονισμό των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών με κατάληξη την δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού νομίσματος και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Με βάση την έκθεση Ντελόρ το ευρωπαϊκό συμβούλιο της Μαδρίτης το 1989 αποφάσισε το πρώτο στάδιο της ΟΝΕ να αρχίσει τον Ιούλιο του 1990 ενώ το ευρωπαϊκό συμβούλιο του Μάαστριχτ το Δεκέμβριο του 1991 αποφάσισε ότι η Ευρώπη θα είχε ενιαίο νόμισμα μέχρι το 2002. Η συνθήκη του Μάαστριχτ καθορίζει το ακριβές χρονοδιάγραμμα για τη διεξαγωγή της ΟΝΕ χωρισμένο σε τρεις φάσεις καθώς και τους όρους εισαγωγής του ευρωπαϊκού νομίσματος³.

³ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 10-11

4. Πρώτο Στάδιο της ΟΝΕ

Με βάση την Έκθεση Delors, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τον Ιούνιο του 1989 ότι το πρώτο στάδιο υλοποίησης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης θα ξεκινούσε την 1η Ιουλίου 1990, ημερομηνία κατά την οποία καταργήθηκαν κατ' αρχήν όλοι οι περιορισμοί στην κυκλοφορία κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Επιτροπή των Διοικητών:

Πρόσθετες αρμοδιότητες εκχωρήθηκαν στην Επιτροπή των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η

οποία, από τη σύστασή της το Μάιο του 1964, είχε διαδραματίσει ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στη νομισματική συνεργασία. Αυτές οι αρμοδιότητες καθορίστηκαν με απόφαση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 1990 και αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων και την προώθηση του συντονισμού στον τομέα της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών, με στόχο την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών.

Επειδή το διαθέσιμο χρονικό διάστημα ήταν σχετικά σύντομο και τα καθήκοντα που έπρεπε να αναληφθούν πολύπλοκα, η Επιτροπή των Διοικητών ανέλαβε και τις προπαρασκευαστικές εργασίες για το Τρίτο Στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE). Πρώτα έπρεπε να εντοπιστούν όλα τα θέματα που έπρεπε να τεθούν υπό εξέταση σε αρχικό στάδιο, να θεσπιστεί ένα πρόγραμμα εργασίας έως τα τέλη του 1993 και να προσδιοριστούν καταλλήλως τα καθήκοντα που θα αναλάμβαναν οι υπάρχουσες υποεπιτροπές και ομάδες εργασίας οι οποίες είχαν συσταθεί για το σκοπό αυτό⁴.

Νομική προετοιμασία:

Για την υλοποίηση του Δεύτερου και του Τρίτου Σταδίου, ήταν απαραίτητη η αναθεώρηση της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (η «Συνθήκη της Ρώμης»), προκειμένου να θεσπιστεί η απαραίτητη θεσμική δομή. Για το σκοπό αυτό, συγκλήθηκε μια Διακυβερνητική Διάσκεψη για την ONE, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1991 παράλληλα με τη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την πολιτική ένωση.

Οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία εγκρίθηκε το Δεκέμβριο του 1991 και υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Ωστόσο, επειδή καθυστέρησε η διαδικασία κύρωσης, η Συνθήκη (η οποία τροποποίησε τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, μετονομάζοντάς την σε Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και εισήγαγε, μεταξύ άλλων, το **Πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας** (pdf 200 kB, el) και το Πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος) ετέθη τελικά σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993⁵.

⁴ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 14

⁵ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 15

5. Δεύτερο Στάδιο της ONE, ίδρυση του ENI και της ΕΚΤ

Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ENI) την 1η Ιανουαρίου 1994 σηματοδότησε την έναρξη του Δεύτερου Σταδίου της ONE και, κατά συνέπεια, τη διάλυση της Επιτροπής των Διοικητών. Το ENI αποτέλεσε ένα μεταβατικό στάδιο, το οποίο αντανάκλούσε επίσης την κατάσταση της νομισματικής ολοκλήρωσης στο εσωτερικό της Κοινότητας. Το ENI δεν έφερε καμία ευθύνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού αυτή αποτελούσε αποκλειστικό δικαίωμα των εθνικών αρχών. Επιπλέον, δεν είχε καμία αρμοδιότητα παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος.

Τα δύο κύρια καθήκοντα του ENI:

- να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών και το συντονισμό των νομισματικών πολιτικών, και
- να αναλάβει τις αναγκαίες προετοιμασίες για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής και για τη δημιουργία ενιαίου νομίσματος στο τρίτο στάδιο⁶.

Για το σκοπό αυτό, το ENI αποτέλεσε ένα βήμα διαβουλεύσεων, καθώς και ανταλλαγής απόψεων και πληροφοριών για θέματα πολιτικής. Επιπλέον, προσδιόρισε το κανονιστικό, οργανωτικό και υλικοτεχνικό πλαίσιο που χρειαζόταν το ΕΣΚΤ για την άσκηση των καθηκόντων του στο Τρίτο Στάδιο.

Συνοπτική παρουσίαση των προπαρασκευαστικών εργασιών που ανέλαβε το ENI:

Το Δεκέμβριο του 1995, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε να ονομάσει «ευρώ» την ευρωπαϊκή νομισματική μονάδα, η οποία επρόκειτο να εισαχθεί κατά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου, και επιβεβαίωσε ότι το Τρίτο Στάδιο της ONE θα ξεκινούσε την 1η Ιανουαρίου 1999. Προαναγγέλθηκε ένα χρονοδιάγραμμα για τη μετάβαση στο ευρώ, το οποίο βασίστηκε κυρίως σε αναλυτικές προτάσεις που εκπόνησε το ENI⁷.

ΜΣΙ II:

Παράλληλα, το ENI ανέλαβε να εκτελέσει προπαρασκευαστικές εργασίες

⁶ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 17-18

⁷ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 20

για τις νομισματικές και συναλλαγματικές σχέσεις που θα επικρατούσαν στο μέλλον ανάμεσα στη ζώνη του ευρώ και σε άλλες χώρες της ΕΕ. Το Δεκέμβριο του 1996, το ΕΝΙ υπέβαλε έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η οποία αποτέλεσε τη βάση ενός ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τις αρχές και τα θεμελιώδη στοιχεία του νέου μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ), το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1997⁸.

Τα νέα τραπεζογραμμάτια:

Το Δεκέμβριο του 1996, το ΕΝΙ παρουσίασε επίσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και, στη συνέχεια, στο ευρύτερο κοινό την επιλεχθείσα σειρά σχεδίων για τα τραπεζογραμμάτια ευρώ, τα οποία επρόκειτο να τεθούν σε κυκλοφορία την 1η Ιανουαρίου 2002⁹.

Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης:

Προκειμένου να συμπληρώσει και να προσδιορίσει τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούσαν την ΟΝΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τον Ιούνιο του 1997 το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Δύο κανονισμοί αποτελούν μέρος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο αποσκοπεί στη διασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας όσον αφορά την ΟΝΕ. Με δήλωση του Συμβουλίου τον Μάιο του 1998, το Σύμφωνο συμπληρώθηκε και ενισχύθηκαν οι αντίστοιχες δεσμεύσεις¹⁰.

Αρχικοί συμμετέχοντες:

Στις 2 Μαΐου 1998 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – συνεργόμενο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων – αποφάσισε ομόφωνα ότι 11 κράτη μέλη πληρούσαν τα κριτήρια που ήταν απαραίτητα για τη συμμετοχή στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1η Ιανουαρίου 1999. Οι αρχικοί συμμετέχοντες ήταν το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία. Επιπλέον, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων κατέληξαν σε συμφωνία σε πολιτικό

⁸ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 21

⁹ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 21

¹⁰ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 22

επίπεδο για τις προσωπικότητες που επρόκειτο να προταθούν ως μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ)¹¹.

Προετοιμασία για τον καθορισμό των συντελεστών μετατροπής:

Το Μάιο του 1998, οι Υπουργοί Οικονομικών των κρατών μελών που υιοθέτησαν το ενιαίο νόμισμα συμφώνησαν μαζί με τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των εν λόγω κρατών μελών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΕΝΙ ότι οι τρέχουσες διμερείς κεντρικές ισοτιμίες των νομισμάτων των συμμετεχόντων κρατών μελών, στο πλαίσιο του ΜΣΙ, θα χρησιμοποιούνταν για τον καθορισμό των αμετάκλητων συντελεστών μετατροπής για το ευρώ¹².

Διορισμός οργάνων λήψης αποφάσεων:

Στις 25 Μαΐου 1998, οι κυβερνήσεις των 11 συμμετεχόντων κρατών μελών διόρισαν τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τα τέσσερα άλλα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ. Αυτοί ανέλαβαν τα καθήκοντά τους την 1η Ιουνίου 1998, γεγονός που σηματοδότησε την ίδρυση της ΕΚΤ. Η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών μελών αποτελούν το Ευρωσύστημα, το οποίο διαμορφώνει και προσδιορίζει την ενιαία νομισματική πολιτική στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ.

Με την ίδρυση της ΕΚΤ την 1η Ιουνίου 1998, το ΕΝΙ ολοκλήρωσε τα καθήκοντά του. Σύμφωνα με το άρθρο 123 (πρώην άρθρο 109Α) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το ΕΝΙ τέθηκε υπό εκκαθάριση μόλις ιδρύθηκε η ΕΚΤ. Το ΕΝΙ ολοκλήρωσε εγκαίρως τις προπαρασκευαστικές εργασίες που του είχαν ανατεθεί και η ΕΚΤ αφιέρωσε τους τελευταίους μήνες του 1998 στον τελικό έλεγχο των συστημάτων και διαδικασιών¹³.

6. Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ, αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών

Την 1η Ιανουαρίου 1999 άρχισε το τρίτο και τελικό στάδιο της ΟΝΕ με τον αμετάκλητο καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων των 11

¹¹ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 22

¹² Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 23

¹³ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 24

κρατών μελών που συμμετείχαν αρχικά στη Νομισματική Ένωση και με την άσκηση ενιαίας νομισματικής πολιτικής υπό την ευθύνη της ΕΚΤ.

Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη έγιναν 12 με την είσοδο της Ελλάδας στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ, την 1η Ιανουαρίου 2001. Η Σλοβενία έγινε το δέκατο τρίτο μέλος την 1η Ιανουαρίου 2007. Ακολούθησαν η Κύπρος και η Μάλτα ένα χρόνο μετά και η Σλοβακία την 1η Ιανουαρίου 2009. Οι κεντρικές τράπεζες των χωρών που εντάχθηκαν στη ζώνη του ευρώ έγιναν αυτομάτως - την ημέρα της ένταξής τους - μέλη του Ευρωσυστήματος.

7. Κριτήρια σύγκλισης

Τα κριτήρια σύγκλισης είναι μεταβλητές οι οποίες χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν τον βαθμό ομοιογένειας των οικονομιών. Για να είναι αιεφόρος η ανάπτυξη στις χώρες της ΟΝΕ, είναι απαραίτητο να έχει προηγηθεί ένας υψηλός βαθμός ομοιογένειας των οικονομιών τους σε ότι αφορά τα κύρια χαρακτηριστικά, και είναι αυτή η διαδικασία ομογενοποίησης η οποία ονομάστηκε σύγκλιση.

Η ΕΚΤ ορίζει ότι η ολοκλήρωση της τρίτης φάσης της ΟΝΕ εξαρτάται από την εκπλήρωση προδιαγεγραμμένων νομικών κριτηρίων σύγκλισης και από την ελεύθερη βούληση των χωρών. Σε σχέση με το σημείο αυτό, η ΕΚΤ περιελάμβανε τη ρήτρα εξαίρεσης σύμφωνα με την οποία κάποιες χώρες έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν εκτός της ΟΝΕ εάν το αποφασίσουν ανεξάρτητα από το αν πληρούν ή όχι τα κριτήρια σύγκλισης¹⁴.

Τα ονομαστικά κριτήρια σύγκλισης είναι τα ακόλουθα:

Πληθωρισμός: Το μέσο ποσοστό του πληθωρισμού θα πρέπει να είναι ίσο ή μικρότερο του 1.5% του μέσου όρου της τιμής των τριών Κρατών Μελών που έχουν την καλύτερη συμπεριφορά σε θέματα σταθερότητας τιμών.

Τύποι επιτοκίων: Οι χώρες που επιχειρούν να προσχωρήσουν στο Ευρώ θα πρέπει να έχουν μέσο όρο ονομαστικών επιτοκίων μικρότερο ή ίσο του 2% του μακροπρόθεσμου μέσου ονομαστικού επιτοκίου των τριών κρατών Μελών με τον χαμηλότερο πληθωρισμό. Τα επιτόκια υπολογίζονται βάσει μακροπρόθεσμων ομολόγων του δημοσίου με σταθερό τοκομερίδιο η συγκρίσιμων χρεογράφων, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των εθνικών ορισμών.

¹⁴ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 31

Δημόσιο έλλειμμα: Το δημόσιο έλλειμμα δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Δημόσιο χρέος: Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, οι χώρες που στοχεύουν την ένταξή τους θα πρέπει να προσαρμόσουν τις δημόσιες οφειλές ώστε να μην υπερβαίνουν το 60% του ΑΕΠ τους. Σε περίπτωση που δεν συμβαίνει αυτό, εξαιρέσεις μπορούν να γίνουν για χώρες οι οποίες έχουν μειώσει το χρέος τους και επιτυγχάνουν έναν ρυθμό ο οποίος θα τους φέρει κοντά στο καθορισμένο ποσοστό.

Συναλλαγματικές Ισοτιμίες: Τα διάφορα νομίσματα των χωρών που υιοθετούν το Ευρώ θα πρέπει κατά τη διάρκεια μίας ελάχιστης περιόδου 2 χρόνων πριν από την εξέταση τους να παραμείνουν μέσα στα πλαίσια των περιθωρίων αυξομείωσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος¹⁵.

Όλα αυτά είναι σταθερές που χρησιμεύουν για να εκφραστεί επαρκώς ο βαθμός ομοιογένειας των οικονομιών, παρόλο που η εκπλήρωση τους εντός των καθορισμένων ορίων δεν υποδηλώνει ότι έχει λάβει χώρα πραγματική σύγκλιση, δηλαδή η σύγκλιση που αντανακλάται από τους δείκτες ανεργίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα και τις δημόσιες δαπάνες.

Το συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών (ECOFIN) που απαρτίζεται από τους υπουργούς οικονομίας και οικονομικών των κρατών-μελών είναι υπεύθυνο για τη χάραξη των βασικών κατευθυντήριων γραμμών της οικονομικής πολιτικής καθώς και για την τήρηση των δημοσιονομικών δεσμεύσεων των συμμετεχόντων κρατών-μελών.

8. Επιπτώσεις της ΟΝΕ στη Διεθνή οικονομία

Δεδομένης της έκτασης της ζώνης του ευρώ, το ευρώ έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως διεθνές νόμισμα, χρησιμοποιείται σε ευρεία κλίμακα στο εμπόριο εκτός ζώνης ευρώ και εμφανίζεται ως μια ελκυστική εναλλακτική λύση στο δολάριο. Ως νόμισμα τιμολόγησης εμπορικών συναλλαγών, το ευρώ έχει διευρύνει το ρόλο του πέραν των άμεσων εμπορικών σχέσεων. Βασισμένο στέρεα στις σταθεροποιητικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και σε υγιείς πολιτικές των κρατών-μελών, το ευρώ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα διεθνή χρηματοπιστωτικά χαρτοφυλάκια και ως βασικό αποθεματικό νόμισμα. Συνεπώς, η δημιουργία του ευρώ έχει συμβάλλει στην σταθεροποίηση του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος

¹⁵ Αλογοσκούφης Γ., 2006, σ. 32-33

και στην προώθηση του διεθνούς εμπορίου. Η ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) μπορεί να μετατρέψει το ισχύον μονο-πολικό διεθνές νομισματικό σύστημα, όπου το δολάριο ΗΠΑ διαδραματίζει κεντρικό ρόλο, σε πολυπολικό σύστημα. Ένα τέτοιο σύστημα δεν είναι εγγενώς λιγότερο σταθερό από το μονο-πολικό. Ωστόσο, η επίτευξη κατάλληλων διευθετήσεων για τη συνεργασία μεταξύ των πόλων είναι ουσιαστικής σημασίας για τη σταθερότητα του συστήματος. Καθώς το νομισματικό σύστημα καθίσταται περισσότερο συμμετρικό, τα εν δυνάμει κέρδη από το συντονισμό διανέμονται με πιο ομοιόμορφο τρόπο μεταξύ των βασικών πρωταγωνιστών. Συνεπώς, η δημιουργία του ευρώ μπορεί να σταθεροποιήσει το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και να προωθήσει το διεθνές εμπόριο. Οι διεθνείς επενδυτές έχουν περισσότερες ευκαιρίες να διαφοροποιήσουν τα χαρτοφυλάκιά τους και να ελέγχουν τους κινδύνους τους.

Ως νόμισμα τιμολόγησης εμπορικών συναλλαγών, το ευρώ έχει υπερβεί τις άμεσες εμπορικές σχέσεις και έχει αυξήσει το μερίδιο των εκφρασμένων σε ευρώ μετοχών και ομολογιών στα διεθνή χρηματοπιστωτικά χαρτοφυλάκια. Η ολοκλήρωση και εντατικοποίηση των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών προσελκύει νέους διεθνείς επενδυτές, ενώ η σταθερότητα του νέου νομίσματος αυξάνει τον όγκο των εκφρασμένων σε ευρώ χρεωστικών τίτλων. Τέλος, το ευρώ διαδραματίζει ένα διαρκώς σημαντικότερο ρόλο ως αποθεματικό νόμισμα στα διαθέσιμα των ξένων επίσημων αρχών.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2^ο

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

1. Ιστορικό

9 ΜΑΪΟΥ 1950: Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: Το 1950 υπήρχε η αναγκαιότητα να υπάρξει μια συμφιλίωση των πρώην αντιπάλων Γερμανίας και Γαλλίας, διότι υπήρχε ένα ψυχροπολεμικό κλίμα. Ο διαπραγματευτής και ειρηνοποιός Jean MONNET με την μεγάλη του εμπειρία προτείνει στον υπουργό Εξωτερικών της Γαλλίας κ. Robert SCHUMAN και στον καγκελάριο της Γερμανίας κ. Konrad ADENAUER, να αναπτύξουν ένα κοινό συμφέρον μεταξύ των χωρών τους, δηλαδή: Την διαχείριση της αγοράς άνθρακα και χάλυβα, ανεξάρτητα στην αρχή. Η πρόταση διατυπώνεται στις 9 Μαΐου 1950 από την Γαλλία και γίνεται ένθερμα δεκτή από την Γερμανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Βέλγιο, Λουξεμβούργο. Έτσι υπογράφεται η Συνθήκη της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1957: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Ο οραματισμός του Jean MONNET, γίνεται σχεδιασμός από τον Robert SCHUMAN για το ξεκίνημα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ο οποίος σχεδιασμός γίνεται πραγματικότητα για τα 6 μέλη της ΕΚΑΧ, με την συνθήκη που υπογραφή στην Ρώμη την 25 Μαρτίου 1957 για την ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ) με την οποία θεσπίζονται όργανα και μηχανισμοί λήψεως αποφάσεων που επιτρέπουν την έκφραση των εθνικών συμφερόντων και την κοινοτική θεώρηση της ΕΟΚ¹⁶.

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1963: ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΓΙΑΟΥΝΤΕ, ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙ-ΕΘΝΟΥΣ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΟΚ: Τα 6 ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ, αποφασίζουν για την υπογραφή της Σύμβασης του Γιαούντε, όπου συμμετέχουν στο διεθνή γίνεσθαι και οι αποικίες των 6 αυτών χωρών. Έτσι η σύμβαση αυτή εφαρμόζεται για 70 χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής, του Ειρηνικού, και επεκτάθηκε με διάφορους άλλους τρόπους στην Ασία και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής.

¹⁶ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 13

1^η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1973: ΠΡΩΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚ: Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ανοικτή για όλα τα κράτη και που θέλουν να συμμετέχουν σ' αυτή, αποδεχόμενες το σύνολο των υποχρεώσεων που προβλέπονται στις ιδρυτικές Συνθήκες και τους θεμελιώδεις στόχους της ΕΟΚ. Το υποψήφιο μέλος πρέπει να βρίσκεται επί της ευρωπαϊκής ηπείρου και να εφαρμόζει όλες τις δημοκρατικές διαδικασίες που χαρακτηρίζουν το κράτος δικαίου. Έτσι την 1^η Ιανουαρίου 1973 προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα τα κράτη της Δανίας, Ιρλανδίας, και το Ηνωμένο Βασίλειο. Συνεχίζεται δε η Διεύρυνση της ΕΟΚ με την είσοδο των κρατών που πλέον έχουν δημοκρατικές διαδικασίες το 1981 της Ελλάδος και το 1986 των κρατών της Ισπανίας και Πορτογαλίας¹⁷.

7-10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1979: ΠΡΩΤΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ: Τον Ιούνιο του 1979 γίνονται οι πρώτες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με άμεση καθολική ψηφοφορία. Ο Jean MONNET είχε γράψει ότι Δεν συνασπίζουμε κράτη, ενώνουμε ανθρώπους. Έτσι δημιουργείται μια ισορροπία των θεσμών της ΕΟΚ, με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το οποίο δραματίζει ουσιαστικό ρόλο αντιπροσωπεύοντας λαούς και αποτελεί δημοκρατική πτυχή του Ευρωπαϊκού σχεδίου. Έτσι κάθε 5 χρόνια εκλέγονται με καθολική και άμεση ψηφοφορία Ευρωβουλευτές που προέρχονται από τα κοινοβούλια των κρατών που είναι μέλη της ΕΟΚ. Ο χώρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι το Στρασβούργο. Το κοινοβούλιο αυτό διαθέτει σημαντικές εξουσίες λήψεως αποφάσεων και ελέγχου¹⁸.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΝΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΟΚ: Για πολλά χρόνια γινότουσαν προσπάθειες, του αείμνηστου Πρωθυπουργού της Ελλάδος κ Κωνσταντίνου Καραμανλή και των συνεργατών του, αείμνηστων κ.κ. Γ. Ράλλη και Π. Παπαληγούρα, να υπάρξει ένταξη στην ΕΟΚ της Ελλάδος. Τελικά το 1979, έγινε η ένταξη της Ελλάδος, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Ο χώρος που υπεγράφη η συνθήκη της ένταξης ήταν το Ζάππειο Μέγαρο στην Αθήνα. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ως πρόεδρος της ελληνικής κυβερνήσεως μαζί με τον Γεώργιο Ράλλη, υπέγραψαν την συνθήκη της ένταξης στην ΕΟΚ, παρουσία όλων των Ευρωπαίων ηγετών. Απουσίαζε από την υπογραφή της ένταξης στην ΕΟΚ, η Αξιωματική Αντιπο-

¹⁷ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 14

¹⁸ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 15

λίτευση, το ΠΑΣΟΚ και ο αρχηγός της¹⁹.

17 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986: ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΠΡΑΞΗΣ: Η κατάργηση των εσωτερικών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών στις ανταλλαγές όδευσε στην υπογραφή της Συνθήκης που αναφέρετε σαν μια Ενιαία Πράξη όπου συνδέει στενά τον στόχο της μεγάλης εσωτερικής αγοράς με το εξίσου σημαντικό ρόλο της Οικονομικής και Κοινωνικής συνοχής. Πλέον δεν είναι μόνο οι Οικονομικοί παράμετροι αλλά και τα Κοινωνικά δεδομένα που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων συνδέονται άρρηκτα με τον σταθερό στόχο της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των ευρωπαίων πολιτών²⁰.

1^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: Την 7^η Φεβρουαρίου 1992 είχε υπογραφεί η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο Μαστριχ. Την 1^η Νοεμβρίου 1993 η Συνθήκη αυτή τέθηκε σε ισχύ. Η Συνθήκη αυτή είχε τρεις άξονες που στηριζότανε: 1^{ος} η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και Δικαστήριο, 2^{ος} η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας, 3^{ος} οι Εσωτερικές Υποθέσεις των κρατών που την απαρτίζουν. Η μεγάλη ενιαία αγορά χρειάζεται ένα ενιαίο νόμισμα στο οποίο συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη εφ' όσον πληρούν ορισμένους όρους καλής διαχείρισης. Αυτό είναι το Ευρώ²¹.

¹⁹ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 17

²⁰ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 18

²¹ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 19

2. Ένταξη της Ελλάδος στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Την ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.), από την 1η Ιανουαρίου του 2001, αποφάσισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής, στη Σάντα Μαρία ντε Φείρα της Πορτογαλίας.

Η ελληνική κυβέρνηση, με προεξάρχοντα τον **Πρωθυπουργό της Ελλάδος κ. Κωνσταντίνο Σημίτη** και τους Υπουργούς Εξωτερικών **κ. Γεώργιο Παπανδρέου** και των Οικονομικών και Οικονομίας **κ Γιάννο Παπαντωνίου**, για πολλά χρόνια προσπάθησε έτσι ώστε, να καλυφθούν **οι οικονομικοί δείκτες** που απαιτούντο, ώστε **να γίνει δεκτή** η Ένταξη της Ελλάδος στην ΟΝΕ.

Ο ελληνικός λαός δέχθηκε **με μεγάλη ικανοποίηση** την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, διότι πιστεύει και πίστευε για την αναγκαιότητα που υπάρχει για το πιο σφικτό δέσιμο της Ελλάδος με την Ενωμένη Ευρώπη.

Πρόκειται για μία ιστορική απόφαση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι ύστερα από μία πολύχρονη και κοπιώδη προσπάθεια προσαρμογής στις συνθήκες λειτουργίας της ενοποιημένης ευρωπαϊκής αγοράς, η Ελλάδα γίνεται δεκτή και τυπικά από τους εταίρους της στην ΟΝΕ.

Η Ελλάδα πλέον εντάσσεται οριστικά **στον σκληρό πυρήνα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, γεγονός που θα επέτρεπε την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της.

Η ένταξη της χώρας μας **στη ζώνη του ευρώ**, επηρέασε καθοριστικά τη λειτουργία και τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Η υιοθέτηση του ευρώ προκάλεσε σημαντικές αλλαγές στο οικονομικό περιβάλλον.

Οι αλλαγές αφορούσαν τη ζωή των μισθωτών, των συνταξιούχων, των επιχειρηματιών και εμπόρων, των φορολογούμενων, των δανειοληπτών, των καταναλωτών και γενικότερα όλων των συναλλασσομένων²².

3. Η ΟΝΕ και ποιες αλλαγές έφερε στη ζωή μας

Ειδικότερα η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ έφερε τις ακόλουθες αλλαγές:

ΔΡΑΧΜΗ: Από την 1η Ιανουαρίου 2001 η δραχμή δέθηκε οριστικά και αμετάκλητα με το ευρώ στην ισοτιμία των 340,75 δραχμών. Το ευρώ κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (1/1/2001 ως 1/1/2002), κυκλοφορούσε μόνο σε λογιστική μορφή. Αυτό σημαίνει ότι γίνονταν συναλλαγές σε ευρώ μέσω χρηματοπιστωτικών οργανισμών, αλλά δεν χρησιμοποιήθηκε το ευρώ σε φυσική μορφή στις καθημερινές συναλλαγές.

Την 1/1/2002 το ενιαίο νόμισμα κυκλοφόρησε σε χαρτονομίσματα και κέρματα. Οι συναλλαγές γίνονται σε ευρώ και σε δραχμές αλλά το ευρώ είναι το επίσημο νόμισμα. Η διπλή κυκλοφορία θα ίσχυσε μέχρι τις 31/3/2002, ενώ από την 1η Απριλίου του ίδιου έτους το μόνο νόμισμα που κυκλοφορεί είναι το ευρώ²³.

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ: Η διαμόρφωση του πληθωρισμού επηρεάστηκε από την αναπόφευκτη σταδιακή σύγκλιση των εγχώριων επιτοκίων προς τα επιτόκια της ζώνης του ευρώ και από την προσέγγιση της τρέχουσας ισοτιμίας της δραχμής προς την κεντρική της ισοτιμία.

Αποτέλεσμα η διαμόρφωση του μέσου ετήσιου πληθωρισμού του 2009, σε επίπεδο που δεν θα υπερβαίνει το 1%, είναι ευνοϊκό αποτέλεσμα της μετά ΟΝΕ εποχής.

²² Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 23-24

²³ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 26

Η δραστικότερη συνέπεια χαμηλού πληθωρισμού είναι τα περιορισμένα περιθώρια αυξήσεων τιμών στην αγορά, που αυτό σημαίνει την ύπαρξη σταθερότητας στις τιμές της αγοράς προς όφελος των καταναλωτών²⁴.

ΕΠΙΤΟΚΙΑ: Μέχρι το τέλος του 2008 τα εγχώρια επιτόκια-ειδικότερα τα βραχυπρόθεσμα της χρηματαγοράς είχαν περίπου συγκλίνει με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά. Στα επιτόκια στο εσωτερικό της ζώνης του ευρώ εξακολουθούν να υπάρχουν διαφοροποιήσεις, οι οποίες όμως είναι σημαντικά χαμηλότερες από αυτές που παρατηρούνταν συνήθως μεταξύ χωρών με εθνικά νομίσματα²⁵.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Ένα άλλο όφελος της χώρας μας από την πλήρη συμμετοχή της στην ΟΝΕ ήταν η προοπτική ταχύτερης οικονομικής ανάπτυξης. Η ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη έγινε πραγματικότητα έως και τις αρχές του 2008. Με την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση όμως έδειξε τις πραγματικές και διαρθρωτικές αδυναμίες της. Έτσι η Οικονομική ανάπτυξη θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα της ελληνικής οικονομίας να λειτουργήσει ανταγωνιστικά, συμπληρώνοντας με συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οφέλη από την ένταξη στη ζώνη του ευρώ, - τα οφέλη βεβαίως αξιοποιούνται και από τις άλλες χώρες που έχουν υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα²⁶.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ: Η συμμετοχή στην ΟΝΕ μεταξύ άλλων δεν ενεθάρρυνε την ταχύτερη ανάπτυξη νέων γραμμών παραγωγής, τη σταθερότερη εφαρμογή νέων τεχνικών στην παραγωγική διαδικασία και την αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την μη ανάπτυξη της παραγωγής, του εισοδήματος και της απασχόλησης καθώς και το κατρακύλισμα στην παγκόσμια κατάταξη του δείκτη ανταγωνισμού²⁷.

ΜΙΣΘΟΙ: Από 1/1/2001 και κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου η μισθοδοσία συνέχισε να γίνεται σε δραχμές, ενώ από 1/1/2002 όλες οι πληρωμές γίνονταν σε ευρώ. Μετά τη μετατροπή με βάση την κεντρική ισοτιμία των 340,75 δραχμών άλλαξαν μόνο οι αριθμοί, ενώ η αγοραστική δύναμη των αποδοχών παρέμεινε η ίδια. Οι αυξήσεις των μισθών στο Δημόσιο ήταν συγκρατημένες. Από το επικαιροποιημένο πρόγραμμα σύγκλισης (1999-2002) έως και το τελευταίο (2008-2001)

²⁴ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 27

²⁵ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 28

²⁶ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 29

²⁷ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 30

προκύπτει ότι οι αυξήσεις στους μισθούς στο δημόσιο τομέα, θα καλύπτουν τον πληθωρισμό και θα τον υπερβαίνουν ανάλογα, με την αύξηση της παραγωγικότητας.

Στον ιδιωτικό τομέα οι μισθοί θα εξακολουθήσουν να διαμορφώνονται από τις συλλογικές διαπραγματεύσεις εργοδοτών και εργαζομένων, με γνώμονα το ύψος του πληθωρισμού και τα κέρδη των επιχειρήσεων²⁸.

ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ: Η μετάβαση στο ευρώ δεν επηρέασε την ονομαστική αξία των συντάξεων. Ως τις 31 Δεκεμβρίου του 2001, οι συντάξεις καταβάλλονταν σε δραχμές. Από την 1η Ιανουαρίου του 2002 οι συντάξεις καταβάλλονται σε ευρώ. Μετά τη μετατροπή στην καθορισμένη ισοτιμία μόνο οι αριθμοί θα αλλάξουν, ενώ η αγοραστική δύναμη της σύνταξης θα παραμείνει η ίδια.

Οι όροι, οι προϋποθέσεις και το ύψος των συντάξεων όμως θα αλλάξουν επί το δυσμενέστερο με την ένταξη στην ΟΝΕ. Όπως έχουν επισημάνει οι διεθνείς οργανισμοί οι αλλαγές αυτές θα πρέπει να κινούνται στην κατεύθυνση της αύξησης των ορίων ηλικίας, στην αλλαγή των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης και στη βάση υπολογισμού του ύψους των συντάξεων²⁹.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΗΡΙΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ: Ο κανονισμός 1103/97 που εξέδωσε το συμβούλιο στις 17 Ιουνίου του 1997, διασφάλιζε τη συνέχεια όλων των ασφαλιστηρίων συμβολαίων και άλλων νομικών συμβάσεων, με την υποκατάσταση των ποσών που είναι εκφρασμένα σε εθνικές νομισματικές μονάδες με τα ισοδύναμα τους σε ευρώ. Οι αξίες σε ευρώ υπολογίστηκαν σύμφωνα με την κεντρική ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ. Η μετατροπή σε ευρώ πραγματοποιήθηκε υποχρεωτικά την 1η Ιανουαρίου του 2002³⁰.

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: Ο Δημόσιος τομέας περιλαμβανομένου και των ΔΕΚΟ προσάρμοσε το θεσμικό πλαίσιο, των μηχανογραφικών συστημάτων και της κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού, για να εξυπηρετήσει αποτελεσματικά τον Έλληνα πολίτη. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου αναγράφονταν στα τιμολόγια των ΔΕΚΟ, οι αξίες και σε δραχμές και σε ευρώ. Ενώ μετά το πέρας της περιόδου μετάβασης, μόνο σε ευρώ³¹.

²⁸ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 31

²⁹ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 32

³⁰ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 32

³¹ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 33

ΦΟΡΟΙ: Η εισαγωγή του ευρώ δεν ήταν υπεύθυνη για οποιαδήποτε αύξηση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των πολιτών. Το ευρώ όμως μπορεί να επιφέρει αλλαγές στα εθνικά φορολογικά συστήματα. Για το λόγο αυτό απαιτείται η φορολογική σύγκλιση σε μία σειρά από τομείς όπως: φορολογία επιχειρήσεων, φορολογία εισοδήματος από καταθέσεις ταμειευτηρίου και το ζήτημα των παρακρατούμενων φόρων σε διασυνοριακούς τόκους³².

ΟΜΟΛΟΓΑ: Η πραγματική αξία των ομολόγων δεν άλλαξε αλλά μόνο οι αριθμοί που εκφράζουν την αξία τους. Από 1/1/2001 οι νέες εκδόσεις ομολόγων εκδίδονται μόνο σε ευρώ. Επίσης τα άληκτα ομόλογα που ήταν εξοφλητέα σε δραχμές μετατράπηκαν σε ευρώ.

Οι αποδόσεις των ομολόγων στην εγχώρια αγορά είναι συνάρτηση δύο προσδιοριστικών παραγόντων: του ρυθμού αποκλιμάκωσης των παρεμβατικών επιτοκίων από την Τράπεζα της Ελλάδος καθώς και των εξελίξεων στην ευρωπαϊκή αγορά³³.

ΔΑΝΕΙΑ: Η εισαγωγή του ευρώ δεν επηρέασε την αξία ή το κόστος των δανείων που είχαν συναφθεί. Δάνεια που δεν είχαν αποπληρωθεί ως τις 1/1/2002 συνέχισαν να εκτελούνται σε δραχμές. Από την 1η Ιανουαρίου του 2002 όλα τα δάνεια ανταλλάχθηκαν αυτόματα σε ευρώ.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ: Οι τραπεζικοί λογαριασμοί μετατράπηκαν αυτόματα από δραχμές σε ευρώ από την 1/1/2002,

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ: Από 1/1/2001 όλες οι συναλλαγές στο ΧΑΑ σε μετοχές, ομόλογα κ.λπ., εκφράστηκαν και σε ευρώ. Από 1/1/2002 όλες οι συναλλαγές θα γίνονται σε ευρώ.

Η είσοδος της χώρας μας στην ΟΝΕ έφερε και την τυπική αναβάθμιση της Σοφοκλέους σε ώριμη χρηματιστηριακή αγορά³⁴.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΑΓΟΡΩΝ: Η χώρα σύμφωνα με υποδείξεις αρμόδιων κοινοτικών οργάνων, επισπεύδει τις ιδιωτικοποιήσεις κρατικών οργανισμών, αλλά και την έναρξη των διαδικασιών για την απελευθέρωση των

³² Αργεΐτης, Γιώργος, 2006, σ. 33

³³ Αργεΐτης, Γιώργος, 2006, σ. 35

³⁴ Αργεΐτης, Γιώργος, 2006, σ. 36-37

αγορών τηλεπικοινωνιών, ενέργειας, μεταφορών, κλειστών επαγγελματιών και άλλων τομέων.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές βελτιώνουν την ποιότητα και Διεθνή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών ενώ ταυτόχρονα συντελούν στη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών³⁵.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Με την εισαγωγή του ευρώ οι τουρίστες δεν πληρώνουν έξοδα συναλλάγματος όταν διασχίζουν τα σύνορα. Η χώρα μας ενώ έχει γίνει πιο προσιτή για τους ξένους τουρίστες καθώς έχουν εκλείψει οι προμήθειες στην ανταλλαγή νομισμάτων, όμως έχει δυσκολίες πλέον τα τελευταία χρόνια λόγω ακριβού ευρώ³⁶.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ: Το ευρώ βελτίωσε τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς, εξαλείφοντας τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις και παρέχοντας μία κοινή λογιστική μονάδα για τις εμπορικές δραστηριότητες.

Οι επιχειρήσεις θα είναι σε θέση να διαμορφώνουν χαμηλότερες τιμές στις χώρες εντός της Ε.Ε. που πραγματοποιούν εξαγωγές. Αναλογικά πιο φτηνές θα γίνουν οι εισαγωγές από εκτός Ε.Ε. χώρες.³⁷

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ: Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου ίσχυσε η διπλή αναγραφή των τιμών στα προϊόντα. Έτσι οι τιμές των προϊόντων αναγράφονταν και σε δραχμές και σε ευρώ. Σήμερα όλα πλέον είναι σε ευρώ και δραχμή μια ανάμνηση.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ: Τα οφέλη της ΟΝΕ για τους καταναλωτές είναι πολυάριθμα. Ορισμένα από αυτά είναι. Μειωμένο κόστος για ταξίδια σε άλλες χώρες, μεγαλύτερη διαφάνεια κόστους και αυξημένος ανταγωνισμός που δεν οδήγησε σε γενική μείωση τιμών, χαμηλά επιτόκια που μείωσαν το κόστος δανεισμού κ.ά. Με την εισαγωγή του ευρώ επίσης, διευκολύνθηκε και η σύγκλιση των τιμών προς τα κάτω, αποτέλεσμα της σύγκρισης τιμών ομοειδών προϊόντων σε διαφορετικές χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέσπισε ακριβείς κανόνες προκειμένου να διασφαλίσει την αμεροληψία των στρογγυλοποιήσεων προς τα πάνω και προς τα κάτω³⁸.

³⁵ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 38

³⁶ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 41

³⁷ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 42

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: Η εισαγωγή στην ΟΝΕ δημιουργεί μία νέα βάση για τη στήριξη της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Τα χαμηλότερα επιτόκια που διαμορφώθηκαν, ενθαρρύνουν περισσότερες επενδύσεις και μεγαλύτερη ανάπτυξη, δύο βασικοί άξονες για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Απολογιστικά όμως τα χρόνια που πέρασαν αυτό δεν επαληθεύτηκε³⁹.

³⁸ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ. 42-43

³⁹ Αργείτης, Γιώργος, 2006, σ.44

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3^ο

ΕΛΛΑΣ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

1. Εισαγωγικά

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση, ιδιαίτερα μετά την έναρξη της 3ης φάσης της και την κυκλοφορία του ευρώ την 1-1-2002, λειτούργησε εξισορροπητικά στην παγκόσμια οικονομία, με την ανάδειξη ενός νέου νομισματικού πόλου, που χαρακτηρίζεται σε αξιόλογο βαθμό από στοιχεία σταθερότητας. Βέβαια, η κυκλοφορία του ευρώ συνέπεσε σε ένα ιδιαίτερα αρνητικό περιβάλλον για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία, το οποίο ήταν συνέπεια μιας κυκλικής οικονομικής υφέσεως το Α' εξάμηνο 2001 και, κυρίως, των πολιτικών και οικονομικών επιπτώσεων από τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.

Η αποτελεσματικότητα όμως της ΟΝΕ στο νέο διεθνές περιβάλλον, κρίνεται κυρίως από τη δυνατότητα διεύρυνσης του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου της Ένωσης. Αυτό προϋποθέτει τη διαμόρφωση μίας κατά το δυνατόν πλήρους οικονομικής ένωσης, με πλήρη εφαρμογή της εσωτερικής αγοράς και του ενιαίου φορολογικού συστήματος, με προωθημένες πολιτικές ανάπτυξης και απασχόλησης, καθώς και ισχυρό κοινοτικό προϋπολογισμό που θα τις στηρίξει. Προϋποθέτει, επίσης, δημοκρατική θεμελίωση και έλεγχο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ως υπερεθνικής νομισματικής αρχής, στο πλαίσιο της γενικότερης εμβάθυνσης της πολιτικής ένωσης της ανάπτυξης της (ΚΕΠΑΑ) ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.⁴⁰

2. Πορεία της Ελλάδος προς την ΟΝΕ

Η Ελλάδα εξ αρχής έθεσε κυρίαρχο πολιτικό και οικονομικό στόχο την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος. Το Μάρτιο 1998 η δραχμή προσδέθηκε στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ/1), με κεντρική ισοτιμία 357 δρχ/ΕCΥ. Στο τέλος του ίδιου έτους (31-12-98), ακολούθησε η γέννηση του ευρώ σε λογιστική μορφή και η ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών ΜΣΙ/2, με κε-

⁴⁰ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 39

ντρική ισοτιμία 353,109 δρχ/ευρώ (15%). Με βάση τη θετική πορεία της ελληνικής οικονομίας, τον Ιανουάριο 2000 έγινε αναπροσαρμογή της κεντρικής ισοτιμίας σε 340,75 δρχ/ευρώ. Στις 9 Μαρτίου 2000 υποβλήθηκε η αίτηση της ελληνικής κυβέρνησης για άρση της παρέκκλισης της οικονομίας μας και την υιοθέτηση του ευρώ.

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας των γνωμοδοτήσεων των αρμοδίων οργάνων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira (19 Ιουνίου) αποφάσισε ομόφωνα και πανηγυρικά τη συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη από 1-1-2001. Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε ως ισοτιμία μετατροπής της δραχμής προς το ευρώ την ισχύουσα κεντρική ισοτιμία (340.75 δρχ/ευρώ)⁴¹.

3. Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Εφεξής, το πλαίσιο και οι στόχοι της ελληνικής οικονομικής πολιτικής έχουν ως βασικό σημείο αναφοράς το Σύμφωνο σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) και τη διασφάλιση του ευρώ. Το εγχείρημα της κυκλοφορίας του ενιαίου νομίσματος στη χώρα μας ήταν ομαλό και ο ρυθμός προσαρμογής των συναλλαγών ιδιαίτερα ταχύς. Αυτό συνιστά επιτυχία ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι σε σύγκριση με τα άλλα κράτη της ευρωζώνης η Ελλάς είχε σαφώς μικρότερο διάστημα προετοιμασίας, ενημέρωσης και προσαρμογής.

Το Σύμφωνο περιλαμβάνει δύο Κανονισμούς και δύο Ψηφίσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίων (Αμστερνταμ και Βρυξελλών). Στόχος του είναι να εξασφαλίσει τη διατήρηση των υγιών δημόσιων οικονομικών στα κράτη μέλη μέσω της δημοσιονομικής πειθαρχίας στο πλαίσιο της ΟΝΕ και να προωθήσει την ανάπτυξη και την ενίσχυση της απασχόλησης, με βάση τα προγράμματα σταθερότητας των κρατών μελών, στα οποία προσδιορίζονται οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί τους στόχοι. Παράλληλα, το ΣΣΑ προβλέπει ειδικές διαδικασίες παρακολούθησης της εφαρμογής του και κυρώσεις για τα κράτη μέλη που παρεκκλίνουν από τα δημοσιονομικά κριτήρια⁴².

4. Πορεία της Ελληνικής Οικονομίας

Με την απόφαση για συμμετοχή μας στην ευρωζώνη, παρουσιάσαμε το πρώτο για την Ελλάδα Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΠΣΑ), όπου περι-

⁴¹ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 40-41

⁴² Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 44

γράφονται η πολιτική και οι στόχοι που θα ακολουθήσει η χώρα μας έως το 2004. Σύμφωνα με τα περιλαμβανόμενα στο Αναθεωρημένο Πρόγραμμα, που παρουσιάστηκε στο Συμβούλιο ECOFIN της 12/02/02, ο ετήσιος πληθωρισμός αναμένεται να είναι για το 2002 στο 2,8%, το 2003 στο 2,7% και το 2004 στο 2,8%. Προβλέπεται ότι το ακαθάριστο εθνικό προϊόν θα αυξηθεί το 2002 με ρυθμό 3,8%, το 2003 με 4,0% και το 2004 επίσης με 4,0%. Το έλλειμμα του προϋπολογισμού το 2002 θα παρουσιάσει πλεόνασμα 0,8% επί του ΑΕΠ, το 2003 1,0% και το 2004 1,2%. Το χρέος της γενικής κυβέρνησης θα ανέλθει το 2002 στο 97,3% του ΑΕΠ, το 2003 στο 94,4% και το 2004 στο 90%. Τέλος, όσον αφορά την ανεργία, η πρόβλεψη είναι 10,5% για το 2002, 9,8% για το 2003 και 9,0% για το 2004.

Το Συμβούλιο ECOFIN της 12/02/02 διαπίστωσε ότι το πρόγραμμα ευρίσκεται εντός του πλαισίου των Γενικών Κατευθυντηρίων Γραμμών της Οικονομικής Πολιτικής της Ε.Ε., παράλληλα, απηύθυνε συστάσεις για συγκράτηση των δημόσιων δαπανών και επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών, ιδίως στον τομέα του ασφαλιστικού και του συνταξιοδοτικού.

Από το 2006 η χώρα μας είναι συνεχώς σε δύσκολη θέση αφού έχει ξεπεράσει το έλλειμμα του 3% και εγκαλείται συνεχώς από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να πάρει μέτρα περιορισμού του ελλείμματος⁴³. Η μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση του 2008 δημιουργεί ακόμη χειρότερες συνθήκες.

Ήδη η χώρα μας έχει δώσει το νέο επικαιροποιημένο πρόγραμμα στις 6/2/2009 για την περίοδο 2008 – 2011 το δε συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε την πιο κάτω γνώμη στις 10/3/2009, σχετικά με το επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας της Ελλάδας για την περίοδο 2008-2011.

5. Γνώμη του Συμβουλίου της 10ης Μαρτίου 2009 σχετικά με το επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας της Ελλάδας για την περίοδο 2008-2011 (2009/C 64/02)

Το συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας υπόψη τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τον κανονισμό του Συμβουλίου, για την ενίσχυση της εποπτείας της δημοσιονομικής κατάστασης και την εποπτεία και το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών⁴⁴, και ιδίως το άρθρο 5 παράγραφος 3, τη σύ-

⁴³ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 48

⁴⁴ ΕΕ L209 της 2.8.1997, σ. 1. Τα έγγραφα που αναφέρονται στο παρόν κείμενο διατίθενται στον ακόλουθο δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

σταση της Επιτροπής και έπειτα από διαβουλεύσεις με την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή, εξέδωσε την παρούσα γνώμη

(1) Στις 10 Μαρτίου 2009 το Συμβούλιο εξέτασε το επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας της Ελλάδας, που καλύπτει την περίοδο 2008 έως 2011⁴⁵.

(2) Η Ελλάδα γνώρισε ισχυρή οικονομική ανάπτυξη που έφθασε σε 4% ετησίως την τρέχουσα δεκαετία. Παράλληλα, οι εγχώριες και εξωτερικές μακροοικονομικές ανισορροπίες διευρύνθηκαν σημαντικά, γεγονός που οδήγησε σε επιτάχυνση της συσσώρευσης του εξωτερικού χρέους, ενώ το δημόσιο χρέος παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα. Λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στην ελληνική οικονομία, η επακόλουθη επαναξιολόγηση των κινδύνων ασκεί ακόμη μεγαλύτερες πιέσεις στις επιβαρύνσεις που προκαλεί το χρέος της χώρας⁴⁶.

Σύμφωνα με τις ενδιάμεσες προβλέψεις των υπηρεσιών της Επιτροπής του Ιανουαρίου 2009, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε το 2008 στο 2,9% σε πραγματικούς όρους και το 2009 αναμένεται να σημειώσει σημαντική κάμψη, διατηρώντας ωστόσο το θετικό του πρόσημο. Δεδομένου ότι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης διατηρήθηκε σε επίπεδα υψηλότερα της τιμής αναφοράς του 3% του ΑΕΠ από το 2007⁴⁷, και ότι παρουσιάζει έναν από τους υψηλότερους δείκτες δημοσίου χρέους στην ΕΕ, η Ελλάδα δεν έχει περιθώρια τονωτικών δημοσιονομικών μέτρων, ώστε να μην τεθεί σε μεγαλύτερο κίνδυνο η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών και η ανταγωνιστική θέση της χώρας. Κατά συνέπεια, δεν προβλέπεται δέσμη δημοσιονομικών τονωτικών μέτρων. Οι ελληνικές αρχές παρουσίασαν στο νόμο περί προϋπολογισμού του 2009 ορισμένα μέτρα που αποσκοπούν στη διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής, μεταξύ άλλων με ορισμένες παροχές σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος. Η Ελλάδα είναι αντιμέτωπη με την πρόκληση της επίτευξης σημαντικής δημοσιονομικής εξυγίανσης, ταυτόχρονα με τη βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων οικονομικών και τη διόρθωση των παραγόντων που ευθύνονται για τις εκτεταμένες εσωτερικές και εξωτερικές ανισορροπίες της οικονομίας⁴⁸.

⁴⁵ Στις 6 Φεβρουαρίου 2009, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν προσθήκη στο πρόγραμμα, στην οποία παρέχονται διευκρινίσεις για τις μεταβολές όσον αφορά τα μέτρα για την ενίσχυση των φορολογικών εσόδων που προβλέπει ο προϋπολογισμός και την προγραμματιζόμενη μεταρρύθμιση της δημοσιονομικής διαδικασίας. Στην προσθήκη, η δημοσιονομική στρατηγική που παρουσιάζεται στο πρόγραμμα σταθερότητας παραμένει αμετάβλητη και δεν επέρχεται καμία αλλαγή στο μακροοικονομικό σενάριο ή στις δημοσιονομικές προβλέψεις

⁴⁶ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/spp/main_en.htm

⁴⁷ Σύμφωνα με τα στοιχεία που κοινοποιήθηκαν από τις ελληνικές αρχές τον Οκτώβριο του 2008 και επικυρώθηκαν από την Euro-stat, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης έφθασε σε 3,5% του ΑΕΠ το 2007, υπερβαίνοντας την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ. Λόγω της μη τήρησης της τιμής αναφοράς της συνθήκης, στις 18 Φεβρουαρίου 2009, η Επιτροπή συνέταξε έκθεση βάσει του άρθρου 104 παράγραφος 3 της συνθήκης.

⁴⁸ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/spp/main_en.htm

(3) Το μακροοικονομικό σενάριο στο οποίο στηρίζεται το πρόγραμμα προβλέπει ότι η πραγματική αύξηση του ΑΕΠ θα μειωθεί από 3% το 2008 σε 1,1 % το 2009 πριν αυξηθεί και πάλι στο 1,75% κατά μέσο όρο κατά την υπόλοιπη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου. Αξιολογούμενο με βάση τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες επί του παρόντος⁴⁹, το μακροοικονομικό σενάριο στηρίζεται σε ευνοϊκές αναπτυξιακές παραδοχές για το 2009 και τα έτη που ακολουθούν. Ειδικότερα, το πρόγραμμα προβλέπει ότι η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και σε μικρότερο βαθμό των επενδύσεων, θα διατηρήσουν το δυναμισμό τους, χάρη στην ευνοϊκή εξέλιξη της απασχόλησης και σε μια αισιόδοξη εκτίμηση των αποτελεσμάτων των πρόσφατων πρωτοβουλιών για τη στήριξη των επενδύσεων και τη βελτίωση της απορρόφησης των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Επιπλέον, η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας των εμπορικών εταιριών της Ελλάδας και η εξασθένηση των προοπτικών του διεθνούς εμπορίου συνεπάγονται σημαντικούς κινδύνους δυσμενέστερων εξελίξεων σε σχέση με το μακροοικονομικό σενάριο στο οποίο στηρίζεται το πρόγραμμα, κυρίως λόγω της ευάλωτης κατάστασης των τομέων της ναυτιλίας και του τουρισμού στο πλαίσιο της παρούσας κρίσης. Οι προβλέψεις του προγράμματος όσον αφορά τον πληθωρισμό φαίνονται ρεαλιστικές, ενώ εκείνες για την εξέλιξη των εξωτερικών ανισορροπιών σε μεσοπρόθεσμη βάση θεωρούνται κάπως ευνοϊκές⁵⁰.

(4) Για το 2008, στο επικαιροποιημένο πρόγραμμα το έλλειμμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα εκτιμάται σε 3,7 % του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων έκτακτων μέτρων ύψους 0,4 % του ΑΕΠ που μειώνουν το έλλειμμα), ποσοστό υψηλότερο κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες εκείνου των ενδιάμεσων προβλέψεων των υπηρεσιών της Επιτροπής του Ιανουαρίου 2009. Για λόγους σύγκρισης, πρέπει να σημειωθεί ότι στο προηγούμενο επικαιροποιημένο πρόγραμμα είχε τεθεί ο στόχος το ποσοστό αυτό να μειωθεί σε 1,6% του ΑΕΠ. Αυτή η απόκλιση κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες αποτελεί απόρροια τόσο των χαμηλότερων εσόδων όσο και υπερβάσεων στον τομέα των δαπανών. Ειδικότερα, τα έσοδα εκτιμάται ότι είναι κατά 1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ χαμηλότερα από τα προβλεφθέντα, κυρίως λόγω της χαμηλότερης από το αναμενόμενο απόδοσης των μέτρων για την ενίσχυση των εσόδων που εφαρμόστηκαν το 2008. Οι υπερβάσεις των δαπανών ανέρχονται επιπροσθέτως σε σχεδόν 1 ποσο-

⁴⁹ Η αξιολόγηση λαμβάνει ιδίως υπόψη τις προβλέψεις των υπηρεσιών της Επιτροπής του Ιανουαρίου 2009, αλλά και άλλες πληροφορίες που έγιναν γνωστές αργότερα

⁵⁰ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

στιαία μονάδα του ΑΕΠ, κυρίως λόγω υπερβάσεων στις πρωτογενείς τρέχουσες δαπάνες, και ιδίως της δημόσιας κατανάλωσης και των μισθών που διαμορφώθηκαν σε επίπεδα υψηλότερα από τα αναμενόμενα⁵¹.

(5) Σύμφωνα με το επικαιροποιημένο πρόγραμμα, ο στόχος που τίθεται για το έλλειμμα το 2009 είναι 3,7% του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων έκτατων μέτρων ύψους 0,5% του ΑΕΠ που μειώνουν το έλλειμμα), ποσοστό που συμφωνεί με τις ενδιάμεσες προβλέψεις των υπηρεσιών της Επιτροπής. Σε σύγκριση με το δημοσιονομικό στόχο που είχε τεθεί στον προϋπολογισμό του 2009, ο οποίος εγκρίθηκε από τη Βουλή στις 21 Δεκεμβρίου 2008, αντιπροσωπεύει μια προς τα άνω αναθεώρηση κατά 1,75 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Ο νέος δημοσιονομικός στόχος λαμβάνει υπόψη τα δυσμενέστερα σε σχέση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα του 2008. Επίσης είναι απόρροια των πιο συγκρατημένων προβλέψεων σχετικά με τα συνολικά έσοδα, που αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω κατά 1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ, ενώ οι δημόσιες δαπάνες αναθεωρήθηκαν προς τα άνω κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Ωστόσο, εξακολουθεί να προβλέπεται αύξηση του δείκτη εσόδων κατά σχεδόν 1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ το 2009, χάρη στη δέσμη μέτρων για την ενίσχυση των εσόδων που θεσπίστηκε το Σεπτέμβριο του 2008 και που περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του 2009. Για να εξασφαλιστεί η επίτευξη των αναθεωρημένων στόχων, το επικαιροποιημένο πρόγραμμα προβλέπει μια σειρά μέτρων, εκτός εκείνων που περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του 2009, που αποσκοπούν στη συγκράτηση των πρωτογενών δημοσίων δαπανών και στον εξορθολογισμό της διαχείρισης των δημοσίων δαπανών. Αυτά τα νέα μέτρα, που πρόκειται να θεσπιστούν στη διάρκεια του 2009, δεν περιγράφονται αναλυτικά στο πρόγραμμα. Ο συνολικός προσανατολισμός της δημοσιονομικής πολιτικής το 2009 θα είναι εν γένει ουδέτερος⁵².

(6) Η δημοσιονομική στρατηγική που παρουσιάζεται στο πρόγραμμα αποσκοπεί στη μείωση του διαρθρωτικού ελλείμματος από 4,5% του ΑΕΠ το 2008 σε 4,3% το 2009 και σε 2,2% μέχρι το 2011, ενώ ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος (ΜΔΣ) ενός ισοσκελισμένου προϋπολογισμού σε διαρθρωτικούς όρους (δηλαδή σε κυκλικά προσαρμοσμένους όρους χωρίς να λαμβάνονται υπόψη έκτακτα και λοιπά προσωρινά μέτρα) δεν προβλέπεται να επιτευχθεί εντός του ορίζοντα του προγράμματος. Μετά το στόχο του 3,7 % του ΑΕΠ που τέθηκε για το 2009, το ονο-

⁵¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

⁵² http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

μαστικό έλλειμμα θα υποχωρήσει κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου σε 3,2 % του ΑΕΠ το 2010 και σε 2,6 % μέχρι το 2011. Παράλληλα, το πρωτογενές ισοζύγιο θα εμφανίσει πλεόνασμα ύψους 1,7% του ΑΕΠ μέχρι το 2011, έναντι 0,8% το 2009. Σε διαρθρωτικούς όρους, αυτό αντιστοιχεί με βελτίωση κατά 0,75 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ κατά μέσο όρο. Η δημοσιονομική εξυγίανση το 2010 και 2011 προβλέπεται να επιτευχθεί κατά κύριο λόγο χάρη σε φιλόδοξες περικοπές των δαπανών, οι οποίες όμως δεν υποστηρίζονται πλήρως με συγκεκριμένα μέτρα. Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος, που εκτιμάται σε 94,6% του ΑΕΠ το 2008, προβλέπεται να υπερβεί το 96% του ΑΕΠ το 2009 και το 2010, πριν επανέλθει σε 94,75% το 2011. Εκτός από την αύξηση του ελλείματος και την υποχώρηση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ, μια σημαντική προσαρμογή των αποθεμάτων ροών συμβάλλει στην αύξηση του δείκτη χρέους το 2009⁵³.

(7) Υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι δυσμενούς εξέλιξης των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα, το μακροοικονομικό σενάριο στηρίζεται σε ευνοϊκές αναπτυξιακές παραδοχές. Το 2009 οι κίνδυνοι συνδέονται επίσης με πιθανές αποκλίσεις στην εφαρμογή του αναθεωρημένου δημοσιονομικού στόχου για το 2009, ιδίως λαμβανομένου υπόψη του ιστορικού επαναλαμβανόμενων υπερβάσεων των δαπανών και χαμηλότερων εσόδων. Από το 2010, διαφαίνονται κίνδυνοι κυρίως λόγω της έλλειψης πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα στήριξης της σχεδιαζόμενης εξυγίανσης, ιδίως όσον αφορά την πλευρά των δαπανών. Επιπλέον, οι περικοπές σε ορισμένες κατηγορίες δαπανών φαίνονται εκ πρώτης όψεως φιλόδοξες. Οι κίνδυνοι που συνδέονται με την προβλεπόμενη εξέλιξη του δείκτη χρέους προς το ΑΕΠ φαίνεται επίσης να είναι σοβαροί, και οφείλονται στους κινδύνους που περικλείουν οι προβλέψεις για την εξέλιξη του ελλείματος. Αυτοί οι κίνδυνοι μεγεθύνονται λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει σχετικά με τις προσαρμογές των αποθεμάτων-ροών για τις σχετικές συνιστώσες, για τις οποίες, όπως και στο παρελθόν, το πρόγραμμα δεν παρέχει πληροφορίες. Επιπλέον, ενδεχόμενες χρηματοπιστωτικές πράξεις που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αύξηση του χρέους στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα, είναι πιθανό να ασκήσουν ακόμη μεγαλύτερες πιέσεις στο δείκτη χρέους προς το ΑΕΠ. Το πρόγραμμα δεν περιλαμβάνει τις πιθανές επιπτώσεις αυτού του χρηματοδοτικού «πακέτου» στη διαμόρφωση του χρέους⁵⁴.

⁵³ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

⁵⁴ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

(8) Οι μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις συνταξιοδοτικές δαπάνες βάσει της από κοινού συμφωνηθείσας μεθοδολογίας είναι υπό προετοιμασία: οι μακροπρόθεσμες δημοσιονομικές επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού είναι πιθανό να είναι πολύ μεγαλύτερες από το μέσο όρο της ΕΕ. Η δημοσιονομική θέση το 2008, όπως εκτιμάται στο πρόγραμμα, η οποία είναι δυσμενέστερη από τη θέση εκκίνησης του προηγούμενου επικαιροποιημένου προγράμματος, επιδεινώνει τις μακροπρόθεσμες δημοσιονομικές επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού. Επιπλέον, το τρέχον επίπεδο του ακαθάριστου χρέους είναι πολύ υψηλότερο από την τιμή αναφοράς που ορίζει η συνθήκη. Η μείωσή του απαιτεί την επίτευξη υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων επί σειρά ετών. Η διατήρηση υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων σε μεσοπρόθεσμη βάση και η περαιτέρω μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος με στόχο τη συγκράτηση της πιθανής σημαντικής αύξησης των δαπανών που συνδέονται με τη γήρανση του πληθυσμού θα συνέβαλλε στη μείωση των σοβαρών κινδύνων ως προς τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Οι προαναφερθέντες κίνδυνοι που προέρχονται από τα προγράμματα σταθεροποίησης του χρηματοπιστωτικού τομέα που υιοθέτησε η Ελλάδα θα μπορούσαν να έχουν δυνητικά αρνητικές επιπτώσεις για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, κατά κύριο λόγο μέσω των επιπτώσεών τους στο δημόσιο χρέος, παρόλο που ένα μέρος του κόστους της δημόσιας στήριξης θα μπορούσε να αντισταθμιστεί στο μέλλον⁵⁵.

(9) Το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πλαίσιο παραμένει ασθενές, και χαρακτηρίζεται από αρνητικό ιστορικό. Οι δημοσιονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα δείχνουν ανεπαρκή έλεγχο των δημοσίων δαπανών, ενώ οι προβλέψεις σχετικά με τα έσοδα έχουν συστηματικά αποδειχθεί αισιόδοξες. Επιπλέον, και παρότι σημειώθηκε κάποια πρόοδος τα τελευταία έτη, τα διαρθρωτικά και ενδημικά προβλήματα που συνδέονται με τους εθνικούς λογαριασμούς της Ελλάδας, ήταν επίσης επιβαρυντικά για τον έγκαιρο και αποτελεσματικό έλεγχο των εσόδων και των δαπανών. Το πρόγραμμα προβλέπει τη συνέχιση της τρέχουσας δημοσιονομικής μεταρρύθμισης και περαιτέρω πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή του δημοσιονομικού προγραμματισμού, με στόχο τη βελτίωση του ελέγχου και της διαχείρισης των δημοσίων δαπανών, την αύξηση της διαφάνειας και την εισαγωγή μιας πολυετούς προοπτικής προ-

⁵⁵ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

γραμματισμού στην δημοσιονομική διαδικασία. Ωστόσο, η πλήρης εφαρμογή της μεταρρύθμισης της δημοσιονομικής διαδικασίας προγραμματίζεται για το 2012⁵⁶.

(10) Για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε μια σειρά μέτρων για να εξασφαλιστεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα, περιλαμβανομένου μέτρου για την εγγύηση των καταθέσεων μέχρι του ποσού των 100.000 EUR. Η δέση μέτρων περιλαμβάνει ένα καθεστώς κεφαλαιακής ενίσχυσης, με το οποίο διατίθενται νέα κεφάλαια σε πιστωτικά ιδρύματα έναντι προνομιούχων μετοχών, ενός καθεστώτος παροχής εγγυήσεων που καλύπτει τη σύναψη νέων δανείων με διάρκεια από τρεις μήνες έως τρία έτη και ενός συστήματος ομολόγων το οποίο προβλέπει την παροχή τίτλων του δημοσίου σε επιλέξιμα πιστωτικά ιδρύματα και να ενισχυθεί η πρόσβασή τους σε ρευστότητα, ιδίως μέσω της ΕΚΤ. Το συνολικό ποσό της δέσμης μέτρων ανέρχεται σε 28 δισ. EUR (περίπου 10% του ΑΕΠ)⁵⁷.

(11) Σύμφωνα με το πρόγραμμα, ο σχεδιασμός της δημοσιονομικής πολιτικής αποσκοπεί στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και στην αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Η ελληνική κυβέρνηση, λόγω της απουσίας περιθωρίων δημοσιονομικών ελιγμών και εν όψει των σημαντικών οικονομικών ανισορροπιών, δεν έχει θεσπίσει δέση βραχυπρόθεσμων κινήτρων για την αντιμετώπιση της οικονομικής επιβράδυνσης, η οποία θα ήταν σύμφωνη με το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ανάκαμψη της οικονομίας (ΕΣΑΟ). Το πρόγραμμα προβλέπει ορισμένα διαρθρωτικά μέτρα, περιλαμβανομένων ειδικών τομεακών μέτρων για τον τουριστικό κλάδο χωρίς άμεσες δημοσιονομικές επιπτώσεις, όπως εκείνα που αποσκοπούν στη διατήρηση της απασχόλησης, την τόνωση της επιχειρηματικής επενδυτικής δραστηριότητας, περιλαμβανομένων συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, την ενίσχυση της χορήγησης δανείων προς τις ΜΜΕ και τη βελτίωση της απορρόφησης πόρων της ΕΕ. Το επικαιροποιημένο πρόγραμμα περιλαμβάνει επίσης μια σειρά άλλων μέτρων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που αποτελούν μέρος της πιο μακροπρόθεσμης στρατηγικής για τη βελτίωση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών, όπως τη μεταρρύθμιση της διαχείρισης των δημοσίων δαπανών και τον έλεγχο και την εφαρμογή της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης που θεσπίστηκε πρόσφατα. Τα μέτρα αυτά συνδέονται με το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και τις ειδικές κατά χώρα συστάσεις που προτάθηκαν από την Επι-

⁵⁶ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

⁵⁷ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

τροπή στις 28 Ιανουαρίου 2009 βάσει της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση⁵⁸.

(12) Η Ελλάδα θέσπισε ένα πρόγραμμα εξυγίανσης με στόχο να περιοριστεί η έκταση της δημοσιονομικής επιδείνωσης το 2009 και να μειωθεί το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης σε επίπεδο χαμηλότερο του ορίου του 3% του ΑΕΠ μέχρι το 2011. Με βάση τη μεταβολή (νέος υπολογισμός) του διαρθρωτικού ισοζυγίου, ο συνολικός δημοσιονομικός προσανατολισμός είναι σε γενικές γραμμές ουδέτερος το 2009 και περιοριστικός το 2010. Ειδικότερα, το πρόγραμμα θέτει ως στόχο για το 2010 διαρθρωτική προσαρμογή ύψους 1,5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ και περαιτέρω διαρθρωτική βελτίωση ύψους 0,5 ποσοστιαίας μονάδας το 2011. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που συνδέονται με το δημοσιονομικό προγραμματισμό, ενδέχεται να μην τηρηθούν οι στόχοι όσον αφορά την προβλεπόμενη εξυγίανση και το ονομαστικό έλλειμμα να διατηρηθεί σε επίπεδα υψηλότερα της τιμής αναφοράς του 3% του ΑΕΠ. Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτεταμένες εσωτερικές και εξωτερικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, ο ρυθμός της δημοσιονομικής προσαρμογής είναι ανεπαρκής και δεν τεκμηριώνεται πλήρως με συγκεκριμένα μόνιμου χαρακτήρα μέτρα το 2010 και 2011, ιδίως στον τομέα των δαπανών. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους όσον αφορά τις προβλέψεις για το χρέος που προαναφέρθηκαν, ο δείκτης του χρέους προς το ΑΕΠ ενδέχεται να παρουσιάσει αύξηση καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου, κυρίως λόγω της ανεπαρκούς προόδου όσον αφορά τη μείωση του δημοσίου ελλείμματος⁵⁹.

(13) Όσον αφορά τις απαιτήσεις δεδομένων που ορίζει ο κώδικας δεοντολογίας για τα προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης, το πρόγραμμα παρουσιάζει ορισμένα κενά όσον αφορά τα υποχρεωτικά και τα προαιρετικά δεδομένα⁶⁰.

Το συνολικό συμπέρασμα είναι ότι το πρόγραμμα προβλέπει μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος σε μεσοπρόθεσμη βάση, αλλά δεν αντιμετωπίζει το πρόβλημα της έγκαιρης και αποτελεσματικής διόρθωσης των διαρθρωτικών ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας, ούτε αντιστρέφει την ανοδική τάση του δημοσίου χρέους. Παρόλο που η στρατηγική εξυγίανσης μετά το 2009 στηρίζεται στη μόνιμη περιστολή των δαπανών και στα αυξανόμενα φορολογικά έσοδα, το πρόγραμμα δεν

⁵⁸ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

⁵⁹ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

⁶⁰ Ειδικότερα, δεν παρέχονται στοιχεία όσον αφορά τις δαπάνες της γενικής κυβέρνησης κατά κατηγορία και πληροφορίες όσον αφορά την εξέλιξη του χρέους και τις συνιστώσες της προσαρμογής των αποθεμάτων-ροών (διαφορές μεταξύ ρευστών διαθεσίμων και απαιτήσεων, καθαρή σάρωση χρηματοοικονομικών στοιχείων, αποτελέσματα αποτίμησης και λοιπά), τα ρευστοποιήσιμα χρηματοοικονομικά στοιχεία και το καθαρό χρηματοοικονομικό χρέος

προσδιορίζει πλήρως τα συνοδευτικά μέτρα για την επίτευξη της προγραμματισμένης δημοσιονομικής προσαρμογής το 2010 και 2011. Επιπλέον, με το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον να επιδεινώνεται ραγδαία, η δημοσιονομική στρατηγική υπόκειται σε σοβαρούς κινδύνους, δεδομένου ότι οι αναπτυξιακές παραδοχές του μακροοικονομικού σεναρίου του προγράμματος είναι ευνοϊκές.

Η εξυγίανση προβλέπεται να επιτευχθεί ως ένα βαθμό χάρη στα αποτελέσματα της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, η οποία στηρίζεται μόνο εν μέρει σε μεταρρυθμίσεις του φορολογικού μηχανισμού, ενώ οι προβλεπόμενες περικοπές των δαπανών αντισταθμίζονται εν μέρει από προγράμματα αύξησης των μισθών και των κοινωνικών μεταβιβάσεων. Η ενίσχυση της δημοσιονομικής εξυγίανσης, με βάση μόνιμα μέτρα για τον έλεγχο των πρωτογενών δαπανών περιλαμβανομένων των μισθών των υπαλλήλων του δημοσίου, έχει καθοριστική σημασία για την επίτευξη υγιών και βιώσιμων δημόσιων οικονομικών στην Ελλάδα. Επιπλέον, η προσαρμογή που προβλέπεται στο πρόγραμμα στηρίζεται εν μέρει μόνο σε διαρθρωτικές πολιτικές για τη βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων οικονομικών. Η διαρθρωτική φύση των παραγόντων στους οποίους οφείλονται οι απώλειες ανταγωνιστικότητας και η διεύρυνση των εξωτερικών ανισοροπιών απαιτεί επείγοντως την εφαρμογή τολμηρών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Μακροπρόθεσμα, το επίπεδο του χρέους, που εξακολουθεί να είναι μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ, σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη αύξηση των δαπανών που συνδέονται με τη γήρανση του πληθυσμού, θα επηρεάσουν επίσης αρνητικά τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών⁶¹.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω αξιολόγηση, η Ελλάδα καλείται να:

i) Ενισχύσει σημαντικά την πορεία δημοσιονομικής εξυγίανσης ήδη το 2009, μέσω σαφώς προσδιορισμένων μόνιμων μέτρων περιορισμού των τρεχουσών δαπανών, περιλαμβανομένης μιας συνετής μισθολογικής πολιτικής στο δημόσιο τομέα, συμβάλλοντας έτσι στην αναγκαία μείωση του δείκτη του χρέους προς το ΑΕΠ.

ii) Διασφαλίσει ότι τα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης προσανατολίζονται επίσης στη βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων οικονομικών, στο πλαίσιο ενός εκτεταμένου προγράμματος μεταρρυθμίσεων, εν όψει της απαραίτητης προσαρμογής της οικονομίας, έτσι ώστε να ανακτηθούν οι απώλειες ανταγωνιστικότητας και να αντιμετωπιστούν οι υφιστάμενες εξωτερικές ανισοροπίες.

⁶¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

iii) Εφαρμόσει το ταχύτερο τις πολιτικές για τη μεταρρύθμιση του φορολογικού μηχανισμού και να βελτιώσει περαιτέρω τη δημοσιονομική διαδικασία με την αύξηση της διαφάνειάς της, την κατάρτιση δημοσιονομικής στρατηγικής για ένα ευρύτερο χρονικό ορίζοντα και τη θέσπιση μηχανισμών για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πρωτογενών τρεχουσών δαπανών.

iv) Λαμβάνοντας υπόψη το αυξανόμενο επίπεδο του χρέους και την προβλεπόμενη διόγκωση των δαπανών που συνδέονται με τη γήρανση του πληθυσμού, να βελτιώσει την βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, με τη συνέχιση των υπό εξέλιξη μεταρρυθμίσεων του συστήματος ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και του συνταξιοδοτικού συστήματος.

Η Ελλάδα καλείται επίσης να βελτιώσει τη διακυβέρνηση στον τομέα της στατιστικής και την ποιότητα των στατιστικών της δεδομένων καθώς και να βελτιώσει τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις υποβολής πληροφοριακών στοιχείων του κώδικα δεοντολογίας⁶².

Σύγκριση βασικών μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων

		2007	2008	2009	2010	2011
Πραγματικό ΑΕΠ (% μεταβολή)	ΠΣ Ιαν. 2009	4,0	3,0	1,1	1,6	2,3
	COM Ιαν. 2009	4,0	2,9	0,2	0,7	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	4,1	4,0	4,0	4,0	μ.δ.σ.
		2007	2008	2009	2010	2011
Πληθωρισμός ΕνΔΤΚ (%)	ΠΣ Ιαν. 2009	3,0	4,3	2,6	2,5	2,4
	COM Ιαν. 2009	3,0	4,3	2,5	2,7	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	2,9	2,8	2,7	2,6	μ.δ.σ.
Κενό παραγωγής (1) (% του δυνητικού ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	2,2	1,9	0,3	- 0,8	- 1,0
	COM Ιαν. 2009 (2)	3,0	2,8	0,5	- 1,2	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	1,3	1,2	1,2	μ.δ.σ.	μ.δ.σ.

⁶² http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

Καθαρός δανεισμός έναντι της αλλοδαπής (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	- 12,1	- 12,8	- 11,4	- 10,8	- 10,0
	COM Ιαν. 2009	- 12,1	- 11,7	- 11,2	- 11,6	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	- 12,8	- 12,7	- 12,5	- 12,2	μ.δ.σ.
Έσοδα γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	39,9	40,0	41,0	41,1	41,2
	COM Ιαν. 2009	40,0	39,9	40,8	40,0	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	39,9	41,1	41,7	42,3	μ.δ.σ.
Δαπάνες γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	43,4	43,7	44,7	44,3	43,8
	COM Ιαν. 2009	43,4	43,4	44,5	44,2	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	42,6	42,7	42,5	42,3	μ.δ.σ.
Ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	- 3,5	- 3,7	- 3,7	- 3,2	- 2,6
	COM Ιαν. 2009	- 3,5	- 3,4	- 3,7	- 4,2	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	- 2,7	- 1,6	- 0,8	0,0	μ.δ.σ.
Πρωτογενές ισοζύγιο (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	0,6	0,3	0,8	1,2	1,7
	COM Ιαν. 2009	0,6	0,6	0,6	0,0	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	1,2	2,4	3,1	3,8	μ.δ.σ.
Κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο (1) (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	- 4,4	- 4,5	- 3,8	- 2,8	- 2,2
	COM Ιαν. 2009	- 4,8	- 4,7	- 3,9	- 3,7	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	- 3,4	- 2,4	- 2,3	μ.δ.σ.	μ.δ.σ.
Διαρθρωτικό ισοζύγιο (3) (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	- 4,4	- 4,5	- 4,3	- 2,8	- 2,2
	COM Ιαν. 2009	- 4,6	- 5,0	- 4,7	- 3,7	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	- 3,1	- 2,4	- 2,3	μ.δ.σ.	μ.δ.σ.
Ακαθάριστο δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	ΠΣ Ιαν. 2009	94,8	94,6	96,3	96,1	94,7
	COM Ιαν. 2009	94,8	94,0	96,2	98,4	μ.δ.σ.
	ΠΣ Δεκ. 2007	93,4	91,0	87,3	82,9	μ.δ.σ.

Σημειώσεις:

(1) Κενά παραγωγής και κυκλικά προσαρμοσμένα ισοζύγια σύμφωνα με τα προγράμματα όπως έχουν υπολογισθεί εκ νέου από τις υπηρεσίες της Επιτροπής με βάση τα στοιχεία που περιέχουν τα προγράμματα.

(2) Βάσει εκτιμώμενης δυνητικής ανάπτυξης 3,2%, 2,7%, 2,8% και 2,5% αντίστοιχα για την περίοδο 2008-2011.

(3) Κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο πλην εκτάκτων και λοιπών προσωρινών μέτρων. Σύμφωνα με το πλέον πρόσφατο πρόγραμμα, τα έκτακτα και λοιπά προσωρινά μέτρα ανέρχονται σε 0,4% του ΑΕΠ το 2008 και σε 0,5% το 2009(οδηγούν όλα σε μείωση του ελλείμματος)και σε 0,4% του ΑΕΠ το 2008 και σε 0,8 % το 2009(οδηγούν όλα σε μείωση του ελλείμματος)σύμφωνα με τις ενδιάμεσες προβλέψεις του Ιανουαρίου των υπηρεσιών της Επιτροπής⁶³.

Τον Σεπτέμβριο του 2009 ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας ανακοίνωσε ότι το έλλειμμα θα κυμανθεί στο ύψος του 6% και η Τράπεζα Ελλάδος στο 10%. Τον Οκτώβριο του 2009 οι εκτιμήσεις του Διοικητή της τράπεζας της Ελλάδος ανέβαζαν το έλλειμμα στο 12-14%. Μια πάρα πολύ δύσκολη περίοδος αρχίζει για την χώρα⁶⁴.

6. Η Ευρωμάδα (Eurogroup - Euro 12)

Η Ελλάδα μετέχει στην ομάδα των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ, αμέσως μετά την έγκριση της αίτησής της και πριν από την επίσημη συμμετοχή της στη ζώνη. Η ομάδα λειτουργεί με τρόπο άτυπο, στο περιθώριο του Συμβουλίου (ECOFIN), καθώς η ύπαρξη και λειτουργία της δεν προβλέπεται στη Συνθήκη. Είναι γεγονός, πάντως, ότι η Ευρωμάδα αποκτά ολοένα περισσότερη οντότητα και κύρος στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε., κάτι που υποστηρίζεται σθεναρά και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που γίνεται ολοένα και περισσότερο αποδεκτή από τις εκτός ζώνης χώρες.

⁶³ Πρόγραμμα σταθερότητας (ΠΣ), ενδιάμεσες προβλέψεις του Ιανουαρίου 2009 των υπηρεσιών της Επιτροπής (COM), υπολογισμοί των υπηρεσιών της Επιτροπής.

⁶⁴ http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4^ο

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

1. Η σύγχρονη κατάσταση – πορεία της Ελλάδας

Η Ελλάδα με την τελική ένταξη της στην ΟΝΕ βρίσκεται να συμμετέχει δυναμικά και ενεργά στην πιο ισχυρή ένωση σε παγκόσμιο επίπεδο, την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία όπως ήδη εξελίσσεται αλλά και όπως διαφαίνεται από τις σημαντικές αποφάσεις που έχει λάβει για τη μελλοντική της εξέλιξη, φιλοδοξεί να ολοκληρώσει και μάλιστα σε μεγαλύτερο βάθος, την πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική της οντότητα.

Με την απόφαση για συμμετοχή της χώρας μας στην ευρωζώνη παρουσιάστηκε το πρώτο για την Ελλάδα πρόγραμμα σταθερότητας και ανάπτυξης (ΠΣΑ) στο οποίο περιγράφονται η πολιτική και οι στόχοι της χώρας έως το 2004 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α). Οι προβλέψεις σχετικά με το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης κατά τα έτη 2002-2004 στηρίζονται σε προσεχτικές παραδοχές σχετικά με την εξέλιξη των εγχώριων παραγόντων της οικονομικής δραστηριότητας ενώ σε ότι αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, στηρίχτηκαν κυρίως στις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Τα τελευταία χρόνια η πορεία προς την πλήρη συμμετοχή μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση ήταν σταθερή και κινήθηκε σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και εντός των πλαισίων που προδιαγράφει το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης και τις σχετικές δεσμεύσεις της Ελλάδας. Η ισχυροποίηση της οικονομίας και η αξιοπιστία των σχεδιασμών αποδείχτηκαν από το ότι η πορεία αυτή δεν επηρεάστηκε ουσιωδώς και στον ίδιο βαθμό που επλήγησαν οι οικονομίες και των άλλων κρατών-μελών της ζώνης από εξωγενείς παράγοντες. Στηρίχτηκε δε κατά κύριο λόγο στην κοινή πεποίθηση της πολιτικής ηγεσίας και της μεγάλης πλειοψηφίας των πολιτικών περί της αναγκαιότητας να μετάσχει η χώρα στην ισχυρή ομάδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης πριν από τη διεύρυνση της Ένωσης⁶⁵.

⁶⁵ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 51

2. Ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και οικονομικές επιπτώσεις

Το 2001 ήταν έτος σημαντικών μεταβολών, προκλήσεων αλλά και επιτευγμάτων για την ελληνική οικονομία και την Τράπεζα της Ελλάδος. Μετά την ένταξη της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την 1^η Ιανουαρίου 2001, η οικονομία λειτουργεί σε ένα νομισματικό περιβάλλον που διασφαλίζει υψηλό βαθμό σταθερότητας των τιμών και προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις είχαν αναπόφευκτα δυσμενείς επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, η συνολική επίδρασή τους όμως ήταν σχετικά περιορισμένη και αντισταθμίστηκε από άλλους παράγοντες, με αποτέλεσμα ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης κατά το πρώτο έτος μετά την ένταξη στη ζώνη του ευρώ να διατηρηθεί στο υψηλό επίπεδο του 2000.

Το έτος 2001 υπήρξε επίσης σταθμός στην ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος. Από την αρχή του έτους, η Τράπεζα μετέχει στο ευρωσύστημα και εφαρμόζει στη χώρα μας την ενιαία νομισματική πολιτική. Προϋπόθεση για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής ήταν η εισαγωγή του ευρώ σε λογιστική μορφή και η διασύνδεση της εγχώριας αγοράς χρήματος με την αντίστοιχη αγορά της ζώνης του ευρώ. Το εγχείρημα αυτό πραγματοποιήθηκε με επιτυχία την 1^η Ιανουαρίου, χάρη στη συστηματική προετοιμασία και τις συντονισμένες ενέργειες της Τράπεζας της Ελλάδος και των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα η Τράπεζα της Ελλάδος ολοκλήρωσε το σύνθετο έργο της παραγωγής των τραπεζογραμματίων και κερμάτων του ευρώ καθώς και του εφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων με το νέο νόμισμα. Σε συνεργασία με την Κυβέρνηση, τις τράπεζες καθώς και οικονομικούς και επαγγελματικούς φορείς, η Τράπεζα της Ελλάδος συνέβαλε καθοριστικά στην ομαλή εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ σε κυκλοφορία και στη σταδιακή απόσυρση των δραχμών από την 1^η Ιανουαρίου 2002. Με την κυκλοφορία του ευρώ σε φυσική μορφή ολοκληρώθηκε η διαδικασία της εισαγωγής του ενιαίου νομίσματος και εδραιώθηκε η μετάβαση στο νέο νομισματικό περιβάλλον⁶⁶.

⁶⁶ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 52-53

3. Οι επιπτώσεις στο εισόδημα των εργαζομένων

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς την ΟΝΕ συνοδεύεται, κυρίως από την κυρίαρχη αντίληψη και την επίσημη πολιτική, από ένα κλίμα ευφορίας για τις επιπτώσεις, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά τους μισθούς, την ανεργία και το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, με αποτέλεσμα, (ενώ δεν έχει μελετηθεί και αναλυθεί επαρκώς και ως εκ τούτου θα έπρεπε και πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού μας), να συσκοτίζεται η αναμενόμενη πραγματική κατάσταση.

Είναι φανερό ότι η πλήρης ένταξη της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) θα αλλάξει ριζικά τις συνθήκες και τους όρους, τόσο στην σφαίρα της παραγωγής, όσο και στην σφαίρα της κυκλοφορίας του οικονομικού και κοινωνικού μας σχηματισμού.

Η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος σε περιβάλλον χαμηλού πληθωρισμού αποβλέπει στην ελαχιστοποίηση της συμβολής της συναλλαγματικής πολιτικής στην βελτίωση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών των κρατών - μελών, την οποία θα επιτυγχάνουν πλέον με παραγωγικούς και τεχνολογικούς όρους.

Αυτό σημαίνει, ότι χώρες - μέλη που θα συμμετέχουν στο ευρώ και θα επιθυμούν να βελτιώσουν το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς τους με εκτός παραγωγής και τεχνολογίας όρους, δηλ. με μη αύξηση της παραγωγικότητας, θα επιτυγχάνουν κάτι τέτοιο με την εφαρμογή περιοριστικών πολιτικών στον παραγωγικό συντελεστή εργασία, αφού η προσαρμογή των τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών τους στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού, δεν θα μπορεί πλέον να επιτυγχάνεται, όπως μέχρι σήμερα, με τις διακυμάνσεις των εθνικών τους νομισμάτων⁶⁷.

Είναι ενδιαφέρον να προβληματιστούμε τι θα σημαίνει μια τέτοια εξέλιξη στην Ελλάδα, τη στιγμή μάλιστα που είναι η μόνη χώρα της Ένωσης, στην οποία μειώθηκαν οι πραγματικοί μισθοί στην βιομηχανία κατά την διάρκεια των ετών 1985-1995 και το εισοδηματικό μερίδιο της μισθωτής εργασίας στο καταμεμηθέν εισόδημα έχει μειωθεί την ίδια περίοδο από 74,7% σε 64,5%.

Η αποτροπή της προοπτικής συνέχισης περιοριστικών πολιτικών στην εργασία, μετά την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ, επιβάλλει την διαμόρφωση μιας πολιτικής συνεχούς και συνεπούς ενίσχυσης της αύξησης της παραγωγικότη-

⁶⁷ Γιαννίτσης Τάσος, 2007, σ. 56

τας, έτσι ώστε αυτή να αυξάνεται ταχύτερα απ' ότι στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κάτι τέτοιο όμως, μπορεί να επιτευχθεί μεσο-μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι η διαδικασία αύξησης της παραγωγικότητας είναι βραδεία, αφού σχετίζεται με τις επενδύσεις, την οργάνωση της εργασίας, την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Πολύ περισσότερο που η παραγωγικότητα στην χώρα μας υστερεί σημαντικά και έτσι θα πρέπει να καλύψουμε μια μεγάλη απόσταση. Εάν εξαιρέσουμε το 1997, όλα τα προηγούμενα χρόνια της δεκαετίας του 1990, η παραγωγικότητα στην Ελλάδα αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,7%, έναντι 1,7% για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΙΝ.Ε/Γ.Σ.Ε.Ε., 1998).

Έτσι δημιουργείται ο κίνδυνος, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρις ότου βελτιωθεί ικανοποιητικά ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας, οι πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία του διεθνούς ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία να μεταφερθούν στους μισθούς (ονομαστικό και κοινωνικό) και να έχουμε μετά το ευρώ, αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας, επιτάχυνση των διαδικασιών απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων και υποβάθμισης των συνθηκών εργασίας και κοινωνικής προστασίας⁶⁸.

Κατά συνέπεια, παράλληλα με την ονομαστική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας, επείγει να απασχολήσει την οικονομική πολιτική, το ζήτημα της πραγματικής σύγκλισης, της βελτίωσης των υποδομών και των παραγωγικών δυνατοτήτων, τόσο από ποσοτική άποψη με την μεγέθυνση του εγκατεστημένου παραγωγικού δυναμικού, όσο και από ποιοτική άποψη με την επιτάχυνση των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας, ώστε να προφυλάξουμε τον κόσμο της εργασίας από συνέπειες, οι οποίες θα είναι οδυνηρές και για την κοινωνική συνοχή αλλά και για την οικονομική ισχύ της χώρας μας.

Από την άποψη αυτή, η αναγκαιότητα της ισχυρής οικονομίας για την συμμετοχή της στο ευρώ, θα πρέπει να ερμηνεύεται όχι με τα γνωστά ονομαστικά κριτήρια σύγκλισης αλλά με την διαμόρφωση πραγματικών κριτηρίων σύγκλισης (επίπεδο ανάπτυξης, απασχόληση, κατά κεφαλή εισόδημα, κοινωνική προστασία).

⁶⁸ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 57-58

4. Οι επιπτώσεις στην ανεργία

Οι τεχνολογικές εξελίξεις που συντελούνται στην παραγωγική διαδικασία και η στρατηγική της παραγωγικής αναδιάρθρωσης, της επέκτασης της εφαρμογής των νέων τεχνολογιών, ως μέσου βελτίωσης της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και των οικονομικών σχηματισμών, βρίσκεται στο υπόβαθρο των εξελίξεων που συντελούνται στην εργασία, την αγορά εργασίας, την διεθνοποίηση και ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας. Ειδικότερα στην αγορά εργασίας, η κεντρική εξέλιξη στην Ελλάδα και τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η συνεπής αύξηση της ανεργίας⁶⁹.

Πράγματι, η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα διαθέτει 20 εκατ. ανέργους και 58 εκατ. φτωχούς. Στην Ελλάδα η ανεργία έχει φθάσει τα 450.000 άτομα (10,3%) και ο αριθμός όσων ζουν κάτω από το όριο φτώχειας (50% του κατά κεφαλή ΑΕΠ) είναι 24% του πληθυσμού⁷⁰ (Eurostat, 1997). Πιο συγκεκριμένα, το 58% των ανέργων στην Ελλάδα είναι μακροχρόνιοι άνεργοι (12 μήνες και άνω) και το 59% των ανέργων είναι νέοι ηλικίας 15-29 ετών.

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς την ΟΝΕ συνοδεύεται, κυρίως από την κυρίαρχη αντίληψη και την επίσημη πολιτική, από ένα κλίμα ευφορίας για τις επιπτώσεις, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά τους μισθούς, την ανεργία και το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, με αποτέλεσμα, (ενώ δεν έχει μελετηθεί και αναλυθεί επαρκώς και ως εκ τούτου θα έπρεπε και πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού μας), να συσκοτίζεται η αναμενόμενη πραγματική κατάσταση. Είναι φανερό ότι η πλήρης ένταξη της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) έχει αλλάξει ριζικά τις συνθήκες και τους όρους, τόσο στην σφαίρα της παραγωγής, όσο και στην σφαίρα της κυκλοφορίας του οικονομικού και κοινωνικού μας σχηματισμού.

Η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος σε περιβάλλον χαμηλού πληθωρισμού αποβλέπει στην ελαχιστοποίηση της συμβολής της συναλλαγματικής πολιτικής στην βελτίωση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών των κρατών - μελών, την οποία επιτυγχάνουν πλέον με παραγωγικούς και τεχνολογικούς όρους. Αυτό σημαίνει, ότι χώρες - μέλη που συμμετέχουν στο ευρώ και επιθυμούν να βελτιώσουν το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς τους με εκτός παραγωγής και τεχνολογίας όρους, δηλ. με μη αύξηση της παραγωγικότητας, επιτυγχάνουν κάτι τέτοιο με την

⁶⁹ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 59

⁷⁰ <http://europa.up>

εφαρμογή περιοριστικών πολιτικών στον παραγωγικό συντελεστή εργασία, αφού η προσαρμογή των τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών τους στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού, δεν μπορεί πλέον να επιτυγχάνεται, όπως μέχρι την εισαγωγή του ευρώ, με τις διακυμάνσεις των εθνικών τους νομισμάτων⁷¹.

Οι επιπτώσεις στην αγορά εργασίας από την ένταξη της Ελλάδος στην ΟΝΕ δεν ήταν όλες προς την ίδια κατεύθυνση. Είναι θετικό ότι το μέσο ποσοστό ανεργίας μειώθηκε το 2001 (σε 10,5% από 11,1% το 2000) αν και παραμένει πολύ υψηλό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο αριθμός των απασχολούμενων μισθωτών αυξήθηκε αισθητά, όμως η συνολική απασχόληση μειώθηκε κατά 0,8% το 2001 επειδή η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων μισθωτών αντισταθμίστηκε από τη μείωση των αυτοαπασχολούμενων και των συμβοηθούντων (αλλά μη αμειβομένων) μελών της οικογένειας, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά 6,6%. Η μικρή μείωση της απασχόλησης δε συνδέεται μόνο με τη συνεχιζόμενη μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, αλλά αντανακλά και τη διεύρυνση της συμμετοχής των νέων (15-29 ετών) στην εκπαίδευση καθώς και το γεγονός ότι αυξήθηκαν οι πρόωρες αποχωρήσεις-συνταξιοδοτήσεις ατόμων ηλικίας 45 ετών και άνω.

Η ελληνική αγορά εργασίας παρουσίασε βελτίωση τα τελευταία χρόνια. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε, αλλά με βραδείς ρυθμούς και παραμένει μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ. Η μείωση της ανεργίας συμβάδισε με μικρή αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού (ηλικίας 15-64 ετών) στο εργατικό δυναμικό, καθώς και με αύξηση της συνολικής απασχόλησης κατά 116.000 άτομα από το 1999 έως το 2003. Ωστόσο, το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό καθώς και το ποσοστό απασχόλησης (δηλαδή οι απασχολούμενοι ηλικίας 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού της ίδιας ηλικίας) παραμένουν χαμηλότερα από ό,τι στην ΕΕ ως σύνολο και η πρόοδος που έχει σημειωθεί δεν αρκεί. Πράγματι, ένας από τους βασικούς στόχους που συμφωνήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβώνα το Μάρτιο του 2000 είναι η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης στην ΕΕ σε 67% μέχρι το 2005 και σε 70% μέχρι το 2010. Αυτό σημαίνει ότι την επταετία 2004-2010 η απασχόληση στην Ελλάδα θα πρέπει να αυξάνεται κατά 3% ετησίως και να δημιουργηθούν περίπου 900.000 νέες θέσεις απασχόλησης. Ακόμη και υπό συνθήκες οικονο-

⁷¹ Γιαννίτσης Τάσος, 2007, σ. 60-62

μικής ανάπτυξης ταχύτερης από τη σημερινή είναι δύσκολο να δημιουργηθούν τόσες νέες θέσεις εργασίας⁷².

Η ΟΝΕ καθαυτή δεν αποτελεί άμεση πηγή νέων θέσεων απασχόλησης αλλά σαφώς δημιουργεί μια νέα βάση για τη στήριξη της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Κατ' αρχάς, με την ΟΝΕ αποφεύγονται οι αρνητικές επιπτώσεις από τις νομισματικές αναταραχές. Ένα επιπλέον όφελος για τη χώρα μας είναι η μείωση των επιτοκίων που προκαλεί το ευρώ. Τα χαμηλά επιτόκια ενθαρρύνουν περισσότερες επενδύσεις και τονώνουν την ανάπτυξη-δύο βασικοί όροι για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Με το ευρώ να προσφέρει ένα περισσότερο ενθαρρυντικό πλαίσιο για οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων απασχόλησης, η Ελλάδα ξεκίνησε τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που θεωρήθηκαν αναγκαίες για την εξάλειψη των εμποδίων στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Παράλληλα με την ονομαστική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας, επείγει να απασχολήσει την οικονομική πολιτική, το ζήτημα της πραγματικής σύγκλισης, της βελτίωσης των υποδομών και των παραγωγικών της δυνατοτήτων, τόσο από ποσοτική άποψη με την μεγέθυνση του εγκατεστημένου παραγωγικού δυναμικού, όσο και από ποιοτική άποψη με την επιτάχυνση των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας, ώστε να προφυλάξουμε τον κόσμο της εργασίας από συνέπειες, οι οποίες θα είναι οδυνηρές και για την κοινωνική συνοχή αλλά και για την οικονομική ισχύ της χώρας μας. Από την άποψη αυτή, η αναγκαιότητα της ισχυρής οικονομίας για την συμμετοχή της στο ευρώ, θα πρέπει να ερμηνεύεται όχι με τα γνωστά ονομαστικά κριτήρια σύγκλισης αλλά με την διαμόρφωση πραγματικών κριτηρίων σύγκλισης (επίπεδο ανάπτυξης, απασχόληση, κατά κεφαλή εισόδημα, κοινωνική προστασία).

Τα τελευταία χρόνια η ανεργία πέφτει στην Ελλάδα. Η απασχόληση αυξάνεται, αλλά όχι με τους ρυθμούς που θα περιμέναμε. Χρειάζονται λοιπόν νέες πρωτοβουλίες για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και για τη μείωση της ανεργίας, ιδιαίτερα στις γυναίκες, τους νέους και τους μακροχρόνια ανέργους. Η απαραίτητη ώθηση όμως για την απασχόληση και η καταπολέμηση της ανεργίας περνούν σε σημαντικό βαθμό και από τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Η αποτελεσματικότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας πρέπει να επιτευχθεί με τρόπο που θα συνδυάζει ευελιξία στην απασχόληση και ασφάλεια για τους εργαζομένους και να ενθαρρύνει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά εργασίας. Τα στοιχεία δυ-

⁷² Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 64-66

σκαμψίας στην ελληνική αγορά εργασίας δεν απορρέουν μόνο από το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τις σχέσεις εργοδοτών και εργαζομένων όσο από αδυναμίες του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης και από δυσλειτουργίες των μηχανισμών οι οποίοι πρέπει να εξασφαλίζουν την αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας, αν και στη διάρκεια του 2001 έγιναν σημαντικά θετικά βήματα. Η μη ικανοποιητική επίδοση της ελληνικής οικονομίας όσον αφορά τη δημιουργία απασχόλησης συνδέεται και με στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές προϊόντων και με τα αντικίνητρα που περιέχονται στη φορολογική και στην κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία. Η προσέγγιση της πλήρους απασχόλησης, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ευρύτερου στόχου της πραγματικής σύγκλισης, απαιτεί μεταρρυθμίσεις σε όλους αυτούς τους τομείς.

Πέραν τούτων η προοπτική της ανεργίας στην Ελλάδα μετά την πλήρη ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, σύμφωνα με τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας του ΙΝ.Ε/Γ.Σ.Ε.Ε./ΑΔΕΔΥ, εξαρτάται κατά κύριο λόγο, από την στρατηγική και το περιεχόμενο της οικονομικής ευρωπαϊκής πολιτικής. Εξαρτάται επίσης από την προοπτική συρρίκνωσης ή διεύρυνσης του κοινοτικού προϋπολογισμού και από το εύρος της αλληλεγγύης που αυτός θα αναπτύξει μεταξύ των κρατών - μελών.

Έτσι, οι εκτιμήσεις που προέκυψαν απ' τους υπολογισμούς, με βάση τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αυτών που αντιμετωπίζουν κριτικά την κυρίαρχη ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική για τις εξελίξεις στην απασχόληση και την ανεργία είναι διαφορετικές.

Λαμβάνοντας υπ' όψη την επίσημη ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική, η μελέτη συμπεραίνει ότι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας οδηγεί στην σταδιακή μείωση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα, σε μια δεκαετία, από 10,4% κατά το έτος εκκίνησης σε 9% και σε 8% σε είκοσι χρόνια. Σημειώνεται, ότι με δεδομένα τα σημερινά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας, το ποσοστό της ανεργίας δεν είναι δυνατόν να μειωθεί κάτω του 8%. Ο μόνος τρόπος για να υπάρξει περαιτέρω μείωση είναι η συνέχιση της μείωσης των πραγματικών μισθών και η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων.⁷³

Εντελώς διαφορετικές παρουσιάζονται οι εξελίξεις της ανεργίας αν ληφθούν υπόψη οι θέσεις των υποστηρικτών του «κοινωνικού μοντέλου οργάνωσης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁷³ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 67

Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μειώνει σταδιακά το ποσοστό ανεργίας από το 10,4% κατά το έτος εκκίνησης σε 8,5% μετά από δέκα χρόνια και σε 6,5% σε είκοσι χρόνια. Σημειώνεται, ότι με δεδομένα τα σημαντικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας, το ποσοστό της ανεργίας μπορεί να μειωθεί σε ποσοστό 5%, χωρίς να πραγματοποιηθούν απορρυθμιστικές παρεμβάσεις στους μισθούς και το σύστημα των εργασιακών σχέσεων.

Είναι προφανές ότι οι εκτιμήσεις, ιδιαίτερα του δεύτερου σεναρίου, προϋποθέτουν την ένταξη της καταπολέμησης της ανεργίας ως κεντρικού στόχου της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής. Προϋποθέτουν, με άλλα λόγια μία ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης και όχι «εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση», η οποία θα αποτυπώνεται σε μία ευρωπαϊκή συνθήκη για την απασχόληση και την κοινωνική πολιτική με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, κοινούς στόχους, κοινά μέσα, πόρους και μηχανισμούς ελέγχου και αξιολόγησης. Από την άποψη αυτή, είναι φανερό ότι η αποτελεσματική μείωση της ανεργίας μετά το ευρώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει ανάγκη από κοινές πολιτικές απασχόλησης και όχι από εθνικές πρωτοβουλίες απασχόλησης που στην ουσία, όπως έχει αποδειχθεί μέχρι σήμερα, διαχειρίζονται το πρόβλημα της ανεργίας χωρίς να το αντιμετωπίζουν.

5. Οι επιπτώσεις στην κοινωνική ασφάλιση

Στην σημερινή περίοδο τρία χαρακτηριστικά δεδομένα διακρίνουν την κοινωνική ασφάλιση στη χώρα μας και τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

1.- Αυξάνει η ζήτηση κοινωνικών υπηρεσιών από τους χρήστες και την κοινωνία γενικότερα

2.- Αυξάνει η οικονομική ανισορροπία των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης

3.- Απαιτούνται περισσότερες κοινωνικές δαπάνες για την ικανοποίηση των αναγκών.

Τα χαρακτηριστικά αυτά συνοδεύονται και από τις παρακάτω σύγχρονες εξελίξεις:

(α) πριν από το 1973 η ανεργία ήταν σε πολύ χαμηλό επίπεδο, γεγονός που δεν συνέβαλε αρνητικά στην χρηματο-οικονομική κατάσταση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης

(β) πριν από την δεκαετία του 1970 η συνταξιοδοτική περίοδος ήταν μικρότερη απ' ότι σήμερα με την αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής.

(γ) Η επαγγελματική ζωή του εργαζόμενου σήμερα παρουσιάζει διαφοροποιητικά στοιχεία

(δ) νέες μορφές απασχόλησης εμφανίζονται στην αγορά εργασίας

(ε) παρατηρείται μία προοδευτική απώλεια θέσεων εργασίας από τα νέα τεχνολογικά μέσα παραγωγής

(στ) παρατηρείται μία σταδιακή γήρανση του πληθυσμού και αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων. Στην Ελλάδα από 900.000 συνταξιούχους το 1974, είχαμε 1.800.000 το 1994 και οι προβλέψεις μιλούν για 2.400.000 το 2000.⁷⁴

Παράλληλα έχουν εμφανιστεί νέες ανάγκες που πρέπει να καλύψει το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, όπως: α) την φτώχεια, β) τον κοινωνικό αποκλεισμό, ολόκληρων πλέον περιοχών και όχι μόνο ατόμων ή οικογενειών γ) την μαζική ανεργία και τις διαστάσεις που αυτή έχει αποκτήσει, ιδιαίτερα σε ορισμένες χώρες όπως Γερμανία και Ισπανία.

Είναι φανερό λοιπόν ότι οι εξελίξεις αυτές συνθέτουν το οικονομικό και κοινωνικό έλλειμμα της κοινωνικής ασφάλισης στην χώρα μας αλλά και τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

Η εξειδίκευση του οικονομικού και κοινωνικού ελλείμματος αναδεικνύει τις διάφορες πτυχές της κρίσης του συστήματος ασφάλισης.

Πράγματι, η έρευνα και η συζήτηση για την κρίση αναφέρεται σε:

1. κρίση οικονομική και χρηματοδοτική
2. κρίση διαρθρωτική του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης
3. κρίση επιπέδου παροχών

4. κρίση νομιμοποίησης, η οποία όμως από έρευνα (1993) του Ευρωβαρόμετρου δεν επαληθεύεται αφού το 92% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η κοινωνική προστασία είναι σημαντικός θεσμός και μόνο το 5% εξέφρασε διαφορετική άποψη. Επίσης σε άλλο ερώτημα της έρευνας, το 65% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να σχεδιάσουν νέες παροχές και υπηρεσίες του Κράτους-Πρόνοιας, προκειμένου να καλύπτονται οι σύγχρονες ανάγκες των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων.

⁷⁴ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 69-70

Έτσι αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει κρίση νομιμοποίησης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης αλλά αντίθετα υπάρχει προσήλωση και εμπιστοσύνη των ασφαλισμένων στο Κράτος-Πρόνοιας.

Με αφετηρία τις σύγχρονες εξελίξεις και τις προαναφερόμενες πτυχές της κρίσης του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, οι θεωρητικοί προβληματισμοί που έχουν αναπτυχθεί για τις πολιτικές και το μέλλον της αναφέρονται στα εξής:

Καταρχήν αναπτύσσεται τελευταία, η αντίληψη της μετεξέλιξης της κρατικής ευθύνης παροχής υπηρεσιών για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, σε ευθύνη για την αντιμετώπιση του κοινωνικού κινδύνου που απειλεί το κάθε άτομο.

Η αντίληψη αυτή προδιαγράφει μία προοπτική εξατομίκευσης της παροχής υπηρεσιών για κάθε άτομο που έχει ανάγκη και όχι για το σύνολο του πληθυσμού και της κοινωνίας⁷⁵.

Η προοπτική αυτή, σε όρους οργάνωσης και χαρακτήρα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, σημαίνει μία σταδιακή μετατόπιση από το λεγόμενο σύστημα της «Ευρωπαϊκής ηπείρου», το γνωστό ως μοντέλο Bismark (παροχή υπηρεσιών για την κάλυψη των κοινωνικο-ασφαλιστικών αναγκών των ασφαλισμένων) στο Αγγλοσαξονικό σύστημα Beveridge (κάλυψη ενός ελάχιστου και γενικευμένου επιπέδου κοινωνικής προστασίας και διαβίωσης, εκφράζεται τελευταία στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «μία βούληση σύγκλισης των στόχων της κοινωνικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», με προτεραιότητα πολιτικής, την θεσμοθέτηση του ελάχιστου εισοδήματος. Η Πορτογαλία έχει θεσμοθετήσει το ελάχιστο εισόδημα, οι άλλες χώρες όμως για διαφορετικούς λόγους, δεν το θεωρούν αναγκαίο.

Παράλληλα άλλες αντιλήψεις υποστηρίζουν:

1. την εισαγωγή στοιχείων αγοράς στην λειτουργία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, με την έννοια εγκαθίδρυσης ενός «ελεγχόμενου ανταγωνισμού»

2. την επιλεκτικότητα των παροχών με άξονα τα άτομα που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, δηλαδή του φτωχού και του κοινωνικά αποκλεισμένου

3. την ανάπτυξη της ιδιωτικής κερδοσκοπικής δραστηριότητας στην ασφάλιση και την υγεία

4. την διαμόρφωση δύο ομοσπονδιών κοινωνικής προστασίας οι οποίες θα αντιστοιχούν στις βόρειες και νότιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με προο-

⁷⁵ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 72-73

πτική την ενιαιοποίησή τους αφού προηγουμένως επιτευχθούν οι αναγκαίες συγκλίσεις στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

5. την ανάπτυξη του λεγόμενου «προνοιακού πλουραλισμού» με την έννοια δημιουργίας τοπικών συμφώνων, μεταξύ κρατικών οργανισμών, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινωνικών φορέων, μη κερδοσκοπικών οργανισμών κ.λ.π. για την αντιμετώπιση ενός συγκεκριμένου κοινωνικού κινδύνου π.χ. ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, στέγαση, εκπαίδευση, φτώχεια κ.λ.π. με παράλληλη μείωση των κοινωνικών ευθυνών του Κράτους.

Μέσα στο πλαίσιο των προαναφερόμενων αντιλήψεων, παρατηρείται μία απομάκρυνση από την αναδιανεμητική λειτουργία της κοινωνικής ασφάλισης με παράλληλο προσανατολισμό σε διαχειριστικές ρυθμίσεις περιοριστικού χαρακτήρα. Έτσι, οι κοινωνικές δαπάνες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το 1991 είχαν μικρή διαφορά σε σχέση με το ΑΕΠ, απ' ό,τι δέκα χρόνια πριν. Γι' αυτούς τους λόγους η αποτελεσματικότητα των μέτρων που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι περιορισμένη και βραχυχρόνια στην οικονομική σφαίρα και αρνητική στην κοινωνική σφαίρα⁷⁶.

Κατά συνέπεια, το ερώτημα είναι σαφές: η μετά το ευρώ Ευρωπαϊκή Ένωση, επιθυμεί ή όχι να οικοδομήσει ένα ενιαίο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο; Ποιες προϋποθέσεις υπάρχουν και ποιες αλλαγές απαιτούνται για μια τέτοια προοπτική;

Βασική υπόθεση εργασίας για την επεξεργασία αυτού του ερωτήματος και για την διατύπωση μιας πρότασης, αποτελεί η ανάπτυξη συνθηκών κοινωνικής ολοκλήρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πράγματι προς την κατεύθυνση αυτή, παρά το γεγονός ότι μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών - μελών παρατηρούνται ορισμένες διαφοροποιήσεις, εντούτοις οι συγκλίσεις που υπάρχουν σε σημαντικές πτυχές της κοινωνικής ασφάλισης (επίπεδο δαπανών 28% του ΑΕΠ, ύπαρξη διμερών κρατικών συμφωνιών κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ των κρατών - μελών, ποσοστό αναπλήρωσης εισοδήματος 60% - 80% των συντάξιμων αποδοχών, αναδιανεμητικότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, όρια ηλικίας συνταξιοδότησης 60 γυναίκες και 65 άνδρες κ.λ.π.) συγκροτούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού μοντέλου κοινωνικής ασφάλισης.

⁷⁶ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 75-76

Όμως, παρόλα αυτά σε ορισμένες άλλες πτυχές των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης απαιτούνται κάποιες αλλαγές για την ολοκλήρωση των συγκλίσεων όπως για παράδειγμα την Οργάνωση του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος (συγκρότηση σε δύο πυλώνες (Ευρωπαϊκή κύρια ασφάλιση και ευρωπαϊκή επικουρική ασφάλιση), την αυτόνομη διοίκηση της κοινωνικής ασφάλισης, την αυτοτελή και αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων της καθώς και την τυπολογική επιλογή του ευρωπαϊκού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης ανάμεσα στο Ομοσπονδιακό (Σουηδία, Δανία), το Κορπορατίστικο (Γερμανία-Αυστρία), το φιλελεύθερο (Αγγλία) και το λιγότερο ανεπτυγμένο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης (Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα, Πορτογαλία)⁷⁷.

6. Γενικά οφέλη – επιπτώσεις για την Ελλάδα από την εισαγωγή του ευρώ

Το πιο σημαντικό ίσως όφελος είναι η ενίσχυση της μακροοικονομικής σταθερότητας και του κλίματος εμπιστοσύνης. Αυτό οφείλεται στην αλλαγή του μίγματος πολιτικής που ήταν απαραίτητο για την ονομαστική σύγκλιση. Έτσι, η παγίωση συνθηκών νομισματικής και συναλλαγματικής σταθερότητας με την υιοθέτηση του ευρώ και της ενιαίας νομισματικής πολιτικής συνέβαλαν στην σταδιακή επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης στην τάξη του 4% κατά μέσο όρο στην οκταετία 1998-2005, έναντι μόνο 1,5% στην οκταετία 1990-1997, ρυθμό σημαντικά πάνω από τον μέσο όρο της ευρωζώνης.. Οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στην περίοδο 1998-2005 οφείλονται στη συνδυασμένη επίπτωση της ένταξης στην ευρωζώνη, των Ολυμπιακών Αγώνων και των μεγάλων επενδυτικών προγραμμάτων που συγχρηματοδοτήθηκαν από κοινοτικούς πόρους τα τελευταία δέκα χρόνια⁷⁸.

6.1. Μείωση των επιτοκίων – αύξηση χορηγήσεων

Η μείωση επιτοκίων λόγω της μετάβασης στην ενιαία νομισματική πολιτική έχει ευδιάκριτη επεκτατική επίδραση στη ζήτηση. Η άνοδος της καταναλωτικής ζήτησης όμως δεν έχει ως τελικό αποτέλεσμα την αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων αφενός επειδή σημαντικό μέρος της διοχετεύθηκε σε εισαγόμενα προϊόντα και αφετέρου επειδή ο εντεινόμενος ανταγωνισμός τιμών από την πλευρά των εισαγωγών συγκράτησε τα περιθώρια κέρδους και την άνοδο των τιμών των εγχώριων προϊόντων.

⁷⁷ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 78-79

⁷⁸ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 82

Η πτώση των επιτοκίων περιορίζει το χρηματοοικονομικό κόστος αυξανομένων έτσι των διαθέσιμων πόρων για κέρδη και επενδύσεις.

Τα επιτόκια στη διατραπεζική αγορά δηλαδή αυτά που ισχύουν για τις συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών (και αφορούν συνήθως πολύ μεγάλα ποσά), είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη νομισματική πολιτική που ακολουθεί το ευρωσύστημα και επομένως είναι πρακτικά ίσα σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Το ευρωσύστημα καθορίζει τα επιτόκια βασιζόμενα στην ανάλυση των οικονομικών συνθηκών με γνώμονα τα επιτόκια του ευρωσυστήματος διαμορφώνονται τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια της αγοράς.

Τα επιτόκια λιανικής (χορηγήσεων και καταθέσεων) εξακολουθούν να παρουσιάζουν αποκλίσεις από χώρα σε χώρα. Αυτό συμβαίνει γιατί τα επιτόκια που καθορίζουν οι τράπεζες για την πελατεία τους εξαρτώνται όχι μόνο από το κόστος δανεισμού των τραπεζών στη διατραπεζική αγορά, αλλά και από άλλους παράγοντες που συνδέονται με τη φερεγγυότητα του πελάτη, με πληροφόρηση για τις τοπικές συνθήκες που έχει στη διάθεσή της η τράπεζα για το λειτουργικό της κόστος.

Τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2001 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δε μετέβαλε τα βασικά της επιτόκια καθώς ενόψει και του επιταχυνόμενου πληθωρισμού, το Διοικητικό Συμβούλιο εκτιμούσε ότι οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα των τιμών δεν είχαν εκλείψει. Στην περίοδο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τις αρχές Νοεμβρίου 2001, η ΕΚΤ προέβη τέσσερις φορές σε μείωση των βασικών της επιτοκίων, συνολικά κατά 150 μονάδες βάσης με αποτέλεσμα μετά την τελευταία μείωση το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης να διαμορφωθεί σε 3,25%. Μετά τη μείωση των επιτοκίων το Νοέμβριο του 2001 η ΕΚΤ δε μετέβαλε τα βασικά της επιτόκια καθώς το Διοικητικό Συμβούλιο θεωρεί ότι το επίπεδό τους παραμένει συμβατό με την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση⁷⁹.

Επομένως σημαντικό ρόλο στην αναθέρμανση της οικονομίας έπαιξε και η μείωση των επιτοκίων (τόσο των βραχυχρόνιων όσο και των μακροχρόνιων). Η αύξηση της αξιοπιστίας με την υιοθέτηση του ευρώ οδήγησε στον περιορισμό στο ελάχιστο της διαφοράς αποδόσεων μεταξύ του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου και του αντίστοιχου γερμανικού. Η διαφορά αυτή είναι σήμερα περίπου 25 μονάδες βάσης. Ο σημαντικός περιορισμός των ονομαστικών επιτοκίων στην Ελ-

⁷⁹ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 87-88

λάδα αποδίδεται εν μέρει και στην εξάλειψη του κινδύνου που ενσωμάτωναν στο παρελθόν τα εγχώρια επιτόκια προκειμένου να αντισταθμιστεί το ενδεχόμενο υποτίμησης της δραχμής. Ένα επιπρόσθετο όφελος της υποχώρησης των ονομαστικών επιτοκίων είχε να κάνει με τον περιορισμό του κόστους εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους.

Η μείωση των ονομαστικών επιτοκίων οδήγησε σε επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης που χρηματοδότησε σε σημαντικό βαθμό την αύξηση της ζήτησης μέσω:

1. της αύξησης της διαθεσιμότητας πιστώσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό πιστώσεων κινήθηκε κυρίως προς τα νοικοκυριά, τα οποία αύξησαν σ' ένα μεγάλο ποσοστό την κατανάλωση τους.
2. της διεύρυνσης των δυνατοτήτων χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων με τη συμμετοχή τους στη μεγάλη ενοποιημένη αγορά κεφαλαίων στην ζώνη του ευρώ.
3. τον περιορισμό της γενικής αβεβαιότητας εξαιτίας της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού και της αμετάκλητης χρήσης του κοινού νομίσματος.

Το αποτέλεσμα ήταν να καταγραφούν πολύ υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης για την ιδιωτική κατανάλωση (μέσος όρος 2001-2006 περίπου 3,8%) και τις επενδύσεις (μέσος όρος 2001-2006 περίπου 6,5%). Ταυτόχρονα, η άνοδος των τιμών των κατοικιών έδωσε ώθηση στις επενδύσεις σε κατοικίες, ενώ και η γενικότερη άνοδος της αξίας των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών δημιούργησε ένα αποτέλεσμα πλούτου που ενίσχυσε την κατανάλωση. Παράλληλα συνετέλεσε στη δραστική μείωση των δαπανών εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους καθώς και του χρέους των ιδιωτών⁸⁰.

6.2. Αποκλιμάκωση του πληθωρισμού

Ένα ακόμη από τα πολύ σημαντικά οφέλη για την Ελλάδα είναι η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού ως συνέπεια της αξιοπιστίας που επέφερε η συμμετοχή σε ένα ισχυρό νόμισμα και η υιοθέτηση της κοινής νομισματικής πολιτικής. Ταυτόχρονα, και οι προσδοκίες που διαμορφώνονται πλέον για την μελλοντική εξέλιξη του πληθωρισμού κυμαίνονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα, για παράδειγμα, σε σχέση με τις δεκαετίες του 1980 και 1990. Πλέον, δεν αναφερόμαστε σε διψήφιους ρυθμούς

⁸⁰ Γιαννίτσης Τάσος, 2007, σ. 89-90

πληθωρισμού για την Ελλάδα αλλά αντίθετα στον πληθωρισμό της ευρωζώνης με μια μικρή διαφορά η οποία βαίνει συνεχώς μειούμενη.

Είναι γεγονός ότι στα πρώτα χρόνια της εισαγωγής του ευρώ, και ιδιαίτερα των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ, σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις τιμών σε ορισμένες κατηγορίες εγχώριων αγαθών (ιδίως αγαθών μικρής αξίας) και υπηρεσιών (ιδιαίτερα των προσωπικών επαγγελματιών). Οι επιχειρήσεις και οι επαγγελματίες σε αυτές τις κατηγορίες προϊόντων επωφελήθηκαν από την αλλαγή του νομίσματος (ιδιαίτερα το 2002 και το 2003) για να προσαρμόσουν τις τιμές των προϊόντων τους σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από εκείνα που επικρατούσαν στην περίοδο της δραχμής.

Ιδιαίτερα μεγάλες αυξήσεις τιμών σημειώθηκαν στις κατηγορίες: οικιακές υπηρεσίες και υπηρεσίες οικιακής μέριμνας, ιατρικές και οδοντιατρικές υπηρεσίες, βιβλία – εφημερίδες - περιοδικά, φαγητό εκτός οικίας, αναψυκτικά – γλυκά – καφές - αλκοόλ, κουρεία -κομμωτήρια κ.ά. Όμως οι σχετικά μεγάλες αυξήσεις τιμών σε αυτές τις κατηγορίες προϊόντων που δεν αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό από το εξωτερικό οφείλονται επίσης σε σημαντικό βαθμό και στην υψηλή εγχώρια ζήτηση. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της υψηλής ανάπτυξης της οικονομίας και της υψηλής πιστωτικής επέκτασης, ιδιαίτερα σε καταναλωτικά δάνεια και επίσης, στη βελτίωση των συνθηκών προσφοράς και της προσφερόμενης ποιότητας αυτών των προϊόντων τα τελευταία χρόνια.

Σε κάθε περίπτωση, οι μεγάλες αυξήσεις τιμών σε αυτά τα προϊόντα οδήγησαν το μέσο πληθωρισμό στον τομέα των υπηρεσιών στο 3,9 % στην περίοδο 2001-2005, έναντι 3,2 % του πληθωρισμού στον τομέα των αγαθών. Από την άλλη, λόγω του ευρώ, οι αυξήσεις τιμών σε σημαντικές κατηγορίες προϊόντων, όπως τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, τα μη επεξεργασμένα τρόφιμα και γενικά τα ήδη διατροφής εκτός των μη αλκοολούχων ποτών, διατηρήθηκαν σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από ότι θα ήταν αν η Ελλάδα δεν είχε γίνει μέλος της ευρωζώνης⁸¹.

Αυξημένη επίπτωση στον πληθωρισμό στην περίοδο 2001-2005 είχαν οι μεγάλες αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου (μέση ετήσια επίπτωση στον πληθωρισμό από την αύξηση των τιμών των προϊόντων ενέργειας: 0,4 ποσοστιαίες μονάδες). Η επίπτωση αυτή θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη (της τάξης των 0,6 ποσοστιαίων μονά-

⁸¹ Γιαννίτσης Τάσος, 2007, σ. 91-92

δων ετησίως) αν στην ίδια περίοδο δεν είχε σημειωθεί η μεγάλη ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου, που έφτασε το 36% στην περίοδο 2001-2005.

Επιπλέον, μεγαλύτερη θα ήταν και η αυξητική επίπτωση στον πληθωρισμό από τις μεγάλες αυξήσεις τιμών πολλών άλλων πρώτων υλών και εμπορευμάτων (εκτός του πετρελαίου) των οποίων οι τιμές διαμορφώνονται στην παγκόσμια αγορά. Γενικά, ο εγχώριος πληθωρισμός επηρεάστηκε πτωτικά από τις περιορισμένες αυξήσεις των τιμών του συνόλου των εισαγόμενων στην Ελλάδα προϊόντων λόγω της ανατίμησης του ευρώ.

6.3. Τόνωση διεθνούς εμπορίου

Η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος οδήγησε επίσης και σε μία τόνωση του εμπορίου με τις χώρες της ευρωζώνης. Οι εξαγωγές αγαθών προς τις χώρες της ευρωζώνης ως ποσοστό του συνόλου των Ελληνικών εξαγωγών αγαθών εμφανίζουν μια ανάκαμψη τα τελευταία πέντε χρόνια, ενώ οι εισαγωγές αγαθών από τις χώρες της ευρωζώνης ως ποσοστό του συνόλου των Ελληνικών εισαγωγών αγαθών τείνουν να σταθεροποιηθούν, αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι στην δεκαετία του 1990. Φυσικά, η γεωγραφική κατανομή των εισαγωγών και των εξαγωγών επηρεάζεται από πολλούς ακόμη παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους είναι η ανταγωνιστική θέση της χώρας σε όρους μοναδιαίου κόστους εργασίας, η κλαδική εξειδίκευση των εισαγωγών και εξαγωγών, η συναλλαγματική αξία του ευρώ, αλλά και γειτνίαση με συγκεκριμένες αγορές⁸².

6.4. Αυξήσεις και μειώσεις σε ομάδες αγαθών και υπηρεσιών

Η Τράπεζα της Ελλάδος⁸³ (ΤτΕ, Νομισματική Πολιτική: Ενδιάμεση Έκθεση 2005), επικαλούμενη στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) αναφέρει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις πριν από τη χρήση του ευρώ στην Ελλάδα (Δεκέμβριος 2001 -Δεκέμβριος 2002) όχι μόνον δεν σημειώθηκαν αυξήσεις αλλά καταγράφηκαν και μειώσεις. Για παράδειγμα, μειώσεις τιμών καταγράφηκαν στον τηλεφωνικό εξοπλισμό, στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, στις φωτογραφικές μηχανές και βιντεοκάμερες, στις συσκευές κλιματισμού και θέρμανσης, στα πλυντή-

⁸² Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 94

⁸³ Η ΤτΕ στον απολογισμό πενταετίας από τη χρήση του ευρώ αναφέρει ότι «με την ένταξη της στη ζώνη του ευρώ η ελληνική οικονομία απέκτησε σταθερότητα και αξιοπιστία. Αυτό έχει συντελέσει στην ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων που υφίστανται εξαιτίας διεθνών νομισματικών και συναλλαγματικών κρίσεων οι χώρες που έχουν υιοθετήσει το ευρώ» και καταλήγει ότι εκτός ζώνης ευρώ θα προέκυπτε υποτίμηση του νομίσματος και επιτάχυνση του πληθωρισμού.

ρια, στις κουζίνες, στους φούρνους κλπ. Αντίθετα, σημειώθηκαν αυξήσεις κυρίως σε είδη διατροφής και για τον λόγω αυτόν σχηματίστηκε η εντύπωση στο ευρύ κοινό ότι το πρόβλημα είναι γενικό.

Παράλληλα, οι υψηλότερες αυξήσεις στις τιμές των προϊόντων που σημειώθηκαν στην Ελλάδα σε σχέση με τις χαμηλότερες που σημειώθηκαν στην ευρωζώνη οφείλονται κυρίως στους εξής λόγους:

- Στη δομή της οικονομίας και στην κερδοσκοπία που σημειώθηκε από ορισμένες περιπτώσεις με αφορμή τις στρογγυλοποιήσεις τιμών προς τα άνω.
- Στο κλίμα ευφορίας που είχε δημιουργηθεί μετά την επίτευξη του στόχου. Στο κλίμα αυτό συνέβαλε και η μείωση των επιτοκίων, που οδήγησε σε αύξηση των δανείων με άμεση συνέπεια την αύξηση της εγχώριας ζήτησης που οδήγησε σε αύξηση των τιμών⁸⁴.

6.5. Απουσία χαρτονομισμάτων του ενός και δύο ευρώ

Η απόφαση να μη βγουν χαρτονομίσματα του ενός και των δύο ευρώ, αν και σήμερα πλέον ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης θα τα ήθελε, είναι ένας σοβαρός παράγοντας που οδήγησε στην αύξηση των τιμών και ευνόησε την κερδοσκοπία. Αυτό εκτιμούν όλο και περισσότεροι αναλυτές και κατακρίνουν την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που αρνείται ανεξήγητα να τα υιοθετήσει προβάλλοντας θέματα κόστους και συνήθειας, ελπίζοντας ότι με τον καιρό θα ξεπεραστεί το πρόβλημα.

6.6. Αύξηση της ανταγωνιστικότητας και ενίσχυση του ανταγωνισμού

Η ONE λειτουργεί σαν καταλύτης αλλά και πρόκληση για τις ελληνικές επιχειρήσεις να εντείνουν τις προσπάθειες τους για βελτίωση της ανταγωνιστικής τους θέσης. Η απελευθέρωση ορισμένων αγορών (όπως των τηλεπικοινωνιών) καθώς και η περαιτέρω ενσωμάτωση άλλων αγορών στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, έχουν ως συνέπεια συγκεκριμένα αγαθά και κυρίως υπηρεσίες να γίνουν πιο εμπορεύσιμα σε διασυνοριακό επίπεδο, από ότι προηγουμένως. Το γεγονός αυτό συντελεί σε ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και ενίσχυση του ανταγωνισμού σε τομείς των υπηρεσιών επηρεάζοντας ευνοϊκά την εξέλιξη των τιμών τους.

⁸⁴ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 96-97

Η δυνατότητα άμεσης σύγκρισης των τιμών των προϊόντων, η διευκόλυνση διασυνοριακών δραστηριοτήτων, όπως επίσης και η μεγαλύτερη διαφάνεια στις τιμές οδηγούν στην όξυνση του ανταγωνισμού με τελικό αποτέλεσμα τη συμπίεση των τιμών και την ποιοτική βελτίωση των προσφερομένων αγαθών στους πολίτες. Η ΟΝΕ δημιούργησε ένα νέο οικονομικό περιβάλλον και για τα ελληνικά προϊόντα αφού πλέον αυτά ανταγωνίζονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες, λόγω του ενιαίου νομίσματος, τα αντίστοιχα των άλλων κρατών-μελών. Η αύξηση της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας τόνωσε την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στη διεθνή αγορά και συνέβαλλε στον επιδιωκόμενο περιορισμό του συνεχώς διευρυνόμενου ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Ολοκληρώνοντας την ενιαία αγορά και δημιουργώντας αποδοτικότερες αγορές για εμπορεύματα και υπηρεσίες, το ευρώ έχει ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Μεταξύ άλλων, ενθάρρυνε την ταχύτερη ανάπτυξη νέων γραμμών παραγωγής, τη σταθερότερη εφαρμογή νέων τεχνικών στην παραγωγική διαδικασία και την αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Συνεπώς, ενθαρρύνει την ανάπτυξη της παραγωγής του εισοδήματος και της απασχόλησης και συγκρατεί τον πληθωρισμό⁸⁵.

6.7. Μείωση του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών

Η υιοθέτηση από την Ελλάδα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος από την 1η Ιανουαρίου 2001 έχει μειώσει αισθητά τη σημασία του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών και της χρηματοδότησής του ως περιοριστικού παράγοντα κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Ωστόσο, η εξέλιξη του ισοζυγίου εξακολουθεί να παρέχει χρήσιμη πληροφόρηση για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών αγαθών και υπηρεσιών τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά και βεβαίως επηρεάζει την εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε το 2001 κατά 303 εκατομ. Ευρώ έναντι εκείνου του 2000 και περιορίστηκε σε 6,2% του ΑΕΠ. Η εξέλιξη αυτή ήταν η συνισταμένη της μείωσης του εμπορικού ελλείμματος και της αύξησης του πλεονάσματος των ισοζυγίων των μεταβιβάσεων και των υπηρεσιών ενώ αντίθετα, το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων διπλασιάστηκε.

⁸⁵ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 99

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντανακλά τη βασική ανισορροπία της οικονομίας, δηλαδή την υπέρβαση της συνολικής εγχώριας δαπάνης από τη συνολική εγχώρια προσφορά. Η συμπεριφορά του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών όπως και στη περίπτωση του εμπορικού ισοζυγίου, αντανακλά και εκφράζει ως ένα βαθμό τις μεταβολές στο χαρακτήρα της ασκούμενης μακροοικονομικής πολιτικής. Η προς τα κάτω συμπίεση της συνολικής δαπάνης, αποτέλεσμα της συνολικής δαπάνης συνέβαλλε στη μείωση των ελλειμμάτων και στη διατήρησή τους σε χαμηλά επίπεδα⁸⁶.

6.8. Εξάλειψη του κόστους κατά τη μετατροπή των νομισμάτων

Η αντικατάσταση του εθνικού μας νομίσματος από το Ευρώ συνδέεται και με το όφελος που προκύπτει από την εξάλειψη του κόστους από τη μεταφορά χρημάτων από μια χώρα σε μια άλλη και από τη μετατροπή δυο νομισμάτων. Το σύνολο των επιχειρήσεων έχει ωφεληθεί άμεσα από την εξάλειψη του προαναφερομένου κόστους και έχει απαλλαγεί από μια σειρά χρονοβόρων διαδικασιών που απαιτούντο, κατά τη μετατροπή των νομισμάτων στις συναλλαγές τους με τις τράπεζες και τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα. Για τις επιχειρήσεις και τον τομέα του εμπορίου το όφελος προέρχεται κυρίως από τη διαφορά στην τιμή αγοράς και πώλησης συναλλάγματος και το κόστος προμήθειας.

6.9. Μείωση συναλλαγματικών κινδύνων

Η κατάργηση των εθνικών νομισμάτων οδηγεί σε αισθητή μείωση των συναλλαγματικών κινδύνων, τη δημιουργία ενός σταθερού οικονομικού περιβάλλοντος και την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ). Η μείωση του συναλλαγματικού κινδύνου μετά την υιοθέτηση του ευρώ συνδέεται άμεσα με άλλα σημαντικά δυνητικά οφέλη, τα οποία σχετίζονται με τη μείωση του επενδυτικού κινδύνου. Ο κίνδυνος των επενδύσεων μειώνεται εξαιτίας της σταθερότητας των τιμών και της μείωσης της συναλλαγματικής αβεβαιότητας.

Η νομισματική πολιτική γίνεται πλέον περισσότερο προβλέψιμη και σταθερή αφού εφαρμόζεται από μια ανεξάρτητη νομισματική αρχή χωρίς τους περιορισμούς που θέτουν οι προεκλογικές σκοπιμότητες και οι πολιτικές παρεμβάσεις των

⁸⁶ Γιαννίτσης Τάσος, 2007, σ. 101-102

κυβερνήσεων. Η μείωση του συναλλαγματικού κινδύνου έχει δώσει ώθηση στο διεθνές εμπόριο και στις επενδύσεις σε διεθνώς ανταλλάξιμα εμπορεύματα. Με το ευρώ, επιχειρήσεις που αποφεύγουν το ρίσκο που δημιουργεί η συναλλαγματική αβεβαιότητα έχουν πλέον τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας και των επενδυτικών ευκαιριών που προσφέρει η ενιαία αγορά και η σταθερότητα των τιμών⁸⁷.

6.10. Μείωση δημοσίου χρέους

Η δημοσιονομική πολιτική έχει το κύριο βάρος για τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας μετά την ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ γι' αυτό το δημόσιο χρέος είναι μια από τις πλέον κρίσιμες μακροοικονομικές μεταβλητές για τη διαμόρφωση των υπόλοιπων δημοσιονομικών μεγεθών. Ο περιορισμός του δημοσίου χρέους συνεπάγεται την εξοικονόμηση σημαντικών πόρων, οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση άλλων τομέων της οικονομίας.

Οι σημαντικές αυξήσεις του ΑΕΠ είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη Δημόσιο Χρέος/ΑΕΠ ο οποίος όμως βρίσκεται σε επίπεδο πολύ υψηλότερο από αυτόν του μέσου όρου της ευρωζώνης. Το χρέος της γενικής κυβέρνησης το 2001 μειώθηκε στο 98,9% του ΑΕΠ από 103,9% του ΑΕΠ που ήταν το 2000. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στη δημιουργία σημαντικών πρωτογενών πλεονασμάτων και στην αύξηση των εσόδων από την υλοποίηση μέρους του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν το ύψος και την εξέλιξη του δημόσιου χρέους είναι το ετήσιο πρωτογενές έλλειμμα ή πλεόνασμα, οι δαπάνες για τόκους, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, η ανάληψη νέου χρέους και οι μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών της δραχμής για το εξωτερικό χρέος και το χρέος με ρήτρα συναλλάγματος. Η ελληνική κυβέρνηση μετά την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ προσπαθεί να επιτύχει την αποκλιμάκωση του χρέους που αποσκοπεί στην προσέγγιση του στόχου της ΟΝΕ εξετάζοντας τους παραπάνω προσδιοριστικούς παράγοντες του δημόσιου χρέους.

Το υπουργείο οικονομίας έχοντας κατανοήσει τις βαθύτατες επιπτώσεις που έχει η συμμετοχή της Ελλάδας στην ολοκληρωμένη αγορά ευρωομολόγων και τις οξύτερες συνθήκες ανταγωνισμού κάτω από τις οποίες θα πρέπει πλέον να λει-

⁸⁷ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 106

τουργεί ο εθνικός σχεδιασμός άντλησης δανειακών κεφαλαίων παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις και τη διεθνή εμπειρία και δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκείνες που ισότιμα θα εντάξουν την ελληνική μεταξύ των αναπτυγμένων αγορών. Στο πλαίσιο αυτό οι πολιτικές που υιοθετούνται από τη Διεύθυνση Δημόσιου Χρέους και τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους για τη διενέργεια του νέου δανεισμού και τη διαχείριση του χρέους σχεδιάστηκαν λαμβάνοντας υπόψη τις νέες συνθήκες που δημιουργούνται και αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά την εσωτερική εγχώρια πρωτογενή και δευτερογενή αγορά τίτλων, τις αγορές *repos* και *futures* και γενικά όλο το οικονομικό σκηνικό της χώρας⁸⁸.

6.11. Μείωση ελλείμματος γενικής κυβέρνησης

Η δημοσιονομική θέση της χώρας βελτιώθηκε περαιτέρω το 2001 και στήριξε τη διαμόρφωση συνθηκών μακροοικονομικής σταθερότητας στην οικονομία. Το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών στα οποία περιλαμβάνονται η κεντρική διοίκηση, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και όλοι οι ασφαλιστικοί και λοιποί δημόσιοι οργανισμοί, μετατράπηκε από έλλειμμα σε οριακό πλεόνασμα, που αντιστοιχεί στο 0,1% του ΑΕΠ. Η εξάλειψη του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης ήταν και αποτέλεσμα της αύξησης του πρωτογενούς πλεονάσματος σε 6,6% του ΑΕΠ το 2001 έναντι 6,1% το 2000. Επομένως, η χώρα μας από το πρώτο έτος συμμετοχής της στη ζώνη του ευρώ, ικανοποιούσε τον όρο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για «ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό» προϋπολογισμό της γενικής κυβέρνησης.

Οι έμμεσοι φόροι της γενικής κυβέρνησης αυξήθηκαν με ρυθμό 6%, οι άμεσοι φόροι μειώθηκαν με ρυθμό 0,3%, οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση αυξήθηκαν με ρυθμό 6,8% και τα λοιπά έσοδα αυξήθηκαν με ρυθμό 58,9%. Από την πλευρά των δαπανών τη μεγαλύτερη αύξηση σημείωσαν οι κοινωνικές μεταβιβάσεις και η τελική καταναλωτική δαπάνη του κράτους, οι οποίες αυξήθηκαν με ρυθμό 8,7% και 10% αντιστοίχως. Αντιθέτως, οι πληρωμές για τόκους κατά 2%, αποτέλεσμα που αντικατοπτρίζει την αποτελεσματική δημοσιονομική διαχείριση, την αναδιάρθρωση του χρέους καθώς και τη μείωση των επιτοκίων.

Οι μεσοπρόθεσμες δημοσιονομικές εξελίξεις της περιόδου 2000-2004 σηματοδοτούν τις σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές που έγιναν και οριοθετούν τους

⁸⁸ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 108

στόχους στον τομέα των δημόσιων οικονομικών. Παρόλα αυτά μειωμένα έσοδα ελάττωσαν το προβλεπόμενο στο επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας και ανάπτυξης πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης από 0,5% στο 0,1% του ΑΕΠ.

Η υστέρηση των εσόδων αποδίδεται σε τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, στην επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τα χαμηλότερα σε σχέση με το 2000 κέρδη των ελληνικών επιχειρήσεων. Σε μεγάλο βαθμό η υστέρηση αυτή οφείλεται και σε τεχνικούς λόγους που σχετίζονται με το σύστημα είσπραξης φόρων από τις επιχειρήσεις. Δεύτερον, η απότομη μείωση της δραστηριότητας στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, παράλληλα με την κατά 50% μείωση του φορολογικού συντελεστή επί των συναλλαγών είχε αρνητικές επιπτώσεις στο ύψος των εσόδων. Τρίτον, η πτώση των επιτοκίων των τραπεζικών καταθέσεων μείωσε το εισόδημα από τόκους και κατά συνέπεια τα έσοδα από τη φορολόγηση των εισοδημάτων από τις αποταμιεύσεις. Ως ένα βαθμό τα περιορισμένα φορολογικά έσοδα οφείλονται στην μεταστροφή των αποταμιεύσεων από τραπεζικές καταθέσεις σε ρέπος, που δε φορολογούνται.

Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα οι δυο κεντρικοί στόχοι της δημοσιονομικής πολιτικής να επιτευχθούν, δηλαδή η μείωση των δανειακών αναγκών του δημοσίου και η διαμόρφωση πρωτογενούς πλεονάσματος, ώστε να είναι δυνατή η συνέχιση της μείωσης του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Ειδικότερα, το πρωτογενές πλεόνασμα του Γενικού Κρατικού Προϋπολογισμού διαμορφώθηκε στο 5,3% του ΑΕΠ το 2001 έναντι ιδίου ποσοστού το 2000⁸⁹.

6.12. Αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ)

Οι ρυθμοί αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος τα τελευταία χρόνια ήταν μεγαλύτεροι από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η βιομηχανική παραγωγή παρουσίασε τάσεις ανόδου από 5,4% το 2000 σε 7,5% το 2001 ενώ ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον τομέα της ενέργειας (10-12%) και των κατασκευών (8-10%) για το έτος 2001. Αντίθετα η αύξηση στη μεταποίηση ήταν μικρότερη (γύρω στο 3%) γεγονός που αντανάκλα την έλλειψη δυναμισμού των διαδικασιών εκσυγχρονισμού της παραγωγικής βάσης και την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων.

⁸⁹ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 112-113

Όσον αφορά στον τομέα των υπηρεσιών η αύξηση κινείται γύρω στο 3% και οφείλεται κυρίως στο εμπόριο, μεταφορές-επικοινωνίες, τουρισμό και χρηματοπιστωτικές εργασίες. Τέλος η ακαθάριστη αξία αγροτικής παραγωγής σύμφωνα με το ΥΠΕΘΟ παρουσίασε το 2000 αύξηση 1,5% ενώ το 2001 αυξήθηκε κατά 1%. Η συγκεκριμένη αύξηση οφείλεται στην άνοδο της φυτικής παραγωγής (φρούτων και βιομηχανικών φυτών) ενώ η κτηνοτροφική παρουσίασε πτώση. Η κρίση της τροφικής αλυσίδας σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί για την ελληνική γεωργία χρυσή ευκαιρία ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας όχι με βάση το κόστος αλλά κυρίως την ποιότητα των προϊόντων (οικολογική διάσταση).

Παρά τη βελτίωση των ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ, η Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθεί να βρίσκεται στο κατώτερο σημείο παρουσιάζοντας οριακή βελτίωση⁹⁰.

⁹⁰ Γιαννίτσας Τάσος, 2007, σ. 115-116

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 5^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά

Μετά την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ, το ενιαίο νόμισμα έγινε μέρος της καθημερινής ζωής των ευρωπαίων πολιτών.

Σύμφωνα με την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο 2002, οι περισσότεροι ευρωπαίοι πολίτες είναι ικανοποιημένοι με το ευρώ. Ο αριθμός των ατόμων που δηλώνουν ότι δεν έχουν κανένα πρόβλημα με το ενιαίο νόμισμα είναι πενταπλάσιος εκείνων που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ορισμένα προβλήματα κατά τη χρήση του. Η μεγάλη πλειονότητα των πολιτών εξοικειώθηκε γρήγορα με τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ. Το 92,8% θεωρεί εύκολη τη χρήση των χαρτονομισμάτων και περισσότερο από τα δύο τρίτα των πολιτών (68,8%) δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα με τα κέρματα ευρώ. Όσον αφορά τις ονομαστικές αξίες, στη μεγάλη τους πλειονότητα οι ευρωπαίοι θεωρούν ότι ο αριθμός των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων και κερμάτων είναι ο ενδεδειγμένος (83,7% για τα τραπεζογραμμάτια και 53,5% για τα κέρματα)⁹¹.

Οι πολίτες έχουν πλέον εξοικειωθεί με τα κέρματα από άλλες χώρες της ζώνης ευρώ. Ειδικά στις παραμεθόριες περιοχές, σε μεγάλες πόλεις και σε τουριστικές ζώνες, ένα συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό των κυκλοφορούντων κερμάτων είναι «ξένης» προέλευσης. Οι διαφορετικές εθνικές παραστάσεις των κερμάτων κινούν προφανώς το ενδιαφέρον και το 92,6% των ερωτηθέντων βεβαιώνει ότι δεν έχει προβλήματα με την ποικιλομορφία των κερμάτων. Πολυάριθμοι πολίτες έχουν αρχίσει να σχηματίζουν την προσωπική τους συλλογή κερμάτων ευρώ. Το ενδιαφέρον των συλλεκτών κερμάτων προσέλκυσε επίσης τα 80 «αυθεντικά» συλλεκτικά κέρματα ευρώ που εξέδωσαν το 2002 διάφορα κράτη μέλη και τα οποία δεν προορίζονται να χρησιμοποιηθούν στις συνήθεις καθημερινές συναλλαγές⁹².

Η εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ είχε επίπτωση στη χρήση του ενιαίου νομίσματος εκτός της ευρωζώνης, όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Την εξέλιξη αυτή διευκόλυνε, μεταξύ άλλων, η

⁹¹ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 19

⁹² Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 4-5

συμπεριφορά των ευρωπαϊκών ταξιδιωτών: το 53% από αυτούς δηλώνει ότι στα ταξίδια εκτός της ζώνης ευρώ παίρνει μαζί του μετρητά σε ευρώ, σε αντίθεση με το 16% μόνο που προμηθεύεται δολάρια ΗΠΑ για το ταξίδι του. Φαίνεται ότι οι πληρωμές με ευρώ είναι ευρέως αποδεκτές στα τρία κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στην ευρωζώνη (Δανία, Σουηδία και Η.Β.) καθώς και στις δώδεκα υπό ένταξη χώρες, αν και η πρακτική αυτή περιορίζεται στις πρωτεύουσες των εν λόγω χωρών και στις τουριστικές περιοχές. Ορισμένοι καταστηματάρχες αναγράφουν τις τιμές σε ευρώ. Σε ορισμένες περιοχές των Βαλκανίων, όπως το Μαυροβούνιο και το Κοσσυφοπέδιο, το ευρώ αποτελεί *de facto* το τοπικό νόμισμα σε αντικατάσταση του πρώην γερμανικού μάρκου. Η εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ είχε επίσης κάποια επίπτωση - παρότι πιο περιορισμένη - και στις άλλες ηπείρους. Εκτός από τα Υπερπόντια Γαλλικά Διαμερίσματα τα οποία γεωγραφικά βρίσκονται εκτός της Ευρώπης αλλά αποτελούν τμήμα της Ε.Ε. και όπου το ευρώ αντικατέστησε το γαλλικό φράγκο, το ευρώ είναι επίσης αποδεκτό ως μέσο πληρωμής στις τουριστικές περιοχές ορισμένων αμερικανικών, ασιατικών και αφρικανικών χωρών, όπου ενίοτε και οι τιμές αναγράφονται σε ευρώ⁹³.

Σε ορισμένες χώρες, οι πολίτες συνδέουν τη μετάβαση στο ευρώ με σημαντικές αυξήσεις στις τιμές. Η αντίληψη όμως αυτή δεν επιβεβαιώνεται από πραγματικά δεδομένα. Ιδιαίτερα, από μία λεπτομερή στατιστική ανάλυση της εξέλιξης των τιμών με βάση τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) προκύπτει ότι η επίπτωση από την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ στις τιμές κυμαίνεται μεταξύ 0,0 και 0,20%. Μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση δείχνει ότι υπάρχει ένα σαφές χάσμα μεταξύ του μετρούμενου πληθωρισμού και εκείνου που βασίζεται στην προσωπική αντίληψη και εκτίμηση του καταναλωτή· αυτό εξηγείται από τις σημαντικές αυξήσεις τιμών σε ορισμένα συχνά αγοραζόμενα αγαθά και υπηρεσίες (υπάρχουν πράγματι σαφείς ενδείξεις ότι οι σημαντικότερες αυξήσεις τιμών έγιναν στον τομέα των υπηρεσιών και ιδίως στα εστιατόρια, στα ξενοδοχεία, στα μπαρ, κ.λ.π.), καθ' ότι οι αυξήσεις αυτές αποτυπώνονται εντονότερα στη μνήμη των καταναλωτών διαμορφώνοντας έτσι την αντίληψή τους για τον πληθωρισμό⁹⁴.

Δεν είναι ακόμη σαφές εάν η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή επηρέασε τις συνήθειες των πολιτών όσον αφορά τις πληρωμές. Στη διάρκεια του 2002 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση της χρήσης μέσων πληρωμής χωρίς καταβολή με-

⁹³ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 20

⁹⁴ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 21

τηρών, είναι όμως δύσκολο όμως να αποδοθεί η μεταβολή αυτή αποκλειστικά και μόνο στην εισαγωγή του ευρώ. Φαίνεται επίσης να αυξήθηκε το μέσο ποσό των αναλήψεων που πραγματοποιούνται από τα ΑΤΜ.

Η πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου επιβεβαιώνει ότι οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν αρχίσει να σκέπτονται σε ευρώ, αλλά ο δρόμος είναι ακόμη μακρύς: το 42,2% των καταναλωτών υπολογίζει ήδη κυρίως σε ευρώ, αλλά το ποσοστό αυτό συρρικνώνεται στο 12,5% όταν πρόκειται για σημαντικές αγορές (π.χ. αγορά σπιτιού ή αυτοκινήτου) για τις οποίες πολλοί εξακολουθούν να πραγματοποιούν τους υπολογισμούς σε εθνικό νόμισμα. Οι λιανοπωλητές συνεχίζουν να εφαρμόζουν τη διπλή αναγραφή των τιμών η πρακτική αυτή βρίσκει σύμφωνες ορισμένες κατηγορίες καταναλωτών και ιδίως εκείνους που εξακολουθούν να σκέπτονται σε εθνικό νόμισμα. Αν και η πλειονότητα των ερωτηθέντων (50,6%) δεν επιθυμεί να διατηρήσουν οι έμποροι τη διπλή αναγραφή των τιμών, το 47,2% έχει αντίθετη άποψη. Ταυτόχρονα, πρέπει να σημειωθεί ότι η συνέχιση της διπλής αναγραφής των τιμών καθυστερεί την «νοητική μετάβαση στο ευρώ» και μάλιστα υπάρχει κίνδυνος να υπονομευθεί ο επιδιωκόμενος στόχος που είναι η ομαλή μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα. Ως εκ τούτου, σε συμφωνία με το Eurocommerce, η Επιτροπή συνιστά στον κλάδο του λιανικού εμπορίου να παύσει να εφαρμόζει τη διπλή αναγραφή των τιμών από τις 30 Ιουνίου 2003 το αργότερο, ενημερώνοντας έγκαιρα τους καταναλωτές για τη μεταβολή αυτή⁹⁵. Η σύσταση αυτή απευθύνεται και σε άλλους κλάδους όπου τα ποσά και οι τιμές συνεχίζουν να αναγράφονται σε ευρώ και σε εθνικό νόμισμα όπως π.χ. στα τιμολόγια ορισμένων επιχειρήσεων ή στα αποσπάσματα τραπεζικών λογαριασμών που αποστέλλουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στους πελάτες τους.

⁹⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ.6

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

– ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΜΕΤΑ –

- ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΝΗ ΕΥΡΩ -

Οκτώβριος 2002

	<u>Χαρτονομίσματα</u>	<u>Κέρματα</u>
Συνολική κυκλοφορία		
Σύνολο μετρητών σε κυκλοφορία (αριθμός)	7,42 δισ.	38,2 δισ.
Σύνολο μετρητών σε κυκλοφορία (αξία)	320,9 δισ. ευρώ	11,9 δισ. ευρώ
Συνολική αξία σε % του ΑΕΠ	4,54%	0,17%
Στοιχεία κατά κεφαλήν		
Μέσος αριθμός ανά άτομο	24,7	126,5
Μέση αξία ανά άτομο	1.062,8 ευρώ	39,4 ευρώ
Περισσότερο δημοφιλές χαρτονομίσματα/κέρμα ευρώ		
Συνολικός αριθμός (% του συνόλου)	50 ευρώ (28,8%)	1 λεπτό (17,4%)
Συνολική αξία (% του συνόλου)	50 ευρώ (33,4%)	2 ευρώ (39,8%)
Συλλεκτικά κέρματα*		
Συνολικός αριθμός των διαφόρων εκδοθέντων κερμάτων		80 (30 χρυσά, 50 αργυρά κέρματα)
Μικρότερη ονομαστική αξία		25 λεπτά
Μεγαλύτερη ονομαστική αξία		400 ευρώ

* Τα στοιχεία για τα συλλεκτικά κέρματα καλύπτουν ολόκληρο το 2002.

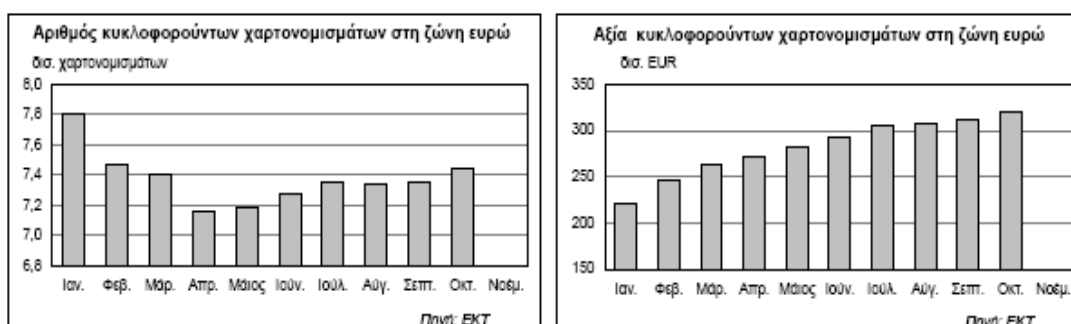
2. Χαρτονομίσματα

Στις αρχές Ιανουαρίου 2002 οι εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης ευρώ έθεσαν σε κυκλοφορία χαρτονομίσματα αξίας περίπου 7,8 δισ. ευρώ. Κατά τη διάρκεια του έτους η ποσότητα αυτή υποχώρησε μέχρι την άνοιξη (7,16 δισ.) για να αυξηθεί στη συνέχεια με σχεδόν σταθερό ρυθμό και στα τέλη Οκτωβρίου να ανέρχεται σε 7,42 δισ. (βλ. διάγραμμα 1 παρακάτω).

Μια πρώτη εξήγηση για την πρόσκαιρη μείωση των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων μπορεί να είναι η σύνεση που επιδείχθηκε κατά την επιχείρηση προεφοδιασμού ώστε να διευκολυνθεί η απρόσκοπτη μετάβαση στο νέο νόμισμα. Οι

περισσότερες τράπεζες και έμποροι παρήγγειλαν μεγάλες ποσότητες καθότι ο υπολογισμός των αναγκών τους σε κέρματα και χαρτονομίσματα ευρώ βασίστηκε υποχρεωτικά σε εκτιμήσεις. Στη συνέχεια οι πλεονάζουσες ποσότητες επιστράφηκαν στις κεντρικές τράπεζες. Ένας άλλος λόγος που εξηγεί την εξέλιξη αυτή είναι ότι οι λιανοπωλητές είχαν δεσμευτεί να επιστρέφουν τα ρέστα αποκλειστικά σε ευρώ και δεδομένου ότι πολυάριθμοι πολίτες αντάλλαξαν τα εθνικά τους νομίσματα με ευρώ στα καταστήματα (ενίοτε αγοράζοντας ένα μικρής αξίας αντικείμενο με χαρτονόμισμα μεγάλης αξίας), οι λιανοπωλητές έπρεπε να έχουν στη διάθεσή τους αριθμό χαρτονομισμάτων πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι συνήθως και αυτό διότι τα εθνικά χαρτονομίσματα που εισέπρατταν δεν μπορούσαν να τα χρησιμοποιήσουν για να επιστρέψουν τα ρέστα⁹⁶.

Διάγραμμα 1

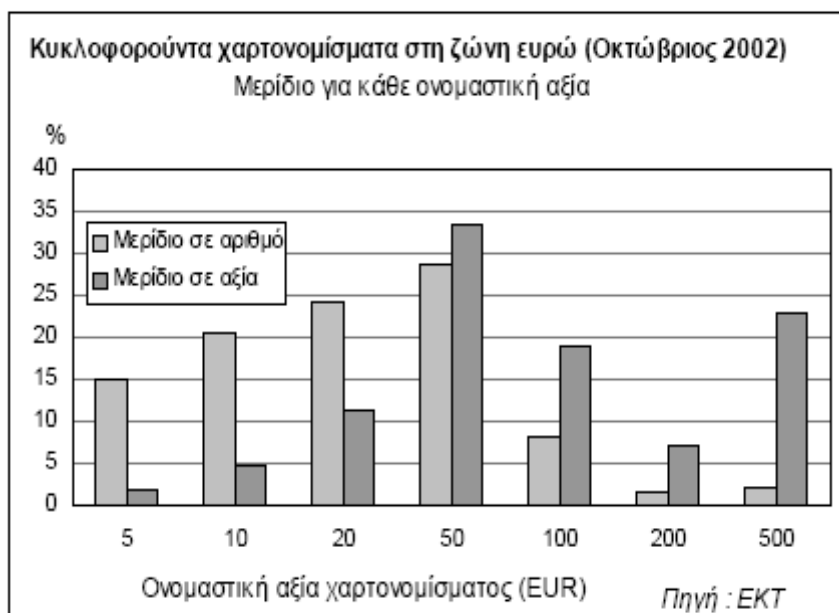
Η συνολική αξία των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων ανήλθε σε 221,5 δισ. ευρώ μέχρι τα τέλη Ιανουαρίου 2002 και στη συνέχεια αυξήθηκε με σταθερό ρυθμό για να ανέλθει σε 320,9 δισ. ευρώ τον Οκτώβριο. Αυτή η διαφορά στην εξέλιξη μεταξύ συνολικού αριθμού και συνολικής αξίας των χαρτονομισμάτων οφείλεται κυρίως στην έμφαση που δόθηκε στα μικρής αξίας χαρτονομίσματα κατά τον προεφοδιασμό και την περίοδο της διπλής κυκλοφορίας. Προφανώς εκδόθηκαν περισσότερα χαρτονομίσματα μικρής αξίας από εκείνα που ήταν απαραίτητα και τα οποία στη συνέχεια επιστράφηκαν στις κεντρικές τράπεζες.

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι στα τέλη Οκτωβρίου αντιστοιχούσαν 24,7 χαρτονομίσματα ανά κάτοικο, δηλαδή 1.062,8 ευρώ κατά κεφαλή. Η συνολική αξία των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων αντιπροσώπευε το 4,5% του ΑΕΠ για το σύνολο της ευρωζώνης.

⁹⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 7

Το παρακάτω διάγραμμα 2 απεικονίζει την ανά ονομαστική αξία κατανομή των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων εντός της ζώνης ευρώ στα τέλη Οκτωβρίου⁹⁷.

Διάγραμμα 2

Το χαρτονόμισμα των 50 ευρώ είναι το πλέον σύνηθες, τόσο σε αριθμό όσο και σε συνολική αξία. Το εν λόγω χαρτονόμισμα αντιπροσωπεύει το ένα τρίτο της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων και είναι επίσης αυτό που χρησιμοποιείται περισσότερο στα ΑΤΜ. Η κατάσταση αυτή αντικατοπτρίζει την προτίμηση που δείχνουν οι χρήστες μετρητών για το συγκεκριμένο χαρτονόμισμα, η αξία του οποίου εξάλλου αντιστοιχεί στα ποσά που συνήθως καταβάλλουν οι καταναλωτές για τις αγορές τους. Ακολουθεί το χαρτονόμισμα των 20 ευρώ, το οποίο αντιπροσωπεύει περίπου το ένα τέταρτο του συνόλου των χαρτονομισμάτων. Ωστόσο, σε αξία, το χαρτονόμισμα των 500 ευρώ είναι εκείνο που καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση. Τα δύο χαρτονομίσματα μεγάλης ονομαστικής αξίας (200 ευρώ και 500 ευρώ) αντιστοιχούν στο 1,5% και 2% όνο του συνόλου των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, και ιδίως στην Ιταλία και στην Ελλάδα, έγιναν δημόσιες συζητήσεις σχετικά με την ανάγκη έκδοσης χαρτονομισμάτων του ενός και

⁹⁷ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 7

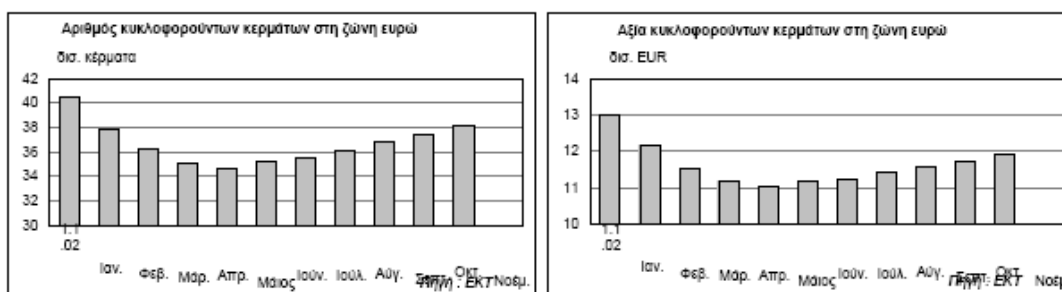
των δύο ευρώ, πέραν ή σε αντικατάσταση των αντίστοιχης αξίας κεράτων. Ωστόσο, τα στοιχεία του τελευταίου Ευρωβαρόμετρου (Νοέμβριος 2002) δεν επιβεβαιώνουν κατά κανένα τρόπο αυτή την ανάγκη. Το 83,7% των ερωτηθέντων τόνισαν ότι κυκλοφορεί ο ενδεδειγμένος αριθμός ονομαστικών αξιών. Την άποψη αυτή μάλιστα συμμερίζεται το 78% των Ιταλών και το 68,5% των Ελλήνων⁹⁸.

3. Κέρματα

Στις αρχές του 2002 οι κεντρικές τράπεζες της ευρωζώνης έθεσαν σε κυκλοφορία 40,4 δισ. κέρματα. Ήδη από τον Ιανουάριο η ποσότητα των κυκλοφορούντων κερμάτων υποχώρησε σημαντικά σε 37,8 δισ. (βλέπε κατωτέρω διάγραμμα). Ο αριθμός των κυκλοφορούντων κεράτων συνέχισε να μειώνεται μέχρι τον Απρίλιο. Έκτοτε ο αριθμός αυτός άρχισε να αυξάνει σταθερά και στα τέλη Οκτωβρίου 2002 ανήλθε σε 38,2 δισ. Η εξέλιξη της αξίας των κυκλοφορούντων κερμάτων είναι παρεμφερής με την εξέλιξη του αριθμού των κερμάτων αυτών (βλέπε διάγραμμα 3). Αρχικά, στη ζώνη ευρώ είχαν δοθεί στην κυκλοφορία κέρματα συνολικής αξίας 13 δισ. ευρώ. Η συνολική αυτή αξία έφτασε στο χαμηλότερο επίπεδο των 11 δισ. ευρώ τον Απρίλιο πριν αυξηθεί σε 11,9 δισ. ευρώ στα τέλη Οκτωβρίου 2002.

Τα κέρματα που εξέδωσαν το Μονακό (1/500 των εκδοθέντων από την Γαλλία κερμάτων), ο Άγιος Μαρίνος (1.944.000 ευρώ) και η πόλη του Βατικανού (670.000 ευρώ) επίσης συνυπολογίζονται στον συνολικό όγκο των κυκλοφορούντων κερμάτων⁹⁹.

Διάγραμμα 3

⁹⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 8

⁹⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 9

Ο κατά κεφαλή αριθμός κερμάτων που κυκλοφορούν στη ζώνη ευρώ ποικίλλει αισθητά μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών καθότι είναι συνάρτηση διαφορετικών εθνικών παραδόσεων όσον αφορά τις πληρωμές. Κατά μέσο όρο, στις αρχές του έτους τέθηκαν σε κυκλοφορία στη ζώνη ευρώ 134 κέρατα ανά κάτοικο, αριθμός που αντιπροσωπεύει μέση αξία 43 ευρώ ανά κάτοικο. Η συνολική αξία των κυκλοφορούντων κερμάτων αντιπροσώπευε τον Οκτώβριο το 0,17% του ΑΕΠ της ζώνης ευρώ.

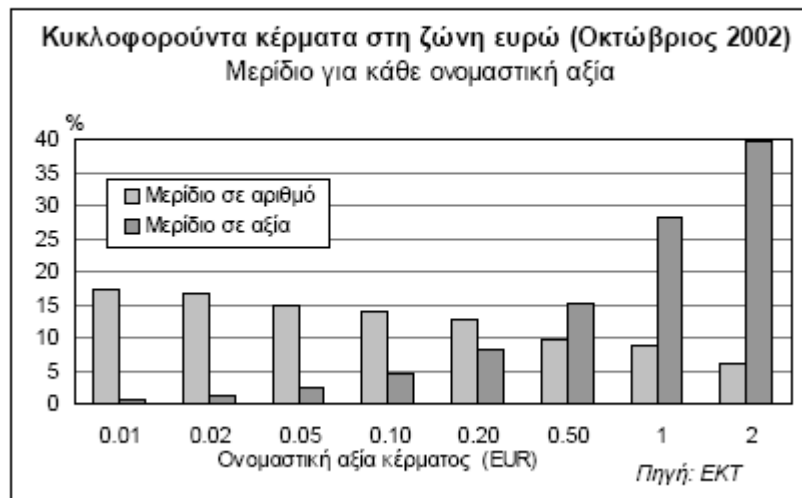
Ο αριθμός των κυκλοφορούντων κερμάτων κατανέμεται ισότιμα μεταξύ των διαφόρων ονομαστικών αξιών. Το λιγότερο διαδεδομένο κέρμα είναι εκείνο των 2 ευρώ, το οποίο αντιπροσωπεύει το 40% της συνολικής κυκλοφορούσας αξίας. Τα δύο διμεταλλικά κέρματα (1 και 2 ευρώ) αντιπροσωπεύουν το 68% της αξίας όλων των κυκλοφορούντων κερμάτων. Τα κέρματα μικρής αξίας (1 και 2 λεπτών) αντιπροσωπεύουν το 16,6% και το 17,4% αντίστοιχα. Σε αξία, τα κέρματα αυτά αντιπροσωπεύουν μόνο το 1,1% και το 0,6% της συνολικής αξίας.

Στην Ελλάδα και στην Ιταλία έγινε συζήτηση σχετικά με τη χρησιμότητα των μικρής αξίας κερμάτων, και ιδίως εκείνων του 1 και των 2 λεπτών. Από τον αριθμό των κυκλοφορούντων κερμάτων ανά χώρα δεν προκύπτει ωστόσο το συμπέρασμα ότι οι πολίτες δεν χρησιμοποιούν τα μικρής αξίας κέρματα. Παραδείγματος χάρη, το μερίδιο του κέρματος του 1 λεπτού στις χώρες της ζώνης ευρώ αντιπροσωπεύει από το 9,1% έως το 21,3% όλων των κερμάτων. Όσον αφορά το κέρμα των 2 λεπτών, η κατάσταση είναι πιο ισορροπημένη και το μερίδιο κυμαίνεται μεταξύ 12,7% και 18,8%. Περιορισμένη είναι η χρήση των κερμάτων του 1 και των 2 λεπτών στη Φινλανδία· αυτό συμβαίνει γιατί η νομοθεσία της χώρας προβλέπει την στρογγυλοποίηση των πληρωμών με μετρητά ευρώ στο πλησιέστερο πολλαπλάσιο των 5 λεπτών. Για το λόγο αυτό, το φινλανδικό νομισματοκοπείο εξέδωσε περιορισμένες μόνο ποσότητες των δύο αυτών κερμάτων, πολύ μικρότερες του μέσου όγκου που εκδόθηκε στις υπόλοιπες χώρες.

Σύμφωνα με το τελευταίο Ευρωβαρόμετρο, η πλειονότητα του πληθυσμού στην ευρωζώνη (53,5%) θεωρεί ότι τέθηκε σε κυκλοφορία ο ενδεδειγμένος αριθμός ονομαστικών αξιών. Υπενθυμίζεται τέλος ότι τα μικρής αξίας κέρματα συνέβαλαν σημαντικά στο να διασφαλιστεί ότι οι μετατροπές από τα εθνικά νομίσματα θα γίνονταν με ακρίβεια, με προσέγγιση εκατοστού του λεπτού¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 10

Διάγραμμα 4

4. Διασυννοριακές ροές χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ

Τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ολόκληρη τη ζώνη ευρώ, η χρήση τους δεν περιορίζεται στη χώρα προέλευσής τους. Έτσι, τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ «μεταναστεύουν», και οι πολίτες της ζώνης ευρώ έχουν συνήθως στο πορτοφόλι τους ένα μείγμα χαρτονομισμάτων και κερμάτων από διάφορα κράτη μέλη.

Τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ μεταναστεύουν για διάφορους λόγους. Ο πρώτος είναι ότι οι πολίτες που ταξιδεύουν στο εξωτερικό έχουν μαζί τους χρήματα, είτε ταξιδεύουν για επιχειρηματικούς λόγους είτε για διακοπές είτε απλώς για να πραγματοποιήσουν διασυννοριακές αγορές. Εξάλλου, τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα μπορούν να μεταφερθούν από μια χώρα σε μια άλλη στο πλαίσιο της αναδιανομής μεταξύ εθνικών κεντρικών τραπεζών, εμπορικών τραπεζών και εμπόρων. Οι ξένοι επισκέπτες και οι τουρίστες από χώρες που δεν συμμετέχουν στη ζώνη ευρώ συμβάλλουν επίσης στη μετανάστευση του ευρώ. Όταν, πριν από το ταξίδι τους, παραγγέλνουν στην τοπική τους τράπεζα μετρητά σε ευρώ, τα χρήματα αυτά έχουν συχνά αγοραστεί από την τράπεζά τους σε χώρα άλλη από εκείνη στην οποία τελικά θα δαπανηθούν¹⁰¹.

Η ανάμειξη αυτή χαρτονομισμάτων και κερμάτων από διαφορετικές χώρες θα αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου και πιθανώς θα φτάσει σε ένα επίπεδο ισορ-

¹⁰¹ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 22

ροπίας όπου το μείγμα των κερμάτων θα αντιστοιχεί σχεδόν στο μερίδιο που κατέχει η κάθε χώρα στον συνολικό όγκο εκδοθέντων κερμάτων στη ζώνη ευρώ. Είναι άγνωστος ο ρυθμός με τον οποίο θα γίνει αυτό. Ωστόσο, διαφαίνονται ορισμένες τάσεις. Φαίνεται ότι τα κέρματα διαφορετικών ονομαστικών αξιών αναμειγνύονται με διαφορετικούς ρυθμούς και ότι η τάση για μετανάστευση είναι εντονότερη στα κέρματα μεγάλης αξίας. Η ανάμειξη των κερμάτων εξαρτάται επίσης σε ορισμένο βαθμό από την γεωγραφική περιοχή. Συνήθως, στις αστικές περιοχές το ποσοστό ξένων κερμάτων είναι υψηλότερο, σε αντίθεση με τις αγροτικές περιοχές. Επιπλέον, τα άτομα που ζουν σε περιοχή που συνορεύει με άλλη χώρα της ευρωζώνης έχουν επίσης περισσότερα «ξένα» κέρματα στο πορτοφόλι τους. Σχετικά με το θέμα αυτό, μελέτη της κεντρικής τράπεζας της Αυστρίας αποκαλύπτει ότι στις 10 Σεπτεμβρίου 2002 το 11,8% των κερμάτων στην Αυστρία ήταν γερμανικής προέλευσης, ενώ στις περιοχές της χώρας που βρίσκονται κοντά στα γερμανικά σύνορα το ποσοστό αυτό ανερχόταν στο 23,4%¹⁰².

5. Συλλεκτικά κέρματα σε ευρώ

Για πολλούς ευρωπαίους πολίτες και ξένους τουρίστες, τα κυκλοφορούντα κέρματα ευρώ έγιναν συλλεκτικό είδος λόγω των πολυάριθμων διαφορετικών εθνικών τους όψεων. Δεν πρέπει ωστόσο να αγνοείται το γεγονός ότι σε πολλά κράτη μέλη υπάρχει πλούσια και μακρόχρονη παράδοση έκδοσης συλλεκτικών κερμάτων για τον εορτασμό ειδικών γεγονότων ή για να τιμηθούν σύμβολα εθνικής σημασίας. Όπως και τα προοριζόμενα για κυκλοφορία κέρματα, τα συλλεκτικά κέρματα εκδίδονται επισήμως από τα κράτη μέλη, έχουν ονομαστική αξία (αξία όψεως) και θεωρούνται νόμιμο χρήμα, παρότι τα κέρματα αυτά σπανίως χρησιμοποιούνται για πληρωμές διότι η αγοραία τους αξία είναι συνήθως πολύ υψηλότερη από την ονομαστική τους. Πολλά από τα νομίσματα αυτά είναι κατασκευασμένα από πολύτιμα μέταλλα όπως ο χρυσός ή ο άργυρος.

Η παράδοση αυτή διατηρείται και αναπτύσσεται, και πλέον τα συμμετέχοντα κράτη μέλη εκδίδουν τα συλλεκτικά τους κέρματα σε ευρώ. Ενώ τα κυκλοφορούντα κέρματα ευρώ αποτελούν νόμιμο χρήμα σε ολόκληρη την ευρωζώνη, τα κράτη μέλη αποφάσισαν ότι τα συλλεκτικά κέρματα ευρώ θα αποτελούν νόμιμο χρήμα μόνο στη χώρα έκδοσής τους. Επιπλέον, για να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση, τα

¹⁰² Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 10

κράτη αποφάσισαν να μην εκδώσουν συλλεκτικά κέρματα σε ευρώ στη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (1999-2001), δεδομένου ότι την περίοδο αυτή δεν είχαν ακόμη κοπεί τα κέρματα ευρώ που επρόκειτο να κυκλοφορήσουν. Από το 2002 πολλές χώρες της ζώνης ευρώ άρχισαν να εκδίδουν συλλεκτικά κέρματα σε ευρώ. Όπως συμφώνησαν μεταξύ τους τα κράτη μέλη, τα τεχνικά χαρακτηριστικά των κερμάτων αυτών διαφέρουν από εκείνα των «κανονικών» κερμάτων από πολλές απόψεις, και αυτό για να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση στο κοινό. Από τις τρεις τεχνικές παραμέτρους των κερμάτων, δηλαδή το χρώμα, τη διάμετρο και το βάρος, τουλάχιστον οι δύο θα πρέπει να είναι διαφορετικές από εκείνες των κυκλοφορούντων κερμάτων ευρώ. Εξάλλου, η ονομαστική αξία των συλλεκτικών κερμάτων είναι πάντοτε διαφορετική από εκείνη των κυκλοφορούντων κερμάτων, όπως επίσης και η παράσταση που απεικονίζεται σε αυτά¹⁰³.

Μέχρι στα τέλη του 2002 εκδόθηκαν συνολικά περίπου 80 συλλεκτικά κέρματα σε ευρώ, τα 30 από τα οποία θα είναι χρυσά. Τα περισσότερα από τα κέρματα αυτά εκδόθηκαν από τη Γαλλία, την Αυστρία, τη Γερμανία και την Ισπανία. Η ονομαστική αξία των εν λόγω κερμάτων κυμαίνεται από 25 λεπτά έως 400 ευρώ, ενώ οι πλέον συνήθεις αξίες είναι των 5, 10 και 20 ευρώ. Αυτή η ονομαστική αξία δεν αντιστοιχεί συνήθως ούτε στην αξία του μετάλλου ούτε στην τιμή πώλησης. Η αγοραία αξία αυτών των συλλεκτικών κερμάτων εξαρτάται επίσης από τον όγκο των εκδοθέντων κερμάτων, ο οποίος συνήθως γνωστοποιείται τη στιγμή της αγοράς και μπορεί να αφορά ιδιαίτερα περιορισμένο αριθμό (π.χ. 99 κέρματα) έως και απεριόριστες εκδόσεις¹⁰⁴.

Εκτός από τα επίσημα κέρματα, πολλά εθνικά και ιδιωτικά νομισματοκοπεία παράγουν επίσης και πωλούν μετάλλια τα οποία δεν αποτελούν νόμιμο χρήμα. Για να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση με τα μετάλλια αυτά, η Επιτροπή εξέδωσε σύσταση προς τα κράτη μέλη όσον αφορά την προστασία των κερμάτων ευρώ. Εάν έχουν το ίδιο μέγεθος με τα κέρματα ευρώ, τα μετάλλια αυτά δεν πρέπει να εκδίδονται σε ευρώ και δεν πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν το σύμβολο «ευρώ» ούτε οποιοδήποτε άλλη παράσταση παρεμφερή με εκείνη των κερμάτων ευρώ¹⁰⁵.

¹⁰³ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 23

¹⁰⁴ Σαχινίδης Φ., 2004, σ. 24

¹⁰⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 11-12

6. Αναμνηστικά κέρματα σε ευρώ

Τα αναμνηστικά κέρματα αποτελούν μια άλλη κατηγορία κερμάτων που εκδίδονται επισήμως από τα κράτη μέλη. Τα κέρματα αυτά αποτελούν νόμιμο χρήμα σε ολόκληρη την ευρωζώνη και προορίζονται να τεθούν σε κυκλοφορία, παρότι πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί κανένα αναμνηστικό κέρμα σε ευρώ. Τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά, οι διαστάσεις και η ονομαστική τους αξία αντιστοιχούν ακριβώς σε εκείνα των κυκλοφορούντων κερμάτων. Η μόνη διαφορά είναι ότι η παράσταση στην «εθνική» πλευρά του κέρματος έχει αντικατασταθεί από ειδική παράσταση σε ανάμνηση ειδικού γεγονότος ή που αντιπροσωπεύει μία σημαντική στιγμή της εθνικής ιστορίας. Τα αναμνηστικά αυτά κέρματα εκδίδονται γενικά σε περιορισμένες ποσότητες αλλά αρκούντως μεγάλες για να μπορέσουν να τεθούν σε κυκλοφορία παράλληλα με τα «κανονικά» κέρματα. Τα κράτη μέλη συμφώνησαν να μην εκδώσουν αναμνηστικά κέρματα κατά τα πρώτα χρόνια μετά την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους ευρωπαίους πολίτες να εξοικειωθούν με τις διαφορετικές εθνικές όψεις των κερμάτων και να αποφευχθεί έτσι οποιαδήποτε πιθανή σύγχυση¹⁰⁶.

7. Νικέλιο στα κέρματα ευρώ

Είναι ευρέως γνωστό ότι μικρός αριθμός ατόμων είναι ευαίσθητα στην επαφή του νικελίου με το δέρμα. Η παρατεταμένη επαφή μπορεί μάλιστα να προκαλέσει αλλεργίες. Παρότι λίγα κέρματα ευρώ περιέχουν ακόμη ορισμένη ποσότητα νικελίου, το 85% του συνόλου των κυκλοφορούντων κερμάτων δεν περιέχει πλέον καθόλου νικέλιο. Πριν από τη μετάβαση στο ευρώ, το 75% των διαφόρων εθνικών κερμάτων περιείχε νικέλιο, π.χ. τα 4 από τα 8 κέρματα στη Γερμανία, τα 4 από τα 5 κέρματα στο Βέλγιο, τα 9 από τα 10 κέρματα στη Γαλλία και τα 7 από τα 9 κέρματα στην Ισπανία περιείχαν νικέλιο και πολλά από αυτά είχαν κατασκευαστεί μόνο από νικέλιο. Ο αριθμός των κερμάτων που περιέχουν νικέλιο μειώθηκε επομένως αισθητά. Κυρίως για λόγους ασφαλείας, τα κέρματα του 1 και των 2 ευρώ περιέχουν περιορισμένη ποσότητα νικελίου που εντοπίζεται κυρίως στο κεντρικό τμήμα του κέρματος και όχι στην επιφάνειά του. Η χρήση του νικελίου καθιστά δυσχερέστερη την παρα-

¹⁰⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 12

χάραξη των κερμάτων και διασφαλίζει την πιο αξιόπιστη αναγνώριση των κερμάτων στα αυτόματα μηχανήματα πώλησης.

Αν και στις αρχές του έτους δημιουργήθηκε κάποια σύγχυση όσον αφορά την περιεκτικότητα των κερμάτων ευρώ σε νικέλιο και τις πιθανές επιπτώσεις του στους ευαίσθητους χρήστες, έχει πλέον αποδειχθεί ότι τα κέρματα ευρώ είναι απόλυτα ασφαλή στη χρήση τους, και μάλιστα πιο ασφαλή από τα περισσότερα εθνικά κέρματα. Έρευνα που παρουσίασε ο καθηγητής κ. Pierre-Gilles de Gennes, κάτοχος βραβείου Νόμπελ στις φυσικές επιστήμες, επιβεβαιώνει τη μείωση της περιεκτικότητας σε νικέλιο¹⁰⁷.

Η μελέτη αυτή, η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες ανάλογες με τις πραγματικές συνθήκες χρήσης των κερμάτων, αποδεικνύει ότι τα κέρματα του 1 και των 2 ευρώ απελευθερώνουν περίπου το μισό μόνο νικέλιο από ό,τι ορισμένα εθνικά κέρματα¹⁰⁸.

8. Παραχάραξη του ευρώ

Στη διάρκεια του 2002 πολυάριθμες τράπεζες και ανταλλακτήρια συναλλαγμάτων άρχισαν να εκπαιδεύουν το προσωπικό τους στα χαρακτηριστικά ασφαλείας των νέων χαρτονομισμάτων και κερμάτων προκειμένου να βελτιωθούν οι δυνατότητες εντοπισμού των φαινομένων παραχάραξης και να καταπολεμηθεί η απάτη. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη δημιούργησαν δίκτυο οργανισμών για την καταπολέμηση της παραχάραξης. Σε συνεργασία με την ΕΚΤ και την Ευροπολ, το δίκτυο αυτό καταγράφει όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν την παραχάραξη των χαρτονομισμάτων και των κερμάτων.

Λόγω του ότι τα χαρακτηριστικά ασφαλείας των κερμάτων και των χαρτονομισμάτων είναι ιδιαίτερα υψηλής ποιότητας και τεχνολογικά προηγμένα, οι περιπτώσεις παραχάραξης που καταγράφηκαν το 2002 ήταν πολύ πιο περιορισμένες σε σχέση με εκείνες που είχαν καταγραφεί τα προηγούμενα έτη και αφορούσαν τα πρώην εθνικά νομίσματα. Πράγματι, ο αριθμός των παραχαραχθέντων χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ που αποκαλύφθηκαν μέχρι σήμερα παραμένει ιδιαίτερα μικρός και, με πολύ λίγες εξαιρέσεις, έγιναν από «ερασιτέχνες». Όσον αφορά τα

¹⁰⁷ Fournier, P-G., Govers, T.R., Fournier, J. and Abani, M: Contamination by nickel and other metals resulting from the manipulation of coins - Comparison between French Francs and euro, published in: *Comptes Rendu de l' Académie des Sciences: C.R. Physique, Vol. 3 (2002), N° 6, σ. 749-758.*

¹⁰⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 12-13

χαρτονομίσματα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΚΤ για το πρώτο εξάμηνο του έτους εντοπίστηκαν λιγότερα από 22.000 παραχαραγμένα χαρτονομίσματα, το 65% των οποίων ήταν χαρτονομίσματα των 50 ευρώ. Ο αριθμός αυτός ανταποκρίνεται περίπου στο 7% του συνολικού αριθμού των παραχαράξεων πρώην εθνικών νομισμάτων που καταγράφηκαν από τις κεντρικές τράπεζες της ευρωζώνης στη διάρκεια της ίδιας περιόδου του 2001 από τα στοιχεία αυτά προκύπτει επίσης το συμπέρασμα ότι καταγράφηκε λιγότερη από μια παραχάραξη ανά ημέρα για κάθε 59 εκατομμύρια χαρτονομίσματα. Ο αριθμός των περιπτώσεων παραχάραξης κερμάτων ήταν επίσης εξαιρετικά χαμηλός. Το πρώτο εξάμηνο του 2002 εντοπίστηκαν 68 όνο παραχαραγμένα κέρματα, αριθμός απειροελάχιστος σε σχέση με τον αριθμό των κυκλοφορούντων κερμάτων, ο οποίος υπερβαίνει τα 38 δισεκατομμύρια¹⁰⁹.

9. Το ευρώ σήμερα

Όπως προείπαμε, το ευρώ εισήχθη την 1η Ιανουαρίου 1999 και έγινε το νόμισμα περισσότερων από 300 εκατομμυρίων ανθρώπων στην Ευρώπη. Τα τρία πρώτα χρόνια ήταν ένα άυλο νόμισμα, το οποίο χρησιμοποιούνταν μόνο για λογιστικούς σκοπούς, π.χ. στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία μόλις την 1η Ιανουαρίου 2002 και αντικατέστησαν, βάσει καθορισμένων συντελεστών μετατροπής, τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα των εθνικών νομισμάτων, όπως το φράγκο Βελγίου και το μάρκο Γερμανίας.

Σήμερα, τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ έχουν ισχύ νόμιμου χρήματος σε 16 από τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων υπερπόντιων διαμερισμάτων, εδαφών και νησιών τα οποία είτε αποτελούν μέρος κάποιας χώρας της ζώνης του ευρώ είτε συνδέονται με αυτή. Οι χώρες αυτές απαρτίζουν τη ζώνη του ευρώ. Το Μονακό, ο Άγιος Μαρίνος και η Πόλη του Βατικανού χρησιμοποιούν επίσης το ευρώ βάσει επίσημης συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Ανδόρρα, το Μαυροβούνιο και το Κοσσυφοπέδιο χρησιμοποιούν επίσης το ευρώ αλλά χωρίς επίσημη συμφωνία.¹¹⁰

¹⁰⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 13-14

¹¹⁰ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, www.ecb.int

Καθορισμένοι συντελεστές μετατροπής του ευρώ

€	Νόμισμα
1	BEF 40,3399 (φράγκα Βελγίου)
1	DEM 1,95583 (μάρκα Γερμανίας)
1	IEP 0,787564 (λίρες Ιρλανδίας)
1	GRD 340,750 (δραχμές Ελλάδος)
1	ESP 166,386 (πεςέτες Ισπανίας)
1	FRF 6,55957 (φράγκα Γαλλίας)
1	ITL 1936,27 (λirέτες Ιταλίας)
1	CYP 0,585274 (λίρες Κύπρου)
1	LUF 40,3399 (φράγκα Λουξεμβούργου)
1	MTL 0,429300 (λίρες Μάλτας)
1	NLG 2,20371 (φιορίνια Ολλανδίας)
1	ATS 13,7603 (σελίνια Αυστρίας)
1	PTE 200,482 (εσκούδος Πορτογαλίας)
1	SIT 239,640 (τόλαρ Σλοβενίας)
1	SKK 30,1260 (κορώνα Σλοβακίας)
1	FIM 5,94573 (μάρκα Φινλανδίας)

10. Κίνηση μετρητών στη ζώνη του ευρώ

Τα τραπεζογραμμάτια (και τα κέρματα) ευρώ κυκλοφορούν ευρέως στη ζώνη του ευρώ, κυρίως λόγω του τουρισμού, των επαγγελματικών ταξιδιών και της διενέργειας διασυνοριακών αγορών. Πριν από την εισαγωγή του ευρώ, τα εθνικά τραπεζογραμμάτια κινούνταν επίσης διασυνοριακά, όμως σε πολύ μικρότερο βαθμό, και στη συνέχεια έπρεπε να «επαναπατριστούν» στην κεντρική τράπεζα που τα είχε εκδώσει, μέσω κυρίως του συστήματος των εμπορικών τραπεζών. Με το ευρώ, αυτού του είδους οι επιστροφές δεν είναι πλέον απαραίτητες. Όμως, επειδή μεγάλες ποσότητες τραπεζογραμμάτων ευρώ δεν παραμένουν στη χώρα στην οποία εκδόθηκαν αλλά μεταφέρονται και δαπανώνται σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, οι κεντρικές τράπεζες πρέπει να διανείμουν τα τραπεζογραμμάτια εκ νέου, προκειμένου να αποφύγουν έλλειψη τραπεζογραμμάτων σε μια χώρα και πλεόνασμα σε μια

άλλη. Αυτές οι μαζικές μεταφορές συντονίζονται κεντρικά και χρηματοδοτούνται από την ΕΚΤ¹¹¹.

11. Μετρητά: ένα απαραίτητο και αποδοτικό, από άποψη κόστους, μέσο πληρωμής

Τα μετρητά αποτελούν μία από τις πολλές μορφές πληρωμής. Εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο παρά την ευρύτατη χρήση των καρτών, των άμεσων χρεώσεων και άλλων μορφών πληρωμής τις τελευταίες δεκαετίες.

Το Ευρωσύστημα τηρεί ουδέτερη στάση έναντι των διάφορων μέσων πληρωμής. Ωστόσο, η ομαλή και αποδοτική λειτουργία των συστημάτων πληρωμής απαιτεί έναν συνδυασμό μέσων με διαφορετικά χαρακτηριστικά και προτερήματα. Τα μετρητά είναι κατά πολύ το πιο διαδεδομένο μέσο πληρωμής μικρής αξίας στη ζώνη του ευρώ, όπου βρίσκονται σε κυκλοφορία 800 περίπου δισεκατομμύρια τραπεζογραμμάτια και κέρματα.

Ως μέσο πληρωμής, τα μετρητά έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- είναι το φθηνότερο μέσο για πληρωμές πολύ μικρής αξίας - το μέσο συνολικό κόστος ανά συναλλαγή είναι χαμηλότερο για τα μετρητά από ό,τι για τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής
- είναι το σημαντικότερο μέσο πληρωμής σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης στο πλαίσιο της σημερινής υποδομής πληρωμών
- καλύπτουν τις ανάγκες όλων, καθώς εξασφαλίζουν ότι άνθρωποι που δεν έχουν τραπεζικούς λογαριασμούς ή έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε αυτούς ή δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρονικές μορφές πληρωμής έχουν τη δυνατότητα να εκτελούν πληρωμές·
- δίνουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να έχουν καλύτερο έλεγχο των δαπανών τους, και
- έχουν αποδειχθεί ασφαλή, καθώς δεν είναι εύκολο να αποτελέσουν αντικείμενο πλαστογράφησης/παραχάραξης¹¹².

¹¹¹ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, www.ecb.int

¹¹² Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, www.ecb.int

Εικόνες ανά Ονομαστική Αξία

Το ευρώ αποτελεί ένα από τα πιο απτά σύμβολα της κοινής ταυτότητας της Ευρώπης, των ευρωπαϊκών κρατών-μελών και των πολιτών τους.¹¹³

Τραπεζογραμμάτιο των 5 ευρώ

Τραπεζογραμμάτιο των 10 ευρώ

Τραπεζογραμμάτιο των 20 ευρώ

Τραπεζογραμμάτιο των 50 ευρώ

¹¹³ Τράπεζα της Ελλάδος: www.bankofgreece.gr

Τραπεζογραμμάτιο των 100 ευρώ

Τραπεζογραμμάτιο των 200 ευρώ

Τραπεζογραμμάτιο των 500 ευρώ

Κοινή όψη των κερμάτων ευρώ

Κάθε κέρμα έχει μία όψη κοινή και για τις 12 χώρες της ζώνης του ευρώ και μία εθνική όψη για την κάθε χώρα, στην οποία παρουσιάζονται εθνικά σύμβολα που φιλοτέχνησαν οι σχεδιαστές των αντίστοιχων χωρών. Όλα τα κέρματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν οπουδήποτε στη ζώνη του ευρώ¹¹⁴.

Κέρμα των 2 ευρώ

Διάμετρος (χιλ.): 25,75
Πάχος (χιλ.): 2,20
Βάρος (γραμ.): 8,50
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: εξωτερικό: ασημί, εσωτερικό: χρυσό
Σύνθεση: εξωτερικό: κράμα χαλκού-νικελίου, εσωτερικό σε τρία στρώματα: κράμα ορειχάλκου-νικελίου, νικέλιο, κράμα ορειχάλκου-νικελίου
Στεφάνη: με γράμματα και λεπτή οδόντωση

Κέρμα του 1 ευρώ

Διάμετρος (χιλ.): 23,25
Πάχος (χιλ.): 2,33
Βάρος (γραμ.): 7,50
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: εξωτερικό: χρυσό, εσωτερικό: ασημί
Σύνθεση: εξωτερικό: κράμα ορειχάλκου-νικελίου, εσωτερικό σε τρία στρώματα: κράμα χαλκού-νικελίου, νικέλιο, κράμα χαλκού-νικελίου
Στεφάνη: διακεκομμένη οδόντωση

Κέρμα των 50 λεπτών

Διάμετρος (χιλ.): 24,25
Πάχος (χιλ.): 2,38
Βάρος (γραμ.): 7,80
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: χρυσό
Σύνθεση: κράμα Nordic gold (μη νικελιούχο)
Στεφάνη: μορφοποιημένη με λεπτά τελειώματα

Κέρμα των 20 λεπτών

Διάμετρος (χιλ.): 22,25
Πάχος (χιλ.): 2,14
Βάρος (γραμ.): 5,74
Σχήμα: σχήμα ισπανικού άνθους
Χρώμα: χρυσό
Σύνθεση: κράμα Nordic gold (μη νικελιούχο)
Στεφάνη: απλή

¹¹⁴ Τράπεζα της Ελλάδος: www.bankofgreece.gr

Κέρμα των 10 λεπτών

Διάμετρος (χιλ.): 19,75
Πάχος (χιλ.): 1,93
Βάρος (γραμ.): 4,10
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: χρυσό
Σύνθεση: κράμα Nordic gold (μη νικελιούχο)
Στεφάνη: μορφοποιημένη με λεπτά τελειώματα

Κέρμα των 5 λεπτών

Διάμετρος (χιλ.): 21,25
Πάχος (χιλ.): 1,67
Βάρος (γραμ.): 3,92
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: χαλκόχρωμο
Σύνθεση: επιχαλκωμένος χάλυβας
Στεφάνη: λεία

Κέρμα των 2 λεπτών

Διάμετρος (χιλ.): 18,75
Πάχος (χιλ.): 1,67
Βάρος (γραμ.): 3,06
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: χαλκόχρωμο
Σύνθεση: επιχαλκωμένος χάλυβας
Στεφάνη: λεία με αυλάκωση

Κέρμα του 1 λεπτού

Διάμετρος (χιλ.): 16,25
Πάχος (χιλ.): 1,67
Βάρος (γραμ.): 2,30
Σχήμα: στρογγυλό
Χρώμα: χαλκόχρωμο
Σύνθεση: επιχαλκωμένος χάλυβας
Στεφάνη: λεία

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6°

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

1. Η μετάβαση στο ευρώ

Η φυσική εισαγωγή του ευρώ αποτέλεσε το σημαντικότερο εγχείρημα αλλαγής νομίσματος στην ιστορία. Η Ευρώπη στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων και αντιμετώπισε επιτυχώς τη δύσκολη πρόκληση της ομαλής μετάβασης στο νέο νόμισμα. Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη παρήγαγαν 15 δισ. χαρτονομίσματα και 51 δισ. κέρματα, ενώ στη συνέχεια διένειμαν κατά τις πρώτες εβδομάδες του 2002 περίπου 8 δισ. χαρτονομίσματα και 38 δισ. κέρματα σε 218.000 τραπεζικά ή ταχυδρομικά καταστήματα, σε 2,8 εκατ. εμπορικά καταστήματα και σε 302 εκατ. πολίτες εγκατεστημένους σε 12 διαφορετικές χώρες. Επίσης, τα κράτη μέλη έπρεπε να αποσύρουν σε μερικές εβδομάδες ένα μεγάλο μέρος των 9 δισ. εθνικών χαρτονομισμάτων και 107 δισ. εθνικών κερμάτων που ήταν σε κυκλοφορία.

Η μεγάλη αυτή επιτυχία οφείλεται στην ποιότητα και την εξαιρετική προσοχή με την οποία έγιναν οι προετοιμασίες των κρατών μελών, των ευρωπαϊκών οργάνων (ΕΚΤ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή), των εθνικών κεντρικών τραπεζών, των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, των εμπορικών επιχειρήσεων, των αστυνομικών οργάνων και των χρηματαποστολών, καθώς και στην ενεργό και ενθουσιώδη συμμετοχή των πολιτών, χωρίς τους οποίους η επιτυχία του εγχειρήματος και τη η ταχεία διάδοση του ευρώ δεν θα ήταν δυνατή. Οι ευρωπαίοι πολίτες αποδέχθηκαν το νέο νόμισμά τους ταχύτατα και με μεγάλο ενθουσιασμό, αγοράζοντας μαζικά τις συσκευασίες εξοικείωσης πριν από την 1η Ιανουαρίου ενώ παράλληλα πολυάριθμοι ήταν εκείνοι που εφοδιάστηκαν γρήγορα με χαρτονομίσματα από τις αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ΑΤΜ) και τις τράπεζες. Από την κατάρτιση του προσωπικού των ταμείων έως την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων υπέρ ευαίσθητων κατηγοριών του πληθυσμού, όλοι οι τομείς αποτέλεσαν το αντικείμενο συστηματικής προετοιμασίας. Τα εθνικά υπουργεία οικονομικών διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην πλαισίωση και την ενθάρρυνση των οικονομικών φορέων. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συντόνισε αποτελεσματικά την δράση των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Η Επιτροπή διαδραμάτισε από την πλευρά της, καθ' όλη αυτή τη διαδικασία, έναν μείζονα ρόλο ώθησης και συντονισμού της δράσης των συμμετεχόντων κρατών, καθο-

δηλώντας τις σχετικές προετοιμασίες μέσω των συστάσεων και των προτάσεων της (αυτό αφορά ιδίως τη σύσταση της 11ης Οκτωβρίου 2000 και τις ανακοινώσεις της 3ης Απριλίου και της 10ης Οκτωβρίου 2001) και οργανώνοντας τις εργασίες των δικτύων στα οποία συμμετείχαν οι επικεφαλές των ειδικών ομάδων εργασίας των δημοσίων διοικήσεων και οι διευθυντές επικοινωνίας των υπουργείων οικονομικών. Η Επιτροπή αποτέλεσε επίσης ένα κεντρικό σημείο πληροφόρησης καθ' όλη τη φάση της μετάβασης μέσω του ευρωπαϊκού δικτύου έγκαιρης προειδοποίησης που η ίδια δημιούργησε¹¹⁵.

Για την προετοιμασία και την υποστήριξη της ενέργειας αυτής σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν ενημερωτικές εκστρατείες εξαιρετικής διάρκειας και εμβέλειας. Ο συνολικός σωρευτικός προϋπολογισμός των εθνικών εκστρατειών ενημέρωσης, οι οποίοι συγχρηματοδοτήθηκαν εν μέρει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανέρχεται σε 321 εκατ. ευρώ. Το Ευρωσύστημα πραγματοποίησε επίσης μία ευρεία ενημερωτική εκστρατεία, της οποίας ο προϋπολογισμός ανήλθε σε 80 εκατ. ευρώ. Προσθέτοντας στα παραπάνω ποσά εκείνα που κατέβαλαν οι τράπεζες και οι επαγγελματικές ενώσεις για την υλοποίηση των προσπαθειών τους, το τελικό κόστος της εκστρατείας ενημέρωσης των πολιτών και των οικονομικών φορέων υπερβαίνει το 0,5 δισ. ευρώ.

Οι σημαντικές αυτές προσπάθειες του συνόλου των θεσμικών και οικονομικών φορέων απέφεραν καρπούς: η μετάβαση στο ευρώ έγινε απρόσκοπτα. Η αλλαγή νομίσματος πραγματοποιήθηκε έτσι με ρυθμό ταχύτερο από τον αρχικά προβλεπόμενο (ο στόχος που είχε θέσει το 1999 το Συμβούλιο ήταν να πραγματοποιούνται σε ευρώ οι περισσότερες πράξεις κατά τη λήξη του πρώτου δεκαπενθημέρου κυκλοφορίας του), αλλά σύμφωνη με τις προβλέψεις της Επιτροπής που περιλαμβάνονται στην ανακοίνωσή της του Οκτωβρίου 2001: οι πληρωμές σε ευρώ αποτελούσαν την πλειοψηφία στο σύνολο των πληρωμών σε μετρητά ήδη από το τέλος της πρώτης εβδομάδας του Ιανουαρίου, στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας, οι ποσοτήτες εθνικών νομισμάτων που κυκλοφορούσαν ακόμη ήταν αμελητέες¹¹⁶.

Δέκα χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το ευρώ εισήλθε επιτυχώς στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Η επιτυχία της μετάβασης στο ευρώ αντικατοπτρίζει την ικανότητα των θεσμικών οργάνων να αναλάβουν και να ολοκληρώσουν ένα πολυσύνθετο σχέδιο και απευθύνει σε όλους ένα μήνυμα αισιοδοξίας για τη συνέχιση της οικοδόμησης της Ευρώπης. Αποτελεί επίσης πολύτιμη

¹¹⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 4

¹¹⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 4

πηγή διδασμάτων για τα κράτη που θα υιοθετήσουν στο μέλλον το ευρώ, στα οποία δόθηκε έτσι νέα ώθηση στις συζητήσεις σχετικά με τη συμμετοχή στο ευρώ.

Στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι η κατάρτιση λεπτομερούς απολογισμού των ενεργειών φυσικής εισαγωγής του ευρώ και η συνθετική παρουσίαση του αποτελέσματος των ερευνών του ευρωβαρόμετρου για τον τρόπο με τον οποίο αυτή η αλλαγή νομίσματος έγινε αντιληπτή από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Θα αναλυθούν διαδοχικά:

- η εξέλιξη των ενεργειών εισαγωγής των χαρτονομισμάτων και κερμάτων
- τα ζητήματα που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή (σταθερότητα τιμών, παραχάραξη, ποιότητα της παραγωγής, ασφάλεια των ενεργειών εφοδιασμού και προσαρμογή των μηχανημάτων αυτόματης πώλησης)
- οι αντιδράσεις των πολιτών στα κέρματα και χαρτονομίσματα ευρώ
- η εμπειρία που αποκόμισαν οι ΜΜΕ από τις προετοιμασίες τους για την μετάβαση¹¹⁷.

2. Διεξαγωγή ενεργειών

Τέσσερα στοιχεία χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής:

(α) οι πράξεις προεφοδιασμού και υπο-προεφοδιασμού

(β) ο ρυθμός και οι δίαυλοι διανομής του νέου νομίσματος κατά τις πρώτες ημέρες του 2002

(γ) η εξέλιξη της χρησιμοποίησης του ευρώ στις πληρωμές σε μετρητά

(δ) οι ενέργειες απόσυρσης των παλαιών εθνικών νομισμάτων

Συγκεκριμένα:

(Α) Απολογισμός των πράξεων προεφοδιασμού και υπο-προεφοδιασμού: Οι ισχύοντες σε ευρωπαϊκό επίπεδο κανόνες επέτρεπαν τον προεφοδιασμό των τραπεζών και τον υπο-προεφοδιασμό των εμπορικών καταστημάτων από τον Σεπτέμβριο του 2001 και τον προεφοδιασμό των ιδιωτών με κέρματα από τα μέσα Δεκεμβρίου. Ωστόσο, στο πλαίσιο αυτού του χρονοδιαγράμματος, το κάθε κράτος μέλος ήταν ελεύθερο να επιλέξει την ημερομηνία εκκίνησης των δράσεων αυτών¹¹⁸.

Ο προεφοδιασμός των τραπεζών: Οι ενέργειες προεφοδιασμού των τραπεζών πραγματοποιήθηκαν απρόσκοπτα. Ο όγκος προεφοδιασμού ανήλθε συνολικά στα προβλεπόμενα επίπεδα. Οι εμπορικές τράπεζες (και ορισμένες φορές τα

¹¹⁷ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 5

¹¹⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 5

ταχυδρομεία) παρέλαβαν ήδη από τον Σεπτέμβριο κέρματα ευρώ στο Βέλγιο, στην Ιρλανδία, στη Γαλλία, στην Ιταλία και στην Πορτογαλία. Την ίδια αυτή ημερομηνία, οι τράπεζες και τα ταχυδρομεία στη Γερμανία, στην Ισπανία, στο Λουξεμβούργο, στην Αυστρία και στη Φινλανδία παρέλαβαν χαρτονομίσματα και κέρματα ευρώ. Οι πορτογαλικές τράπεζες παρέλαβαν τα χαρτονομίσματα στη διάρκεια του Οκτωβρίου, ενώ την ίδια αυτή περίοδο επέλεξε η Ελλάδα για τη διανομή των κερμάτων και χαρτονομισμάτων. Οι τράπεζες στο Βέλγιο, την Ισπανία, την Ιρλανδία και την Ιταλία παρέλαβαν τα χαρτονομίσματα από τον Νοέμβριο οι γαλλικές και ολλανδικές τράπεζες τον Δεκέμβριο.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οι τράπεζες είχαν παραλάβει συνολικά στις 31 Δεκεμβρίου 132,1 δισ. ευρώ σε χαρτονομίσματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 21% της συνολικής παραγωγής και το 67% της αξίας των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων. Αυτοί οι μέσοι όροι υποκρύπτουν ωστόσο μία πολύ διαφορετική κατάσταση: οι παραγγελίες των τραπεζών ήταν ιδιαίτερα σημαντικές σε ορισμένες χώρες (π.χ.: Ελλάδα, Ιρλανδία, Αυστρία) και πιο συγκρατημένες σε άλλες (π.χ.: Γαλλία, Ισπανία, Κάτω Χώρες). Οι παραδόσεις τραπεζογραμματίων κάλυψαν όλες σχεδόν τις παραγγελίες.

Ο προεφοδιασμός των τραπεζών σε κέρματα ήταν αναλογικά πολύ μεγαλύτερος από ό,τι για τα χαρτονομίσματα: οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παρέλαβαν μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου ποσό ισοδύναμο με το 73% της συνολικής παραγωγής (σε όγκο) ενώ στα μέσα Ιανουαρίου είχαν παραλάβει το 96,3% των κυκλοφορούντων κερμάτων. Οι διαφορές μεταξύ κρατών μελών είναι επίσης λιγότερο σημαντικές στην περίπτωση των κερμάτων. Οι παραγγελίες των τραπεζών εξυπηρετήθηκαν γενικά χωρίς προβλήματα¹¹⁹.

Ο υπο-προεφοδιασμός των εμπορικών καταστημάτων: Ο υπο-προεφοδιασμός των εμπορικών καταστημάτων με χαρτονομίσματα άρχισε τον Σεπτέμβριο στη Γερμανία, το Λουξεμβούργο και την Αυστρία, τον Νοέμβριο στην Ιρλανδία και τον Δεκέμβριο στις υπόλοιπες χώρες (τα κέρματα ήταν ωστόσο διαθέσιμα ήδη από τον Σεπτέμβριο στην Ιρλανδία, από τον Οκτώβριο στην Ιταλία και από τον Νοέμβριο στην Ελλάδα). Η δυνατότητα που έδωσε η ΕΚΤ στις επιχειρήσεις να προεφοδιαστούν με μικρές ποσότητες ήδη από τον Σεπτέμβριο με σκοπό την εκπαί-

¹¹⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 6

δευση των εργαζομένων στα ταμεία είχε περιορισμένη επιτυχία, μάλλον λόγω της μικρής δημοσιότητας που δόθηκε στο μέτρο.

Όπως το είχε ήδη υπογραμμίσει η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της στις 10 Οκτωβρίου 2001, η συμμετοχή των 2,8 εκατ. εμπορικών καταστημάτων της ζώνης ευρώ στις ενέργειες υπό-προεφοδιασμού ήταν συνολικά ιδιαίτερα άνιση. Αυτό εξηγείται ιδίως από τη συχνή απουσία μέτρων παρακίνησης και την ύπαρξη, σε ορισμένες χώρες, δυσανάλογων κυρώσεων σε περίπτωση απώλειας ή πρόωρης θέσης σε κυκλοφορία των χαρτονομισμάτων ευρώ. Κατά μέσο όρο, οι τράπεζες διένειμαν (σε όγκο) μόνο το 9% των παραληφθέντων χαρτονομισμάτων. Εκτός από το Λουξεμβούργο, είναι ενδιαφέρον να διαπιστωθεί ότι τα κράτη μέλη με τα καλύτερα αποτελέσματα είναι εκείνα που εφάρμοσαν μέτρα παρακίνησης ή και μείωσης των περιορισμών-υποχρεώσεων διοικητικού-οργανωτικού χαρακτήρα (π.χ.: Γερμανία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Αυστρία). Ο συνολικός αριθμός των προεφοδιασθέντων εμπορικών καταστημάτων παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών: ενώ σχεδόν όλοι οι Ιρλανδοί έμποροι και περίπου το 90% των Ολλανδών εμπόρων προεφοδιάστηκαν, το ίδιο συνέβη μόνο για το 10% των ιταλικών εμπορικών καταστημάτων.

Συνολικά, τα αποτελέσματα είναι ελαφρώς καλύτερα για τα κέρματα, για τα οποία οι τράπεζες υποδιένειμαν κατά μέσο όρο ένα σημαντικό τμήμα των κατεχόμενων όγκων, ενώ σημαντικές παραμένουν και στην περίπτωση αυτή οι διαφορές μεταξύ των κρατών¹²⁰.

Ο προεφοδιασμός των πολιτών με κέρματα: Όλα τα κράτη έθεσαν σε πώληση στα μέσα Δεκεμβρίου συσκευασίες εξοικείωσης που περιείχαν κέρματα μέσης αξίας 10,71 ευρώ (οι αξίες κυμαίνονταν από 3,88 ευρώ στη Φινλανδία έως 15,25 ευρώ στη Γαλλία). Ως πρώτη φυσική επαφή του πολίτη με το ευρώ, οι συσκευασίες αυτές προκάλεσαν μεγάλο ενθουσιασμό σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη. Η σπουδή ήταν τέτοια κατά τις πρώτες ώρες ανοίγματος των τραπεζών, ταχυδρομείων ή άλλων σημείων πώλησης που τα δύο τρίτα των συσκευασιών πουλήθηκαν σε λιγότερο από μία εβδομάδα ενώ σε ορισμένα κράτη εμφανίστηκαν ελλείψεις ήδη 48 ώρες αφότου οι συσκευασίες αυτές τέθηκαν προς πώληση.

Οι ευρωπαίοι πολίτες απέκτησαν συνολικά 150.329.000 συσκευασίες εξοικείωσης, οι οποίες περιλάμβαναν 4.280.585.000 κέρματα (ήτοι, κατά μέσο όρο, 14 κέρματα ανά άτομο) συνολικής αξίας 1,65 δισ. ευρώ. Ο συνολικός όγκος των συ-

¹²⁰ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 7

σκευασιών που πουλήθηκαν αντιπροσωπεύει το 11% των κερμάτων ευρώ που κυκλοφορούσαν στα τέλη Ιανουαρίου. Σε πολλές χώρες (Γερμανία, Πορτογαλία, Φινλανδία, Λουξεμβούργο), η ζήτηση ήταν τέτοια που δόθηκε στις τράπεζες η δυνατότητα να ετοιμάσουν δικές τους συσκευασίες, ακόμη και να πουλήσουν χύμα μέρος του αποθέματός τους. Ο απολογισμός από τις πωλήσεις συσκευασιών εξοικείωσης είναι επομένως ιδιαίτερα ικανοποιητικός στο σύνολό του. Από τα 192 εκατ. των συσκευασιών εξοικείωσης πουλήθηκαν τα 150, δηλαδή κατά μέσο όρο πουλήθηκε το 78%.

Αντίθετα με τους φόβους που είχαν εκφράσει ορισμένοι φορείς, είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι πλην ορισμένων συγκεκριμένων περιπτώσεων χρησιμοποίησης σε μηχανήματα αυτόματης πώλησης, οι πολίτες τήρησαν απολύτως την απαγόρευση χρησιμοποίησης των κερμάτων πριν από την 1η Ιανουαρίου 2002. Καταγράφηκαν 77 μόνο απόπειρες πρόωρης χρησιμοποίησης χαρτονομισμάτων ή κερμάτων ευρώ πριν από την 1η Ιανουαρίου 2002, αριθμός απειροελάχιστος σε σχέση με τα διανεμηθέντα χαρτονομίσματα και κέρματα¹²¹.

Συνολικός απολογισμός του προεφοδιασμού: Συνολικά, σύμφωνα με την ΕΚΤ, οι ενέργειες προεφοδιασμού επέτρεψαν την προδιανομή 6 δισ. χαρτονομισμάτων (δηλαδή το 40% των παραχθέντων χαρτονομισμάτων) συνολικής αξίας άνω των 132 δισ. ευρώ και 37,5 δισ. κερμάτων (δηλαδή το 73,5% των παραχθέντων κερμάτων) συνολικής αξίας 12,4 δισ. ευρώ.

Τα αποτελέσματα αυτά είναι ακόμη πιο εντυπωσιακά όταν συγκρίνονται με την ποσότητα ευρώ που κυκλοφορούσαν στις αρχές Φεβρουαρίου 2002: κατά μέσο όρο, το 80% των χαρτονομισμάτων (σε όγκο) και το 97% των κερμάτων που χρησιμοποιούνταν την ημερομηνία αυτή είχαν προδιανεμηθεί πριν από τον Ιανουάριο.

Η επιτυχία του προεφοδιασμού συνέβαλε αποφασιστικά στην ταχεία έναρξη πραγματοποίησης πράξεων σε ευρώ στις αρχές του 2002¹²².

(B) Η διανομή χαρτονομισμάτων και κερμάτων τον Ιανουάριο 2002: Η διανομή του νέου νομίσματος έγινε κυρίως μέσω τριών διαύλων: (α) αναλήψεις χαρτονομισμάτων από τις αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ATM), (β) αναλήψεις από τις θυρίδες των χρηματοπιστωτικών οργανισμών (τράπεζες και ταχυδρομικά γραφεία) και (γ) επιστρεφόμενα χρήματα (ρέστα) από τους εμπόρους.

¹²¹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 8

¹²² Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 8

Συγκεκριμένα:

Κατά μέσο όρο, το 80% των μηχανημάτων αυτών είχαν προσαρμοστεί στο ευρώ ήδη από την 1η Ιανουαρίου. Από τεχνική άποψη, η ενέργεια αυτή ολοκληρώθηκε τελείως απρόσκοπτα. Η πρόοδος ήταν ταχεία σε ολόκληρη τη ζώνη ευρώ: το μέσο ποσοστό προσαρμογής ανήλθε στο 90% στις 2 Ιανουαρίου και στο 97% στις 3 Ιανουαρίου. Από τις 4 Ιανουαρίου, το σύνολο σχεδόν των ΑΤΜ διέθεταν μόνο ευρώ. Σε πολλές περιπτώσεις, τα μηχανήματα που δεν είχαν μετατραπεί σε ευρώ συνέχισαν να διαθέτουν τα παλαιά εθνικά νομίσματα κατά τις πρώτες ημέρες, ιδίως στη Γαλλία και τη Φινλανδία, δυσχεραίνοντας με τον τρόπο αυτό την επιστροφή χρημάτων (ρέστα) από τους εμπόρους.

Ο όγκος των αναλήψεων από τα ΑΤΜ ήταν ιδιαίτερα υψηλός κατά την πρώτη εβδομάδα του Ιανουαρίου, λόγω του ενθουσιασμού και της περιέργειας των πολιτών για το νέο τους νόμισμα. Από τα διαθέσιμα αποτελέσματα για 7 χώρες (Κάτω Χώρες, Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Πορτογαλία και Βέλγιο) προκύπτει ότι περισσότερες από 25 εκατ. αναλήψεις έγιναν σε 48 ώρες. Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα θεαματικά στις Κάτω Χώρες, όπου περισσότερες από 5 εκατ. αναλήψεις πραγματοποιήθηκαν συνολικά στις 1 και 2 Ιανουαρίου (δηλαδή περίπου 1 ανάληψη από το ήμισυ του πληθυσμού ηλικίας μεγαλύτερης των 15 ετών). Οι όγκοι των αναλήψεων παρέμειναν υψηλοί στο σύνολο της ζώνης ευρώ μέχρι τα μέσα της δεύτερης εβδομάδας του Ιανουαρίου, στιγμή κατά την οποία άρχισαν να μειώνονται για να επανέλθουν τελικά στο φυσιολογικό τους επίπεδο. Χάρη στην ποιότητα της υλικοτεχνικής υποδομής των τραπεζών, δεν διαπιστώθηκε κανένα σοβαρό πρόβλημα ανεφοδιασμού των ΑΤΜ¹²³.

Όσον αφορά τις αναλήψεις ή αλλαγές μετρητών στις θυρίδες των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, όπως γνωρίζουμε όλοι σήμερα, μέσω των ΑΤΜ διανέμονται συνήθως το 70% του όγκου των χαρτονομισμάτων στους καταναλωτές, οι οποίοι μικρό μέρος μόνο των αναλήψεων πραγματοποιούν συνήθως από τις θυρίδες των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Αυτό δεν συνέβη κατά τις πρώτες 10 ημέρες του Ιανουαρίου: οι καταναλωτές προσήλθαν μαζικά στις θυρίδες των 218.000 τραπεζικών ή ταχυδρομικών καταστημάτων για να πραγματοποιήσουν αναλήψεις σε ευρώ ή να αλλάξουν τα παλαιά τους εθνικά νομίσματα, προκαλώντας έτσι ουρές στους προαναφερθέντες χώρους. Σε πολλές χώρες μάλιστα (π.χ. Γερμανία, Ισπανία), ο εφοδι-

¹²³ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 10

ασμός των ιδιωτών σε ευρώ από τις θυρίδες ήταν υψηλότερος σε όγκο από εκείνον μέσω των ΑΤΜ. Η προσέλευση άρχισε ήδη από την 1η Ιανουαρίου στις χώρες όπου οι τράπεζες ήταν ανοικτές για το κοινό (Γερμανία, Ισπανία, Λουξεμβούργο) και άρχισε να μειώνεται για να επανέλθει στα φυσιολογικά της επίπεδα μόνο προς το τέλος της δεύτερης εβδομάδας. Πολυάριθμοι ήταν οι καταναλωτές που μετέβησαν στις θυρίδες για να ανταλλάξουν μικρά ποσά. Οι μεγάλες ουρές αναμονής οδήγησαν ορισμένες φορές τα τραπεζικά καταστήματα στην απόφαση να πραγματοποιούν την ανταλλαγή των νομισμάτων μόνο για τους πελάτες τους¹²⁴.

Η επιστροφή χρημάτων αποκλειστικά σε ευρώ συνεπαγόταν, κατά τις πρώτες ημέρες του 2002, μία ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των ταμειακών διαθεσίμων, δεδομένου ότι ο έμπορος δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει για ρέστα τα εθνικά χαρτονομίσματα και κέρματα που εισέπραττε από τους καταναλωτές. Τα εμπορικά καταστήματα, ιδίως τα μεγάλα καταστήματα διανομής, συνολικά τήρησαν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό τις ευρωπαϊκές και εθνικές συστάσεις για επιστροφή χρημάτων αποκλειστικά σε ευρώ, και αυτό παρότι στις πρώτες ημέρες τα μικρά εμπορικά καταστήματα είχαν ορισμένες φορές την τάση να δίνουν ρέστα στο ίδιο νόμισμα με εκείνο που χρησιμοποίησε ο καταναλωτής για την πληρωμή των αγορών του.

Οι συνθήκες εφοδιασμού των εμπορικών καταστημάτων με χαρτονομίσματα και κέρματα ήταν τεταμένες την πρώτη εβδομάδα λόγω του σημαντικού αριθμού καταναλωτών που εξοφλούσαν αγορές μικρού ποσού με χαρτονομίσματα μεγάλης αξίας, των περιορισμένων δυνατοτήτων μεταφοράς κεφαλαίων (για τα μεγάλα εμπορικά καταστήματα) και των μεγάλων ουρών αναμονής στις θυρίδες των τραπεζών (για τα μικρά εμπορικά καταστήματα). Τα 7.585 φορτηγά χρηματοπιστολογίας στη ζώνη ευρώ χρησιμοποιήθηκαν πλήρως προκειμένου να αποφευχθεί τυχόν διακοπή εφοδιασμού σε ευρώ. Χάρη στις προσπάθειες των οργανισμών και του συνόλου των οικονομικών φορέων, μόνο σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις σημειώθηκε έλλειψη κερμάτων ή χαρτονομισμάτων ορισμένης αξίας. Οι ελλείψεις αυτές δεν διατάραξαν ουσιαστικά την εμπορική δραστηριότητα και προσωρινά μόνο είχαν επίπτωση στη σύνθεση των επιστρεφόμενων χρημάτων. Ορισμένα κράτη μέλη έθεσαν εξάλλου σε εφαρμογή μηχανισμούς που τους επέτρεπαν να αντισταθμίσουν τυχόν ελλείψεις ορισμένων χαρτονομισμάτων ή κερμάτων. Η Τράπεζα της Πορτογαλίας ζήτησε έτσι και έλαβε 30 εκατ. χαρτονομίσματα αξίας 10 ευρώ και 30 εκατ. χαρτονομίσματα

¹²⁴ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 11

αξίας 5 ευρώ από το κεντρικό απόθεμα του Ευρωσυστήματος, ενώ η Τράπεζα της Ισπανίας ζήτησε επίσης και έλαβε 37 εκατ. χαρτονομίσματα αξίας 10 ευρώ. Η Γαλλία ζήτησε και έλαβε στα μέσα Δεκεμβρίου από την Ισπανία 100 εκατ. κέρματα αξίας 50 λεπτών.

Ο συνδυασμός των τριών αυτών τρόπων διανομής (ATM, θυρίδες και ρέστα) επέτρεψε την ταχύτατη διανομή κερμάτων και χαρτονομισμάτων ευρώ σε όλο τον πληθυσμό: από το τέλος της πρώτης εβδομάδας του Ιανουαρίου η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών είχαν στα χέρια τους χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ¹²⁵.

(Γ) Η χρησιμοποίηση του ευρώ στις πληρωμές σε μετρητά: Κατά τις πρώτες ημέρες του Ιανουαρίου σημειώθηκε μία προσωρινή διακοπή μεταξύ του εφοδιασμού των καταναλωτών σε ευρώ και της χρησιμοποίησής του στις καθημερινές συναλλαγές. Ως επί τω πλείστον, οι πολίτες επεδίωξαν κατά προτεραιότητα να ρευστοποιήσουν τις εθνικές νομισματικές μονάδες που κατείχαν πριν χρησιμοποιήσουν το ευρώ. Ευτυχώς, το φαινόμενο αυτό δεν μπορούσε παρά να είναι παροδικό, καθότι τα ATM και οι θυρίδες προμήθευαν τους καταναλωτές με ευρώ και οι έμποροι έδιναν ρέστα σε ευρώ. Έτσι, οι παλαιές εθνικές νομισματικές μονάδες γρήγορα εξαφανίστηκαν από το οικονομικό κύκλωμα, καθώς οι έμποροι και οι θυρίδες των τραπεζών λειτούργησαν ως «απορροφητήρες».

Το μερίδιο του ευρώ στις πληρωμές σε μετρητά ανερχόταν κατά μέσο όρο στο 20% στο τέλος της 2ας Ιανουαρίου, στο 40% στο τέλος της 3ης Ιανουαρίου, στο 55% στο τέλος της 4ης Ιανουαρίου, στο 66% στο τέλος της 5ης Ιανουαρίου, στο 75% στο τέλος της 7ης Ιανουαρίου, στο 85% στο τέλος της 10ης Ιανουαρίου, στο 92% στο τέλος της 12ης Ιανουαρίου και στο 95% στο τέλος της 16ης Ιανουαρίου. Η ταχύτατη αυτή αύξηση των πληρωμών σε ευρώ, σε συνδυασμό με τα έκτακτα μέτρα που έλαβαν τα περισσότερα μεγάλα καταστήματα (αύξηση του αριθμού των ανοικτών ταμείων, διάθεση πρόσθετου προσωπικού στα ταμεία) επέτρεψαν να αποφευχθούν οι μεγάλες ουρές στα καταστήματα. Από την άποψη αυτή, το Σάββατο 5 Ιανουαρίου ήταν μία ημέρα-κλειδί: η δοκιμή επέτυχε σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη, όπου οι ουρές διατηρήθηκαν σε κανονικό επίπεδο. Η διαπίστωση αυτή δεν άλλαξε με την έναρξη των εκπτώσεων.

¹²⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 12

Τα μερίδια των πληρωμών σε μετρητά ως προς τον συνολικό όγκο των πληρωμών αυξήθηκαν στα περισσότερα συμμετέχοντα κράτη κατά τις δύο πρώτες εβδομάδες του Ιανουαρίου, δεδομένου ότι οι καταναλωτές επεδίωκαν ταυτόχρονα να απαλλαγούν από τα παλαιά τους εθνικά νομίσματα και να χρησιμοποιήσουν το ευρώ στην πράξη. Η κατάσταση άρχισε να γίνεται εκ νέου φυσιολογική κατά το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου. Τέλος, η μετάβαση στο λογιστικό ευρώ δεν έθεσε ιδιαίτερα προβλήματα: η μετατροπή των λογαριασμών, των καρτών και των τερματικών ηλεκτρονικών πληρωμών πραγματοποιήθηκε συνολικά με ικανοποιητικό τρόπο¹²⁶.

(Δ) Η ανάκτηση των παλαιών εθνικών νομισματικών μονάδων: Ενώ η διανομή των κερμάτων και χαρτονομισμάτων σε ευρώ πραγματοποιήθηκε σταδιακά σε διάστημα 3 μηνών, το μεγαλύτερο μέρος της επιστροφής των εθνικών κερμάτων και χαρτονομισμάτων έγινε αντίθετα σε μερικές εβδομάδες, προκαλώντας έτσι σοβαρά προβλήματα συμφόρησης στους χώρους αποθήκευσης των τραπεζών και των εταιρειών χρηματοπιστολών καθώς και ιδιαίτερα σημαντικές καθυστερήσεις στη διανομή και το μέτρημα - ιδίως των κερμάτων - και επομένως στην πίστωση των εμπορικών καταστημάτων από τις εμπορικές τράπεζες και των τελευταίων από τις κεντρικές τράπεζες. Περισσότερο από το ένα τρίτο των χαρτονομισμάτων (σε αξία) που βρίσκονταν σε κυκλοφορία στις 31 Δεκεμβρίου 2001 είχαν ανακτηθεί από τις κεντρικές τράπεζες στις 11 Ιανουαρίου. Στις 21 Ιανουαρίου είχε ανακτηθεί περισσότερο από το 50% των χαρτονομισμάτων. Στις 8 Φεβρουαρίου, περίπου τα τρία τέταρτα των χαρτονομισμάτων είχαν αποσυρθεί. Η πραγματική κυκλοφορία των παλαιών εθνικών νομισμάτων ήταν στην πραγματικότητα πολύ πιο περιορισμένη από ό,τι φανερώνουν τα στοιχεία αυτά, καθότι η συμφόρηση στους χώρους ενδιάμεσης αποθήκευσης οδήγησε σε σημαντικές καθυστερήσεις στο μέτρημα των χαρτονομισμάτων από τις κεντρικές τράπεζες. Επίσης, λόγω της διατήρησης εθνικών νομισμάτων για «συναισθηματικούς σκοπούς», των απωλειών ή της κατοχής εθνικών νομισμάτων από τουρίστες στο εξωτερικό, ένα μέρος των χαρτονομισμάτων και κυρίως των κερμάτων πιθανώς δεν θα ανακτηθούν ποτέ. Πρέπει εξάλλου να υπενθυμιστεί ότι η περίοδος ανάκτησης των παλαιών εθνικών νομισμάτων είναι ιδιαίτερα μακρά, η περίοδος αυτή είναι μάλιστα απεριόριστη όσον αφορά την ανταλλαγή χαρτονομισμάτων στις θυρίδες των κεντρικών τραπεζών στα περισσότερα συμμετέχοντα κράτη¹²⁷.

¹²⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 13-14

¹²⁷ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 15

Η απόσυρση των κερμάτων γίνεται γενικά με βραδύτερο ρυθμό: στις 22 Φεβρουαρίου 2002, μόνο το 27,9% της αξίας των εθνικών κερμάτων (13,5% του όγκου) είχαν ανακτηθεί από την Κεντρική Τράπεζα. Την ημερομηνία αυτή, ένα μεγάλο μέρος των κερμάτων αποσύρθηκαν από την πραγματική κυκλοφορία, αλλά παραμένουν αποθηκευμένα εν αναμονή της διαλογής και του μετρήματος. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι ενέργειες ανάκτησης των αποταμιευμένων κερμάτων που πραγματοποιήθηκαν το 2001 σε πολλά συμμετέχοντα κράτη επέτρεψαν να ανακτηθεί το 9% των κυκλοφορούντων κερμάτων (σε αξία)¹²⁸.

Για να διευκολυνθούν οι πράξεις απόσυρσης, πολλές κεντρικές τράπεζες διέδρυναν τα ωράρια λειτουργίας τους προκειμένου να επιτρέψουν στις εταιρείες χρηματοπιστολογίας να εντατικοποιήσουν τα δρομολόγια τους.

3. Η σταθερότητα των τιμών κατά τη μετάβαση του ευρώ

Η Επιτροπή είχε εκφράσει την ανησυχία της για τις ενδεχόμενες συνέπειες της έλλειψης μηχανισμού άμεσης παρακολούθησης της εξέλιξης των τιμών, η οποία θα μπορούσε να δώσει στον πολίτη μια εσφαλμένη εντύπωση γενικής διολίσθησης ως αποτέλεσμα της εισαγωγής του ευρώ. Η ανησυχία αυτή επιβεβαιώνεται σε μεγάλο βαθμό από τις έρευνες σε ενώσεις καταναλωτών και σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς του δικτύου «το ευρώ χωρίς δυσκολία», καθώς και από την έρευνα για το ευρωβαρόμετρο στα τέλη Ιανουαρίου: το 67% των πολιτών εκτιμούν ότι η στρογγυλοποίηση των τιμών έγινε στις περισσότερες περιπτώσεις προς τα πάνω, το 28 ότι οι αυξήσεις και οι μειώσεις αντισταθμίστηκαν μεταξύ τους και το 1,9% ότι η στρογγυλοποίηση έγινε συχνότερα προς τα κάτω. Οι πλέον απαισιόδοξοι όσον αφορά την αύξηση των τιμών είναι οι Γερμανοί και οι Γάλλοι (76%), ακολουθούμενοι από τους Ολλανδούς (72%) και τους Ιρλανδούς (71%). Οι Πορτογάλοι (49%) είναι οι μόνοι που δεν έχουν στην πλειοψηφία τους πεισθεί ότι υπήρξε πράγματι διολίσθηση των τιμών σχετιζόμενη με τη φυσική εισαγωγή του ευρώ.

Τα στοιχεία που δημοσίευσε η Eurostat στις 28 Φεβρουαρίου επιβεβαιώνουν την έλλειψη γενικής διολίσθησης των τιμών λόγω της αλλαγής νομίσματος: εκτιμάται ότι η επίπτωση στη μηνιαία μεταβολή των τιμών από τη μετάβαση στο ευρώ κυμάνθηκε μεταξύ 0 και 0,16%. Οι λίγες αυξήσεις τιμών που σχετίζονται άμεσα με το ευρώ αφορούν γενικά τον τομέα των υπηρεσιών. Ο ετήσιος πληθωρισμός επι-

¹²⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 16

ταχύνθηκε βέβαια από 2% σε 2,7% μεταξύ Δεκεμβρίου και Ιανουαρίου, αλλά η εξέλιξη αυτή αποδίδεται αποκλειστικά σχεδόν στη συνδυασμένη επίδραση αυξήσεων στις τιμές πετρελαϊκών προϊόντων και οπωροκηπευτικών (λόγω κακών καιρικών συνθηκών) και σε ορισμένους φόρους ή τέλη¹²⁹.

Στις απαντήσεις τους στα μέσα Φεβρουαρίου στην έρευνα για το ευρωβαρόμετρο, το 61% των ΜΜΕ δηλώνουν ότι μετέτρεψαν τις τιμές τους σε ευρώ χωρίς αυξομειώσεις, ενώ το 24% αύξησαν ορισμένες τιμές και μείωσαν άλλες. Ο αριθμός των επιχειρήσεων που δηλώνουν ότι στρογγυλοποίησαν τις τιμές τους προς τα κάτω (6%) είναι περίπου ο ίδιος με τον αριθμό των επιχειρήσεων που δηλώνουν ότι τις στρογγυλοποίησαν προς τα πάνω (8%).

Η συμμόρφωση με τις οικειοθελείς συμφωνίες για τη σταθερότητα των τιμών, και ιδίως με την ευρωπαϊκή συμφωνία που συνάφθηκε υπό την αιγίδα της Επιτροπής τον Απρίλιο του 2001, ήταν συνολικά ικανοποιητική¹³⁰.

4. Οι αντιδράσεις των πολιτών στην εισαγωγή του ευρώ

Η έρευνα της Επιτροπής για το έκτακτο ευρωβαρόμετρο (οι ερωτήσεις τέθηκαν μεταξύ 21ης και 31ης Ιανουαρίου 2002) καταγράφει τις αντιδράσεις των πολιτών στην εισαγωγή του ευρώ και αναδεικνύει τις διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Τα αποτελέσματα μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες:

A. Πρώτον όσον αφορά την εκτίμηση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της προετοιμασίας για την εισαγωγή του ευρώ, σε μέσο όρο, τα τρία τέταρτα των πολιτών εκτιμούν ότι ήταν καλά ή πολύ καλά προετοιμασμένοι την 1η Ιανουαρίου 2002 (26% πολύ καλά, 48% καλά). Οι πλέον αισιόδοξοι είναι οι Ολλανδοί (90%), οι Βέλγοι (85%) και οι Γάλλοι (80%), οι λιγότερο αισιόδοξοι είναι οι Πορτογάλοι (62%), οι Ισπανοί (67%), οι Ιταλοί (67%) και οι Έλληνες (67%). Οι καλύτερα προετοιμασμένοι είναι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι υπάλληλοι (81%) και ακολουθούν οι εργαζόμενοι (76%) και οι μη εργαζόμενοι (66%).

Η εκτίμηση για τις ενεργητικές πολιτικές ευαισθητοποίησης στο ευρώ είναι πολύ θετική. Το 58% περίπου των πολιτών εκτιμούν ότι η εκ των προτέρων μετάπτωση των τραπεζικών λογαριασμών στο ευρώ συνέβαλε στην εξοικείωση με το νέο νόμισμα, το 59% εκφράζουν την ίδια εκτίμηση για την εκ των προτέρων μετάπτωση

¹²⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 18

¹³⁰ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 18

των τιμολογίων δημόσιων υπηρεσιών και το 77% για τη διπλή αναγραφή των τιμών¹³¹.

B. Δεύτερον όσον αφορά την εμπιστοσύνη των πολιτών στην καθημερινή τους επαφή με τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ.

Στα τέλη Ιανουαρίου, η μετάβαση στο ευρώ δημιουργεί ακόμα μερικές δυσχέρειες σε έναν πολίτη στους πέντε και πολλές δυσχέρειες σε έναν πολίτη στους τριάντα πέντε (2,8%). Σε οκτώ χώρες, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι δεν αντιμετωπίζουν καμία δυσχέρεια. Οι δύο χώρες στις οποίες ο πληθυσμός δηλώνει ότι αντιμετωπίζει συνολικά περισσότερες δυσχέρειες είναι η Γαλλία (38%) και η Ισπανία (25%). Οι Κάτω Χώρες διακρίνονται από πλήρη σχεδόν έλλειψη δυσχερειών (3,2%), αποτέλεσμα που κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στη σημασία των επικοινωνιακών προσπαθειών. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σε μέσο όρο περισσότερες δυσχέρειες από τους άνδρες (25% έναντι 18%). Συνολικά, τα αποτελέσματα μπορούν να θεωρηθούν εξαιρετικά σε όλες τις χώρες.

Η πλειοψηφία των πολιτών (57%) αναγνωρίζουν ή χρησιμοποιούν εύκολα τα διάφορα κέρματα ευρώ (66%). Μόνο οι Ιρλανδοί δηλώνουν κατά πλειοψηφία (55%) ότι αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στη χρήση των κερμάτων. Η αναγνώριση των κερμάτων είναι πιο δυσχερής για τα άτομα άνω των 55 ετών (44%) από ό,τι για τους νέους κάτω των 24 ετών (30%).

Οι δυσχέρειες στη χρησιμοποίηση των χαρτονομισμάτων είναι συνολικά πολύ λιγότερες σε σχέση με τα κέρματα: το 93% των πολιτών τα διακρίνουν εύκολα και το 91% τα χρησιμοποιούν χωρίς δυσχέρειες.

Πάνω από τα τρία τέταρτα των πολιτών (77%) δεν έχουν την εντύπωση ότι η μετάβαση στο ευρώ μετέβαλε την αγοραστική τους συμπεριφορά, ένας στους επτά (15%) πιστεύει ότι αγόρασε λιγότερο και ένας στους δεκατέσσερις πιστεύει ότι αγόρασε περισσότερο. Η Ιρλανδία διακρίνεται από την υψηλή αναλογία καταναλωτών (37%) που δηλώνουν ότι μετέβαλαν τον όγκο των αγορών τους. Σε μέσο όρο, περισσότερες γυναίκες (24%, έναντι 19% για τους άνδρες) επισημαίνουν μια μεταβολή στην αγοραστική τους συμπεριφορά, η οποία έγινε κυρίως πιο επιφυλακτική (17,5% δηλώνουν ότι αγόρασαν λιγότερο). Δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά σε συνάρτηση με την ηλικία ή με το μορφωτικό επίπεδο¹³².

¹³¹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 22

¹³² Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 23

Οι καταναλωτές αντιμετωπίζουν ακόμα συχνά κάποιες δυσχέρειες όσον αφορά τη μνημόνευση των τιμών σε ευρώ και την εκτίμηση της νέας κλίμακας αξιών. Έτσι, όταν πραγματοποιούν τις αγορές τους, οι περισσότεροι καταναλωτές (45%) συνεχίζουν να μετρούν νοερά σε εθνικό νόμισμα, ενώ 35% μετρούν είτε στο ένα είτε στο άλλο νόμισμα και 18% σε ευρώ. Η Ιρλανδία και η Πορτογαλία είναι οι μόνες χώρες στις οποίες περισσότεροι πολίτες δηλώνουν ότι μετρούν σε ευρώ και όχι σε εθνικό νόμισμα. Οι άνδρες τείνουν να μετρούν νοερά σε ευρώ συχνότερα από τις γυναίκες (21% έναντι 15%) και οι άνω των 55 ετών (23%) συχνότερα από τους κάτω των 24 ετών (16%).

Οι πολίτες προσφεύγουν σε περιορισμένο βαθμό σε υπολογιστές τσέπης και σε μετατροπείς ευρώ: το 41% δεν τους χρησιμοποιούν ποτέ, το 34% σε μερικές περιπτώσεις, το 15% συχνά και το 10% σε όλες τις περιπτώσεις. Ο αριθμός των Γάλλων (41%), Ελλήνων (35%) και Ιρλανδών (34%) που τα χρησιμοποιούν συχνά ή συστηματικά είναι μεγαλύτερος, γεγονός που κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στην πολυπλοκότητα της τιμής μετατροπής.

Στο ερώτημα για τις επιθυμίες τους σχετικά με τη διπλή αναγραφή των τιμών, η πλειοψηφία των πολιτών (54%) επιθυμεί τη διακοπή της στα εμπορικά καταστήματα στο τέλος της περιόδου παράλληλης κυκλοφορίας, καθώς και την κατάργηση της αναγραφής του ισόποσου σε ευρώ από τις τράπεζες (59%) και στα τιμολόγια (58%). Ωστόσο, τα αποτελέσματα διαφέρουν αισθητά ανάλογα με τη χώρα. Οι περισσότεροι Γάλλοι (64%), Ιρλανδοί (56%), Φινλανδοί (56%) και Ισπανοί (50%) επιθυμούν για παράδειγμα τη συνέχιση της διπλής αναγραφής στα εμπορικά καταστήματα, ενώ η μεγάλη πλειοψηφία των Γερμανών (65%), Ολλανδών (64%), Ιρλανδών (56%), Λουξεμβουργιανών (64%) και Ιταλών (60%) επιθυμούν τη διακοπή της. Δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά στις απαντήσεις σε συνάρτηση με την ηλικία ή το επίπεδο επιμόρφωσης¹³³.

Γ. Τρίτον όσον αφορά τη συνολική εκτίμηση των πολιτών για τη μετάβαση στο ευρώ το 60% περίπου των πολιτών εκτιμούν ότι γι' αυτούς τα πλεονεκτήματα της μετάβασης στο ευρώ είναι περισσότερα από τα μειονεκτήματα. Η αναλογία είναι ιδιαίτερα υψηλή στο Λουξεμβούργο (79%), την Ιρλανδία (75,8%) και την Πορτογαλία (71,1%). Είναι πολύ χαμηλότερη από το μέσο όρο σε δύο χώρες, τη Γερμανία

¹³³ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 24

(49%) και την Αυστρία (45%). Οι άνω των 55 ετών (52%) είναι πολύ λιγότερο αισιόδοξοι από τους κάτω των 24 ετών (71%).

Τα δύο τρίτα σχεδόν των πολιτών (64%) δηλώνουν ότι αισθάνονται περισσότερο Ευρωπαίοι χάρη στο ευρώ. Όσον αφορά τις πράξεις φυσικής εισαγωγής του ευρώ, η εκτίμηση είναι εξαιρετικά θετική: πάνω από το 80% των πολιτών εκτιμούν ότι εκτελέστηκαν με ικανοποιητικό ή πολύ ικανοποιητικό τρόπο.

Τέλος, πάνω από τα δύο τρίτα των πολιτών της ευρωζώνης δηλώνουν ότι είναι προσωπικά ικανοποιημένοι ή πάρα πολύ ικανοποιημένοι για το γεγονός ότι το ευρώ κατέστη πλέον το νόμισμά τους. Το ποσοστό αυτό είναι εξαιρετικά υψηλό και επιβεβαιώνει την ενθουσιώδη αποδοχή του νέου νομίσματος από τους Ευρωπαίους. Στη Γερμανία, την Ελλάδα και την Αυστρία, η αναλογία των δυσαρεστημένων είναι μεγαλύτερη από το μέσο όρο, ενώ η ικανοποίηση είναι ιδιαίτερα υψηλή στην Ιρλανδία (85%), το Βέλγιο (83%), την Ιταλία (82%) και το Λουξεμβούργο (81%). Οι άνδρες (73%) είναι σε μέσο όρο πιο ικανοποιημένοι για την αλλαγή νομίσματος από τις γυναίκες (61%) και οι κάτω των 24 ετών (78%) πιο ικανοποιημένοι από τους άνω των 55 ετών (61%)¹³⁴.

5. Η προσαρμογή των ΜΜΕ στο ευρώ

Συνολικά, οι ανησυχίες για το ενδεχόμενο ανεπαρκούς προετοιμασίας των ΜΜΕ δεν επαληθεύτηκαν. Οι σημαντικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν από τις εθνικές διοικήσεις, τις τράπεζες και τις επαγγελματικές ενώσεις για την ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων αποδείχθηκαν αποτελεσματικές. Η εικόνα που προκύπτει στα μέσα Φεβρουαρίου 2002 από την έρευνα για το ευρωβαρόμετρο είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική, σε αντίθεση με τις προηγούμενες έρευνες: φαίνεται ότι πολλές ΜΜΕ πέτυχαν τη μετάβασή τους στο ευρώ «την τελευταία στιγμή».

Οι απαντήσεις που λήφθηκαν μπορούν να καταταγούν σε τρεις κατηγορίες: (α) η πρόοδος της προετοιμασίας των ΜΜΕ την 1η Ιανουαρίου, (β) οι δυσχέρειες που ανέκυψαν και (γ) η συνολική εκτίμηση των επιχειρήσεων για τη μετάβασή τους στο ευρώ.

Συγκεκριμένα:

(α) Η πρόοδος της προετοιμασίας των ΜΜΕ την 1η Ιανουαρίου 2002:

Τα αποτελέσματα είναι συνολικά πολύ ικανοποιητικά: το 95% των ΜΜΕ τηρούν τη

¹³⁴ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 24-25

λογιστική τους σε ευρώ, το 96% καθορίζουν τις τιμές τους σε ευρώ και το 97% εκδίδουν τα τιμολόγια τους σε ευρώ. Οι διαφορές μεταξύ συμμετεχόντων κρατών μελών είναι ελάχιστες. Τα αποτελέσματα τείνουν να είναι ελαφρώς καλύτερα σε συνάρτηση με το μέγεθος της επιχείρησης. Το 84% περίπου των λίγων επιχειρήσεων που δεν καταρτίζουν ακόμα τη λογιστική τους σε ευρώ προτίθενται να το κάνουν πριν από το τέλος του Φεβρουαρίου. Το ίδιο ισχύει για τον καθορισμό των τιμών (81%) και για την τιμολόγηση (87%).

Λιγότερο από το 9% των επιχειρήσεων έλαβαν το 2002 έγγραφα (τιμοκαταλόγους, τιμολόγια κ.τ.λ.) που δεν περιέχουν ένδειξη της αξίας σε ευρώ. Η έλλειψη ένδειξης της αξίας σε ευρώ είναι ιδιαίτερα σπάνια στην Πορτογαλία (4,2%) και στο Βέλγιο (5,3%). Είναι πολύ πιο συχνή στην Ιρλανδία (12,7%) και ιδίως στις Κάτω Χώρες (20,8%). Πρόκειται γενικά για τιμολόγια (68% των περιπτώσεων), εμπορικές προσφορές (35%), πληρωμές (18%) και πολύ πιο σπάνια για έγγραφα φορολογικών (6%) ή κοινωνικών (6%) υπηρεσιών. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα μη συμβατά με το ευρώ έγγραφα αποστέλλονται από προμηθευτές¹³⁵.

(β) Οι πρακτικές δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά τη μετάβαση στο ευρώ: Πάνω από το 85% των ΜΜΕ δηλώνουν ότι δεν αντιμετώπισαν πρακτικές δυσχέρειες κατά τη μετάπτωσή τους στο ευρώ. Τα αποτελέσματα είναι σχετικά ικανοποιητικά στο σύνολο των συμμετεχόντων κρατών μελών. Οι επιχειρήσεις με λιγότερο από 10 εργαζόμενους αντιμετώπισαν συνολικά λιγότερες δυσχέρειες (14%) από εκείνες με περισσότερους από 50 εργαζόμενους (21%).

Τα σπάνια προβλήματα που ανέκυψαν σχετίζονται γενικά με το σύστημα μηχανογράφησης (36%), τον καθορισμό ή την αναγραφή των τιμών (25%) ή την έκδοση τιμολογίων (19%). Στο ερώτημα ποιος τις βοήθησε περισσότερο στην προετοιμασία τους, οι ΜΜΕ αναφέρουν πρώτα τις τράπεζες (31%), τα λογιστικά γραφεία και τα κέντρα διαχείρισης (29%) και τα εμπορικά ή επαγγελματικά επιμελητήρια (9%). Το κράτος αναφέρεται μόνο από το 4% των επιχειρήσεων, με την αξιοσημείωτη εξαίρεση της Ιρλανδίας (26%)¹³⁶.

(γ) Η συνολική εκτίμηση των ΜΜΕ για τη μετάβασή τους στο ευρώ: Οι ΜΜΕ δεν είχαν «δυσάρεστες εκπλήξεις» κατά τη μετάβασή τους στο ευρώ: το 60% περίπου των επιχειρήσεων εκτιμούν ότι η μετάβασή τους στο ευρώ πραγματοποιήθηκε όπως αναμενόταν, ενώ το 35% εκτιμούν ότι ήταν ευκολότερη σε σχέση με τις

¹³⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 27

¹³⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες 6-3-2002, σ. 28

προβλέψεις τους. Τα 2/3 περίπου των επιχειρήσεων εκτιμούν ότι η μετάβαση στο ευρώ δεν θα έχει επιπτώσεις στις δραστηριότητές τους και μία επιχείρηση στις 5 αναμένει θετικές επιπτώσεις¹³⁷.

¹³⁷ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλες **6-3-2002**, σ. 29

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 7^ο

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά

Όπως έχουμε προαναφέρει το ευρώ εισήχθη ως ενιαίο νόμισμα έντεκα κρατών μελών της ΕΕ την 1^η Ιανουαρίου 1999, ενώ η Ελλάδα το υιοθέτησε την 1^η Ιανουαρίου 2001. Στην καθημερινή ζωή, το μείζον αυτό γεγονός πέρασε κάπως «απαρατήρητο» αφού οι καταναλωτές στις 12 συμμετέχουσες χώρες συνέχισαν να χρησιμοποιούν τα εθνικά χαρτονομίσματα και κέρματα για τις πληρωμές τους. Μέχρι τα τέλη του 2001, το ευρώ μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο σε λογιστική μορφή, δηλαδή για επιταγές ή τραπεζικά εμβάσματα σε ευρώ, αν και λίγοι έκαναν αρχικά χρήση αυτής της δυνατότητας.

Από την 1^η Ιανουαρίου 2002, κυκλοφόρησαν τα χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ, και το ευρώ έγινε απτή πραγματικότητα για πάνω από 300 εκατομμύρια κατοίκους της ζώνης ευρώ, οι οποίοι πραγματοποιούν συνολικά περίπου 300 δισεκατομμύρια συναλλαγές λιανικών πληρωμών το χρόνο, πάνω από το 80 % των οποίων γίνεται με μετρητά. Μετά από μια ομαλή και προσεκτικά προετοιμασμένη μετάβαση, η συνολική αξία των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων σχεδόν τριπλασιάστηκε (από 221 δισεκατομμύρια ευρώ τον Ιανουάριο 2002 σε 595 δισεκατομμύρια ευρώ στα τέλη του 2006), ενώ για τα κέρματα η αύξηση ήταν πιο συγκρατημένη (από 13 δισεκατομμύρια ευρώ την 1^η Ιανουαρίου 2002 σε 17,6 δισεκατομμύρια).

Οι πολίτες στις γειτονικές χώρες ή περιφέρειες, και κυρίως εκείνες όπου το ευρώ χρησιμοποιείται για πληρωμές ή και για καταθέσεις, καθώς και σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς σε ολόκληρο τον κόσμο έχουν εξοικειωθεί με το ενιαίο νόμισμα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) ποσοστό μεταξύ 10 και 20% της συνολικής αξίας των χαρτονομισμάτων ευρώ που κυκλοφορούν βρίσκεται εκτός της ζώνης ευρώ¹³⁸.

Το ευρώ έτυχε θετικής υποδοχής στις δώδεκα χώρες της ζώνης ευρώ, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο πληθυσμός έπρεπε όχι μόνο να προσαρμοστεί στη νέα σειρά χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ, η διάρθρωση των οποίων

¹³⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 22-12-2006, σ. 7

συνήθως διέφερε σε σχέση με το προηγούμενο ιστορικό νόμισμα, αλλά και στη νέα κλίμακα τιμών και αξιών.

2. Γενικά οφέλη από την χρήση του ευρωνομίσματος

Σε ότι αφορά την ανάπτυξη της ευρωζώνης, είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς την επίδραση του κοινού νομίσματος, καθώς η διεθνής συγκυρία την περίοδο αυτή υπήρξε ευμετάβλητη. Ταυτόχρονα, οι διαφορές στους ρυθμούς μεγέθυνσης των χωρών της ευρωζώνης παρέμειναν σημαντικές. Όπως προκύπτει, όμως, μέχρι τώρα η νομισματική ένωση είχε ευεργετικά αποτελέσματα όσον αφορά την σταθερότητα των τιμών. Ο μέσος πληθωρισμός παρέμεινε κοντά στα επίπεδα του 2% στην ευρωζώνη, παρά τις μεγάλες αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου. Επιπλέον, η αξιοπιστία της εφαρμοζόμενης νομισματικής πολιτικής και η ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έχουν οδηγήσει σε συγκρατημένες μακροπρόθεσμες πληθωριστικές προσδοκίες. Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της αξιοπιστίας είναι η διατήρηση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα, προωθώντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη.

Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος διευκολύνει πολύ τις συναλλαγές εντός της ζώνης του ευρώ, καθώς έχει εκλείψει πλέον το κόστος μετατροπής των εθνικών νομισματικών μονάδων και ο συναλλαγματικός κίνδυνος από μεταβολές των μεταξύ τους ισοτιμιών. Η αποφυγή των διακυμάνσεων της συναλλαγματικής ισοτιμίας και των συνακόλουθων, συχνά αυθαίρετων, μεταβολών της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των κρατών μελών της ζώνης ευρώ, διασφαλίζει την ολοκλήρωση αλλά και την περαιτέρω εμβάθυνση της ενιαίας αγοράς αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίου.

Από την εισαγωγή του ευρώ και μάλιστα σε φυσική μορφή (τραπεζογραμμάτια και κέρματα) επωφελούνται οι καταναλωτές, αφού η διαφάνεια των τιμών οδηγεί σε μεγαλύτερη συγκρισιμότητα τους και σε αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων σε επίπεδο ζώνης ευρώ. Επιπλέον, το ευρώ δίνει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των αγορών και δημιουργώντας ένα υγιές οικονομικό περιβάλλον, με σταθερότητα τιμών και χαμηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και δημόσιο χρέος, που εξασφαλίζουν χαμηλότερα επιτόκια και αποτελεσματικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων.

Τέλος, το ενιαίο νόμισμα δίνει τη δυνατότητα στη ζώνη του ευρώ να παίζει σημαντικό ρόλο στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον και να συνεισφέρει στην εδραί-

ωση οικονομικής σταθερότητας παγκοσμίως. Αυτό καταδεικνύεται από τη μεγαλύτερη χρήση του ευρώ εκτός των συνόρων της ζώνης του ευρώ (σε σύγκριση με τη χρήση του συνόλου των εθνικών νομισμάτων πριν την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος). Η διεθνής χρήση του ευρώ περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την έκδοση χρεογράφων σε ευρώ (από τη συνολική έκδοση διεθνών χρεογράφων το 2000, ποσοστό 34% ήταν εκφρασμένο σε ευρώ, έναντι 42% σε δολάρια και μόνο 11% σε γιεν, σε τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες), τη διακράτηση από διάφορες χώρες (π.χ. τις υποψήφιες για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση) των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων τους σε ευρώ, τη χρήση του ευρώ για παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος, καθώς και την υιοθέτησή του, σε διαφορετικούς βαθμούς, από 56 χώρες ως νομίσματος-άγκυρας για τη σταθεροποίηση της συναλλαγματικής τους ισοτιμίας¹³⁹.

Όπως προαναφέρθηκε, η υιοθέτηση του ευρώ βοήθησε στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού. Το γεγονός αυτό συνεισφέρει στην ταχύτερη βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, ιδίως εάν ληφθεί υπόψη και η επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, συχνά εκφράζεται η άποψη ότι στην Ελλάδα υπάρχει «ακρίβεια» η οποία σε ένα βαθμό αποδίδεται στις στρογγυλοποιήσεις, τις ανατιμήσεις και την κερδοσκοπία από την εισαγωγή του ευρώ.

Το κοινό νόμισμα συνέβαλλε, επίσης, στην αύξηση των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στις χώρες της ζώνης του ευρώ. Σε αυτό βοήθησε η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και η αναγκαιότητα διαφάνειας στις τιμολογιακές πρακτικές. Στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δείχνουν ότι το εμπόριο αγαθών στην ευρωζώνη αυξήθηκε από 26,5% του ΑΕΠ το 1998 σε περίπου 31% του ΑΕΠ το 2005, ενώ το εμπόριο των υπηρεσιών αυξήθηκε από 5% του ΑΕΠ το 1998 σε περίπου 6,5% του ΑΕΠ το 2005. Σημαντική ήταν και η άνοδος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης, φθάνοντας το 24% του ΑΕΠ το 2004 από περίπου 14% του ΑΕΠ το 1994. Επιπλέον, η εισαγωγή του ευρώ έδωσε ώθηση στην ολοκλήρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, η απόκλιση των επιτοκίων στην ευρωπαϊκή διατραπεζική αγορά έχει περιοριστεί στο ελάχιστο (περίπου 1 μονάδα βάσης) και οι αγορές επιχειρηματικών ομολόγων έχουν γνωρίσει σημαντική άνθηση. Όσον αφορά τις τοποθετήσεις των επενδυτών στις αγορές κεφαλαίου αυτές όλο και περισσότερο γίνονται με βάση κλαδικούς παράγοντες έναντι του

¹³⁹ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 10-11

γεωγραφικού παράγοντα. Φυσικά, πολλά απομένουν να γίνουν όσον αφορά την ολοκλήρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου και ειδικότερα την διασυννοριακή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος στην ευρωζώνη¹⁴⁰.

3. Το άμεσο κόστος από την εισαγωγή του ευρώ

Είναι αποδεδειγμένο ότι τους πρώτους μήνες του 2002 η τιμολόγηση των αγαθών και υπηρεσιών σε ευρώ οδήγησε σε στρογγυλοποιήσεις προς τα πάνω στις τιμές αρκετών καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών ευρείας κατανάλωσης. Οι αυξήσεις αυτές δεν δικαιολογούνταν πλήρως από την αύξηση του κόστους. Αυτό προκάλεσε δυσαρέσκεια στο ευρύ κοινό και δημιούργησε την εντύπωση γενικευμένων αυξήσεων στις τιμές. Πράγματι, ο πληθωρισμός επιβαρύνθηκε, αλλά όχι στο βαθμό που θα περίμενε κανείς με βάση την αντίληψη των καταναλωτών για τις τιμές. Στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδος δείχνουν ότι η συμβολή των φαινομένων αυτών ανήλθε σε 0,5 της ποσοστιαίας μονάδας για τον πληθωρισμό του 2002. Ήταν δηλαδή σχετικά υψηλότερη από ότι στην ευρωζώνη, όπου η επιβάρυνση ανήλθε σε περίπου 0,1 με 0,3 της ποσοστιαίας μονάδας σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat¹⁴¹.

Έρευνες συγκυρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που καταγράφουν τις εντυπώσεις των καταναλωτών για τις τιμές αποκαλύπτουν ότι την περίοδο Απριλίου – Οκτωβρίου 2002 ο πληθωρισμός που αντιλαμβάνονταν οι καταναλωτές ήταν υψηλότερος του επίσημου πληθωρισμού που στηριζόταν στον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Οι καταναλωτές επηρεάζονται ψυχολογικά δυσανάλογα από τις εξελίξεις των τιμών ορισμένων υπηρεσιών ή αγαθών των οποίων η συχνότητα κατανάλωσης είναι μεγάλη, ενώ η αξία τους και η συμμετοχή τους στην συνολική κατανάλωση είναι μικρή. Τέτοια παραδείγματα είναι η εφημερίδα, ο καφές, το κούρεμα – και σίγουρα οι τιμές τους ανέβηκαν. Υπήρξαν όμως και υπηρεσίες και αγαθά των οποίων οι τιμές έμειναν σταθερές ή και μειώθηκαν. Τέτοια αγαθά είναι τα ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά είδη που έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών. Επειδή όμως παρατηρείται μικρότερη συχνότητα κατανάλωσης οι αντιλήψεις των καταναλωτών για τον πληθωρισμό δεν ενσωματώνουν αυτά τα αγαθά.

¹⁴⁰ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 12

¹⁴¹ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 14

Ένα άλλο γνωστό παράδειγμα της ψευδαίσθησης χρήματος έχει να κάνει με το φιλοδώρημα που συχνά αφήνουμε. Αυτό αποτελεί ένα καλό παράδειγμα πως εμείς οι ίδιοι οι καταναλωτές δεν έχουμε αντιληφθεί την νέα αξία του ευρώ σε σχέση με την δραχμή προ 2001. Πριν την εισαγωγή του ευρώ ένας καταναλωτής άφηνε φιλοδώρημα 50, 100 ή 200 δραχμές για μια μικρή δαπάνη (2-3 καφέδες σε μία καφετέρια). Αμέσως μετά την εισαγωγή των κερμάτων του ευρώ το φιλοδώρημα για την αντίστοιχη δαπάνη έφθανε στο 1 ή 1,5 ευρώ, μπορούσε δηλαδή να ξεπεράσει τις 400-500 δραχμές¹⁴².

Το ερώτημα σε αυτήν την περίπτωση, όμως, είναι κατά πόσον φαινόμενα σαν αυτά ήταν αναπόφευκτα ή μπορούσαν να είχαν προληφθεί ή ελεγχθεί αποτελεσματικά μετά την εμφάνισή τους. Για παράδειγμα, υπήρξε μία σκέψη και εισήγηση για την τακτική καταγραφή των προβλημάτων, π.χ. ανά εξάμηνο, με τη σύνταξη σχετικών εκθέσεων ώστε να διευκολυνθεί η ομαλότερη μετάβαση στο νέο νόμισμα. Αυτό δεν υλοποιήθηκε τελικά, με αποτέλεσμα την πιθανή διόγκωση των προβλημάτων και την συντήρησή τους για μεγαλύτερο διάστημα. Αυτό το θέμα αποτέλεσε μεγάλο αντικείμενο μελέτης και προβληματισμού σε πολλές χώρες εισαγωγής του ευρώ, δηλαδή η προσπάθεια να δοθεί μεγάλη έμφαση στην έγκαιρη προετοιμασία για την εισαγωγή του ευρώ.

4. Έρευνα για την αντίληψη που διαμόρφωσε το κοινό για το ευρώ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του Ευρωβαρόμετρου που οργανώθηκε το Νοέμβριο 2002 και βασίστηκε σε συνεντεύξεις με 1.200 άτομα, η πλειονότητα των κατοίκων (51,5%) της ζώνης ευρώ απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα με τη χρησιμοποίηση του ευρώ. Το θετικό αυτό αποτέλεσμα κυμαίνεται από 71,7% στην Ιρλανδία έως 36,5% στη Γαλλία. Μόνο το 9,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι αντιμετωπίζει μεγάλες δυσκολίες (για τις λεπτομέρειες ανά χώρα, βλέπε το παρακάτω διάγραμμα). Το ποσοστό εκείνων που δεν αντιμετωπίζουν καμία δυσκολία είναι υψηλότερο μεταξύ των ανδρών (57%) από ό,τι μεταξύ των γυναικών (46,4%). Αντίθετα, το ποσοστό εκείνων που δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα είναι υψηλότερο μεταξύ των γυναικών (11,8%) από ό,τι μεταξύ των ανδρών (7%).

¹⁴² Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 15

Ερώτηση: Σήμερα, θα λέγατε ότι το ευρώ εξακολουθεί να σας δημιουργεί πολλά προβλήματα, μερικά προβλήματα ή κανένα πρόβλημα;

Διάγραμμα 5

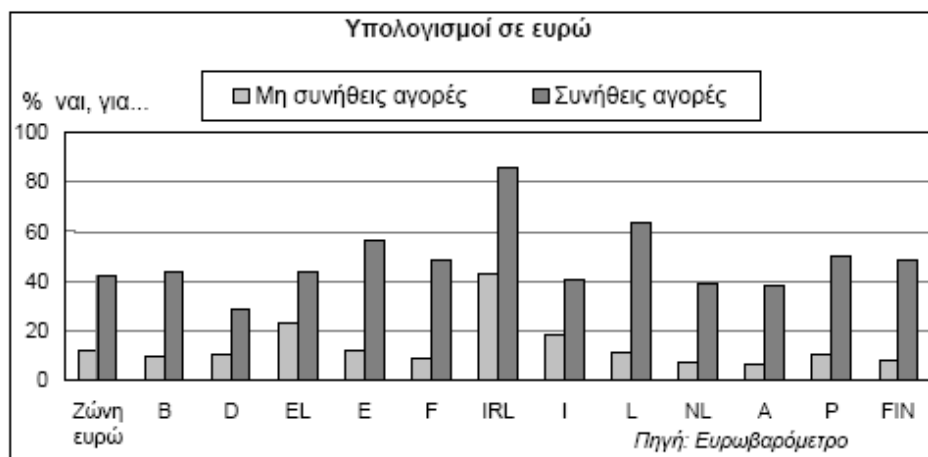
4.1. Υπολογισμοί σε ευρώ

Το Νοέμβριο του 2002 το 42,2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι υπολογίζει συχνότερα σε ευρώ όταν πραγματοποιεί τα καθημερινά ψώνια. Αντίθετα, το 32,4% εξακολουθεί να σκέφτεται συχνότερα σε εθνικό νόμισμα για τις καθημερινές του αγορές. Οι πιο προσαρμοσμένοι φαίνεται να είναι οι Ιρλανδοί καθώς το 85,5% λαμβάνουν τις περισσότερες φορές τις αποφάσεις τους για αγορές με βάση υπολογισμούς που πραγματοποιούν σε ευρώ. Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ χαμηλότερα όταν πρόκειται για μεγάλης αξίας αγορές. Για αγορές που αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσό, π.χ. αγορά σπιτιού ή αυτοκινήτου, μόνο το 12,5% υπολογίζει συχνότερα σε ευρώ. Και στην περίπτωση αυτή, το ποσοστό των Ιρλανδών (43,1%) είναι το υψηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο¹⁴³.

¹⁴³ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 14

Ερώτηση: Σήμερα, όταν πραγματοποιείτε τις αγορές σας σκέφτεστε συχνότερα σε ευρώ, συχνότερα σε εθνικό νόμισμα ή το ίδιο συχνά σε ευρώ και σε εθνικό νόμισμα, (υπολογίζουν συχνότερα σε ευρώ, σε %)

Διάγραμμα 6

4.2. Η άποψη των πολιτών για τη διπλή αναγραφή των τιμών

Η διπλή αναγραφή των τιμών, σε ευρώ και σε εθνικό νόμισμα, διευκόλυνε σημαντικά τη μετάβαση στο ευρώ διότι παρείχε στους καταναλωτές τη δυνατότητα να συγκρίνουν και να αξιολογούν τις τιμές. Το Νοέμβριο, μια μικρή πλειοψηφία των ερωτηθέντων ατόμων (50,6%) δήλωσε ότι δεν επιθυμεί πλέον τη διπλή αναγραφή των τιμών από τους καταστηματάρχες. Από την άλλη πλευρά, το 47,2% επιθυμεί το αντίθετο και προτιμά να συνεχιστεί η διπλή αναγραφή των τιμών. Το ποσοστό των γυναικών που τάσσονται υπέρ της διπλής αναγραφής των τιμών είναι υψηλότερο (50,9%) σε σχέση με τους άνδρες (43,1%). Η συνέχιση της πρακτικής αυτής παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Από τη μία πλευρά, βοηθά ορισμένους πολίτες να προσαρμοστούν στο νέο νόμισμα, αλλά από την άλλη πλευρά καθυστερεί τη νοητική μετάβαση των πολιτών στο ευρώ. Σε ορισμένες χώρες, η κατάσταση αυτή ενδέχεται να προκαλέσει κάποια σύγχυση όσον αφορά τις τιμές, ιδίως εάν το επίπεδο της τιμής μετατροπής είναι τέτοιο που μπορεί να οδηγήσει τον καταναλωτή σε εσφαλμένες μετατροπές. Ως εκ τούτου, σε συμφωνία με το Eurocommerce, η Επιτροπή συνιστά να παύσει σταδιακά η διπλή αναγραφή των τιμών, ώστε το αργότερο

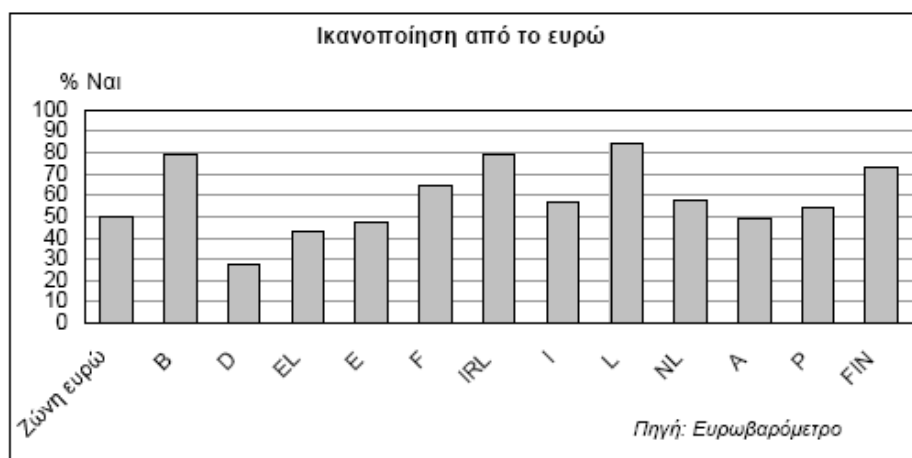
στις 30 Ιουνίου 2003 να έχει τεθεί τέρμα στην πρακτική αυτή. Η εν λόγω σύσταση εφαρμόζεται επίσης και στη διπλή αναγραφή των ποσών στα αποσπάσματα των τραπεζικών λογαριασμών.¹⁴⁴

4.3. Ικανοποίηση των πολιτών από το ευρώ

Το 49,7% των πολιτών της ζώνης ευρώ δηλώνουν ότι είναι «πολύ» ή «μάλλον» ικανοποιημένοι που το ευρώ έγινε το νόμισμά τους. Το 11,1% δεν είναι ούτε ικανοποιημένοι ούτε δυσαρεστημένοι, ενώ το 38,7% των πολιτών δηλώνουν ότι είναι μάλλον ή πολύ δυσαρεστημένοι. Μεταξύ των χωρών της ζώνης ευρώ, ο δείκτης αποδοχής είναι υψηλότερος στο Λουξεμβούργο (84,2%) και χαμηλότερος στη Γερμανία (27,8%). Το παρακάτω διάγραμμα περιλαμβάνει λεπτομέρειες για το ζήτημα αυτό¹⁴⁵.

Ερώτηση: Προσωπικά είστε πολύ ή μάλλον ικανοποιημένος που το ευρώ έγινε το νόμισμά σας;

Διάγραμμα 7

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν στις ερωτήσεις σχετικά με τη χρήση των χαρτονομισμάτων και κερμάτων προκύπτει μια μάλλον ευνοϊκή στάση απέναντι στο ευρώ. Σύμφωνα με το τελευταίο Ευρωβαρόμετρο (Νοέμβριος 2002), η μεγάλη πλειονότητα των Ευρωπαίων θεωρεί ότι είναι μάλλον εύκολο ή πολύ εύκολο να διακρίνει και να χειριστεί τα χαρτονομίσματα και κέρματα του ευρώ. Περισσότερο από τα δύο

¹⁴⁴ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 15

¹⁴⁵ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 16

τρίτα (68,8%) θεωρούν εύκολη τη χρήση των κεράτων ευρώ. Το ποσοστό αυτό είναι ακόμη υψηλότερο (92,8%) όσον αφορά τα χαρτονομίσματα. Όσον αφορά τα κέρματα, οι πολίτες θεωρούν ότι κυκλοφορεί ο ενδεδειγμένος αριθμός ονομαστικών αξιών. Η πλειονότητα των Ευρωπαίων (53,5%) θεωρούν ότι επιλέχθηκε ο ενδεδειγμένος αριθμός ονομαστικών αξιών. Το ποσοστό αποδοχής είναι αισθητά υψηλότερο για τα χαρτονομίσματα. Στην περίπτωση αυτή το 83,7% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι τέθηκε σε κυκλοφορία ο ενδεδειγμένος αριθμός ονομαστικών αξιών.

Η έλευση των κερμάτων ευρώ εισήγαγε εξάλλου μια μεγάλη ποικιλία στα κυκλοφορούντα κέρματα, λόγω των διαφόρων εθνικών όψεων που φέρουν τα κέρματα στη μια πλευρά τους. Συνολικά, τέθηκαν σε κυκλοφορά 120 διαφορετικά κέρματα. Η ποικιλομορφία αυτή παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους συλλέκτες. Το 92,6% των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα με τις διαφορετικές εθνικές όψεις. Επομένως, η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών κερμάτων κρίνουν θετικά και θεωρούν πηγή διαφορετικότητας τις πολυάριθμες εθνικές όψεις¹⁴⁶.

5. Η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή διευκολύνει το διασυνοριακό εμπόριο και τη διαφάνεια των τιμών

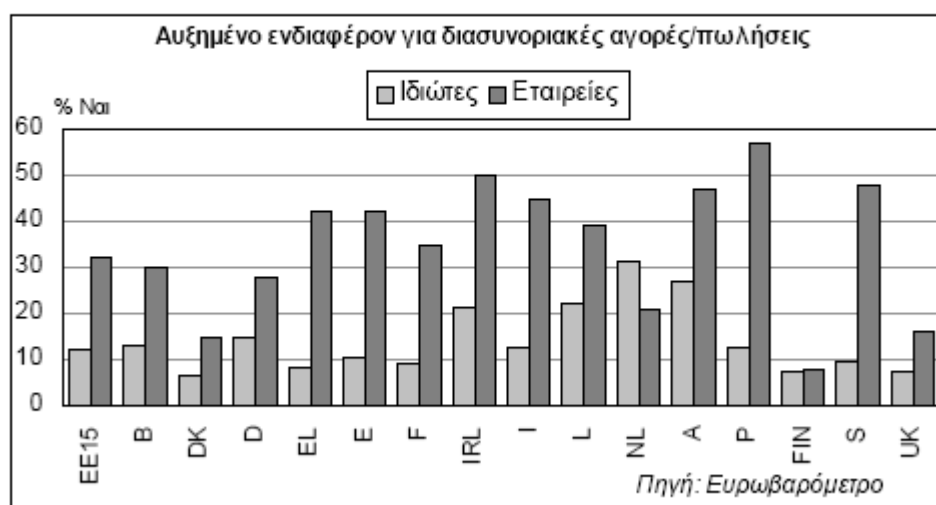
Η εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ ενισχύει την ενοποίηση των αγορών στην ΕΕ. Η δημιουργία ενιαίου νομίσματος όχι μόνο εξάλειψε τον συναλλαγματικό κίνδυνο και το κόστος των συναλλαγών, αλλά κατέργησε επίσης ένα σημαντικό ψυχολογικό εμπόδιο για το διασυνοριακό εμπόριο, καθότι η διαφάνεια των τιμών διευκολύνει τις συγκρίσεις. Από την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ, το 12% των Ευρωπαίων καταναλωτών ενδιαφέρονται περισσότερο για την αγορά αγαθών σε άλλη χώρα της ΕΕ. Το ποσοστό του πληθυσμού που θεωρούν ότι η εισαγωγή του ευρώ τους ενθαρρύνει να πραγματοποιούν αγορές στο εξωτερικό κυμαίνεται από 31% στις Κάτω Χώρες έως 6% στη Δανία. Τα σχετικά στοιχεία φαίνεται ότι είναι υψηλότερα στις μικρές χώρες όπως την Αυστρία (27%), το Λουξεμβούργο (22%) και την Ιρλανδία (22%), όπου πολλοί είναι εκείνοι που δηλώνουν ότι επιθυμούν να πραγματοποιήσουν διασυνοριακές αγορές. Αντίθετα, η στάση των Φιλανδών (7%) ουσιαστικά παρέμεινε αμετάβλητη. Το σχετικά

¹⁴⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 15*

χαμηλό ενδιαφέρον των Βρετανών (7%) και των Δανών (6%) δεν εκπλήσσει, δεδομένου ότι οι χώρες αυτές δεν υιοθέτησαν το ευρώ¹⁴⁷.

Ερώτηση: Τώρα που το ευρώ αποτελεί πραγματικότητα, ενδιαφέρεστε περισσότερο να πραγματοποιήσετε αγορές στο εξωτερικό/να ενθαρρύνετε την πώληση των προϊόντων σας στο εξωτερικό; (ΝΑΙ %)

Διάγραμμα 8

Πιο σημαντική είναι η αλλαγή που σημειώθηκε όσον αφορά τη στάση των εταιρειών απέναντι στο ζήτημα αυτό. Κατά μέσο όρο το 32% των εταιρειών στην ΕΕ των 15 δηλώνουν ότι μετά την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ ενδιαφέρονται περισσότερο να πωλήσουν τα προϊόντα τους στο εξωτερικό. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον εκδηλώνουν οι Πορτογάλοι επιχειρηματίες. Το 57% από αυτούς ενδιαφέρονται τώρα περισσότερο να προωθήσουν τις διασυνοριακές πωλήσεις των προϊόντων τους, ακολουθούμενοι από τις ιρλανδικές (50%), τις σουηδικές (48%) και τις αυστριακές εταιρείες (47%). Στα χαμηλότερα σημεία της κλίμακας αυτής κατατάσσονται εταιρείες από το Ηνωμένο Βασίλειο (16%), τη Δανία (15%) και τη Φινλανδία (8%)¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 16

¹⁴⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 19-12-2002, σ. 17

6. Σφυγγομετρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ρόλο της πληροφόρησης των πολιτών για το ευρώ

Σύμφωνα με στοιχεία που συγκέντρωσε η Επιτροπή και από τις σφυγγομετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στους πολίτες προκύπτει ότι εξακολουθεί να παρατηρείται έλλειψη ειδικών πληροφοριών για το ευρώ σε ορισμένους τομείς. Σε άλλους τομείς, παραμένουν ευρέως διαδεδομένες ορισμένες λανθασμένες αντιλήψεις.

Συγκεκριμένα από έρευνες που έγιναν (έρευνα Ευρωβαρόμετρο Flash 193 που πραγματοποιήθηκε το 2006 για την «Ζώνη ευρώ, 5 έτη μετά την εισαγωγή του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος» καθώς και την έρευνα Ευρωβαρόμετρο Flash 191, «Εισαγωγή του ευρώ στα νέα κράτη μέλη» που πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο 2006) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά λοιπόν ότι πρέπει να ενισχυθούν οι προσπάθειες προκειμένου να ενημερωθεί το ευρύ κοινό καθόσον υπάρχουν ακόμη:

Άγνοια ορισμένων πλεονεκτημάτων από την εισαγωγή του ευρώ: Η πλειονότητα των πολιτών της ζώνης ευρώ αγνοεί ορισμένα από τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα της εισαγωγής του ευρώ. Για παράδειγμα, μόνο το ένα τέταρτο περίπου ή και λιγότερο των πολιτών της ζώνης ευρώ (23 %) γνωρίζει ότι δεν εισπράττεται πρόσθετο κόστος ή προμήθεια κατά την ανάληψη μετρητών με τραπεζική κάρτα σε άλλη χώρα της ζώνης ευρώ ή κατά την πληρωμή με τραπεζική κάρτα (27 %) ή για τραπεζικό έμβασμα (16 %) στη ζώνη ευρώ.

Η αναγκαιότητα για πληροφόρηση είναι ακόμη μεγαλύτερη στα νέα κράτη μέλη, που θα προσχωρήσουν στη ζώνη ευρώ μελλοντικά και όπου η πλειονότητα του πληθυσμού θεωρεί ότι δεν είναι επαρκώς πληροφορημένη. Ταυτόχρονα, τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων δείχνουν συστηματικά ότι οι πολίτες που δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι τείνουν να είναι περισσότερο απρόθυμοι και να εκφράζουν τις μεγαλύτερες ανησυχίες για τη μελλοντική εισαγωγή του ευρώ.

Λανθασμένες αντιλήψεις που παραμένουν: Σε άλλους τομείς, παραμένουν ορισμένες λανθασμένες αντιλήψεις. Για παράδειγμα, μία μεγάλη πλειονότητα (93 %) των ερωτηθέντων στη ζώνη ευρώ πιστεύει ότι το ευρώ συνέβαλε στην αύξηση των τιμών. Η λανθασμένη αυτή αντίληψη μεταδόθηκε στα μελλοντικά μέλη της ζώνης ευρώ, όπου κατά μέσο όρο 45 % των ερωτηθέντων στα δέκα κράτη μέλη που προσχώρησαν πρόσφατα πιστεύουν ότι η μελλοντική εισαγωγή του ευρώ στη χώρα τους θα οδηγήσει σε υψηλότερο πληθωρισμό. Ωστόσο, η αντίληψη αυτή διαψεύδεται από

τα αποτελέσματα που κατέγραψε η ΕΚΤ, αφού ο ετήσιος πληθωρισμός στη ζώνη ευρώ παραμένει κάτω από το 2,4 % μετά την εισαγωγή του ευρώ το 1999.

Η διπλή αναγραφή των τιμών μπορεί να είναι αντιπαραγωγική: Τα στοιχεία της ίδιας έρευνας δείχνουν ότι η συνήθεια να σκέφτεται κανείς σε ευρώ αναπτύσσεται συνεχώς αν και με αργούς ρυθμούς. Για τις βασικές καθημερινές αγορές, μία σαφής πλειονότητα (57 %) του πληθυσμού στη ζώνη ευρώ υπολογίζει σε ευρώ, ενώ ένας στους πέντε συνεχίζει να υπολογίζει στο πρώην εθνικό νόμισμα. Για έκτακτες ακριβές αγορές, όπως αυτοκίνητο ή σπίτι, είναι περισσότεροι όσοι συνεχίζουν να υπολογίζουν στο πρώην εθνικό νόμισμα (40 % κατά μέσο όρο) έναντι μόλις 29 % που υπολογίζουν σε ευρώ.

Μετά από πέντε έτη νοερής προσαρμογής στο ευρώ, η Επιτροπή δεν μπορεί παρά να επαναλάβει τη σύσταση που είχε διατυπώσει προηγουμένως ότι τυχόν συνεχιζόμενες πρακτικές διπλής αναγραφής των τιμών στη ζώνη ευρώ (εκτός της Σλοβενίας) πρέπει να διακοπούν το συντομότερο δυνατόν. Η διπλή αναγραφή βοηθά στους καταναλωτές στα πρώτα στάδια της μετάβασης, αλλά καθίσταται αντιπαραγωγική κάποια στιγμή αφού επιτρέπει στους καταναλωτές να συνεχίσουν να υπολογίζουν στο εθνικό νόμισμα, καθυστερώντας έτσι τη νοερή μετάβαση στη νέα κλίμακα τιμών και αξιών¹⁴⁹.

7. Πόσο φταίει το ευρώ για την ακρίβεια

Οι καταναλωτές και τα νοικοκυριά υποδέχθηκαν την ίδια την κυκλοφορία του ευρώ με ανάμεικτα αισθήματα όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη. Από τη μία αισθάνθηκαν αυτοπεποίθηση ότι έχουν ένα νόμισμα που αντέχει στις διεθνείς αναταραχές και εγγυάται την αγοραστική αξία χωρίς τον φόβο της υποτίμησης και του μεγάλου πληθωρισμού. Η πιο μεγάλη οικονομική αγωνία των ελληνικών νοικοκυριών τα τελευταία τριάντα χρόνια ήταν ότι η δραχμή αργά ή γρήγορα θα έχανε την αξία της και γι' αυτό άλλοι κυνηγούσαν το ξένο συνάλλαγμα, άλλοι έτρεχαν να αγοράσουν πράγματα που ίσως δεν χρειάζονταν και άλλοι να βγάλουν τα χρήματά τους έξω, στερώντας έτσι τη χώρα από επενδύσεις και μειώνοντας τις δυνατότητες του τόπου. Τα πλεονεκτήματα του ευρώ φάνηκαν ιδιαίτερα έντονα

¹⁴⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 22-12-2006, σ. 9-12

κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ το 2003, όταν παρά τη διεθνή κερδοσκοπία στο πετρέλαιο το ευρώ όχι μόνο δεν λύγισε, αλλά ανέβηκε έναντι του δολαρίου.

Από την άλλη όμως διακατέχονται από δυσφορία γιατί πολλοί έμποροι και καταστηματαρχές είδαν το νέο νόμισμα σαν μια ευκαιρία να «σπρώξουν» τις τιμές προς τα πάνω και να κερδοσκοπήσουν σε βάρος τους.

Η φυσική κυκλοφορία του ευρώ προκάλεσε δύο αντίθετα φαινόμενα στη διαμόρφωση των τιμών στις περισσότερες χώρες της ευρωζώνης: από τη μία μεριά επέτρεψε την εύκολη σύγκριση των τιμών από καταναλωτές που μπορούσαν να επιλέγουν τι θα πάρουν από διαφορετικές αγορές και αυτό οδήγησε σε έναν διευρωπαϊκό ανταγωνισμό και μείωση των τιμών σε πολλά είδη που υπόκεινται σε αυτή την ανταγωνιστική σύγκριση. Έτσι παρατηρείται μείωση ή παρατεταμένη συγκράτηση των τιμών στις ηλεκτρικές συσκευές, τα αυτοκίνητα, τα ξενόγλωσσα βιβλία, τα ξενοδοχεία διακοπών και αρκετά άλλα αγαθά και υπηρεσίες, ιδιαίτερα μάλιστα αυτά που διαφημίζονται και είναι εμπορεύσιμα στο Internet. Από την άλλη όμως παρατηρήθηκε μια εκτεταμένη κερδοσκοπία σε πολλά μικρά, αλλά καθημερινής χρήσεως, αγαθά στα οποία οι καταστηματαρχές έσπρωξαν τις τιμές προς τα πάνω εκμεταλλευόμενοι και την απειρία του καταναλωτή στον χειρισμό ενός νέου νομίσματος, αλλά και την αμηχανία πολλών να αφήσουν μικρά κέρματα για ορισμένες υπηρεσίες που θεωρούν ότι πρέπει να είναι κάπως «ελαστικοί» (από το παρκινγκ και το φιλοδώρημα ως το κερί στην εκκλησία). Το φαινόμενο της κερδοσκοπικής στρογγυλοποίησης οφείλεται εν μέρει στον ίδιο τον σχεδιασμό του ευρώ και εν μέρει στην ψυχολογική αυταπάτη κάποιου που αντικρίζει υποτιμητικά ένα μικρό κέρμα, αλλά εντυπωσιάζεται από ένα χαρτονόμισμα ίσης αξίας¹⁵⁰.

Η έλευση του ευρώ έφερε σημαντικά οφέλη στην ελληνική οικονομία, αλλά παράλληλα αποτέλεσε το άλλοθι για κερδοσκοπικά φαινόμενα και αδικαιολόγητες αυξήσεις. Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ, πριν από μια πενταετία το εμφιαλωμένο νερό κόστιζε 50 δραχμές. Σήμερα η τιμή του είναι 0,50 ευρώ. Δύο αναψυκτικά στο περίπτερο κόστιζαν 1,17 ευρώ και τώρα 2 ευρώ (αύξηση 70,35%). Παράλληλα οι Έλληνες οδηγοί πληρώνουν μία θέση πάρκινγκ στο κέντρο της Αθήνας., από 6 ευρώ την πρώτη ώρα πληρώνουν 10 ευρώ, δηλαδή 67% παραπάνω. Δεν είναι όμως μόνο οι υπηρεσίες, στις οποίες βεβαίως σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες ανατιμήσεις. Οι καταναλωτές δέχθηκαν κύματα ανατιμήσεων σε τρόφιμα και

¹⁵⁰ ICAP, 2008, σ. 12-14

είδη πρώτης ανάγκης. Ο λόγος, και το γεγονός ότι οι Έλληνες μαζί με άλλους Ευρωπαίους- όπως προκύπτει από έρευνες- ακόμη δεν έχουν αντιληφθεί την πραγματική αξία των κερμάτων του ευρώ¹⁵¹.

Έτσι, μια τετραμελής οικογένεια που πλήρωνε το 2001 για την αγορά 29 βασικών αγαθών, που περιλαμβάνονται στο εβδομαδιαίο καλάθι της 75,22 ευρώ, σήμερα, πέντε χρόνια μετά, καλείται να πληρώσει 92,22 ευρώ, δηλαδή 22,6% περισσότερα χρήματα, χωρίς όμως και ανάλογη αύξηση των εισοδημάτων της. Πριν από πέντε χρόνια, έξι αυγά κόστιζαν 0,76 ευρώ και σήμερα 1,08 ευρώ, δηλαδή 42,11% ακριβότερα, δύο λίτρα ελαιόλαδο από 7,9 ευρώ έφτασαν στα 12,65 ευρώ (αύξηση 60,13%), ενώ ένα κουτί γάλα εβαπορέ από 0,68 ευρώ πωλείται σήμερα 0,84 ευρώ (23,53% ακριβότερα)¹⁵².

Σαφώς δεν είναι δόκιμο να συγκρίνουμε τιμές του 2001 με τις σημερινές που έχουν διαμορφωθεί από την έλευση του ευρώ, αφού μέσα σε αυτή την δετία πια αν μπορούμε να υποθέσουμε ότι το νόμισμα της Ελλάδας ήταν η δραχμή, δεν νομίζω να υπάρχει ουδείς να θεωρεί ότι σήμερα, εν έτη 2007 θα είχαν διατηρηθεί οι τιμές του 2001. Αυτό είναι ένα λάθος που κάνουμε πολλές φορές όλοι μας, να σκεφτόμαστε τι πληρώναμε πριν 5-6 χρόνια, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας τις σημερινές διαμορφωθείσες οικονομικές καταστάσεις.

Σίγουρα υπάρχει μια διάχυτη αντίληψη ανάμεσα στους πολίτες της Ελλάδας αλλά και της υπόλοιπης ευρωζώνης ότι το ευρώ ευθύνεται για τον πληθωρισμό και την ακρίβεια. Αυτή η αντίληψη αγγίζει την καθημερινή μας ζωή και υπερβαίνει κάποιες κερδοσκοπικές αυξήσεις τιμών που έγιναν κατά την εισαγωγή των κερμάτων και χαρτονομισμάτων το 2002. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο πληθωρισμός στις χώρες της ευρωζώνης είναι χαμηλότερος στην εποχή του ευρώ από ότι ήταν πριν την εισαγωγή του. Ακόμα, δύναται να αναφερθεί πως υπάρχουν σημαντικές οικονομίες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το Ηνωμένο Βασίλειο που έχουν υψηλότερο πληθωρισμό από αυτόν της ευρωζώνης.

Το Ευρωβαρόμετρο έδειξε ότι οι 9 στους 10 Έλληνες πιστεύουν πως το ενιαίο νόμισμα είναι υπεύθυνο για τον πληθωρισμό. Μάλιστα οι 5 στους 10 δήλωσαν ότι η ζωή θα ήταν καλύτερη χωρίς το ευρώ. Η πλειοψηφία των Ελλήνων πιστεύει ότι «το ευρώ ευθύνεται για την ακρίβεια» και ότι «είναι μειονέκτημα», γεγονός που αποδεικνύει την ελλειπή ενημέρωση για ένα τόσο σημαντικό θέμα. Οι επιπτώσεις στον

¹⁵¹ ICAP, 2008, σ. 15

¹⁵² ICAP, 2008, σ. 16

πληθωρισμό από την εισαγωγή του ευρώ ήταν περιορισμένες και σε αυτό συμφωνούν τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και το υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών και η Τράπεζα της Ελλάδος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταμέτρησε για το πρώτο έτος χρήσης του ευρώ από τους πολίτες (2002) την επίπτωση της χρήσης του ευρώ στον πληθωρισμό, για το σύνολο της ευρωζώνης σε 0,12-0,29 ποσοστιαίες μονάδες και ειδικά για την Ελλάδα σε 0,50%. Με το ποσοστό αυτό συμφώνησαν και το υπουργείο Οικονομίας και η κεντρική τράπεζα, η οποία επισημαίνει ότι με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος η Ελλάδα πέτυχε σημαντική αποκλιμάκωση του πληθωρισμού που συνέβαλε στην αύξηση των επενδύσεων και στην επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης. Χωρίς μείωση των τόκων δεν θα μπορούσαμε να χρηματοδοτήσουμε νέες υποδομές, και να έχουμε τόση ανάπτυξη. Χωρίς ανάπτυξη δεν θα μπορούσε να αυξηθεί η απασχόληση. Χωρίς τα χαμηλά επιτόκια του ευρώ δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν εκτεταμένα στεγαστικά προγράμματα για τα φτωχά νοικοκυριά. Η ένταξη της οικονομίας στην ΟΝΕ και η κυκλοφορία του ευρώ όχι μόνο δεν απέτρεψε υποδεέστερη επιλογή απέναντι σε μια άλλη αυτόνομη και δήθεν πιο «φιλοκοινωνική» νομισματική πολιτική, αλλά αντίθετα διαμόρφωσε τη βάση για την οικοδόμηση μιας σύγχρονης και πιο ευημερούσας οικονομίας, χωρίς τους κλυδωνισμούς και την αστάθεια που χαρακτήριζαν το παρελθόν. Το ιστορικό αυτό γεγονός σήμανε το τέλος μιας ολόκληρης εποχής, στη διάρκεια της οποίας η ελληνική οικονομία χαρακτηριζόταν από υψηλό πληθωρισμό και συνεχή διάβρωση των πραγματικών μισθών και συντάξεων¹⁵³.

Συχνά, αλλά άστοχα, ακρίβεια και πληθωρισμός συσχετίζονται με την εισαγωγή του ευρώ. Δεν υπάρχει αμφιβολία, αφού είναι διαπιστωμένο ότι η εισαγωγή του νέου νομίσματος οδήγησε σε όλες τις χώρες και ιδιαίτερα σε χώρες στις οποίες τα κέρματα είχαν μέχρι τότε μικρή αξία - όπως στην Ελλάδα - σε «στρογγυλοποιήσεις» τιμών, με αποτέλεσμα αυξήσεις σε αγαθά και υπηρεσίες που διαφορετικά δεν θα γίνονταν.

Η πεποίθηση ότι το ευρώ ευθύνεται για τις κυριότερες ανατιμήσεις των αγαθών και υπηρεσιών φαίνεται και σε λίγο παλαιότερες έρευνες. Συγκεκριμένα, στο ευρωβαρόμετρο (Σεπτεμβρίου 2005), μόνο το 49% των ερωτηθέντων τάχθηκε υπέρ του ευρώ, από 62% σε προηγούμενες έρευνες, ενώ ένα άλλο 49% τάχθηκε εναντίον του ευρώ. Έτσι, το ποσοστό των Ελλήνων που τάσσονται εναντίον της Νομισματικής

¹⁵³ ICAP, 2008, σ. 18-22

Ένωσης της Ευρώπης είναι το μεγαλύτερο από όλες τις χώρες, εκτός του Ηνωμ. Βασιλείου (64%). Ειδικότερα, στο ευρώ καταλογίζονται, κυρίως, οι μεγάλες αυξήσεις που έχουν σημειωθεί στις τιμές πολλών προϊόντων και στον πληθωρισμό γενικότερα μετά την υιοθέτηση του από 1.1.2001.

Αντίθετα, στο Ευρωβαρόμετρο (2006), από την έρευνα προέκυψε πως

- παρά την σχετικά υψηλή υποστήριξη των Ελλήνων προς την ενιαία νομισματική μονάδα - το 67 % των Ελλήνων είναι θεωρητικά υπέρ του ευρώ - η ελληνική κοινή γνώμη (55%) εκτιμά ότι η υιοθέτηση του ευρώ αποτελεί μειονέκτημα για την Ελλάδα, καθώς εκτιμά ότι θα την αποδυναμώσει στο μέλλον. Ωστόσο, σημαντική μερίδα των Ελλήνων ερωτηθέντων (36%) δεν εκφράζει την ίδια δυσοίωνα πρόβλεψη, καθώς φέρεται να πιστεύει ακριβώς το αντίθετο, ότι δηλαδή το ευρώ αποτελεί πλεονέκτημα για το μέλλον της Ελλάδας.
- 9 στους 10 Έλληνες (88%) προσδιορίζουν ως κύριο μειονέκτημα της υιοθέτησής του την αύξηση των τιμών η οποία προκαλεί και την αύξηση κόστους ζωής τους. Βέβαια, παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες πολίτες εντοπίζουν την αρνητική συνέπεια του ευρώ ως προς την αύξηση των τιμών, αναγνωρίζουν ωστόσο ως κύριο πλεονέκτημά του ότι, μολονότι οι τιμές είναι αυξημένες, είναι τουλάχιστον πιο σταθερές (40%). Επίσης, θεωρούν από πρακτικής πλευράς, ότι η χρήση του κοινού νομίσματος διευκολύνει τους Έλληνες να ταξιδεύουν σε κράτη-μέλη που έχουν υιοθετήσει εξίσου το ευρώ, κάνοντας ευκολότερες τις συναλλαγές.
- το 17% κάνει λόγο για περισσότερη ανεργία και λιγότερη ανάπτυξη. Παράλληλα ένα ποσοστό της τάξης του 9% δεν κρίνει την εισαγωγή του ευρώ ούτε ως πλεονέκτημα αλλά ούτε ως μειονέκτημα.

Στην εποχή του ευρώ η συμπεριφορά των τιμών παρουσιάζει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν σε προϊόντα με πολύ χαμηλές τιμές, κάτω των δύο ευρώ, όπου είναι λιγότερο εύκολα αντιληπτές από το καταναλωτικό κοινό, γεγονός που εκμεταλλεύθηκαν αρκετές επιχειρήσεις. Σημαντική άνοδος τιμών σημειώθηκε και σε αγαθά πρώτης ανάγκης με χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης. Στα συγκεκριμένα προϊόντα, τα οποία είναι άκρως απαραίτητα για το νοικοκυριό, η ζήτηση επηρεάζεται σε μικρό βαθμό από τις μεταβολές στις τιμές τους, δηλαδή οι καταναλωτές εξακολουθούν να τα αγοράζουν ακόμη και αν η τιμή τους αυξηθεί σημαντικά σε μικρό χρονικό διάστημα.

Από τα αποτελέσματα έρευνας που είχε πραγματοποιήσει το Ινστιτούτο Καταναλωτών λίγους μόλις μήνες μετά την εισαγωγή του ευρώ στη χώρα μας, προκύπτει ότι όσο πιο χαμηλή σε απόλυτα μεγέθη ήταν η τιμή ενός προϊόντος τόσο μεγαλύτερη σε ποσοστό ήταν η αύξησή της. Βασικό λόγω αποτέλεσε η απαξία των κερμάτων του ευρώ από την πλευρά των καταναλωτών, η οποία έδωσε τη δυνατότητα στην αισχροκέρδεια να δράσει περισσότερο σε «φθηνούς» τομείς, όπως τρόφιμα, είδη περιπτέρου, μικρογεύματα, και σε ορισμένες υπηρεσίες.

Συγκεκριμένα, από την ίδια έρευνα εξάγεται το συμπέρασμα ότι στα προϊόντα τα οποία κινούνταν στην περιοχή τιμής ως 10 ευρώ, ο μέσος όρος αύξησης το χρονικό διάστημα μεταξύ 1-1-2002 και 30-10-2003 ήταν 27%. Στα προϊόντα τα οποία κινούνταν στην περιοχή τιμής από 10 ως 20 ευρώ, ο μέσος όρος αύξησης το ίδιο διάστημα ήταν 23%. Στα προϊόντα με τιμές από 20 ως 50 ευρώ ο μέσος όρος αύξησης ήταν 18%, σε αυτά με τιμές από 50 ως 100 ευρώ 17% και σε προϊόντα με τιμές άνω των 100 ευρώ η αύξηση δεν ξεπέρασε το 15%¹⁵⁴.

Είναι ευρέως αποδεκτό το γεγονός ότι με την αντικατάσταση της δραχμής από το ευρώ, το κόστος ζωής αυξήθηκε. Σήμερα αυτή είναι η επικρατούσα άποψη από τα νοικοκυριά, θεωρώντας ότι αυτή η αντικατάσταση ήταν λάθος. Μη έχοντας συνηθίσει τις υποδιαιρέσεις του νομίσματος σε λεπτά, ο Έλληνας καταναλωτής ήταν δεκτικός στην ελάχιστη τιμή του 1 ευρώ και στις στρογγυλοποιήσεις όλων των δεκαδικών προς τα πάνω. Εύκολα εκείνη την εποχή πλήρωνε κάποιος 2 ευρώ αντί π.χ. για 1,60 ευρώ, αλλά αυτά τα 40 λεπτά αντιστοιχούσαν σε 136 δραχμές. Εύκολα αφήνει κανείς στο τραπέζι φιλοδώρημα δύο και τρία ευρώ αντί π.χ. για ένα ευρώ, αλλά αυτά ήταν τελικά πάνω από χίλιες δραχμές. Αυτό οφείλεται στην πεποίθηση ότι τα κέρματα στην Ελλάδα ήταν πάντα τα «ψιλά» και το μικρότερο χαρτονόμισμα του ευρώ ήταν το πεντάευρω, τα κέρματα του 1 και των 2 ευρώ αρχικά απαξιώθηκαν. Μπορούν να αναφερθούν οι εξής παράγοντες ως υπεύθυνοι για τις αυξήσεις των τιμών.

Η απουσία ενημέρωσης, η έλλειψη ελέγχου της αισχροκέρδειας και η ψευδαίσθηση που δημιουργούσε το κέρμα. Από την άλλη πλευρά βέβαια, χάθηκε ο φόβος της υποτίμησης και του πληθωριστικού χρήματος.

Το πρόβλημα χαμηλής διεθνούς ανταγωνιστικότητας που είχε η Ελλάδα το αντιμετώπιζε με την υποτίμηση ή τη διολίσθηση του νομίσματος. Μέσω αυτών τα

¹⁵⁴ ICAP, 2008, σ. 24-26

προϊόντα μας έφθαναν φθηνότερα στο εξωτερικό και έτσι μπορούσαμε να έχουμε κάποιες εξαγωγές και ο τουρισμός μας γινόταν φθηνότερος για τους ξένους που είχαν συνάλλαγμα. Το ευρώ δεν μπορεί να το υποτιμηθεί. Για να γίνουν λοιπόν ανταγωνιστικά τα προϊόντα της Ελλάδας στο εξωτερικό θα πρέπει να μειωθεί το κόστος τους εδώ, στη χώρα παραγωγής. Και αυτό φυσικά είναι ιδιαίτερα επώδυνο, αφού το κόστος του προϊόντος μεταφράζεται σε αμοιβές για αυτούς που το παράγουν. Άρα είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ανταγωνιστεί η Ελλάδα διεθνώς χωρίς να επιβαρυνθεί με ανάλογο «κόστος». Το δεύτερο μειονέκτημα της δραχμής που φυσικά δεν έχει το ευρώ είναι ότι, όταν τελείωναν οι δραχμές από το Δημόσιο Ταμείο και δεν είχε να πληρώσει π.χ. τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, η ΚΤ πρόβαινε στην έκδοση νέου χρήματος. Αντίθετα, Ευρώ δεν μπορεί να τυπωθεί πια εθνικά από κανένα κράτος μέλος της ΟΝΕ και έτσι για να υπάρξουν ρευστά διαθέσιμα πρέπει να τα βρεθούν άλλοι τρόποι εισροής χρήματος. Για να πραγματοποιηθεί αυτό υπάρχουν δύο τρόποι. Είτε να προβεί η χώρα σε δανεισμό, πράγμα το οποίο γίνεται συχνά, είτε η Ελλάδα να εξάγει προϊόντα και υπηρεσίες (π.χ. τουρισμός και Real Estate) και να εισάγει ευρώ¹⁵⁵.

8. Ο ρόλος του σχεδιασμού του ευρώ στην αύξηση των τιμών

Ο σχεδιασμός του ευρώ είχε δύο θεμελιώδη χαρακτηριστικά που συνετέλεσαν στην κερδοσκοπική στρογγυλοποίηση: πρώτον, έχει μικρά κέρματα και αυτό έγινε για να χρησιμοποιούνται με ευχέρεια στους κερματοδέκτες και στους αυτόματους πωλητές που αποτελούν μια μεγάλη και διευρυνόμενη αγορά σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με ετήσιο τζίρο δεκάδων δισεκατομμυρίων ευρώ. Αυτή όμως η επιλογή επέτεινε την καθημερινή αντιμετώπιση για τα κέρματα και ήδη τα μονόλεπτα και δίλεπτα σπανίως χρησιμοποιούνται, ενώ στο Βέλγιο αποσύρθηκαν και επισήμως. Δεύτερον, η αξία του ευρώ επελέγη να είναι υψηλή για να αντιστοιχεί ένα προς ένα με το δολάριο, αλλά κανένα κράτος της ευρωζώνης δεν είχε πριν νόμισμα τόσο μεγάλης αξίας, πλην της ιρλανδέζικης λίρας (ένα πουντ ήταν 1,26 ευρώ). Αυτό έδωσε μεν ισχυρό διεθνές γόητρο στο ευρώ, αλλά δυστυχώς όξυνε το πρόβλημα του ψυχολογικού πληθωρισμού σε 11 από τις 12 χώρες της ευρωζώνης και ιδιαίτερα βέβαια στην Πορτογαλία, στην Ελλάδα και στην Ιταλία, που είχαν και τα νομίσματα με τη μικρότερη αξία. Η Ιρλανδία είναι ίσως η μόνη χώρα που όχι μόνο δεν υπέστη τη

¹⁵⁵ ICAP, 2008, σ. 27

στρογγυλοποίηση προς τα κάτω, αλλά οι καταναλωτές μάλλον ωφελήθηκαν από την αριθμητική μεγέθυνση των τιμών όταν αυτές μετατράπηκαν σε ευρώ¹⁵⁶.

9. Οικονομικές αποκλίσεις μεταξύ νοικοκυριών εξαιτίας του ευρώ

Σύμφωνα με τους Κοσμά, Σιμιντζή και Χαρδούβελη (2007), η είσοδος του ευρώ στην Ελλάδα δημιούργησε έντονες αποκλίσεις μεταξύ φτωχών και πλουσίων νοικοκυριών, σε βάρος όμως των πρώτων, όσον αφορά τη διακύμανση του πληθωρισμού. Η μελέτη εξετάζει την ύπαρξη οικονομικών ανισοτήτων ανάμεσα σε «φτωχά» και «πλούσια» νοικοκυριά, που πιθανόν να προκαλούνται από τον πληθωρισμό καθώς και την ένταση των ανισοτήτων αυτών μετά την είσοδο του ευρώ¹⁵⁷.

Παράλληλα, στην μελέτη περιγράφεται η διαχρονική εξέλιξη του πληθωρισμού, που αγγίζει τα κατώτερα και τα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι καταναλωτικές συνήθειες στα δύο άκρα της κατανομής του εισοδήματος στην Ελλάδα και κατασκευάζονται δείκτες τιμών καταναλωτή για «φτωχούς» και «πλούσιους». Στη συνέχεια περιγράφεται η πορεία των δύο δεικτών από το 1990 έως σήμερα, και συγκρίνεται το ύψος και η διακύμανση του πληθωρισμού, που οι δύο αυτές κοινωνικές ομάδες αντιμετωπίζουν. Εξετάζεται, επίσης, αν η σχετική πορεία των δύο δεικτών έχει αλλοιωθεί τα τελευταία χρόνια μετά την είσοδο του ευρώ ώστε να δικαιολογείται η δυσφορία του κόσμου.

Σύμφωνα με την μελέτη, διαφορετικές κοινωνικές ομάδες προφανώς αντιμετωπίζουν διαφορετικό πληθωρισμό, αφού καταναλώνουν σε διαφορετικές ποσότητες τα υπάρχοντα αγαθά και υπηρεσίες, έχουν δηλαδή διαφορετικά «καλάθια της νοικοκυριάς». Τα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια ή φτωχά νοικοκυριά ξοδεύουν ένα μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους για είδη διατροφής και για στέγαση. Τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια ξοδεύουν συγκριτικά μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους στις μεταφορές, την αναψυχή, τα ξενοδοχεία ή την εκπαίδευση. Επειδή στο πέρασμα του χρόνου οι τιμές των διαφορετικών αγαθών και υπηρεσιών εξελίσσονται με διαφορετικούς ρυθμούς, οι διακυμάνσεις του πληθωρισμού που αντιμετωπίζουν τα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια είναι διαφορετικές από τις αντίστοιχες διακυμάνσεις που αντιμετωπίζουν τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια.

Η δυσφορία των πολιτών για τις αυξήσεις των τιμών δεν φαίνεται εκ πρώτης όψεως να έχει αντιστοιχία με την πορεία του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΚΤ), η

¹⁵⁶ ICAP, 2008, σ. 29-30

¹⁵⁷ Κοσμά Ο., Σιμιντζή Ε. και Χαρδούβελης Γ., 2007, σ. 23

οποία είναι μεν ανοδική, αλλά όχι υπερβολικά ανοδική. Ο πληθωρισμός, με άλλα λόγια, για το μέσο ελληνικό νοικοκυριό είναι τα τελευταία χρόνια θετικός μεν, αλλά πολύ χαμηλός σε σχέση με το παρελθόν.

Η αναντιστοιχία που υπάρχει ανάμεσα στις αντιλήψεις του κόσμου για τον πληθωρισμό και τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) για τον πληθωρισμό πιθανόν, όμως, να οφείλεται στις διαφοροποιήσεις των επιπτώσεων του πληθωρισμού στις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Αν, για παράδειγμα, αγαθά πρώτης ανάγκης, όπως η διατροφή και η στέγαση τυχάνει να αυξάνονται με υψηλότερους ρυθμούς, τότε είναι φυσιολογική και η δυσφορία του κόσμου, ιδιαίτερα των κατώτερων εισοδηματικών κλιμακίων, των οποίων η κατανάλωση για τα αγαθά πρώτης ανάγκης απορροφά ένα μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους. Η ασύμμετρη αύξηση των τιμών των επιμέρους αγαθών και υπηρεσιών έχει, επομένως, αναδιανεμητικό χαρακτήρα και εφόσον τύχει να επηρεάζει αρνητικά μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού για μακρύ χρονικό διάστημα, θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις αντιλήψεις για τον πληθωρισμό καθώς και για τη συμβολή της κυκλοφορίας του ευρώ στη διαμόρφωσή του¹⁵⁸.

Στη μελέτη ορίζεται το καλάθι του «φτωχού» νοικοκυριού και το καλάθι του «πλούσιου» νοικοκυριού με βάση την καταναλωτική συμπεριφορά τους το έτος 2004. Έτος κατά το οποίο έγινε η τελευταία Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών από την ΕΣΥΕ σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 6,5 χιλιάδων νοικοκυριών σε όλη την επικράτεια. Ως νοικοκυριά στα κατώτερα κλιμάκια ή «φτωχά» νοικοκυριά ορίζονται στην παρούσα μελέτη τα νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διάμεσου εισοδήματος του πληθυσμού των ελληνικών νοικοκυριών. Αυτός είναι και ο ορισμός που χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τον «κίνδυνο φτώχειας».

Αντίστοιχα, ως νοικοκυριά στα ανώτερα κλιμάκια ή «ευκατάστατα» ή «πλούσια» νοικοκυριά ορίζονται με συμμετρικό τρόπο τα νοικοκυριά των οποίων το εισόδημα υπερβαίνει το 140% του διάμεσου εισοδήματος του πληθυσμού των ελληνικών νοικοκυριών¹⁵⁹.

Μάλιστα, τα αποτελέσματα της μελέτης επανεξετάστηκαν και επιβεβαιώθηκαν και με πιο αυστηρούς ορισμούς «πλουσίων» και φτωχών» νοικοκυριών, χρη-

¹⁵⁸ Κοσμά Ο., Σιμιντζή Ε. και Χαρδούβελις Γ., 2007, σ. 24-27

¹⁵⁹ Οι παραπάνω ορισμοί, σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2004/2005, αντιστοιχούν σε μηνιαία εισοδήματα του έτους 2004, που είναι μικρότερα των 1.192 ευρώ (21,7% του πληθυσμού) ή μεγαλύτερα των 2.781 ευρώ

σιμοποιώντας την καταναλωτική συμπεριφορά του 10% των φτωχότερων και του 10% των πλουσιότερων νοικοκυριών.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ένα σημαντικό πρώτο βήμα στην εξήγηση της δυσφορίας του πληθυσμού για τις ανατιμήσεις των αγαθών και υπηρεσιών μετά την έλευση του ευρώ. Η πλήρης εξήγηση της δυσφορίας για τις ανατιμήσεις, η οποία δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο, αλλά και ευρωπαϊκό.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την μελέτη, μετά τον ορισμό του καλαθιού των «φτωχών» και του καλαθιού «πλούσιων» νοικοκυριών, υπολογίζονται διαφορετικοί δείκτες τιμών καταναλωτή για τους φτωχούς και τους πλούσιους από το 1990 έως σήμερα¹⁶⁰.

Με τη βοήθεια των δεικτών αυτών συμπεραίνεται ότι:

- Στα 17 χρόνια από το 1990 έως σήμερα, η μέση απόκλιση του πληθωρισμού των φτωχών από τον πληθωρισμό των πλουσίων είναι σχεδόν μηδενική (0,09% για τα 17 χρόνια). Υπάρχουν, βεβαίως, περίοδοι που τα φτωχά νοικοκυριά επιβαρύνονται περισσότερο και περίοδοι που επιβαρύνονται λιγότερο από τα πλούσια νοικοκυριά.
- Η είσοδος του ευρώ στην Ελλάδα δεν συνοδεύτηκε από μια μεγαλύτερη διαφοροποίηση στο επίπεδο του πληθωρισμού, δηλαδή στο μέσο ύψος των ανατιμήσεων - που αντιμετωπίζουν οι φτωχοί σε σχέση με τους πλούσιους. Συνεπώς, το ευρώ δεν συνοδεύεται από ξεκάθαρη όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν οι διαφορετικές ανατιμήσεις των αγαθών και υπηρεσιών εκείνων που καταναλώνουν οι διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες.
- Η είσοδος του ευρώ στη χώρα μας συνοδεύτηκε, όμως, από εντονότερες αποκλίσεις μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων εις βάρος των φτωχών όσον αφορά τη διακύμανση του πληθωρισμού.

Στη μελέτη παρουσιάζονται τρία στοιχεία που συνηγορούν στην άποψη αυτή.

- μετά την 1/1/2001 η διαφορά του επιπλέον πληθωρισμού των φτωχών από τον πληθωρισμό των πλουσίων ως κλάσμα του πληθωρισμού του μέσου νοικοκυριού παρουσίασε σημαντική αύξηση, αλλά και εντονότερη διακύμανση σε σχέση με την περίοδο πριν το ευρώ. Οι ανισότητες, δηλαδή, που πηγάζουν

¹⁶⁰ Κοσμα Ό., Σιμιντζή Ε. και Χαρδούβελης Γ., 2007, σ. 28-31

από τον πληθωρισμό σε επίπεδο αβεβαιότητας εντάθηκαν.

- ο λόγος της τυπικής απόκλισης του πληθωρισμού των φτωχών διά της τυπικής απόκλισης του πληθωρισμού των πλουσίων αυξήθηκε μετά την 1/1/2001: Από μονάδα έγινε 1,5. Συνεπώς, η ανισότητα σε επίπεδο αβεβαιότητας εντάθηκε.
- η αύξηση του συγκεκριμένου λόγου των τυπικών αποκλίσεων του πληθωρισμού φτωχών και πλουσίων γίνεται ακόμα εντονότερη αν επιλεχθούν νοικοκυριά που αντιστοιχούν σε περισσότερο ακραίες εισοδηματικά κατηγορίες: Όσο πιο φτωχά τα νοικοκυριά, τόσο πιο επιβαρυντική η αλλαγή στη αβεβαιότητα που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τους πλούσιους¹⁶¹.

10. Οι εκτιμήσεις των ελληνικών νοικοκυριών

Μελέτη της ICAP το 2006 μελέτησε την οικονομική θέση του νοικοκυριού σήμερα σε σχέση με το ρόλο του ευρώ (θετική ή αρνητική επιρροή) στην συμπεριφορά των νοικοκυριών

Η πρώτη διαπίστωση ήταν ότι η εγχώρια κατανάλωση συνεχίζει και αυξάνεται παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις στα εισοδήματα των νοικοκυριών. Το 2005 η ελληνική οικονομία συνέχισε να αναπτύσσεται με ρυθμό αισθητά ταχύτερο από τον μέσο ρυθμό ανάπτυξης των οικονομιών της ζώνης του ευρώ αλλά ελαφρά χαμηλότερο έναντι του 2004. Η συνέχιση της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης ανόδου της εγχώριας κατανάλωσης¹⁶² των νοικοκυριών, που με την σειρά της αποδίδεται πρώτιστα στην ευχερή χρηματοδότησή τους από το τραπεζικό σύστημα¹⁶³. Η βελτίωση του πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος συνεχίστηκε, ήταν όμως πολύ συγκρατημένη σε σχέση με το 2004.

Η άνοδος του κόστους ζωής, όπως καταγράφεται από τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ), επιταχύνθηκε από 2,9% το 2004 σε 3,5% το 2005. Η πορεία του πληθωρισμού επηρεάστηκε πολύ από την μεγάλη άνοδο των λιανικών τιμών των καυσίμων. Εάν όμως εξετασθεί ο «πυρήνας» του πληθωρισμού, που δεν περιλαμβάνει τις τιμές των καυσίμων και οπωροκηπευτικών, καταγράφηκε μικρή υποχώρηση

¹⁶¹ Κοσμά Ο., Σιμιντζή Ε. και Χαρδούβελης Γ., 2007, σ. 32-35

¹⁶² Η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε κατά 3,7% το 2005 έναντι 4,7% το 2004. Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά 3,1% έναντι 2,8% το 2005 αλλά η επίδρασή της στην άνοδο του ΑΕΠ αντισταθμίστηκε από την περικοπή των δημοσίων επενδύσεων κατά 13,6%.

¹⁶³ Οι ετήσιοι ρυθμοί ανόδου του υπολοίπου των καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων διαμορφώθηκαν σε 28,0% και 33,4% αντίστοιχα. Βλ. ΤτΕ, Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2005 (2006), σ. 129.

από 3,3% σε 3,1%. Η μεγάλη επιτάχυνση στις λιανικές τιμές των καυσίμων οφείλεται και στο ότι το 2005 το ευρώ δεν ανατιμήθηκε έναντι του δολαρίου, όπως είχε συμβεί το 2004, γεγονός που είχε συμβάλει στην σημαντική αντιστάθμιση της ανόδου του κόστους των καυσίμων για τα νοικοκυριά. Μία άλλη επιβάρυνση στο κόστος διαβίωσης προήλθε από την αύξηση κατά μια ποσοστιαία μονάδα του ΦΠΑ που επιβλήθηκε τον Απρίλιο του 2005.

Οι εξελίξεις αυτές φαίνεται ότι επηρέασαν αρνητικά τον οικονομικό απολογισμό που έκαναν τα ελληνικά αστικά νοικοκυριά για το 2005 και κατέγραψε η έρευνα της ICAP.¹⁶⁴

Συγκεκριμένα, η «ψαλίδα» που χωρίζει εκείνα που θεώρησαν ότι η οικονομική τους κατάσταση χειροτέρεψε (59,3%) και εκείνα που έκριναν ότι υπήρξε βελτίωση (μόλις 7,3%) διευρύνθηκε σε 52 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ ο οικονομικός απολογισμός του 2004 στην περυσινή έρευνα είχε καταγράψει «ψαλίδα» 48 ποσοστιαίων μονάδων (58,0% είχαν δηλώσει επιδείνωση και 10,0% βελτίωση). Η διεύρυνση αυτή της «ψαλίδας» δεν ήταν πάντως τόσο μεγάλη όσο εκείνη που είχε καταγραφεί μεταξύ των απολογισμών για το 2003 και το 2004 (από 31 μονάδες στις 48). Ελαφρά αυξημένο ήταν, τέλος, το ποσοστό των νοικοκυριών που έκριναν ότι η οικονομική τους κατάσταση παρέμεινε στάσιμη (από 32,1% σε 33,3%).

Η εξέταση, του ετήσιου οικονομικού απολογισμού που κάνουν τα νοικοκυριά την τελευταία εξαετία αποκαλύπτει μία τάση διεύρυνσης της ψαλίδας αρνητικών και θετικών απολογισμών, το μόνο έτος για το οποίο η διαφορά αρνητικών και θετικών απαντήσεων μειώθηκε, ήταν το 2003.

Οι εξελίξεις αυτές φαίνεται ότι επηρέασαν αρνητικά τον οικονομικό απολογισμό που έκαναν τα ελληνικά αστικά νοικοκυριά για το 2005 και κατέγραψε η έρευνα της ICAP. Συγκεκριμένα, η «ψαλίδα» που χωρίζει εκείνα που θεώρησαν ότι η οικονομική τους κατάσταση χειροτέρεψε (59,3% - μέγιστο εξαετίας) και εκείνα που έκριναν ότι υπήρξε βελτίωση (μόλις 7,3% των νοικοκυριών – ελάχιστο εξαετίας) διευρύνθηκε σε 52 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ ο οικονομικός απολογισμός του 2004 στην αντίστοιχη έρευνα περυσινή έρευνα είχε καταγράψει «ψαλίδα» 48 ποσοστιαίων μονάδων (58,0% είχαν δηλώσει επιδείνωση και 10,0% βελτίωση). Η διεύρυνση αυτή της «ψαλίδας» δεν ήταν πάντως τόσο μεγάλη όσο εκείνη που είχε καταγραφεί μεταξύ των απολογισμών για το 2003 και το 2004 (από 31 μονάδες στις 48). Ελαφρά αυξη-

¹⁶⁴ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 34-35

μένο ήταν, τέλος, το ποσοστό των νοικοκυριών που έκριναν ότι η οικονομική τους κατάσταση παρέμεινε στάσιμη (από 32,1% σε 33,3%).

Από μια περισσότερο μακροπρόθεσμη σκοπιά, η εξέταση του ετήσιου οικονομικού απολογισμού που κάνουν τα νοικοκυριά την τελευταία εξαετία αποκαλύπτει μία τάση διεύρυνσης της ψαλίδας αρνητικών και θετικών απολογισμών, το μόνο έτος για το οποίο η διαφορά αρνητικών και θετικών απαντήσεων μειώθηκε, ήταν το 2003¹⁶⁵.

Η βασικότερη αιτία χειροτέρευσης του απολογισμού ήταν και πάλι η αισθηση για άνοδο του κόστους διαβίωσης. Η διαφορά του ποσοστού εκείνων που θεώρησαν ότι η κύρια αιτία της οικονομικής τους επιδείνωσης ήταν ο πληθωρισμός και του ποσοστού εκείνων που θεώρησαν ότι η βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης ήταν αποτέλεσμα της συγκράτησης του κόστους διαβίωσης διευρύνθηκε στις 69 μονάδες από 65 που ήταν στον απολογισμό της αντίστοιχης μελέτης για τα νοικοκυριά του 2004. Πρόκειται για την τρίτη συνεχόμενη χρονιά που η σημασία του πληθωρισμού ως παράγοντα επιδείνωσης της οικονομικής ευημερίας των νοικοκυριών αυξάνεται. Καταρχήν το αποτέλεσμα αυτό φαίνεται παράδοξο, δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, ο πληθωρισμός ήταν μειωμένος το 2004. Όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι το παράδοξο αυτό, δηλαδή η απόκλιση μεταξύ του πληθωρισμού όπως μετριέται από τον ΕνΔΤΚ και της ανόδου του κόστους ζωής όπως τον αντιλαμβάνονται τα νοικοκυριά είναι κάτι που έχει παρατηρηθεί στις περισσότερες χώρες – μέλη της ζώνης του ευρώ μετά την εισαγωγή του νέου νομίσματος και επισημαίνεται στο μηνιαίο δελτίο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Monthly Bulletin 2005).

Στο δελτίο αυτό προβάλλονται σαν πιθανές εξηγήσεις της απόκλισης οι εξής:

1.- Μετά την εισαγωγή του νέου νομίσματος αυξήθηκαν περισσότερο οι τιμές διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών στα οποία οι καταναλωτές δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα από αυτήν που τους αποδίδει ο ΕνΔΤΚ, επειδή τα αγοράζουν συχνότερα.

2.- Εμπειρικές έρευνες έχουν καταδείξει ότι υπάρχει ψυχολογική προκατάληψη των καταναλωτών, ότι γίνονται στρογγυλοποιήσεις στις τιμές οι οποίες αποβαίνουν εις βάρος τους και οι καταναλωτές αντιμετωπίζουν δυσκολίες εξοικείωσης με το νέο νόμισμα.

¹⁶⁵ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 36-37

3.- Τα παλιά εθνικά νομίσματα εξακολουθούν να αποτελούν σημείο αναφοράς για τον υπολογισμό της αύξησης των τιμών. Το τελευταίο έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση σε όσους ερωτώνται για τις τιμές. Αντί να χρησιμοποιούν ως σημείο αναφοράς τις τιμές σε ευρώ του προηγούμενου έτους, λανθασμένα αναφέρονται στο επίπεδο τιμών το οποίο υπήρχε κατά το 2001, τελευταίο έτος ισχύος των παλιών εθνικών νομισμάτων¹⁶⁶.

11. Αλλαγή συμπεριφοράς καταναλωτών στη χρήση μετρητών και μέσων πληρωμής

Στον τραπεζικό τομέα παρατηρήθηκαν ορισμένες μικρές αλλαγές στη συμπεριφορά των πελατών και των καταναλωτών, ιδίως όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των μετρητών και την επιλογή των μέσων πληρωμής.

Φαίνεται ότι η εισαγωγή του ευρώ άλλαξε ελαφρά τη συμπεριφορά του μέσου πελάτη όσον αφορά την επιλογή του για τα μέσα πληρωμής. Από όλα τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει πράγματι ότι το 2002 έως και σήμερα 2009 αυξήθηκε η χρήση των μέσων πληρωμής χωρίς καταβολή μετρητών. Παραδείγματος χάρη, τα στοιχεία για την Ιταλία φανερώνουν ότι η χρήση των χρεωστικών καρτών αυξήθηκε κατά 60% και των πιστωτικών καρτών κατά 55%. Από τα στατιστικά στοιχεία για τη Φινλανδία προκύπτει επίσης αύξηση της τάξης του 65-70% για τα δύο είδη καρτών. Από τα στοιχεία για το Βέλγιο προκύπτει σαφώς ότι αυξήθηκε η χρήση των μέσων πληρωμής χωρίς καταβολή μετρητών, η οποία φτάνει έως το 57% για τις χρεωστικές κάρτες. Οι πληρωμές με πιστωτική κάρτα αυξήθηκαν κατά 52% το ίδιο χρονικό διάστημα αλλά η χρησιμοποίηση των ηλεκτρονικών πορτοφολιών κατέγραψε άλμα της τάξης του 120%. Στην Αυστρία επίσης παρατηρήθηκε αύξηση κατά 15% στη χρήση των μέσων πληρωμής χωρίς καταβολή μετρητών¹⁶⁷.

Τα στοιχεία αυτά καταγράφουν τις πρόσφατες τάσεις που παρατηρήθηκαν από το 2002 έως και το πρώτο εξάμηνο του 2009, αλλά είναι αδύνατο να μετρηθεί επακριβώς η άμεση επίπτωση του ευρώ στην εξέλιξη αυτή. Δεν πρέπει να αγνοείται ότι η επιλογή ενός μέσου πληρωμής επηρεάζεται από πολυάριθμους άλλους παράγοντες, όπως οι διαφημιστικές εκστρατείες των συστημάτων πληρωμής χωρίς με-

¹⁶⁶ Σομιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη, 2006, σ. 38-40

¹⁶⁷ Έκθεση Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αύγουστος 2009, σ. 33

τρητά ή η αύξηση στην αγορά σύγχρονων αυτόματων μηχανημάτων διανομής που δέχονται πιστωτικές κάρτες, χρεωστικές κάρτες ή τα ηλεκτρονικά πορτοφόλια.

Επιπλέον, δεδομένου ότι από τα τέλη του 2001 έχει καταργηθεί ο μηχανισμός εγγύησης του συστήματος Eurocheque και ότι ορισμένα κράτη μέλη έπαυσαν πλήρως να εκδίδουν επιταγές για τους πελάτες τους, η χρησιμοποίηση επιταγών στη ζώνη ευρώ είναι πλέον αμελητέα στις περισσότερες χώρες. Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι αυτή η τάση για συχνότερη χρήση των μέσων πληρωμής χωρίς καταβολή μετρητών είχε ήδη παρατηρηθεί πριν από την εισαγωγή του ευρώ.

Όσον αφορά τις αναλήψεις μετρητών από ATM, τα στοιχεία δείχνουν ότι το μέσο ποσό αυτών των αναλήψεων αυξήθηκε σε πολλές χώρες. Στη Γερμανία, παραδείγματος χάρη, το ποσό των αναλήψεων με πιστωτικές ή χρεωστικές κάρτες από το δίκτυο Maestro αυξήθηκε κατά μέσο όρο κατά 62,4%. Οι ιταλικές τράπεζες παρατήρησαν επίσης μια αύξηση του μέσου ποσού των αναλήψεων, της τάξης του 40-60%. Μια μεγάλη βελγική τράπεζα ανέφερε αύξηση της τάξης του 59%. Στοιχεία από τη Γαλλία, την Αυστρία και τις Κάτω Χώρες φανερώνουν επίσης μια ελαφρά άνοδο. Η εξέλιξη αυτή, η οποία αναμφίβολα δεν είναι ίδια σε ολόκληρη την ευρωζώνη, θα μπορούσε να αποδοθεί στις επιπτώσεις από τη στρογγυλοποίηση και ιδίως από το γεγονός ότι τα νέα χαρτονομίσματα ευρώ που διαθέτουν τα ATM δεν έχουν τις ίδιες ονομαστικές αξίες με τα παλαιά εθνικά χαρτονομίσματα. Εάν, π.χ., το σύνθετο ποσό μιας ανάληψης στην Αυστρία ήταν 1.000 ATS (72,67 EUR) σήμερα θα είναι 50 ή 100 EUR (δηλαδή 688,02 ATS ή 1.376,03 ATS). Στο παράδειγμα αυτό, η προσαρμογή σε ένα στρογγυλό αριθμό ευρώ αρκεί για να μειωθεί κατά 31,2% ή, αντίθετα, να αυξηθεί κατά 37,6% το ποσό της ανάληψης¹⁶⁸.

Όσον αφορά τις αναλήψεις που πραγματοποιούνται από τα ATM στο εξωτερικό, η κατάσταση είναι διαφορετική. Μια ελαφρά αύξηση σημειώθηκε στη Γερμανία και στο Βέλγιο, ενώ από τα στοιχεία της Mastercard Europe προκύπτει ότι σημειώθηκε μείωση των αναλήψεων αυτών. Σύμφωνα με τις κρατικές αυστριακές τράπεζες, οι αναλήψεις που πραγματοποιούν αλλοδαποί στην Αυστρία μειώθηκε κατά 30%, ενώ η συμπεριφορά των Αυστριακών στο εξωτερικό δεν μεταβλήθηκε. Ωστόσο, η αντίθετη αυτή εικόνα δεν εκπλήσσει καθόλου, καθότι η νομισματική ένωση παρέχει στους πολίτες τη δυνατότητα να ταξιδεύουν στο εξωτερικό έχοντας μαζί τους μετρητά, ενώ το κίνητρο του καταναλωτή για πραγματοποίηση περισσότε-

¹⁶⁸ Έκθεση Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αύγουστος 2009, σ. 34

ρων αναλήψεων στη χώρα κατοικίας του ή στο εξωτερικό εξαρτάται από το ύψος των εξόδων που εισπράττουν οι τράπεζες.

Υπάρχουν επομένως κίνητρα τόσο για αύξηση όσο και για μείωση των διασυνοριακών αναλήψεων και δεν αποκλείεται να υπάρξει εξισορρόπηση μεταξύ των δύο αυτών φαινομένων. Επιπλέον, σύμφωνα με κανονισμό της Ε.Ε. για τις διασυνοριακές πληρωμές που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2002, στις διασυνοριακές αναλήψεις πρέπει να καταλογίζονται τα ίδια έξοδα με εκείνα που εισπράττονται για τις εθνικές αναλήψεις. Στη ζώνη ευρώ, τα έξοδα αυτά ανέρχονταν σε 4 ευρώ κατά μέσο όρο πριν από την 1η Ιουλίου. Για τους πελάτες εκείνους στους οποίους δεν καταλογίζονται έξοδα για τα ποσά που αποσύρουν στη χώρα κατοικίας τους, η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο για ανάληψη χρημάτων στο εξωτερικό. Αντίθετα, εκείνοι οι οποίοι καταβάλλουν ήδη έξοδα στη χώρα τους, π.χ. όταν χρησιμοποιούν τα ΑΤΜ άλλων τραπεζών, θα πρέπει να καταβάλλουν το ίδιο ποσό και για τις αναλήψεις τους στο εξωτερικό. Επομένως, είναι πολύ πιθανό οι πελάτες αυτοί να μην αυξήσουν τις αναλήψεις τους στο εξωτερικό. Στο παρόν στάδιο, δεν είναι ακόμη δυνατό να εκτιμηθεί εάν αυτό το ειδικό μέτρο επέφερε αύξηση των διασυνοριακών αναλήψεων.

Τέλος όσον αφορά τον τομέα του λιανικού εμπορίου στις αρχές του 2002 παρατηρήθηκε μια αύξηση των πληρωμών σε μετρητά που προήλθε από την ανυπομονησία των καταναλωτών να χρησιμοποιήσουν τα νέα τους κέρματα και χαρτονομίσματα και να «ξοδέψουν» τα μετρητά που διέθεταν σε εθνικό νόμισμα. Στη συνέχεια η κατάσταση άλλαξε και ιδιαίτερα σήμερα οι λιανοπωλητές παρατηρούν πλέον αύξηση των άλλων μέσων πληρωμής και ιδιαίτερα των πιστωτικών καρτών.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 8^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά

Ο υψηλός πληθωρισμός περιορίζει το πραγματικό εισόδημα των εργαζομένων, μειώνει την αγοραστική τους δύναμη, αποτελεί τροχοπέδη στη συνολική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και, κατ' επέκταση, επιδρά αρνητικά στην ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία. Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα μειώθηκε δραματικά από περίπου 20% στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο 10% στα μέσα της δεκαετίας του 1990 και στο 3% στα τέλη της ίδιας δεκαετίας. Η επιτυχία μείωσης του πληθωρισμού οφείλεται κυρίως στην προσπάθεια της χώρας να επιτύχει τα κριτήρια του Μάαστριχτ για ένταξη στην Ευρωζώνη. Ένα από τα κριτήρια ήταν και ο πληθωρισμός.

Παρά τη μεγάλη πτώση του πληθωρισμού, η δυσφορία του κόσμου για τις αυξήσεις των τιμών παραμένει ισχυρή και εμφανίζεται εντονότερη απ' ό,τι στο παρελθόν. Σε όλες τις δημοσκοπήσεις ο πληθωρισμός και, πιο συγκεκριμένα, η αποκαλούμενη «ακρίβεια» είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των νοικοκυριών.¹⁶⁹ Στη μηνιαία επισκόπηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία των τιμών του καταναλωτή, οι Έλληνες παρουσιάζονται ιδιαίτερα απαισιόδοξοι. Θεωρούν ότι το ευρώ έφερε μαζί του υψηλό πληθωρισμό.

Η δυσφορία των πολιτών για τις αυξήσεις των τιμών δεν φαίνεται εκ πρώτης όψεως να έχει αντιστοιχία με την πορεία του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΚΤ), η οποία είναι μεν ανοδική, αλλά όχι υπερβολικά ανοδική.

Ο πληθωρισμός, με άλλα λόγια, για το μέσο ελληνικό νοικοκυριό είναι τα τελευταία χρόνια θετικός μεν, αλλά πολύ χαμηλός σε σχέση με το παρελθόν.

Η αναντιστοιχία που υπάρχει ανάμεσα στις αντιλήψεις του κόσμου για τον πληθωρισμό και τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) για τον πληθωρισμό πιθανόν, όμως, να οφείλεται στις διαφοροποιήσεις των επιπτώσεων του πληθωρισμού στις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Αν, για παράδειγμα, αγαθά πρώτης ανάγκης, όπως η διατροφή και η στέγαση τυχάνει να αυξάνονται με υψηλότερους ρυθμούς, τότε είναι φυσιολογική και η δυσφορία του κόσμου, ιδιαίτερα

¹⁶⁹ Για παράδειγμα, σε πρόσφατη έρευνα που διενήργησε η εταιρεία δημοσκοπήσεων **MRB Hellas** για λογαριασμό του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), το **74,5%** των ερωτώμενων θεωρούν το ευρώ αρνητική εξέλιξη για την ελληνική οικονομία, συνδέοντας το με τη λεγόμενη ακρίβεια. Ακολούθως, το **45,2%** των ερωτώμενων θεωρούν αρνητική εξέλιξη τη μεγάλη εισροή μεταναστών και το **42,2%** την αύξηση της ανεργίας.

των κατώτερων εισοδηματικών κλιμακίων, των οποίων η κατανάλωση για τα αγαθά πρώτης ανάγκης απορροφά ένα μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους. Η ασύμμετρη αύξηση των τιμών των επιμέρους αγαθών και υπηρεσιών έχει, επομένως, αναδιανεμητικό χαρακτήρα και εφόσον τύχει να επηρεάζει αρνητικά μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού για μακρύ χρονικό διάστημα, θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις αντιλήψεις για τον πληθωρισμό καθώς και για τη συμβολή της κυκλοφορίας του ευρώ στη διαμόρφωσή του.

Σε πολλές χώρες το κοινό εξέφρασε ανησυχίες για την επίπτωση στις τιμές από την αλλαγή νομίσματος. Στο τμήμα αυτό εξετάζονται τα συγκεντρωθέντα στοιχεία για το εν λόγω ζήτημα και εξάγεται το συμπέρασμα ότι, με βάση τα επίσημα διαθέσιμα στοιχεία, πράγματι σημειώθηκαν αυξήσεις τιμών σε ορισμένους τομείς. Ωστόσο, όσον αφορά τον συνολικό πληθωρισμό των τιμών καταναλωτή, οι επιπτώσεις από τη μετάβαση στο ευρώ ήταν μάλλον περιορισμένες.

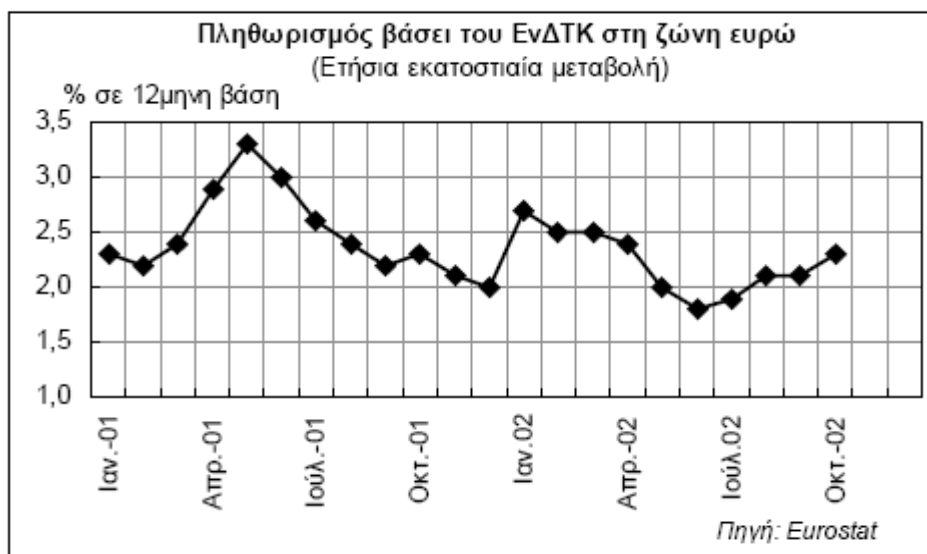
Ταυτόχρονα, δεν πρέπει να αγνοείται ότι, βασικώς, η εισαγωγή του ευρώ θα συμβάλει μεσομακροπρόθεσμα στη μείωση των τιμών. Πράγματι, το ευρώ θα διευκολύνει πολύ τη σύγκριση των τιμών σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Αυτή η μεγαλύτερη διαφάνεια τιμών επιτρέπει την πιο εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς και δημιουργεί πιο ανταγωνιστικές συνθήκες. Είναι μια εξέλιξη που προάγει την οικονομική αποτελεσματικότητα και επιδρά πτωτικά στις τιμές καταναλωτή.

2. Η εξέλιξη των τιμών καταναλωτή στη ζώνη ευρώ

Μετά από μια κατακόρυφη άνοδο του ετήσιου δείκτη στο 3,3% τον Μάιο 2001, οι τιμές καταναλωτή στη ζώνη ευρώ, όπως μετρούνται από τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), ακολούθησαν πτωτική πορεία κατά τους υπόλοιπους μήνες του έτους αυτού (διάγραμμα 9). Τον Ιανουάριο 2002, όταν τέθηκαν σε κυκλοφορία τα χαρτονομίσματα και κέρματα στην ευρωζώνη, ο συνολικός πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ σημείωσε αισθητή άνοδο, και από 2% τον Δεκέμβριο 2001 ανήλθε στο 2,7% τον Ιανουάριο 2002. Στη συνέχεια, ο πληθωρισμός επανήλθε στην πτωτική του πορεία και τον Ιούνιο ανερχόταν στο 1,8%, δηλαδή στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων δυόμισι ετών¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιντζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, **Eurobank EFG**, Μάιος 2007

Διάγραμμα 9

3. Πιθανές επιπτώσεις στον πληθωρισμό από τη μετάβαση στο ευρώ

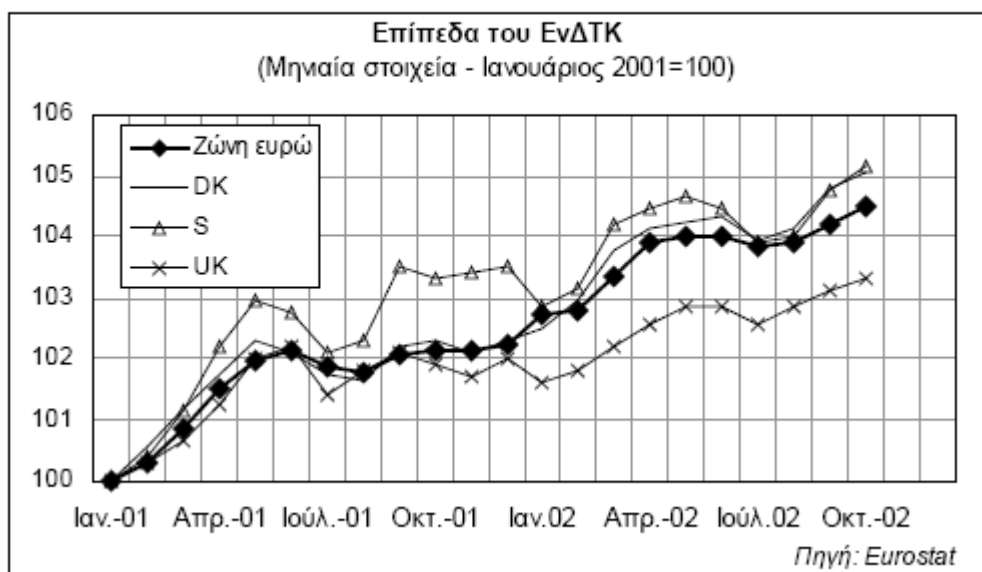
Τρεις φορές στη διάρκεια του τρέχοντος έτους η Eurostat δημοσίευσε εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις που θα έχει στον πληθωρισμό η μετάβαση στο φυσικό ευρώ. Από τις δύο πρώτες μελέτες προκύπτει ότι το μεγαλύτερο εύρος της παρατηρηθείσας αύξησης του πληθωρισμού μπορεί να εξηγηθεί από τη συνήθη εξέλιξη του πληθωρισμού στις περισσότερες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών και από ορισμένους ειδικούς παράγοντες που δεν συνδέονται με το ευρώ, όπως οι κακές καιρικές συνθήκες που επηρέασαν τις τιμές των οπωροκηπευτικών, οι αυξημένες ενεργειακές τιμές, η αύξηση των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών και ορισμένες σημαντικές αυξήσεις φόρων στον καπνό. Ο πληθωρισμός που μπορεί να αποδοθεί στην εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή κυμαίνεται επομένως εντός μιας ψαλίδας 0-0,16 εκατοστιαίων μονάδων.

Η τελευταία ανάλυση της Eurostat αναθεωρεί ελαφρώς την ψαλίδα των πιθανών πληθωριστικών επιπτώσεων από τη μετάβαση στο ευρώ σε 0-0,20 εκατοστιαίες μονάδες. Παρότι ενίοτε βασίστηκαν σε διαφορετικές μεθοδολογίες και δείγματα, πολυάριθμες μελέτες που πραγματοποίησαν στα κράτη μέλη οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες ή και οι κεντρικές τράπεζες τείνουν να επιβεβαιώσουν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση της Eurostat.

Ωστόσο, στις περισσότερες μελέτες υπογραμμίζεται ότι στον τομέα των υπηρεσιών σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις τιμών, ιδίως στις σχετικές με τον τουρισμό υπηρεσίες (ξενοδοχεία, υπηρεσίες στέγασης) και στις μικροϋπηρεσίες που παρέχονται σε νοικοκυριά (επιδιορθώσεις, κομμωτές, κ.λ.π.), καθώς και σε ορισμένα συχνά αγοραζόμενα είδη μικρής αξίας (εφημερίδες και περιοδικά). Παραδείγματος χάρη, οι αυξήσεις τιμών στον τομέα των καφενείων και εστιατορίων ήταν της τάξης του 4,3% (σε ετήσια βάση), δηλαδή σχεδόν διπλάσιες από το γενικό δείκτη πληθωρισμού (μετρούμενο βάσει του ΕνΔΤΚ).

Μια ακόμη ένδειξη του ότι δεν υπήρξαν σημαντικές επιπτώσεις στο συνολικό πληθωρισμό προσφέρει η σύγκριση της εξέλιξης των δεικτών πληθωρισμού στη ζώνη ευρώ με εκείνη των κρατών μελών που δεν συμμετέχουν στην ευρωζώνη. Οι εξελίξεις είναι γενικά παρεμφερείς (διάγραμμα 10), γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η μετάβαση στο φυσικό ευρώ είχε περιορισμένες επιπτώσεις στον πληθωρισμό¹⁷¹.

Διάγραμμα 10

4. Η διαφορά μεταξύ αντιληπτού και πραγματικού πληθωρισμού

Πολλοί καταναλωτές συνδέουν τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα με αυξήσεις στις τιμές. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφέρθηκαν επανειλημμένως σε με-

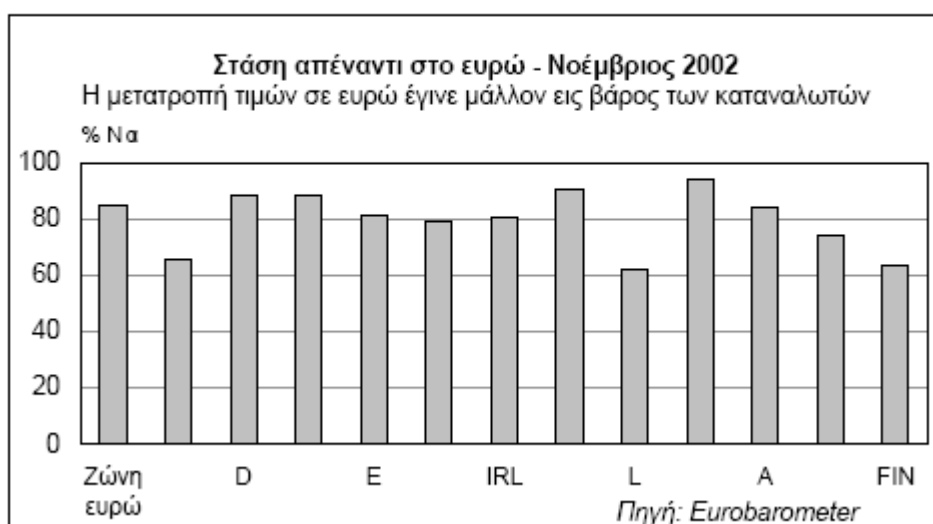
¹⁷¹ Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιντζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, Eurobank EFG, Μάιος 2007

μονωμένες περιπτώσεις των οποίων οι πρωταγωνιστές χαρακτηρίστηκαν «ευρω-κερδοσκοπικοί», γεγονός που συνέβαλε στο να δοθεί η εντύπωση ότι η μετάβαση στο φυσικό ευρώ επέφερε σημαντικές αυξήσεις στις τιμές.

Η γερμανική κυβέρνηση διοργάνωσε συνάντηση με τους λιανοπωλητές και τις ενώσεις καταναλωτών για να συζητηθεί το πρόβλημα αυτό (στη Γερμανία, η προσφιλής φράση των πολιτών για την πρωτοβουλία αυτή είναι «διάλογος για το teuro», χρησιμοποιούν δηλαδή έναν όρο που συνδέει τη λέξη ευρώ με τη γερμανική λέξη teuer (ακριβό). Στην Ελλάδα και την Ιταλία οι ενώσεις καταναλωτών διοργάνωσαν «ευρω-απεργίες» σε πανεθνικό επίπεδο, ενώ σοβαρή κριτική ασκήθηκε όσον αφορά τον επίσημο δείκτη τιμών καταναλωτή στη Γαλλία και στις Κάτω Χώρες.

Η πλέον πρόσφατη άποψη της κοινής γνώμης για το θέμα αυτό στη ζώνη ευρώ καταγράφηκε στην έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του Νοεμβρίου 2002. Το 84,4% των ερωτηθέντων στη ζώνη ευρώ θεωρεί ότι η μετατροπή των τιμών έγινε μάλλον εις βάρος των καταναλωτών και το 10,9% εκτιμά ότι οι αυξήσεις και οι μειώσεις τιμών εξισορροπούνται μεταξύ τους. Μόνο το 2,7% έχει αντίθετη άποψη, εκτιμώντας ότι οι τιμές στρογγυλοποιήθηκαν προς τα κάτω προς όφελος του καταναλωτή¹⁷².

Διάγραμμα 11

¹⁷² Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιτζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, Eurobank EFG, Μάιος 2007

Οι ερωτηθέντες εκτιμούν ότι οι τιμές στρογγυλοποιήθηκαν συστηματικά προς τα επάνω στα μικρά εμπορικά καταστήματα (80%), στον τομέα των υπηρεσιών (80%), στα καφενεία και στα εστιατόρια (85%), στις δημόσιες μεταφορές (55%), στις δραστηριότητες αναψυχής (κινηματογράφοι, πισίνες, κ.λ.π.), στα αυτόματα μηχανήματα πώλησης (62%) και στα τραπεζικά έξοδα (53%).

Η ερώτηση σχετικά με τις προηγούμενες τάσεις του πληθωρισμού στη ζώνη ευρώ, η οποία περιλαμβανόταν στις έρευνες της Ε.Ε. για την κατανάλωση, απεικονίζει σαφώς τη διαφορά μεταξύ αντιληπτού πληθωρισμού και πραγματικού πληθωρισμού από τότε που έγινε η μετάβαση στο ευρώ¹⁷³. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 12, ο δείκτης αυτός απεικόνιζε κατά το παρελθόν ικανοποιητικά τον πραγματικό πληθωρισμό, αλλά από τις αρχές του 2002 ανήλθε σε πρωτοφανή επίπεδα και παρά το γεγονός ότι ο πραγματικός πληθωρισμός υποχώρησε.

Διάγραμμα 12

Σε πολλούς λόγους μπορεί να αποδοθεί αυτή η απόκλιση μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού πληθωρισμού. Ο πρώτος είναι ότι οι καταναλωτές τείνουν να σχηματίζουν μια προσωπική αντίληψη για τον γενικό πληθωρισμό βασιζόμενοι στην εξέλιξη των τιμών για τα συχνότερα αγοραζόμενα αγαθά και υπηρεσίες¹⁷⁴. Φαίνεται όμως ότι σε αυτά ακριβώς τα αγαθά και τις υπηρεσίες σημειώθηκαν ασυνήθεις αυξήσεις μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος (π.χ. καφενεία και εστιατόρια, επιδιορθώσεις, κομμωτές, εφημερίδες και περιοδικά, κ.λ.π.). Ωστόσο, οι τιμές σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται σε λιγότερο συχνή βάση σημείωσαν μικρότερες αυξήσεις και σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις υποχώρησαν, όπως συ-

¹⁷³ Υπηρεσίες της Επιτροπής "Τριμηνιαία έκθεση για τη ζώνη ευρώ" Ιούλιος και Σεπτέμβριος 2002. "Μηνιαίο δελτίο" ΕΚΤ, δελτία Ιουλίου και Οκτωβρίου 2002.

¹⁷⁴ Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιντζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, Eurobank EFG, Μάιος 2007

νέβη στην περίπτωση των υπολογιστών, των φωτογραφικών μηχανών και του εξοπλισμού εγγραφής ήχου. Σε έναν δείκτη τόσο περιεκτικό όπως ο ΕνΔΤΚ, ακόμη και ασυνήθιστα σημαντικές αυξήσεις σε ορισμένες κατηγορίες προϊόντων μπορούν να εξουδετερωθούν από μικρότερες αυξήσεις ή μειώσεις τιμών σε ορισμένες κατηγορίες με μεγαλύτερο ειδικό βάρος στο σχηματισμό του δείκτη, αλλά οι οποίες αφορούν προϊόντα τα οποία οι καταναλωτές αγοράζουν λιγότερο συχνά.

Ένας δεύτερος λόγος που εξηγεί την πεποίθηση του κοινού ότι η μετάβαση στο ευρώ είχε πληθωριστικές επιπτώσεις μπορεί να αποδοθεί στο ονομαζόμενο «κόστος αλλαγής τιμών». Το σταθερό κόστος που συνεπάγεται η αλλαγή τιμών ενδέχεται να παρακίνησε ένα ασυνήθιστα υψηλό ποσοστό επιχειρήσεων να αλλάξουν τις τιμές τους με την ευκαιρία της αλλαγής του έτους. Η αλλαγή των σχετικών τιμών σε ποσοστό μεγαλύτερο από το σύνηθες επιτείνει τη σύγχυση των καταναλωτών σχετικά με τις πληθωριστικές επιπτώσεις που είχε η μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα. Υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία που τείνουν να επιβεβαιώσουν την εξήγηση αυτή. Στη Γερμανία, παραδείγματος χάρη, οι αρμόδιοι για τη συγκέντρωση στοιχείων για τις τιμές με σκοπό την μεταξύ τους σύγκριση παρατήρησαν αναπροσαρμογές τιμών πολύ περισσότερες από ό,τι συνήθως για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που συμπεριλαμβάνονται στο τυπικό καλάθι αγαθών και υπηρεσιών των νοικοκυριών κατά τον πρώτο μήνα που ακολούθησε τη μετάβαση¹⁷⁵. Εάν οι προσαρμογές αυτές τιμών εμπειρείχαν στρογγυλοποιήσεις προς τα επάνω και αφορούσαν τα προϊόντα με βάση τα οποία οι καταναλωτές διαμορφώνουν την αντίληψή τους για τον πληθωρισμό, τότε η απόκλιση μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού πληθωρισμού δεν δημιουργεί έκπληξη.

Σε νεώτερες μελέτες του Μιχάλη Αργυρού για λογαριασμό του ΚΕΠΕ ελέγχει την ευρέως διαδεδομένη υπόθεση σύμφωνα με την οποία η υιοθέτηση του ευρώ οδήγησε σε αύξηση του Ελληνικού ΔΤΚ την οποία και απορρίπτει κατηγορηματικά. Οι αυξήσεις τιμών που παρατηρήθηκαν μετά το 2001 αποδίδονται σε ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που προϋπήρχαν της ένταξης στην ΟΝΕ. Έτσι, η νομοτελειακή αποκατάσταση των τιμών στο επίπεδο ισορροπίας (όπως αυτές καθορίζονται από τις επικρατούσες συνθήκες κόστους και ανταγωνισμού) δεν μπορούσε παρά να γίνει μέσω ανατιμήσεων στις τιμές αγοράς. Επιπροσθέτως, λόγω του ότι η απόκλιση των τιμών αγοράς από το επίπεδο ισορροπίας ήταν μεγάλη, αναπόφευ-

¹⁷⁵ Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιντζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, **Eurobank EFG**, Μάιος 2007

κτα μεγάλες ήταν και οι αυξήσεις που ήταν απαραίτητες για να αποκατασταθεί η μακροχρόνια ισορροπία. Στις εξελίξεις αυτές, σημαντικό ρόλο έπαιξαν τα μέτρα που ελήφθησαν το διάστημα 1998-2000, όπως το πάγωμα τιμολογίων επιχειρήσεων κοινής ωφελείας και οι συμφωνίες κυρίων για συγκράτηση τιμών μεταξύ των οικονομικών αρχών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούσαν στην ικανοποίηση του κριτηρίου πληθωρισμού της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ο στόχος πράγματι επιτεύχθηκε, όχι όμως αποκλειστικά μέσα από δυνάμεις της πραγματικής οικονομίας, αλλά και με τη βοήθεια διοικητικών μέτρων που εξ ορισμού είχαν βραχυχρόνιο χαρακτήρα. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων που απελευθερώθηκαν μετά την ένταξη.

Τα παραπάνω δικαιολογούν τις αυξήσεις τιμών που παρατηρήθηκαν το 2001-2002, όμως, από το 2002 και μετά, ο ΔΤΚ αυξήθηκε σε επίπεδα μεγαλύτερα από εκείνα που είναι συμβατά με τη μακροχρόνια ισορροπία. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στην πλήρη ασυμβατότητα μεταξύ της κοινής νομισματικής πολιτικής και τις εσωτερικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, βρίσκουμε ότι αν η δραχμή δεν είχε αντικατασταθεί από το ευρώ και η Τράπεζα της Ελλάδος εξακολουθούσε την αντιπληθωριστική νομισματική πολιτική της δεκαετίας του 1990, θα έθετε την περίοδο 2001-2003 το ελληνικό ονομαστικό επιτόκιο σε επίπεδο τρεις με τρεισήμισι φορές υψηλότερο του επιτοκίου της ΕΚΤ (10%-12% έναντι 3,5%). Η βάση της ασυμβατότητας αυτής είναι ξεκάθαρη. Το 2001-2003 η Ελλάδα παρουσίασε ρυθμούς ανάπτυξης σημαντικά υψηλότερους από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (4% έναντι 1,3%). Σε αυτές τις συνθήκες υψηλής ζήτησης, η Ελλάδα χρειαζόταν μια περιοριστική νομισματική πολιτική για να αντιμετωπίσει τις συνακόλουθες πληθωριστικές πιέσεις. Αντιθέτως, το ίδιο διάστημα η ΕΚΤ μείωσε σημαντικά τα επιτόκιά της, επιδιώκοντας την τόνωση της χαμηλής οικονομικής δραστηριότητας στην Ευρωζώνη. Έτσι, και σε συνδυασμό με μια επεκτατική ελληνική δημοσιονομική πολιτική, η πολιτική της ΕΚΤ ενισχύει σημαντικά τις πληθωριστικές πιέσεις στην Ελλάδα¹⁷⁶.

5. Η μεταβλητότητα του πληθωρισμού, εισοδηματική ανισότητα και το ευρώ

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα των τελευταίων ετών, όπως προείπαμε, είναι η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Η Ελλάδα εισήλθε στη νομισματική ένωση την 01/01/2001, υιοθετώντας το ενιαίο νόμισμα. Οι Έλληνες, όμως, δια-

¹⁷⁶ Κοσμά, Ο., Ε. Σιμιντζή και Γκ. Χαρδούβελης, «Οι αντιλήψεις για τον πληθωρισμό και η επίδραση του ευρώ», δοκίμιο εργασίας, **Eurobank EFG**, Μάιος 2007

μαρτύρονται ότι το ευρώ έφερε ανατιμήσεις και ότι είναι η κύρια αιτία για τις αυξήσεις των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών. Μια εξήγηση της δυσφορίας που επικρατεί είναι η πιθανή όξυνση των ανισοτήτων λόγω ανατιμήσεων σε συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνουν περισσότερο οι φτωχοί. Αποτελεί, όμως, ανοικτό ερώτημα αν το ευρώ πραγματικά συνοδεύτηκε από μια όξυνση ή άμβλυνση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των οικονομικά ευπαθών και των πλουσιότερων νοικοκυριών. Όξυνση των ανισοτήτων μεταξύ των δύο πληθυσμιακών ομάδων θα μπορούσε, για παράδειγμα, να ήταν το αποτέλεσμα μιας μεγαλύτερης αύξησης των τιμών στη στέγαση ή τα είδη διατροφής από την αύξηση σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες.

Σύμφωνα με έρευνα της ΕΣΥΕ για τα έτη πριν το 2001, η σύγκριση του ύψους των μέσων πληθωρισμών που αντιστοιχούν στα ανώτερα και κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια δεν φανερώνει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ τους. Μια τυχόν συστηματική σημαντική πληθωριστική επιβάρυνση του φτωχού οικονομικά πληθυσμού θα σήμαινε μεγαλύτερη ανισοκατανομή του εισοδήματος των νοικοκυριών και ίσως δικαιολογούσε την εκδηλωμένη δυσφορία του κόσμου για τις αυξήσεις των τιμών. Κάτι τέτοιο όμως δεν παρατηρείται στη διάρκεια του δείγματος ούτε τα τελευταία χρόνια. Παρατηρούνται απλώς περίοδοι που οι φτωχοί έχουν υψηλότερο πληθωρισμό και περίοδοι που οι πλούσιοι έχουν υψηλότερο πληθωρισμό¹⁷⁷.

Επιπλέον η διαφορά πληθωρισμού φτωχών και πλουσίων είναι σχεδόν μηδέν τόσο για την περίοδο πριν το ευρώ όσο και για την περίοδο μετά από αυτό. Η διαπίστωση αυτή δείχνει ότι το νέο νόμισμα δε συνοδεύτηκε από σημαντική διαφοροποίηση του ύψους του πληθωρισμού σε κάποιο συγκεκριμένο εισοδηματικό κλιμάκιο.

Η απλή όμως διαφορά του πληθωρισμού των φτωχών από τον πληθωρισμό των πλουσίων κρύβει το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια ο πληθωρισμός του μέσου ελληνικού νοικοκυριού είναι σημαντικά χαμηλότερος σε σχέση με το παρελθόν. Σε περιόδους χαμηλού πληθωρισμού, η διαφορά του πληθωρισμού μεταξύ των δύο διαφορετικών εισοδηματικών ομάδων αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα και γίνεται περισσότερο αισθητή. Αυτό σημαίνει ότι μετά την 1/1/2001, σε περιόδους που ο πληθωρισμός των φτωχών ήταν υψηλότερος, η επιβάρυνση των οικονομικά ασθενέ-

¹⁷⁷ Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, *Ο Πληθωρισμός και διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις και η εισαγωγή του ευρώ*, εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007

στερων ήταν αναλογικά πολύ μεγαλύτερη από αυτή των ευκατάστατων σε σχέση με προηγούμενες περιόδους.

Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος της διαφοράς των πληθωρισμών των δύο κοινωνικών ομάδων ως κλάσμα του συνολικού πληθωρισμού ήταν μηδενικός την περίοδο πριν την 1^η Ιανουαρίου 2001. Μετά όμως την εισαγωγή του ευρώ, ο επιπλέον πληθωρισμός των φτωχών που υπερβαίνει τον πληθωρισμό των πλουσίων είναι σημαντικό κλάσμα του συνολικού πληθωρισμού. Για παράδειγμα, το 2006 η διαφορά των δύο πληθωρισμών είναι ίση με 2/10 του συνολικού πληθωρισμού, ενώ γίνεται μέγιστη το Σεπτέμβριο 2006 οπότε και φτάνει τα 4/10 του συνολικού πληθωρισμού. Συνολικά, μετά την είσοδο του ευρώ, η διαφορά του πληθωρισμού φτωχών μείον πλουσίων ισούται κατά μέσο όρο με το 1/10 του συνολικού πληθωρισμού. Οι διαφορές στον πληθωρισμό φτωχών-πλουσίων έχουν γίνει πιο μεγάλες και περισσότερο ευμετάβλητες¹⁷⁸.

Ένα δεύτερο στοιχείο που καταδεικνύει ότι το νέο νόμισμα συνοδεύτηκε από όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των διαφορετικών εισοδηματικών ομάδων είναι η αύξηση του λόγου της τυπικής απόκλισης των φτωχών προς αυτή των πλουσίων μετά την 1^η Ιανουαρίου 2001. Η τυπική απόκλιση των πληθωρισμών της κάθε ομάδας εκφράζει τη διακύμανση και συνεπώς την αβεβαιότητα των νοικοκυριών για τον πληθωρισμό. Ο λόγος αυτός είναι περίπου ίσος με τη μονάδα πριν την εισαγωγή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Δηλαδή, τα φτωχά νοικοκυριά αντιμέτωπιζαν την ίδια περίπου αβεβαιότητα ως προς τον πληθωρισμό με τα πλούσια νοικοκυριά. Όμως, μετά την είσοδο του ευρώ, ο λόγος αυτός αυξήθηκε σημαντικά. Στην εποχή του ευρώ, τα φτωχά νοικοκυριά χαρακτηρίζονται από τυπική απόκλιση που είναι 1,5 φορές μεγαλύτερη από την τυπική απόκλιση των πλούσιων νοικοκυριών. Δηλαδή η εποχή μετά την εισαγωγή του ευρώ συμπίπτει με μια περίοδο, στην οποία τα οικονομικά ευπαθή νοικοκυριά χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη αβεβαιότητα και από μεγαλύτερη ανασφάλεια αναφορικά με τις καταναλωτικές τους δαπάνες σε σύγκριση με τα περισσότερα ευκατάστατα νοικοκυριά.

Η διαπίστωση ότι το ευρώ συμπίπτει με μια περίοδο όξυνσης των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των δύο διαφορετικών εισοδηματικά ομάδων, ενισχύεται από τα αποτελέσματα μιας ανάλυσης ευαισθησίας των δύο δεικτών πληθωρισμού, φτωχών και πλουσίων.

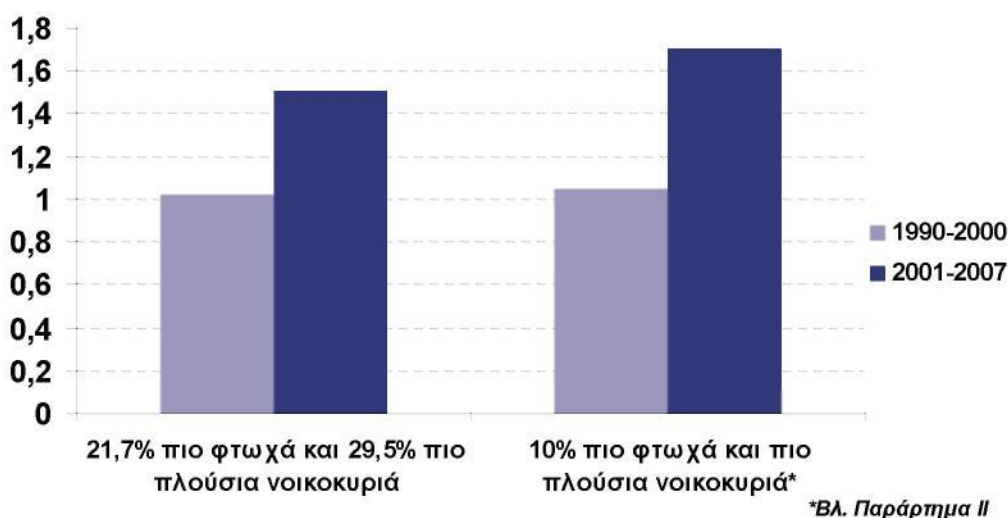
¹⁷⁸ Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, *Ο Πληθωρισμός και διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις και η εισαγωγή του ευρώ*, εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007

Για την ανάλυση αυτή επιλέγονται, δύο ομάδες νοικοκυριών που αντιστοιχούν σε ακραία εισοδηματικά κλιμάκια. Συγκεκριμένα οι ομάδες αυτές περιλαμβάνουν το 10% των νοικοκυριών με το κατώτερο και το ανώτερο εισόδημα αντίστοιχα. Οι διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στα μεγέθη που χαρακτηρίζουν τις δύο καινούργιες ομάδες είναι ακόμα εντονότερες μετά την είσοδο του ευρώ. Είναι χαρακτηριστικό ότι η τυπική απόκλιση του πληθωρισμού των φτωχών είναι περίπου ίδια με αυτή των πλουσίων την περίοδο πριν το 2001. Όμως, μετά την 1/1/2001, η τυπική απόκλιση του πληθωρισμού του 10% των φτωχότερων νοικοκυριών του δείγματος είναι ίση με 1,7 φορές την τυπική απόκλιση του 10% των πλουσιότερων νοικοκυριών. Με άλλα λόγια, για νοικοκυριά περισσότερο στα άκρα της εισοδηματικής κατανομής, η διαφοροποίηση ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες όσον αφορά την αβεβαιότητα του πληθωρισμού που αντιμετωπίζουν, μεγαλώνει, από 1,5 φορές περισσότερο για τους φτωχούς γίνεται 1,7 φορές περισσότερο για τους φτωχούς.

Συμπερασματικά, το ευρώ δεν συνοδεύεται από ξεκάθαρη όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων που προκαλεί το διαφορετικό ύψος των ανατιμήσεων των αγαθών και υπηρεσιών εκείνων που καταναλώνουν οι διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες. Συνοδεύεται, όμως, από εντονότερες αποκλίσεις μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων εις βάρος των φτωχών όσον αφορά τη διακύμανση του πληθωρισμού¹⁷⁹.

Διάγραμμα 13

Λόγος τυπικής απόκλισης πληθωρισμού φτωχών προς τυπική απόκλιση πληθωρισμού πλουσίων

¹⁷⁹ Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, Ο Πληθωρισμός και διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις και η εισαγωγή του ευρώ», εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007

Έρευνα της Ε.Ε. διερεύνηση τη διαφορά στον πληθωρισμό που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά που βρίσκονται στα χαμηλότερα και τα υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια. Ως νοικοκυριά στα κατώτερα κλιμάκια ή «φτωχά» νοικοκυριά ορίζονται τα νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διάμεσου εισοδήματος του πληθυσμού των ελληνικών νοικοκυριών. Αυτός είναι και ο ορισμός που χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τον «κίνδυνο φτώχειας». Αντίστοιχα, ως νοικοκυριά στα ανώτερα κλιμάκια ή «ευκατάστατα» ή «πλούσια» νοικοκυριά ορίζονται με συμμετρικό τρόπο τα νοικοκυριά των οποίων το εισόδημα υπερβαίνει το 140% του διάμεσου εισοδήματος του πληθυσμού των ελληνικών νοικοκυριών. Οι παραπάνω ορισμοί, σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2004/2005, αντιστοιχούν σε μηνιαία εισοδήματα του έτους 2004, που είναι μικρότερα των 1.192 ευρώ ή μεγαλύτερα των 2.781 ευρώ. Μάλιστα, τα αποτελέσματα της μελέτης επανεξετάστηκαν και επιβεβαιώθηκαν και με πιο αυστηρούς ορισμούς «φτωχών» «πλουσίων» και νοικοκυριών, χρησιμοποιώντας την καταναλωτική συμπεριφορά του 10% των φτωχότερων και του 10% των πλουσιότερων νοικοκυριών¹⁸⁰.

Σύμφωνα με την ΕΟΠ 2004/2005, τα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια ή φτωχά νοικοκυριά ξοδεύουν ένα μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους για είδη διατροφής και για στέγαση. Τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια ξοδεύουν συγκριτικά μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους στις μεταφορές, την αναψυχή, τα ξενοδοχεία ή την εκπαίδευση.

Την περίοδο 01/1990-01/2007, κατά μέσο όρο, οι οικονομικά φτωχότεροι δεν επιβαρύνονται από υψηλότερο πληθωρισμό σε σχέση με τους πιο ευκατάστατους. Ο μέσος όρος της διαφοράς του πληθωρισμού των φτωχών από αυτόν των πλουσίων είναι σχεδόν μηδέν για τα 17 χρόνια του δείγματος.

Η είσοδος του ευρώ στην Ελλάδα δεν συνοδεύτηκε από μια μεγαλύτερη διαφοροποίηση στο επίπεδο του πληθωρισμού που αντιμετωπίζουν οι φτωχοί σε σχέση με τους πλούσιους. Συνεπώς, το ευρώ δεν συνοδεύεται από ξεκάθαρη όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν οι διαφορετικές ανατιμήσεις των αγαθών και υπηρεσιών εκείνων που καταναλώνουν οι διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες.

Η είσοδος του ευρώ στη χώρα μας συνοδεύτηκε, όμως, από εντονότερες αποκλίσεις μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων εις βάρος των φτωχών όσον

¹⁸⁰ Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, Ο Πληθωρισμός και διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις και η εισαγωγή του ευρώ», εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007

αφορά τη διακύμανση του πληθωρισμού. Παρουσιάσαμε τρία στοιχεία που συνηγορούν στην άποψη αυτή. Πρώτον, μετά την 1/1/2001 η διαφορά του επιπλέον πληθωρισμού των φτωχών από τον πληθωρισμό των πλουσίων ως κλάσμα του πληθωρισμού του μέσου νοικοκυριού παρουσίασε σημαντική αύξηση, αλλά και εντονότερη διακύμανση σε σχέση με την περίοδο πριν το ευρώ. Οι ανισότητες, δηλαδή, που πηγάζουν από τον πληθωρισμό σε επίπεδο αβεβαιότητας εντάθηκαν. Δεύτερον, ο λόγος της τυπικής απόκλισης του πληθωρισμού των φτωχών διά της τυπικής απόκλισης του πληθωρισμού των πλουσίων αυξήθηκε μετά την 1/1/2001: Από μονάδα έγινε 1,5. Συνεπώς, η ανισότητα σε επίπεδο αβεβαιότητας εντάθηκε. Τρίτον, η αύξηση του συγκεκριμένου λόγου των τυπικών αποκλίσεων του πληθωρισμού φτωχών και πλουσίων γίνεται ακόμα εντονότερη αν επιλεχθούν νοικοκυριά που αντιστοιχούν σε περισσότερα ακραίες εισοδηματικά κατηγορίες: Όσο πιο φτωχά τα νοικοκυριά, τόσο πιο επιβαρυντική η αλλαγή στη αβεβαιότητα που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τους πλούσιους.

Τέλος, επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω στοιχεία που παρουσιάστηκαν από την Ε.Ε. αποτελούν ένα σημαντικό πρώτο βήμα στην εξήγηση της δυσφορίας του πληθυσμού για τις ανατιμήσεις των αγαθών και υπηρεσιών μετά την έλευση του ευρώ. Η πλήρης εξήγηση της δυσφορίας για τις ανατιμήσεις, η οποία δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο, αλλά και ευρωπαϊκό, είναι ένα θέμα ανοικτό για περαιτέρω μελέτη.¹⁸¹

¹⁸¹ Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, *Ο Πληθωρισμός και διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις και η εισαγωγή του ευρώ*, εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 9^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

1. Εισαγωγικά

Με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος έχουν δημιουργηθεί ευνοϊκές συνθήκες στη δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων λόγω μιας σειράς παραγόντων, όπως είναι:

- η εξάλειψη του κόστους μετατροπής των εθνικών νομισμάτων
- η εξάλειψη της αβεβαιότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών
- η εξασφάλιση μακροοικονομικής σταθερότητας
- η άνοδος του επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας
- η διατήρηση του κόστους δανεισμού σε χαμηλά επίπεδα.

2. Επιπτώσεις στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση δημιούργησε στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Οι επιχειρήσεις έχουν γίνει πλέον ανταγωνιστικότερες εξαιτίας της εξάλειψης του συναλλαγματικού κινδύνου στις περισσότερες από τις μεγάλες αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα χαμηλά επιτόκια που προέρχονται από τον αυξημένο ανταγωνισμό στον τραπεζικό κλάδο, επιτρέπουν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να χρηματοδοτούν τις δραστηριότητες τους με ευνοϊκότερο κόστος από ότι στο παρελθόν. Ειδικότερα οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες μέχρι σήμερα επιβαρύνονταν με μεγαλύτερο συγκριτικά χρηματοοικονομικό κόστος και δεν είχαν την ίδια πρόσβαση με τις μεγάλες επιχειρήσεις σε όλες τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες έχουν να αποκομίσουν σημαντικά οφέλη από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους στο σταθερό οικονομικό περιβάλλον της ΟΝΕ¹⁸².

Οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους σε χαμηλότερες τιμές και σε μια κατά πολύ ευρύτερη ζώνη σε περισσότερους εν δυνάμει καταναλωτές εξαιτίας της δημιουργίας μιας μεγάλης εγχώριας

¹⁸² Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 13

αγοράς. Η ενιαία αυτή αγορά έχει οδηγήσει τους επιχειρηματίες να ενσωματώσουν στις επιχειρηματικές στρατηγικές τους καινοτόμους και νέες τεχνικές λύσεις προς όφελος ολόκληρης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Στην προσπάθεια τους αυτή οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες δε διαθέτουν τις οικονομίες κλίμακας, την οργάνωση, τους πόρους και την τεχνογνωσία των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων χρειάζονται την υποστήριξη όλων των επιχειρηματικών φορέων και οργανώσεων καθώς και των τραπεζών.

Η υποστήριξη αυτή εστιάζεται:

- στη βελτίωση της πρόσβασης στα κοινοτικά προγράμματα και κυρίως στα διαρθρωτικά ταμεία,
- στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, εκπαίδευσης και ενημέρωσης προσωπικού και πελατών,
- στην εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που παρέχει η Ενιαία αγορά σε επενδυτικές επιλογές,
- στην πρόσβαση στις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές αγορές χρήματος και κεφαλαίου οι οποίες προσφέρουν ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών,
- στη διείσδυση και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις Ευρωπαϊκές αγορές, με την υποστήριξη στην εξεύρεση νέων προμηθευτών και πελατών και τέλος
- στη μεσολάβηση και υποστήριξη των τραπεζών στο αναμενόμενο κύμα συγχωνεύσεων, εξαγορών και συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων¹⁸³.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση παρέχει στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μεγαλύτερη ευελιξία τόσο από εμπορική όσο και χρηματοπιστωτική άποψη γεγονός που έχει καταστήσει πολλές τέτοιες εταιρίες ισχυρότερες και ανταγωνιστικότερες. Η μείωση του κόστους συναλλαγών, τα χαμηλά επιτόκια, ο περιορισμένος συναλλαγματικός κίνδυνος και το ευνοϊκότερο θεσμικό και φορολογικό περιβάλλον είναι παράγοντες οι οποίοι είναι καθοριστικοί για την οικονομική ανάπτυξη και έχουν συντελέσει στην αύξηση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων.

Οι επιπτώσεις όμως από την παγκοσμιοποίηση των αγορών δεν είναι μόνο θετικές για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες καλούνται να επιβαρυνθούν σε βραχυχρόνια βάση με το κόστος προσαρμογής του στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον της ενιαίας αγοράς, το οποίο όμως είναι άμεσα αποσβέσιμο¹⁸⁴.

¹⁸³ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 14-15

¹⁸⁴ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 16

3. Επιπτώσεις στις μεγάλες επιχειρήσεις

Οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν αποκομίσει σημαντικά οφέλη από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση τα οποία συνδέονται με την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους σε σταθερό οικονομικό περιβάλλον, με τη μείωση του κόστους των διευρωπαϊκών συναλλαγών, την εξάλειψη των αβεβαιοτήτων και του συναλλαγματικού κινδύνου. Οι ανωτέρω παράγοντες είναι ικανοί και αναγκαίοι για την ενίσχυση των επενδύσεων και της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και για την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και του διεθνούς εμπορίου.

Οι επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν επιτύχει μείωση του κόστους τους, ιδίως όσον αφορά στη διαχείριση κεφαλαίων και τις συναλλαγές σε συνάλλαγμα και μέσω της εξάλειψης σημαντικού μέρους του σημερινού συναλλαγματικού κινδύνου. Οι μεγάλες επιχειρήσεις μετά την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ απέκτησαν ευκολότερη πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές προϊόντων και πρώτων υλών λόγω της διαφάνειας και της άμεσης συγκρισιμότητας των τιμών. Η συναλλαγματική σταθερότητα και η κατάργηση του κόστους ανταλλαγής νομισμάτων διευκόλυνε την επέκταση των νέων διεθνών δραστηριοτήτων.

Τα καινούργια χρηματοοικονομικά προϊόντα που σχεδιάζονται από τραπεζικούς οργανισμούς ειδικά για τις επενδυτικές και επιχειρηματικές ανάγκες των επιχειρήσεων αποτελούν έμμεσες επιπτώσεις της ΟΝΕ στο χρηματοοικονομικό περιβάλλον των επιχειρήσεων.

Οι νέες τεχνολογικές συνθήκες είτε με το ηλεκτρονικό εμπόριο, είτε με την κοινωνία της πληροφορίας, αποτελούν μια μοναδική πρόκληση για όλες τις επιχειρήσεις για το ξεπέρασμα των εμποδίων πρόσβασης σε νέες αγορές. Στο πλαίσιο αυτό η ΟΝΕ λειτουργεί σαν καταλύτης για τις ελληνικές επιχειρήσεις να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους στο νέο οικονομικό και νομισματικό περιβάλλον.

Η εισαγωγή του ευρώ έχει επηρεάσει τις πολιτικές για την απασχόληση, την εμπορία καθώς και τις αποφάσεις για τον τόπο εγκατάστασης των κέντρων παραγωγής και διανομής. Παράλληλα η κατάργηση των τελωνειακών και άλλων διαδικασιών, τα προβλήματα που προκύπτουν από την πολυπλοκότητα του διοικητικού, νομικού ή φορολογικού καθεστώτος είναι ακόμη ορισμένες από τις προς αντιμετώ-

πιση επιπτώσεις της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης στον επιχειρηματικό κόσμο¹⁸⁵.

4. Επιπτώσεις στις τουριστικές επιχειρήσεις

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση η οποία συνεπάγεται εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, μείωση του χρηματοοικονομικού κόστους και του κόστους των διασυνοριακών συναλλαγών καθώς και διαφάνεια των τιμών εντός της ζώνης του ευρώ, έχει τονώσει το ενδοευρωπαϊκό εμπόριο και τις διασυνοριακές επενδύσεις οι οποίες με τη σειρά τους έχουν αυξήσει τις μετακινήσεις σε επαγγελματικά ταξίδια, έχουν μειώσει το κόστος των ταξιδιών και διευκόλυναν τη μετακίνηση των τουριστών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, ο τουριστικός τομέας έχει αντλήσει σημαντικά οφέλη από το ευρώ καθώς αυξήθηκε η κίνηση, μειώθηκε το λειτουργικό κόστος και ενθαρρύνθηκαν οι επενδύσεις.

Οι τουρίστες δεν επιβαρύνονται πλέον με προμήθειες συναλλάγματος καθώς και με τις διαφορές ανάμεσα στις τιμές αγοράς και πώλησης κατά τις μετατροπές των εθνικών νομισμάτων. Έτσι, μπορούν να πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους σε οποιαδήποτε χώρα που συμμετέχει στην ζώνη Ευρώ, όπως ακριβώς και στην χώρα τους. Το γεγονός αυτό, όπως είναι φυσικό, αύξησε τις πωλήσεις στον τομέα του τουρισμού. Επιπλέον, οι τουριστικές επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως από την πλευρά της ζήτησης, έχουν βρεθεί με βελτιωμένη διαπραγματευτική ισχύ, καθώς έχει εκλείψει ο συναλλαγματικός κίνδυνος. Οι δαπάνες κάλυψης από τον συναλλαγματικό κίνδυνο υπολογίζονται στο 5% του κόστους των ταξιδιών στο εξωτερικό, ποσοστό που ισοδυναμεί με εξοικονόμηση 4 δις Ευρώ περίπου ανά έτος. Το υψηλό αυτό κόστος οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι ταξιδιωτικοί πράκτορες κάνουν τις κρατήσεις περίπου ένα χρόνο νωρίτερα και επομένως πρέπει να διασφαλίσουν τις ανοικτές συναλλαγματικές τους θέσεις.

Επιπλέον, θα μειώθηκε το κόστος και η πολυπλοκότητα της διαχείρισης πολλών νομισμάτων ενώ για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στο εσωτερικό της ζώνης του Ευρώ έχουν εξαλειφθεί πλήρως. Για τους λόγους αυτούς, η Ευρώπη καθίσταται ελκυστικότερη για τους επισκέπτες από χώρες εντός αλλά και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα για όσους επισκέπτονται περισσότερες της μιας χώρες στο ίδιο ταξίδι. Δεν είναι υποχρεωμένοι να διαχειρίζονται πολλά νομί-

¹⁸⁵ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 17-21

σματα και έχουν την δυνατότητα να συγκρίνουν άμεσα τις τιμές από χώρα σε χώρα¹⁸⁶.

Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα της ONE είναι ο χαμηλός πληθωρισμός και τα επιτόκια δανεισμού γεγονός που μειώνει το κόστος των επενδύσεων και λειτουργίας των τουριστικών (ιδίως των ξενοδοχειακών) επιχειρήσεων. Θα πρέπει να τονιστεί η ευνοϊκή αυτή παράμετρος καθώς ο ξενοδοχειακός κλάδος είναι ο πλέον υπερχρεωμένος σε ευρωπαϊκό επίπεδο και πρωτοστατεί σε χρεοκοπίες.

Η ενιαία αγορά έχει δημιουργήσει ανταγωνιστικότερο περιβάλλον καθώς έχει σημειωθεί απώλεια της συναλλαγματικής πολιτικής ως όπλου για την διατήρηση της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των χωρών. Έτσι, οι τιμές στον τουριστικό τομέα βασίζονται περισσότερο στα πραγματικά δεδομένα προσφοράς και ζήτησης, όπως αυτά προσδιορίζονται από τα εισοδήματα των καταναλωτών και το κόστος παραγωγής (για δεδομένη ποιότητα) των τουριστικών υπηρεσιών.

Οι διαφορές επομένως στις τιμές των τουριστικών πακέτων μεταξύ των χωρών δικαιολογούνται μόνο λόγω διαφορών στην ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και στα μεταφορικά έξοδα, δεδομένου ότι η διαφάνεια έχει καταστήσει πιο δύσκολη την άσκηση διαφορετικής πολιτικής τιμών στις τουριστικές αγορές.

Επιπλέον, η Οικονομική και Νομισματική Ένωση έχει οδηγήσει σε αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης στον τουριστικό κλάδο με συγχωνεύσεις, εξαγορές αλλά και συνεργασίες επιχειρήσεων. Η τάση για δημιουργία αλυσίδων στον ξενοδοχειακό κλάδο καθώς και μεγάλων ταξιδιωτικών γραφείων με πανευρωπαϊκή ή και παγκόσμια εμβέλεια, ευνοείται από το νέο περιβάλλον. Η εξέλιξη αυτή επιτείνει τον ανταγωνισμό, να υποχρεώσει τις επιχειρήσεις να μειώσουν το κόστος λειτουργίας τους, με τελικό αποτέλεσμα την μείωση των τιμών για τους καταναλωτές και την περαιτέρω ενίσχυση της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών. Όμως, η αύξηση του κύκλου εργασιών και η άνθηση του κλάδου δεν έχει ανάλογη θετική επίδραση και στα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων, καθώς τα περιθώρια κέρδους, για τους λόγους που ήδη αναφέρθηκαν έχουν υποστεί πιέσεις¹⁸⁷.

¹⁸⁶ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 24-25

¹⁸⁷ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 26-27

5. Επιπτώσεις στη Ναυτιλία

Η ελληνική ναυτιλία έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στην οικονομία της χώρας αλλά και γενικότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεδομένου ότι ο υπό ελληνική σημαία στόλος αντιπροσωπεύει περίπου το ήμισυ του συνόλου του στόλου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο μεγαλύτερος όγκος των συναλλαγών στον τομέα της ναυτιλίας πραγματοποιείται σε δολάρια και επιπλέον, ως διεθνής δραστηριότητα έχει πρόσβαση στα μεγάλα χρηματοπιστωτικά κέντρα και χρησιμοποιεί τα πλέον εξελιγμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Επομένως, οι επιπτώσεις από την εισαγωγή του ευρώ εστιάζονται περισσότερο στη διαμόρφωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου, στη σταθερότητα του νομίσματος και στην επικράτηση του στις διεθνείς συναλλαγές.

Ορισμένοι τομείς της ναυτιλίας έχουν δεχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με άλλους, τις επιπτώσεις του ενιαίου νομίσματος και επομένως, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς αυτούς, θα πρέπει να προχωρήσουν στην προσαρμογή των συστημάτων τους αλλά ενδεχομένως και στον επανασχεδιασμό της στρατηγικής τους στην ανάπτυξη των εργασιών τους. Οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο στους τομείς της ακτοπλοΐας, στις κρουαζιέρες και γενικότερα στα σκάφη αναψυχής καθώς και στις επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές με τις χώρες της ζώνης του ευρώ, έχουν επωφεληθεί άμεσα από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση λόγω της αύξησης του διασυνοριακού εμπορίου και του τουρισμού. Είναι γεγονός ότι η εναρμόνιση των ευρωπαϊκών αγορών και το ενιαίο νόμισμα περιορίζει την σημασία των συνόρων και οι συναλλαγές μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην ΟΝΕ θα θεωρούνται ολοένα και περισσότερο ως εγχώριες¹⁸⁸.

Μερικά από τα άμεσα αποτελέσματα της εισαγωγής του Ευρώ στις ναυτιλιακές επιχειρήσεις που συναλλάσσονται με τις χώρες της ζώνης του Ευρώ, είναι:

- η περαιτέρω απλοποίηση και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου στην μεταφορά εμπορευμάτων, ανθρώπων και κεφαλαίων
- η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου
- η μείωση του κόστους συναλλαγών λόγω εξάλειψης του κόστους μετατροπής των εθνικών νομισμάτων,

¹⁸⁸ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 30-31

- η βελτίωση των όρων χρηματοδότησης
- η ταχύτερη και με χαμηλότερο κόστος πραγματοποίηση των διασυνοριακών συναλλαγών

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις, παρότι είναι ηπιότεροι συγκριτικά με άλλους κλάδους, εντοπίζονται στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους καθώς αναμένεται συμπίεση των εξόδων μεταφοράς και των ναύλων λόγω της ευχερέστερης πλέον συγκρισιμότητάς τους στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς με το κοινό νόμισμα¹⁸⁹.

6. Το ευρώ και η μεταρρύθμιση του γεωργονομισματικού συστήματος

Μετά μέχρι στιγμής στοιχεία, σύμφωνα με τις εκθέσεις της Ε.Ε., το ευρώ έχει ευνοϊκές συνέπειες στην Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ), κυρίως μέσω της αυξανόμενης ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού γεωργικού τομέα, της σταθερότητας των τιμών, της απλούστευσης και της διαφάνειας των μηχανισμών ενίσχυσης στους γεωργούς, καθώς και της οικονομίας που πραγματοποιήθηκε με την κατάργηση του κόστους μετατροπής.

Η καθιέρωση του ευρώ από την 1η Ιανουαρίου 1999 έχει ευνοϊκές συνέπειες για την ΚΓΠ καθώς και για το σύνολο των ευρωπαϊκών οικονομικών τομέων. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας όσον αφορά τις διάφορες εθνικές παραγωγές, η σταθερότητα των τιμών, καθώς και μία αυξανόμενη απλούστευση και διαφάνεια αποτελούν λίγα μόνο παραδείγματα των βελτιώσεων που έχει επιφέρει η κατάργηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών για τα νομίσματα των χωρών που συμμετέχουν. Λαμβανομένων υπόψη των στόχων και των προσανατολισμών της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής που προβλέπεται από την συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ευρώ έχει ευνοήσει τη σταθερότητα των τιμών, και πλέον θεωρείται σαν ισχυρό νόμισμα.

Στον γεωργικό τομέα, το ευρώ έχει το πλεονέκτημα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των επιχειρήσεων στον τομέα της παραγωγής γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής. Όπως οι αμερικανοί ομόλογοι τους, που χρησιμοποιούν το δολάριο στις συναλλαγές εξαγωγής, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις μπορούν πλέον να χρησιμοποιήσουν το ευρώ και να κοστολογήσουν τα προϊόντα τους στο νόμισμα, στο οποίο πραγματοποιούν τα έξοδά τους,

¹⁸⁹ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 32

απελευθερωμένες κατ' αυτόν τον τρόπο από τους κινδύνους που ενέχει η μετατροπή.

Εξάλλου, το ευρώ έχει επιτρέψει την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της ΚΓΠ χάρη σε απλούστευση των διαδικασιών της, και, σε δημοσιονομικό επίπεδο, έχει καταστήσει δυνατή τη μείωση του κόστους της χάρη στην κατάργηση των πράσινων ισοτιμιών. Πράγματι, η καθιέρωση του ευρώ έχει θέσει τέλος στην ανάγκη ύπαρξης ενός συστήματος σταθεροποίησης των νομισματικών διακυμάνσεων στον τομέα των γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε κατά συνέπεια και εφαρμόζει μεταρρύθμιση του γεωργο-νομισματικού συστήματος, η οποία συνεπάγεται κυρίως την κατάργηση από 1ης Ιανουαρίου 1999 του ισχύοντος συστήματος της γεωργικής ισοτιμίας μετατροπής, της πράσινης ισοτιμίας, που αποκλίνει από την επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία.

Ο σύνθετος αυτός μηχανισμός, ο σκοπός του οποίου ήταν αρχικά η κατανομή στο χρόνο της προσαρμογής των νομισματικών διακυμάνσεων των εθνικών τιμών για τα γεωργικά προϊόντα, χάνει πράγματι το λόγο ύπαρξής του.¹⁹⁰

Η εξαφάνιση των συναλλαγματικών ισοτιμιών για τα κράτη μέλη που προσχωρούν στο ευρώ, δεν δικαιολογεί πλέον τη διατήρηση των εν λόγω πράσινων ισοτιμιών, και η Επιτροπή θεωρεί ότι η σημαντική αυτή απλούστευση της ΚΓΠ μπορεί να επεκταθεί στα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στο καθεστώς του ευρώ.

Πλέον τούτων η καθιέρωση του ευρώ, καθώς και το αυξανόμενο ποσοστό των άμεσων ενισχύσεων στη στήριξη που παρέχεται στους γεωργούς, δεν δικαιολογεί πλέον τη διατήρηση του ισχύοντος νομισματικού συστήματος που εφαρμόζεται ειδικά στο γεωργικό τομέα.

Ο λόγος ύπαρξης του παλαιού συστήματος, που ήταν να εξασφαλιστεί στο πλαίσιο της ΚΓΠ, η καλή λειτουργία των καθεστώτων των οργανώσεων αγοράς, εγγυώμενο κυρίως μία σχετική σταθερότητα των τιμών και των άλλων ποσών που καθορίζονταν σε ECU, δεν έχει πλέον την ίδια αξία που είχε κάποτε. Πράγματι, η πείρα απέδειξε ότι αρκετά συχνές τροποποιήσεις της γεωργικής ισοτιμίας, σύμφωνα με τους κανόνες του ισχύοντος καθεστώτος, δεν δημιουργούν πρακτικές δυσκολίες. Ορισμένοι μάλιστα είναι της γνώμης ότι η συνεχιζόμενη ύπαρξη νομισματικών αποκλίσεων μεταξύ πράσινης ισοτιμίας και συναλλαγματικής ισοτιμίας της αγοράς, τα

¹⁹⁰ www.europa.eu

πρακτικά πλεονεκτήματα της οποίας ήταν ολοένα και λιγότερο εμφανή, αποτελούσε μάλλον παράγοντα στρέβλωσης.

Επιπλέον, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνέπειες της εξέλιξης της ΚΓΠ, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ολοένα και μικρότερη σημασία των κλασικών μηχανισμών παρέμβασης, και κατά συνέπεια μία πιο περιορισμένη επίπτωση των θεσμικών τιμών στο γεωργικό εισόδημα, δεδομένου ότι ο ρόλος αυτός κατέχεται ολοένα και περισσότερο από τις άμεσες ενισχύσεις.

Τα διαφορετικά αυτά στοιχεία αποτελούν ένα ευνοϊκό πλαίσιο για την καθιέρωση μίας μείζονος απλούστευσης. Η εγκατάλειψη της ειδικής γεωργικής ισοτιμίας, και η γενικευμένη χρησιμοποίηση πλέον της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας, δηλαδή του συντελεστή μετατροπής που καθορίζεται αμετάκλητα για τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στο σύστημα και της συναλλαγματικής ισοτιμίας που ισχύει την ημέρα της γενεσιουργού αιτίας για τα άλλα κράτη μέλη. Αυτό έχει σαν συνέπεια ότι εκλείπει το πολύ δυσκίνητο σύστημα του καθορισμού των πράσινων ισοτιμιών σε κοινοτικό επίπεδο, στο πλαίσιο του οποίου τηρούνται ασύμμετρες «ατέλειες», καθώς και περίοδοι αναφοράς και επιβεβαίωσης¹⁹¹.

7. Οι επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ και η καθιέρωση του ευρώ στις συναλλαγές έχει επιφέρει σημαντικές μεταβολές στη μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού τοπίου καθώς και στις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες με κύριο άξονα τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση προς τα διεθνή πρότυπα λειτουργίας των αγορών. Οι ελληνικές τράπεζες οι οποίες λειτουργούσαν επί πολλά χρόνια σε ένα οικονομικό περιβάλλον που χαρακτηρίζονταν από μακροοικονομικές ανισορροπίες, υψηλά επιτόκια και διοικητικούς και θεσμικούς περιορισμούς οι οποίοι δε διευκόλυναν την ανάπτυξη έχουν κερδίσει πολλά από το σταθερότερο μακροοικονομικό περιβάλλον της ΟΝΕ.

Από την εφαρμογή του ενιαίου νομίσματος προκύπτουν άμεσα η έμμεσα σημαντικά οφέλη.

Τα οφέλη αυτά αφορούν:

- Στην εξάλειψη της συναλλαγματικής αβεβαιότητας
- Στη μείωση του κόστους συναλλαγών λόγω της εξάλειψης του κόστους μετα-

¹⁹¹ www.europa.eu

τροπής των εθνικών νομισμάτων, του κόστους λογιστικής παρακολούθησης και ελέγχων

- Στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων στη μεγάλη αμιγή ευρωπαϊκή αγορά και σε διευρυμένο φάσμα πελατείας
- Στην ταχύτητα, ασφάλεια και στο μειωμένο κόστος των διασυνοριακών συναλλαγών
- Στη βελτίωση των όρων δανεισμού (επιτόκια, προμήθειες)
- Στην αύξηση του όγκου του διασυνοριακού εμπορίου με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Στη διεύρυνση της παρουσίας στις αγορές ομολόγων, είτε αυτές είναι Ευρωπαϊκές είτε αναδυόμενες¹⁹².

Το τίμημα που θα πρέπει να καταβάλλουν οι ελληνικές τράπεζες προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις θετικές επιπτώσεις της Ενιαίας αγοράς, είναι η αντιμετώπιση των έντονων ανταγωνιστικών πιέσεων όχι μόνο από το εσωτερικό αλλά από το ευρύτερο Ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, δεδομένου ότι η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος θα κάνει τις τιμές πιο διαφανείς και πολύ εύκολα συγκρίσιμες και επιπλέον θα διευκολύνει τη δημιουργία ενιαίων πανευρωπαϊκών αγορών.

Έτσι, η εισαγωγή του νέου νομίσματος εκτός από τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρει και τις νέες ευκαιρίες που δημιουργεί, συνεπάγεται και κινδύνους, ο σοβαρότερος των οποίων είναι ο εκτοπισμός των Ελληνικών Τραπεζών, οι οποίες θα είναι πλέον περισσότερο εκτεθειμένες στους νόμους της ανοικτής, διευρυμένης αγοράς. Με την πλήρη απελευθέρωση και εναρμόνιση των αγορών, τη βελτίωση της τεχνολογίας, την υιοθέτηση του ευρώ ως κοινού νομίσματος στην Ευρώπη και η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, είναι πιο πιθανό, από ότι στο παρελθόν, μέρος των τραπεζικών εργασιών, να μεταφερθεί σε τράπεζες χαμηλού κόστους και υψηλής παραγωγικότητας που λειτουργούν εκτός Ελλάδος, καθώς και σε άλλους μη τραπεζικούς οργανισμούς που είναι σε θέση να προσφέρουν χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες (όπως Χρηματιστηριακές επιχειρήσεις και Ασφαλιστικές εταιρίες).

Η Τράπεζα της Ελλάδος επιδιώκει τη διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών σε υψηλό επίπεδο και την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου των δανείων και των συμμετοχών τους. Προκειμένου να προωθήσει αυτούς τους δυο στόχους, η Τράπεζα υποχρεώνει τα πιστωτικά ιδρύματα να προβαίνουν σε

¹⁹² Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 41-43

αύξηση των ιδίων κεφαλαίων τους, όταν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας προσεγγίζει τα ελάχιστα επιτρεπόμενα όρια και ιδίως όταν προγραμματίζουν επέκταση του δικτύου τους. Παράλληλα, απαιτεί να σχηματίζουν επαρκείς προβλέψεις που θα τους επιτρέπουν να προχωρούν σε διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων και σε ταχύτερη εξυγίανση των χαρτοφυλακίων τους. Επιπλέον, δίνει ιδιαίτερη σημασία στην αναβάθμιση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, σύμφωνα με τις κανονιστικές Πράξεις που έχει εκδώσει.

Προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητά τους, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να ενσωματώσουν στη στρατηγική τους μια μακροπρόθεσμη πολιτική μείωσης του λειτουργικού κόστους, η οποία θα βασίζεται στην καλύτερη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την υιοθέτηση τεχνολογικά προηγμένων μεθόδων παραγωγής υπηρεσιών και την άριστη χρησιμοποίηση της διαθέσιμης πληροφόρησης που αφορά τους πελάτες τους και τις αγορές¹⁹³.

8. Οι επιπτώσεις στις επενδύσεις

Οι δυναμικές επιπτώσεις της ONE στις ιδιωτικές επενδύσεις, στη συσσώρευση κεφαλαίου και στην οικονομική μεγέθυνση συνιστούν τα σημαντικότερα δυνητικά οφέλη για την ελληνική οικονομία. Η διεύρυνση της αγοράς κεφαλαίων και η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων πολλαπλασίασε τις επενδυτικές ευκαιρίες, επιτρέποντας έτσι τη διεύρυνση του χαρτοφυλακίου τους. Η διεύρυνση και η ενοποίηση των ευρωπαϊκών αγορών των μετοχών έχει ως συνέπεια τόσο οι θεσμικοί επενδυτές όσο και οι απλοί ιδιώτες να επενδύουν ολοένα και περισσότερα κεφάλαια σε ευρωπαϊκές μετοχές. Η προσοχή των επενδυτών στρέφεται πλέον στους κλάδους και όχι στη χώρα προέλευσης των μετοχών. Κάποιοι νομικοί περιορισμοί σχετικά με τη σύνθεση των χαρτοφυλακίων πολλών συνταξιοδοτικών ταμείων, που δεν επιτρέπουν επενδύσεις σε ονομαστικούς τίτλους έχουν δώσει τη δυνατότητα στα ταμεία να συμπεριλάβουν μετοχές από όλη τη ζώνη του ευρώ. Αλλά και για λόγους διασποράς κινδύνου, πολλά χαρτοφυλάκια συμπεριλαμβάνουν στη σύνθεσή τους μετοχές κλάδων, που δεν έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα εντός των εθνικών ορίων. Η νομισματική σταθερότητα της ONE έχει καταστήσει τις μετοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ελκυστικές και στους επενδυτές από τρίτες χώρες (Ιαπωνία, ΗΠΑ).

¹⁹³ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 44-45

Οι επενδύσεις, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυξήθηκαν με ταχύ ρυθμό τα τελευταία χρόνια, αλλά η αποταμίευση - ιδιωτική και δημόσια - υπολείπεται των επενδύσεων, γεγονός που αντανακλάται στο διευρυμένο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Στο βαθμό που η άνοδος αυτή των επενδύσεων, καθώς και η αύξηση της κατανάλωσης (την οποία αντανακλά η μείωση της ιδιωτικής αποταμίευσης), μπορούν να δικαιολογηθούν με βάση ρεαλιστικές προσδοκίες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών για μελλοντική αύξηση του εισοδήματός τους, η διεύρυνση του ελλείμματος απεικονίζει τα οφέλη από τη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης. Στην περίπτωση αυτή, η μελλοντική άνοδος του ΑΕΠ θα επιτρέψει την εξυπηρέτηση των εξωτερικών υποχρεώσεων που συσσωρεύονται¹⁹⁴.

Οι επενδύσεις αποτελούν τον πιο σημαντικό παράγοντα της εγχώριας ζήτησης. Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου το 2001 ήταν υψηλότερες από ότι το 2000. Οι σημαντικές εισροές από το Γ Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης καθώς και οι υψηλές ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις έχουν ενισχύσει σημαντικά το παραγωγικό δυναμικό της Ελληνικής Οικονομίας. Η ολοκλήρωση εκτεταμένων προγραμμάτων υποδομών και έργων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 έχουν συμβάλει καθοριστικά στην οικονομική δραστηριότητα. Τα χαμηλά επιτόκια, η απελευθέρωση των αγορών και η ισχυρή εγχώρια ζήτηση έχουν δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες για ιδιωτικές επενδύσεις¹⁹⁵.

¹⁹⁴ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 52-53

¹⁹⁵ Σαχινίδης Φίλιππος, 2007, σ. 54

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 10^ο

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

1. Εισαγωγικά

Στο τμήμα αυτό εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ είναι διαδεδομένα και χρησιμοποιούνται εκτός της ευρωζώνης. Φαίνεται ότι η χρήση του ευρώ αυξάνει, ιδίως στις ευρωπαϊκές χώρες που δεν ανήκουν στη ζώνη ευρώ. Σε άλλες ηπείρους, η χρήση του ενιαίου νομίσματος περιορίζεται κυρίως στις τουριστικές περιοχές.

Η συμπεριφορά των Ευρωπαίων τουριστών παίζει επίσης ουσιαστικό ρόλο. Παραδείγματος χάρη, σύμφωνα με την τελευταία έρευνα (2008) του Ευρωβαρόμετρου το 93% των πολιτών της ζώνης ευρώ που ταξίδεψε εκτός της ευρωζώνης είχε μαζί του μετρητά σε ευρώ, ενώ μόνο το 6% εφοδιάστηκε με δολάρια ΗΠΑ.

2. Η κατάσταση στις χώρες προσχώρησης

Η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή είχε ορισμένη επίπτωση και στις χώρες προσχώρησης. Στις χώρες αυτές οι οποίες είναι όμορες της ζώνης ευρώ, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με το ευρωπαϊκό νόμισμα. Η κοινή γνώμη είναι γενικώς ιδιαίτερα δεκτική, κυρίως διότι οι χώρες αυτές σχεδιάζουν επίσης να εισέλθουν στη ζώνη ευρώ μετά την προσχώρησή τους στη Ε.Ε.

Στις τράπεζες όλων των υποψηφίων χωρών οι ενδιαφερόμενοι μπορούν εύκολα να προμηθευτούν ευρώ και να τα ανταλλάξουν με εθνικό νόμισμα. Στις περισσότερες από τις χώρες αυτές τα καταστήματα, τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια δέχονται το ευρωπαϊκό νόμισμα χωρίς κατ' ανάγκη πρόσθετη επιβάρυνση. Στις τουριστικές περιοχές οι τιμές αναγράφονται σε ευρώ και σε εθνικό νόμισμα. Το ευρώ χρησιμοποιείται περισσότερο στη Βουλγαρία και στην Τουρκία, σε σημείο που μπορεί ουσιαστικά να θεωρηθεί ως παράλληλο νόμισμα μαζί με το δολάριο ΗΠΑ¹⁹⁶.

¹⁹⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 11-6-2009, σ. 7

3. Το ευρώ στον κόσμο¹⁹⁷

3.1. Η κατάσταση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες

Η Κοινότητα συνήψε νομισματικές συμφωνίες με το Μονακό, τον Άγιο Μαρίνο και το Βατικανό στις οποίες ορίζεται ότι το ευρώ είναι το εθνικό νόμισμα αυτών των τριών χωρών και ότι αποτελεί νόμιμο χρήμα. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των συμφωνιών, οι εν λόγω χώρες μπορούν να εκδώσουν ορισμένη ποσότητα κερμάτων σε ευρώ, τα οποία αποτελούν νόμιμο χρήμα σε όλη την ευρωζώνη. Αντίθετα, δεν επιτρέπεται οι χώρες αυτές να εκδώσουν χαρτονομίσματα, σε ευρώ (ή σε άλλο νόμισμα). Στην Ανδόρα, το ευρώ αντικατέστησε το γαλλικό φράγκο και την ισπανική πεσέτα που κυκλοφορούσαν προηγουμένως εκ παραλλήλου, δεδομένου ότι η χώρα αυτή δεν έχει δικό της εθνικό νόμισμα.

Το ευρώ χρησιμοποιείται επίσης στο Κοσσυφοπέδιο και στο Μαυροβούνιο, τα οποία αμφότερα αποτελούν τμήμα της Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Στο Κοσσυφοπέδιο, το οποίο βρίσκεται υπό τη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών, η κατοχή και η χρήση ξένου συναλλάγματος νομιμοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο 1999. Πριν από το 2002, η οικονομία της περιοχής βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στις πληρωμές με μετρητά, δηλαδή ουσιαστικά με γερμανικά μάρκα. Στις αρχές του 2002, η αρμόδια αρχή για τις τράπεζες και τις πληρωμές στο Κοσσυφοπέδιο (BPK) εισήγαγε στην επαρχία 413,3 εκατ. ευρώ σε χαρτονομίσματα και 5,5 εκατ. ευρώ σε κέρματα προκειμένου να διευκολυνθούν οι συναλλαγές, ενώ οι ιδιωτικές τράπεζες εισήγαγαν από την πλευρά τους 142 εκατ. ευρώ επιπλέον. Η BPK κατέβαλε επίσης ιδιαίτερες προσπάθειες για να διευκολύνει την υιοθέτηση του ευρώ στους σερβικούς θυλάκους του Κοσσυφοπεδίου, όπου το γιουγκοσλαβικό δηνάριο εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως μέσο πληρωμής. Μία από τις θετικές επιπτώσεις της μετάβασης στο ευρώ ήταν η ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος, καθώς πολυάριθμοι πολίτες κατέθεσαν τα χρήματά τους σε τραπεζικούς λογαριασμούς κατά τη διάρκεια της περιόδου μετάβασης. Στο Μαυροβούνιο, το ευρώ αντικατέστησε επίσης το γερμανικό μάρκο το οποίο είχε υιοθετηθεί ως μέσο πληρωμών το 1999 αλλά, σε αντίθεση με το Κοσσυφοπέδιο, το ευρώ στο Μαυροβούνιο αποτελεί νόμιμο χρήμα¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Τα στοιχεία του παρόντος τμήματος προέρχονται από ερωτηματολόγιο που απεστάλη στις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εξωτερικό και αφορά τον ρόλο και την αποδοχή του νέου νομίσματος στις χώρες εκτός της ζώνης ευρώ.

¹⁹⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 11-6-2009, σ. 9-10

Στην υπόλοιπη Ευρώπη, το ευρώ απέκτησε μεγαλύτερη σημασία από εκείνη που είχε πριν το γερμανικό μάρκο το οποίο και υποκατέστησε ως μέσο πληρωμών. Στις χώρες αυτές οι ενδιαφερόμενοι μπορούν εύκολα να προμηθευτούν μετρητά σε ευρώ και να τα ανταλλάξουν σε εθνικό νόμισμα. Γενικά τα καταστήματα, τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια και άλλα καταστήματα δέχονται τις πληρωμές σε ευρώ και χωρίς απαραίτητα να ζητούν την καταβολή σημαντικού συμπληρωματικού ποσού. Σε πολυάριθμες χώρες, και ιδίως στα Βαλκάνια και στην Ανατολική Ευρώπη, το ευρώ και το δολάριο χρησιμοποιούνται ευρέως στις συναλλαγές και μπορούν να θεωρηθούν παράλληλα νομίσματα. Έτσι, στις χώρες αυτές και ιδίως στις τουριστικές τους περιοχές, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που οι τιμές αναγράφονται και σε ευρώ.

3.2. Αφρική

Λόγω των στενών ιστορικών δεσμών της ηπείρου αυτής με ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, το ευρώ καταλαμβάνει σημαντική θέση ως νόμισμα διεθνών συναλλαγών σε ορισμένες χώρες της Αφρικής, ιδίως στις χώρες όπου το εθνικό νόμισμα έχει προσδεθεί στο ευρώ μέσω καθεστώτος σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Αυτό ισχύει για όλες τις χώρες της ζώνης CFA, δηλαδή τις χώρες της Οικονομικής και Νομισματικής Κοινότητας της Κεντρικής Αφρικής (CEMAC) και της Δυτικοαφρικανικής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (WAEMU) καθώς και για το Πράσινο Ακρωτήριο. Το κοινό στις χώρες αυτές δείχνει πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τις άλλες χώρες για οτιδήποτε αφορά το ευρωπαϊκό νόμισμα.

Γενικά, η μετάβαση στο ευρώ είχε περιορισμένη επίπτωση στην Αφρική. Η προμήθεια μετρητών σε ευρώ δεν είναι εύκολη ούτε επίσης και η ανταλλαγή τους σε εθνικό νόμισμα, κυρίως διότι ορισμένες από τις χώρες αυτές έχουν επιβάλει περιορισμούς στις πράξεις συναλλάγματος. Γενικά το ευρώ συναντάται στις μεγάλες τράπεζες και στα αεροδρόμια, και λιγότερο εύκολα από ό,τι το δολάριο. Στις περισσότερες ωστόσο χώρες είναι δυνατή η πληρωμή σε ευρώ. Η διπλή αναγραφή τιμών εφαρμόζεται μόνο στις τουριστικές περιοχές ορισμένων χωρών, όπως το Καμερούν και η Αίγυπτος.

Ως υπερπόντιο γαλλικό διαμέρισμα, το νησί Reunion που βρίσκεται στον Ινδικό Ωκεανό, εισήγαγε το ευρώ ως επίσημο νόμισμα. Το γαλλικό νησί Mayotte που

βρίσκεται στον Ινδικό Ωκεανό και αποτελεί «εδαφική κοινότητα» εισήγαγε επίσης το ευρώ επισήμως καθότι προηγουμένως χρησιμοποιούσε το γαλλικό φράγκο¹⁹⁹.

3.3. Αμερική

Το δολάριο καταλαμβάνει δεσπόζουσα θέση σε ολόκληρη την αμερικανική ήπειρο και η έλευση του ευρώ σε φυσική μορφή δεν επέφερε καμία αλλαγή από αυτή την άποψη. Στις περισσότερες μάλιστα χώρες είναι δύσκολη η ανταλλαγή ευρώ με τοπικό νόμισμα ή η αγορά ευρώ από τις τράπεζες. Έτσι, οι πληρωμές με ευρώ σπάνια γίνονται αποδεκτές στα ξενοδοχεία ή στα εστιατόρια. Εξάιρεση αποτελούν η Δομινικανική Δημοκρατία, η Κούβα και το Σουρινάμ, πρώην ολλανδική αποικία, όπου οι πληρωμές είναι συνήθως αποδεκτές μέσω κάποιας επιβάρυνσης, και όπου οι τιμές αναγράφονται επίσης σε ευρώ στις τουριστικές περιοχές. Η ιδιαίτερη αυτή κατάσταση του Σουρινάμ μπορεί επίσης να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η γειτονική Γουιάνα, ως γαλλικό διαμέρισμα, χρησιμοποιεί μόνο το ευρώ. Αυτό συμβαίνει και σε όλα τα υπερπόντια γαλλικά διαμερίσματα που γεωγραφικά αποτελούν τμήμα του Αρχιπελάγους της Καραϊβικής, και συγκεκριμένα στη Γουαδελούπη και στη Μαρτινίκα.

Το ευρώ εισήγαγε επίσης η γαλλική «εδαφική κοινότητα» St. Pierre-et-Miquelon (πρόκειται για αρχιπέλαγος στον Βόρειο Ατλαντικό ανοιχτά των канаδικών ακτών)²⁰⁰.

3.4. Ασία και Ωκεανία

Στη Μέση Ανατολή η επίπτωση από την εισαγωγή του ευρώ ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη. Ανάλογα με τη χώρα, είναι σχετικά εύκολη η εξεύρεση μετρητών σε ευρώ και η ανταλλαγή τους σε τοπικό νόμισμα. Το ευρωπαϊκό νόμισμα είναι αποδεκτό στα καταστήματα, στα ξενοδοχεία και στα εστιατόρια ορισμένων χωρών. Η χρησιμοποίησή του είναι κάπως πιο διαδεδομένη στο Ισραήλ όπου, παρότι αυτό δεν επιτρέπεται επισήμως, το ευρώ είναι αποδεκτό στις κυριότερες τουριστικές ζώνες μέσω μιας μικρής επιβάρυνσης.

Στην υπόλοιπη Ασία, η εισαγωγή του ευρωπαϊκού νομίσματος είχε μεγαλύτερη επίπτωση στις περισσότερες χώρες. Στη μεγάλη πλειονότητα αυτών των χω-

¹⁹⁹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 11-6-2009, σ. 11-12

²⁰⁰ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 11-6-2009, σ. 14

ρών, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να προμηθευτεί μετρητά σε ευρώ και να τα ανταλλάξει σε τοπικό νόμισμα, στο πλαίσιο πάντοτε των επιβαλλόμενων από τη νομοθεσία συναλλαγματικών περιορισμών. Σε ορισμένες χώρες, όπως η Ταϊλάνδη, η Νότια Κορέα και το Λάος, το ευρώ είναι ευρέως αποδεκτό στα καταστήματα, στα εστιατόρια και στα ξενοδοχεία μέσω μιας μικρής επιβάρυνσης. Η διπλή αναγραφή των τιμών, παρότι σπάνια, απαντάται σε ορισμένες περιοχές, π.χ., στην Ταϊλάνδη και στις Φιλιππίνες και ιδίως στις τουριστικές ζώνες. Όταν χρησιμοποιείται ευρέως άλλο νόμισμα για τις πληρωμές, εκτός του εθνικού νομίσματος, τότε πρόκειται γενικά για το δολάριο ή το νόμισμα γειτονικής χώρας. Επιπλέον, η σαφής κυριαρχία του δολαρίου στην Ασία εξηγεί τον περιορισμένο ρόλο του ευρώ ως νομίσματος διεθνών συναλλαγών στις χώρες αυτές. Ωστόσο, το ευρώ προσελκύει σε κάποιο βαθμό την προσοχή και το ενδιαφέρον των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Στην Ιαπωνία ιδίως, η εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ παρακολουθείται με ιδιαίτερη προσοχή.

Σε ολόκληρη την Ωκεανία, τα μετρητά σε ευρώ μπορούν εύκολα να ανταλλαγούν με μετρητά σε τοπικό νόμισμα. Γενικά, κανένα ξένο νόμισμα δεν κυκλοφορεί παράλληλα με το εγχώριο νόμισμα ως μέσο πληρωμών, ενώ στα καταστήματα, στα ξενοδοχεία και στα εστιατόρια δεν είναι δυνατές οι πληρωμές σε ευρώ. Η κατάσταση είναι κάπως διαφορετική στα υπερπόντια γαλλικά εδάφη, όπως η Νέα Καληδονία και η Γαλλική Πολυνησία. Δεδομένου ότι τα εδάφη αυτά χρησιμοποιούν το φράγκο CFP, για το οποίο έχει καθοριστεί σταθερή ισοτιμία έναντι του ευρώ, ενδιαφέρονται όπως είναι φυσικό για το ευρωπαϊκό νόμισμα το οποίο είναι συνήθως αποδεκτό στα ξενοδοχεία, στα εστιατόρια και στα καταστήματα. Οι Αυστραλοί και οι Νεοζηλανδοί διάκεινται γενικώς ευνοϊκά απέναντι στο ευρώ το οποίο θεωρούν ως μια εναλλακτική λύση έναντι του αμερικανικού δολαρίου στις διεθνείς αγορές και ως ένα μέσο για να μειωθεί η εξάρτηση της χώρας τους από το αμερικανικό νόμισμα²⁰¹.

²⁰¹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Ανακοίνωση*, 11-6-2009, σ. 16-17

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Ιστορικά

Ως οικονομική και νομισματική ένωση (ONE) νοείται η διαδικασία που αποβλέπει στην εναρμόνιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών της Ένωσης, με στόχο την εφαρμογή ενιαίου νομίσματος, του ευρώ. Η ONE υπήρξε το αντικείμενο μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΚΔ) που πραγματοποιήθηκε στο Μάαστριχτ τον Δεκέμβριο του 1991.

Η υλοποίηση της ONE πραγματοποιήθηκε σε τρία στάδια:

1ο στάδιο (από την 1η Ιουλίου 1990 έως την 31η Δεκεμβρίου 1993): ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη μέλη, ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών

2ο στάδιο (από την 1η Ιανουαρίου 1994 έως την 31η Δεκεμβρίου 1998): σύγκλιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών (για να διασφαλιστεί η σταθερότητα τιμών και η υγιής κατάσταση των δημόσιων οικονομικών) και δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ) καθώς και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) το 1998

3ο στάδιο (από την 1η Ιανουαρίου 1999): αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών και εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος στις αγορές συναλλάγματος και στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή.

Κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου της ONE, έντεκα κράτη μέλη υιοθέτησαν το ευρώ ως ενιαίο νόμισμα. Δύο χρόνια αργότερα, προσχώρησε και η Ελλάδα. Η Σλοβενία προσχώρησε στη ζώνη ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2007.

Τρία κράτη μέλη δεν υιοθέτησαν το κοινό νόμισμα: το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία, χώρες για τις οποίες ισχύει η ρήτρα εξαίρεσης «opt-out», καθώς και η Σουηδία που δεν εισήγαγε το ευρώ κατόπιν δημοψηφίσματος με αρνητικό αποτέλεσμα τον Σεπτέμβριο του 2003. Τα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην Ένωση την 1η Μαΐου 2004 και την 1η Ιανουαρίου 2007 οφείλουν να υιοθετήσουν το ευρώ όταν θα πληρούν όλα τα κριτήρια σύγκλισης. Δεν προβλέπεται γι' αυτά καμία ρήτρα εξαίρεσης στις προενταξιακές διαπραγματεύσεις.

Οι προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την εξασφάλιση της επιτυχίας της ΟΝΕ μακροπρόθεσμα είναι η συνέχιση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και ο πιο στενός συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Την πιο πάνω επίτευξη έρχεται να καλύψει το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης (ΣΣΑ) το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο της τρίτης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) που ξεκίνησε την 1η Ιανουαρίου 1999. Στόχος του είναι να εξασφαλίσει ότι η προσπάθεια για δημοσιονομική πειθαρχία των κρατών μελών θα συνεχιστεί μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, του ευρώ.

Συγκεκριμένα, το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης είναι ένα πακέτο που αποτελείται από ένα ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (που εγκρίθηκε στο Άμστερνταμ τον Ιούνιο του 1997) και από δύο κανονισμούς του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 1997 που προσδιορίζουν τις τεχνικές λεπτομέρειες (επίβλεψη των δημοσιονομικών θέσεων και του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, εφαρμογή της διαδικασίας που αφορά τα υπερβολικά ελλείμματα). Ύστερα από συζητήσεις σχετικά με την εφαρμογή του ΣΣΑ οι δύο κανονισμοί τροποποιήθηκαν τον Ιούνιο του 2005. Μεσοπρόθεσμα, τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να τηρήσουν το στόχο μιας θέσης που προσεγγίζει τη δημοσιονομική ισορροπία και να παρουσιάσουν στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή πρόγραμμα σταθερότητας πριν από την 1η Μαρτίου 1999 (το πρόγραμμα αυτό ενημερώνεται στη συνέχεια κάθε χρόνο). Με βάση το ίδιο πρότυπο, τα κράτη που δεν συμμετέχουν στην τρίτη φάση της ΟΝΕ, δηλ. τα κράτη που δεν έχουν (ακόμα) υιοθετήσει το ευρώ, πρέπει να υποβάλλουν πρόγραμμα σύγκλισης.

Το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης παρέχει τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων εκ μέρους του Συμβουλίου σε συμμετέχον κράτος μέλος που δεν λαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα ώστε να αντιμετωπισθεί η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος («διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος»). Σε μια πρώτη φάση, η κύρωση θα λαμβάνει τη μορφή κατάθεσης ποσού χωρίς τόκους προς όφελος της Κοινότητας, αλλά θα μπορεί να μετατραπεί σε πρόστιμο εάν το υπερβολικό έλλειμμα δεν διορθωθεί εντός των δύο επόμενων ετών. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει αυτοματισμός όσον αφορά τις κυρώσεις που υποβάλλονται σε αξιολόγηση των περιστάσεων από το Συμβούλιο.

Στο σκόπευτρο τα τρία τελευταία χρόνια του συμβουλίου σταθερότητας είναι η χώρα μας. Από το 2009 μια σειρά χωρών είναι στην ίδια η και χειρότερη κατάσταση από τη χώρα μας ως προς το έλλειμμα.

2. Οι επιπτώσεις από την ένταξη στην ΟΝΕ

Δέκα χρόνια συμπληρώθηκαν σχεδόν από την καθιέρωση της Ο.Ν.Ε. Η οικονομική και νομισματική ένωση ήταν το μεγαλύτερο στοίχημα της Ευρώπης μετά την ενιαία εσωτερική αγορά του Ζακ Ντελορ.

Είναι ένα στοίχημα που κερδήθηκε μέχρι στιγμής όπως εκτιμάται από την πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η γέννηση της ΟΝΕ και η πορεία της αυτά τα χρόνια ήταν μία από τις μεγαλύτερες στιγμές στην 60χρονη πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Είναι μια επιτυχημένη πορεία και έχει εξυπηρετήσει τόσο εκείνες τις οικονομίες που είχαν ήδη εθισθεί σε αντιπληθωριστικές πολιτικές και με ευρώ έμειναν στο δρόμο της δημοσιονομικής συνέπειας, όσο και τις οικονομίες, οι οποίες μετά από χρόνια δημοσιονομικής ανορθολογικότητας, βρίσκονται μέσω της ΟΝΕ στον δρόμο της σταθερότητας, των χαμηλών επιτοκίων, και της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Η ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε. ήταν ένας μεγάλος σταθμός. Η ένταξη μας στην ζώνη του ευρώ, με την εκπλήρωση των στόχων της Ο.Ν.Ε., είναι από τα σημαντικότερα κεφάλαια στο δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της πραγματικής σύγκλισης της χώρας μας με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι επιπτώσεις έχουν θετικές και αρνητικές επιδράσεις στη χώρα μας.

Ως θετικές επιδράσεις νοούνται:

- 1) Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου.
- 2) Η αύξηση της ζήτησης
- 3) Τα χαμηλά επιτόκια
- 4) Ο χαμηλός πληθωρισμός

Ως αρνητικές επιδράσεις νοούνται:

- 1) Η ανταγωνιστικότητα
- 2) Το δημοσιονομικό έλλειμμα
- 3) Το Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Συμπερασματικά για να επιτύχει μια νομισματική ενοποίηση, πρέπει να επιτυγχάνει τους στόχους της εσωτερικής ισορροπίας, δηλαδή χαμηλό πληθωρισμό και ανεργία, και της εξωτερικής ισορροπίας, δηλαδή διατηρήσιμη θέση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών.

Η χώρα μας με την ΟΝΕ έχει επιτύχει σε σημαντικό βαθμό τον πρώτο

στόχο, αλλά όχι τον δεύτερο.

Τέλος πρέπει να επισημάνουμε ότι η χώρα μας δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένη για να ενταχθεί στην ΟΝΕ το 2001. Οι παθογένειες της ελληνικής οικονομίας παρ' όλες τις θετικές ευκαιρίες των τελευταίων ετών οδήγησαν σε τεράστια ελλείμματα και υψηλό Δημόσιο χρέος. Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 όλα έχουν επιδεινωθεί πολύ δυσάρεστα για την χώρα μας.

Το Συμβούλιο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και το όριο του 3% είναι ο καινούργιος εφιάλτης της Ελληνικής Οικονομίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μετά την πλήρη ένταξή της στην ΟΝΕ, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό, σημαντικά υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό στη ζώνη του ευρώ. Ο πληθωρισμός παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, ιδίως συγκρινόμενος με τους ρυθμούς που επικρατούσαν πριν από μερικά χρόνια, αλλά υπερβαίνει αισθητά το μέσο όρο του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ. Επίσης, η δημοσιονομική θέση της χώρας έχει βελτιωθεί σημαντικά, καθώς ο προϋπολογισμός της γενικής κυβέρνησης ουσιαστικά ισοσκελίστηκε το 2001 και στα επόμενα έτη παρουσίασε πλεόνασμα. Οι θετικές αυτές εξελίξεις όμως, συνοδεύονται από κάποια άλλα χαρακτηριστικά που δεν είναι ικανοποιητικά. Το ποσοστό ανεργίας και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε σχέση με το ΑΕΠ διατηρούνται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Τα δυο αυτά μεγέθη αντανακλούν διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας, ιδίως τη χαμηλή ανταγωνιστική θέση της χώρας διεθνώς. Αν και τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των επιχειρηματικών και δημοσίων επενδύσεων και συνακόλουθη αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης και των υποδομών, η ελληνική οικονομία δεν έχει ακόμη αξιοποιήσει επαρκώς το ανθρώπινο δυναμικό της και δεν έχει βελτιώσει τις εξαγωγικές της επιδόσεις σε τέτοιο βαθμό ώστε να διασφαλίσει υψηλό και διατηρήσιμο ρυθμό ανάπτυξης μακροπρόθεσμα.

Η σημερινή συγκυρία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μια έντονη αντίφαση. Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας, με βάση ορισμένους δείκτες όπως ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και η παραγωγικότητα της εργασίας, είναι θετικές, αλλά ταυτοχρόνως, το ποσοστό ανεργίας διατηρείται σε υψηλά επίπεδα και το βιοτικό επίπεδο των εισοδηματικά αδύναμων κοινωνικών τάξεων στην διάρκεια των είκοσι τελευταίων ετών έχει βελτιωθεί ελάχιστα. Η μακροοικονομική σταθερότητα που επιτεύχθηκε, καθώς και οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας σε ότι αφορά τους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης και των παραγωγικών επενδύσεων, έχουν αποφέρει οφέλη, πλην όμως, όχι για όλες τις κοινωνικές τάξεις. Οι θετικές παραγωγικές επιδόσεις των τελευταίων ετών οφείλονται σε σειρά ευνοϊκών παραγόντων. Ένας είναι η δραστική μείωση του πληθωρισμού και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων κατά την περίοδο πριν από την ένταξη στην ΟΝΕ, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Ένας άλλος είναι η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και ο υψηλός βαθμός οικονο-

μικής σταθερότητας και αξιοπιστίας που συνεπάγεται η συμμετοχή της Ελλάδος στην ΟΝΕ. Οι μεγάλες εισροές πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασφαλώς συνέβαλαν και αυτές, μαζί με τους αντίστοιχους εθνικούς πόρους, στη χρηματοδότηση επενδύσεων για έργα υποδομής. Παράλληλα, έχουν αναληφθεί σημαντικές ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις, ιδιαίτερα στους τομείς των κατασκευών και των υπηρεσιών, ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης και στη βελτίωση των επιδόσεων της οικονομίας συνέβαλε ακόμη η πραγματοποίηση ορισμένων σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Ειδικότερα, η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και η συμμετοχή στην ΟΝΕ έχουν μεταβάλει ριζικά και μη αναστρέψιμα τις νομισματικές συνθήκες, αλλά και το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η ελληνική οικονομία. Αρχικά επέφεραν μείωση των επιτοκίων, δημιουργώντας ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Γενικότερα εξάλλου, καθιστούν ευνοϊκές τις προοπτικές για χαμηλό πληθωρισμό. Υπάρχουν όμως κι άλλα σημαντικά οικονομικά οφέλη, αρκετά από τα οποία είναι άμεσα και ορατά.

Πρώτα απ' όλα, με την υιοθέτηση του ευρώ, έχει εκλείψει όχι μόνο το κόστος μετατροπής των νομισμάτων των χωρών που μετέχουν στη νομισματική ένωση, αλλά και το κόστος κάλυψης έναντι συναλλαγματικών κινδύνων και η αβεβαιότητα όσον αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία αυτών των νομισμάτων. Το όφελος αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα, όπου στο παρελθόν ο υψηλός πληθωρισμός συχνά οδηγούσε σε υποτίμηση της δραχμής έναντι των άλλων νομισμάτων.

Επιπλέον, οι αγορές θεωρούν τη ζώνη του ευρώ ως περιοχή οικονομικής σταθερότητας και ασφάλειας. Αυτό έχει συντελέσει στην ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων που υφίστανται εξαιτίας διεθνών νομισματικών και συναλλαγματικών κρίσεων οι χώρες που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Και αυτό το πλεονέκτημα είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην περίπτωση της Ελλάδος.

Εξάλλου, σε μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα η συμμετοχή της Ελλάδος στην ΟΝΕ αναμένεται να αποφέρει πρόσθετα οικονομικά πλεονεκτήματα και να δημιουργήσει νέες δυνατότητες. Με δεδομένη τη μείωση της αβεβαιότητας και του κόστους των συναλλαγών, η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος μπορεί να δώσει ώθηση στην κίνηση κεφαλαίων και τις εμπορικές συναλλαγές. Επιπλέον, η συμμετοχή σε μια μεγάλη, ενοποιημένη αγορά χρήματος και κεφαλαίων δίνει τη δυνατότητα στις ελληνικές επιχειρήσεις να αντλούν κεφάλαια από την αγορά αυτή με ευνοϊ-

κούς όρους. Παράλληλα, επιτρέπει στους αποταμιευτές να διαφοροποιούν τα χαρτοφυλάκιά τους και να τοποθετούν τα διαθέσιμα κεφάλαιά τους σύμφωνα με τις προτιμήσεις τους.

Η απελευθέρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, που έχει ολοκληρωθεί, σημαίνει ότι η δραστηριότητά του προσδιορίζεται πλέον με βάση τις δυνάμεις που αναπτύσσονται στην αγορά και με την εφαρμογή καθαρά τραπεζικών κριτηρίων. Επιπλέον, η ανταγωνιστική πίεση που ασκεί στις τράπεζες η τεχνολογική πρόοδος στους τομείς της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, συνέβαλε και αυτή στη σημαντική αύξηση της τραπεζικής διαμεσολάβησης και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος. Έτσι μειώθηκε το κόστος παροχής των προσφερομένων προϊόντων και υπηρεσιών και αυξήθηκε η ποικιλία τους.

Παράλληλα, οι επιχειρήσεις έχουν πλέον την ευχέρεια να επιλέξουν από μια μεγάλη ποικιλία προϊόντων, προκειμένου να εφαρμόσουν μια πιο αποτελεσματική πολιτική για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και τη διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων που αναλαμβάνουν. Οι προοπτικές επίτευξης της πραγματικής σύγκλισης και της πλήρους απασχόλησης επηρεάζονται ευνοϊκά από την υιοθέτηση του ευρώ και τη νομισματική και συναλλαγματική σταθερότητα που αυτή συνεπάγεται, καθώς και από τη βελτίωση βασικών οικονομικών μεγεθών ως αποτέλεσμα της ονομαστικής σύγκλισης. Επηρεάζονται επίσης ευνοϊκά από τα απτά πλεονεκτήματα και τα δυνητικά οφέλη από τη συμμετοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, ιδιαίτερα, στη ζώνη του ευρώ. Ωστόσο, η διαδικασία της πραγματικής σύγκλισης δυσχεραίνεται από τους περιορισμούς που θέτει το υψηλό δημόσιο χρέος, από τη χαμηλή παραγωγικότητα, καθώς και από την αναποτελεσματική λειτουργία και τον ανεπαρκή ανταγωνισμό που χαρακτηρίζουν ορισμένες αγορές. Επομένως, η νομισματική σταθερότητα που διασφαλίζει η υιοθέτηση του ευρώ και η προστασία που παρέχει από τις επιπτώσεις του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν πρέπει να οδηγούν σε εφησυχασμό και σε χαλάρωση των προσπαθειών για την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και τη συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Επιπλέον, κύρια επιδίωξη πρέπει να είναι η επίτευξη και διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών στη χώρα μας, η οποία δε μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Απαιτεί συγχρόνως την άσκηση πρόσφορης εθνικής οικονομικής πολιτικής καθώς και τη συμβολή των κοινωνικών εταίρων, με την εφαρμογή συνετής τιμολογιακής πολιτικής και με συμφωνίες για συνολικές μισθολογικές αυξήσεις

που συμβαδίζουν με την αύξηση της παραγωγικότητας και διασφαλίζουν τη σταθερότητα των τιμών. Οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν με τον τρόπο αυτό να συντελέσουν στην προστασία της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στη μείωση της ανεργίας και, επομένως, στην ταχύτερη και σταθερή αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων.

Οι στόχοι της πραγματικής σύγκλισης και της πλήρους απασχόλησης θα επιτευχθούν ασφαλέστερα και ταχύτερα εφόσον η κατάλληλη δημοσιονομική και δι-αρθρωτική πολιτική εφαρμοστεί με εμμονή και συνέπεια. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής δεν είναι εύκολη υπόθεση, διότι συνεπάγεται ριζικές μεταβολές στη διάρ-θρωση και τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς και στη συμπεριφορά και νοοτροπία όλων. Είναι όμως αναγκαία, προκειμένου να διατηρηθούν και να βελτιωθούν οι επι-δόσεις της οικονομίας στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται με την υιοθέτηση του ευρώ, τον εντεινόμενο ανταγωνισμό στην ενιαία αγορά και την επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με συστηματικότητα, σύνεση και συναίνεση μπορούμε να πραγματοποιήσουμε με επιτυχία τις μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα οδηγήσουν στη σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ολοκλήρωση της δημοσιονομι-κής εξυγίανσης. Αυτές είναι οι δυο βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να εξασφαλι-στούν για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης και της πραγματικής σύγκλισης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλογοσκούφης Γεώργιος, 2006 «Μακροοικονομική Πολιτική και Οικονομικές Διακυμάνσεις στην Ελλάδα: 1951-1980», εκδόσεις ΚΕΠΕ, 2006
2. Αργεΐτης Γιώργος, «Παγκοσμιοποίηση, ΟΝΕ και Οικονομική Προσαρμογή: Η Περίπτωση της Ελλάδος», εκδόσεις Τυπωθήτω 2006
3. Γιαννίσης Τάσος, «Η Πολιτική Οικονομία της Πορείας της Ελλάδας προς την ΟΝΕ», εκδόσεις Καστανιώτης 2007
4. Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, «Έκθεση Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος για το 2008», εκδόσεις Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, Αύγουστος 2009
5. Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, «Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2005» εκδόσεις Εθνική Τράπεζα Ελλάδος 6^{ος}/2006
6. ΕΚΤ, Υπηρεσίες της Επιτροπής «Τριμηνιαία έκθεση για τη ζώνη ευρώ» Μηνιαίο δελτίο, Ιούλιος και Σεπτέμβριος 2002,
7. ΕΚΤ, Υπηρεσίες της Επιτροπής «Τριμηνιαία έκθεση για τη ζώνη ευρώ» Μηνιαίο δελτίο, δελτία Ιουλίου και Οκτωβρίου 2002.
8. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, «Η εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ – ένας χρόνος μετά», », εκδόσεις Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 19-12-2002,
9. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, «Πέντε χρόνια κυκλοφορίας των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ», εκδόσεις Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 22-12-2006
10. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, 11-6-2009, σ. 16-17
11. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, Βρυξέλλες 19-12-2002, σ. 12
12. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση, εκδόσεις Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 6-3-2002
13. ICAP, «Τα Ελληνικά Νοικοκυριά Εκτιμήσεις για το 2009 και Προσδοκίες για το 2012.» εκδόσεις ICAP, Αθήνα 2008
14. Κοσμά Ό., Σιμιντζή Ε., και Χαρδούβελης Γ. (2007) «Ο Πληθωρισμός για Διαφορετικές Εισοδηματικές Τάξεις και η Εισαγωγή του Ευρώ». Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων, εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος II, τεύχος 3, 27-4-2007
15. Νομισματική Πολιτική: Ενδιάμεση Έκθεση." Οκτώβριος 2005.

16. Ρομπόλης Σ. (1999), «ONE, μισθοί, ανεργία και κοινωνική ασφάλιση», περιοδικό Ενημέρωση», εκδόσεις ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2008
17. Σαχινίδης Φίλιππος και Γκίκας Χαρδούβελης «Ευρώ: Ένα Νόμισμα για την Ευρώπη», εκδόσεις Εθνική Τράπεζα, 2004
18. Σαχινίδης Φίλιππος, «Οι Δημοσιονομικές Εξελίξεις της Τελευταίας Δεκαπενταετίας», εκδόσεις Ι.Ο.Β.Ε. 2007
19. Συμιγιάννης, Γεώργιος Θ., και Παναγιώτα Γ. Τζαμουράνη. «Δανεισμός και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών: αποτελέσματα από τις δειγματοληπτικές έρευνες της Τράπεζας της Ελλάδος». Αθήνα: ΤτΕ, 2006.
20. Χαρδουβέλης Γκίκας, Σιμιντζή Έλενα, «Ο Πληθωρισμός και η εισαγωγή του ευρώ», εκδόσεις Eurobank EFG, Οικονομία και Αγορές, τόμος ΙΙ, τεύχος 3, 27-4-2007

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. <http://www.mnec.gr>
2. <http://www.mfa.gr>
3. <http://www.ine.otoe.gr>
4. <http://www.euro-hellas.gr>
5. <http://www.ypetho.gr>
6. <http://www.bankofgreece.gr>
7. <http://www.acci.gr>
8. <http://www.fgi.org.gr>
9. <http://www.espireas.gr>
10. http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/main_en.htm
11. el.wikipedia.org/wiki/
12. www.bankofgreece.gr/.../default.aspx
13. www.naftemporiki.gr/news/cstory.asp?id...
14. www.euro.cy/
15. ec.europa.eu/.../index_el.htm
16. www.ecb.int/.../index.el.html
17. www.eu4journalists.eu/.../C23
18. www.kathimerini.gr/.../ w.../2009_305580
19. www.attebank.gr/.../isotimies/ -
20. papaioannou.wordpress.com/.../ένα-ευρώ-μια-ιστορία/

21. www.ecb.int/euro/.../index.el.html -
22. www.eu-coordinator.gov.cy/..2571ED002BA8DE?
23. www.ecb.eu/pub/pdf/other/sepa_brochure_2006el.pdf
24. www.connection.gr/.../windows-7-professional.html
25. www.paseges.gr/.../06a0d137-a7b8-496c-9ef6-d88ada019a76
26. www.ambafrance-gr.org/.../spip.php?...